

TAMPEREEN YLIOPISTO

VAPAAEHTOISTOIMINTA KOLMANNEN SEKTORIN
KANTAVANA VOIMAVARANA

Tapaustutkimuksena talkootyö Adoptoi Monumentti -kohteissa ja
maakuntamuseon kulttuuriympäristöleireillä

Johtamiskorkeakoulu

Ympäristön ja alueiden politiikan pro gradu -tutkielma

JOHANNES TURUNEN

Tammikuu 2017

Tampereen yliopisto
Johtamiskorkeakoulu

TURUNEN, JOHANNES: Vapaaehtoistoiminta kolmannen sektorin kantavana
voimavarana.

Tapaustutkimuksena talkootyö Adoptoi Monumentti -kohteissa ja maakuntamuseon
kulttuuriympäristöleireillä

Pro gradu- tutkielma, ympäristöpolitiikka ja aluetiede
127 sivua, 9 liitesivua

Tammikuu 2017

Pro gradu -tutkielmassa selvitetään vapaaehtoisten motiiveja talkootyöhön pirkanmaalaisissa kulttuurikohteissa postmodernissa 2010-luvun yhteiskunnassa. Kolmannen sektorin vapaaehtoisuus on noussut poliittisten agendojen muotitermiksi. Kulttuurikohteet ovat maakunnallisesti arvokkaita. Yhdistykset voivat adoptoida Pirkanmaan maakuntamuseolta säilytettävän kohteen. Vapaaehtoistyö on globaalissa ja kulutuskeskeisessä maailmassa monisyistä. Suomalaisessa yhteiskunnassa talkootyö ei ole uusi ilmiö, mutta sen lähtökohdat ovat erilaisia maaseudulla kuin kaupungissa. Talkoisiin liittyy perinteitä ja vuorovaikutteista tekemistä jonkun halutun päämäärän saavuttamiseksi. Kulttuuriperintötyössä yhdistyvät arkeologia ja historian harrastusten edut ja hyödyt, sekä eri toimijoiden tuottamat tietokäytännöt.

Tutkimus antaa vastauksen vapaaehtoisten osallistumisen syihin Pirkanmaan maakuntamuseon kulttuuriperintöleireihin osallistumiselle ja deskriptiivisen käsityksen vapaaehtoisista ja heidän mielipiteistään teemoihin, jotka liittyvät sosiaalisuuteen, luovuuteen, tekniseen kyvykkyyteen, kulttuurihistoriaan, ympäristöön, Adoptoi-ilmiöön ja käytännön järjestelyihin. Tutkimuksesta selviää talkootoiminnan perinteiden merkitys Suomessa. Sosiaalisen pääoma on edistänyt kulttuuriperintötoimintaa.

Tutkimuksessa yhdistyvät teemahaastattelut, jotka on analysoitu sisällönanalyysillä, sekä määrällinen lomaketutkimus. Osa-aineistoina ovat leiriläisten haastattelut vuosina 2015 ja 2016 kulttuuriperintöleireillä Valkeakoskella. Lisäksi haastattelin tamperelaisia kohdeaktiiveja. Teoreettiset lähtökohdat tulevat suomalaisesta kyläkehityshistoriasta ja vapaaehtoisuu-

den aikaisempien tutkimusten yleisluonteisista motiiveista. Motiiveja käsittelen tutkimuksessani hyödyntäen Maslowin tarvehierarkiaa. Talkoot ovat perinteisesti olleet dynamiikaltaan yhteisöllisiä, joten tutkimuksen viitekehyksessä esiintyy sosiaalinen pääoma. Onnistuneiden vuorovaikutusten olennainen rakennuspalikka on luottamus. Luovuus on toinen teoreettinen näkökulma. Luovuus saattaa näkyä hyvin vuorovaikutteista oppimista stimuloivassa ympäristössä. Kulttuuriperinnön varjelua edistävät muinaismuistolaki ja laki rakennusperinnön suojelemisesta.

Tutkimustulosten perusteella talkoot on tärkeä osa suomalaisen yhteiskunnan identiteettiä. Talkoiden rooli ei häviö nopeasti. Kulttuurikohteiden kunnioittaminen on tärkeää, jotta sukupolvien jälkiä ei hävitä pysyvästi. Asiantuntijoilla on oma paikkansa ruohonjuuritason vapaaehtoisten ohjauksessa ja perehdytyksessä. Yhdistyspohjainen sitoutuminen on työläämpää kuin viikonloppuleireille osallistuminen. Mahdollisessa jatkotutkimuksessa voidaan tutkia Tampereen ulkopuolella olevia adoptointikohteita.

Asiasanat: motiivit, Adoptoi Monumentti -toiminta, sosiaalinen pääoma, luottamus, talkooperinne, vapaaehtoistyö, kollektiivinen luovuus ja kosmopoliittinen tietämys.

SISÄLLYSLUETTELO

1 Yhteiskunnallisten muutosten heijastuminen talkotoimintaan	1
1.1 Tutkimusasetelma- ja kysymykset	4
1.2 Tutkimusmetodologia ja aineiston keruu	6
1.3 Tutkielman aineiston sisällönanalyysi ja kohteiden valokuvaus.....	10
2 Tutkimuksen taustaa.....	13
2.1 Taustoittavat aikaisemmat opinnäytetyöt.....	14
2.2 Adoptoi monumentti -toiminta kulttuuriympäristön suojelun muotona.....	15
2.3 Legaali lähtökohta kulttuurin suojelussa.....	17
3. Vapaaehtoistyön juuret Suomessa 1880-luvulta 1990-luvulle.....	19
3.1 Kylätoiminnan ja aluekehityksen suhde.....	22
3.2 Talkoot sosiaalisena ilmiönä	32
3.3 Luovaa ja luottamuksellista kehittämistä vapaaehtoistyössä	37
4 Vapaaehtoistyö ilmiönä monimutkaistuneessa yhteiskunnassa	43
4.1 Vapaaehtoistyöhön osallistumisen syyt yhteisöllisessä toiminnassa	45
4.2 Yksilön tarpeisiin vaikuttavia motiiveja pohjautuen tarvehierarkiaan.....	49
4.3 Vapaaehtoistyön monisyiset motiivit	52
4.4 Sosiaaliseen pääomaan liittyvä luottamus.....	56
4.5 Asiantuntijoiden ja arkeologian harrastajien erilaiset tietoulottuvuudet.....	68
5 Aineiston analyysi ja tulkinta	72
5.1 Leirille osallistuneet olivat suurimmaksi osaksi naisia	72
5.2 Leireille osallistui eniten korkeasti koulutettuja kokoaikaisessa työsuhteessa olevia	73
5.3 Leireille osallistui eri-ikäisiä vapaaehtoisia	76
6 Leiriläisten mielipiteitä koskevat teemat vuonna 2015.....	79
6.1 Vuorovaikutus vahvisti talkoolaisten oppimisprosessia saavuttaen päämäärän	79
6.2 Kulttuuriperintöharrastukseen on lukuisia motiiveja, jotka irtaannuttavat arkirutiineista	83
6.3 Suomalaisessa yhteiskunnassa on perinteisesti autettu vähäosaisia.....	99
6.4 Teemahaastattelujen perusteella syntyneet kategoriat	107
7 Tulkinnan yhteenveto	117
7.1 Vapaaehtoisuuden palkitsevuus ja vaihtelevuus postmodernissa yhteiskunnassa	118
7.2 Kulttuuritalkoot synnyttävät perinteikästä sosiaalista pääomaa.....	120

8 Loppusanat	122
Lähteet	123
Liite 1 Taustamuuttujien frekvenssitaulukot	128
Liite 2 Vuoden 2016 leiriläisten mielipideväittämät kuvioina	130
Liite 3 Tutkijan jalanjäljet kulttuurikohteissa.....	134

1 Yhteiskunnallisten muutosten heijastuminen talkotoimintaan

Julkishallinto on kokenut demokraattisen murroksen, jossa toimintatapa on muuttunut läpinäkyvämmäksi, vuorovaikutteisemmaksi, joustavammaksi ja monitoimijaisemmaksi. Julkishallinnossa vallitsee New Public Management -toimintamalli. Kolmannen sektorin rooli on kasvanut tehtävien ja palveluiden hoidossa, koska julkishallinto on omaksunut uuden kumppanuuteen kannustavan toimintamallin. Anttiroikon (2010) mukaan julkinen toimintaympäristö on muokkautunut viime vuosina kompleksisemmaksi, koska traditionaalista hierarkkista hallintotapaa kohtaan on ilmaantunut paheksuntaa. Viranomaispainotteisen toimintaympäristön uudistamisessa on nähtävissä monipuoliset sopimuksellisuuden käytänteet. (Anttiroiko 2010, 11.) Hallinta (governance) –ilmaus alkoi esiintyä länsimaaisessa diskurssissa 1990-luvun alkupuolella. Hallinta tarkoittaa statusvapaita vuorovaikutussuhteita eri toimijoiden ja julkisorganisaatioiden välillä. (Anttiroiko 2010, 12.)

Modernissa hallintametodissa lokaalitasolla kuntien merkitys alueyksiköiden kehittäjinä kasvaa. Lisäksi yhteistyön välttämättömyys voimistuu erilaisissa välttämättömissä prosesseissa kaupallisten toimijoiden ja kolmannen sektorin kanssa. (ibid. s.13.) Jotta kuntalaiset saisivat tarpeeksi vaikutusmahdollisuuksia osallistuakseen asukasyhteisöjensä kehitysehdotuksiin, tuli tarpeelliseksi pohtia osallistumismahdollisuuksien riittävyyttä Suomessa ja myös muissa hyvinvointivaltioissa. Äänestämistä ei nähty riittäväksi osallistumismahdollisuudeksi, vaan demokratian toivottiin ajautuvan enemmän käyttäjäystävälliseksi ja puhuttelevammaksi. (ibid. s.19) Hallintasysteemiin muutokseen liittyy kiinteästi kumppanuusnäkökulma, jossa julkinen sektori suorittaa velvollisuuksiaan elinkeinotoimijoiden ja vapaaehtoisjärjestöjen yhteistyöllä. Julkisen ja yksityisen tasojen organisaatioiden kumppanuuden vaaliminen on kasvanut globaalisti. (Anttiroiko 2010, 30.)

Euroopassa merkityksellinen indikoija uusien näkemysten soveltajana oli Iso-Britannia. Pääministeri Margaret Thatcher suosi kilpailuttamista ja markkinaorientaatiota monarkian hallintotyyliin melko intensiivisesti. Suomessa ja muissa Pohjoismaissa otettiin mallia Isosta-Britanniasta, mutta hallintotyylin omaksuminen oli hitaampaa pohjolassa. (Anttiroiko 2010, 45.) Globaalissa kontekstissa johtajatuksiksi omaksutaan helposti markkinahenkisyys ja tehokkuus kilpailuverkostoissa, jolloin voi tapahtua jyräämistä kollektiivisten intressien ylitse. Liike-elämähenkisyys ei kunnioita välttämättä oikeutettuja lokaaleja miellehtymiä tai paikallista demokraattista tahtotilaa. Kokonaisuudessaan julkisen tason uudet toimintatavat ovat johtaneet sen palveluiden hajautumiskehitykseen. (ibid. s.63.)

Niemelän (2008) mukaan julkisessa hallinnossa on siirrytty yhä enemmän tehtävien allokoinnissa ylhäältä alas eli kunnallistasolle 1980-luvulta lähtien. Hallinnan muutos liittyy kritiikin lisääntymiseen vanhoja järjestelmiä kohtaan, ja uusliberalismin voimistumiseen, joka on peräisin Ison-Britannian ja Yhdysvaltojen hallinnollisista uudistuksista (Niemelä 2008, 9.) Kolmas sektori on hyvin laaja ja kirjava, jossa vuorovaikuttavat järjestöt, yhdistykset, aktiivit ja vapaaehtoiset organisaatiot. Järjestötyö on palkitsevaa ja opettavaista, mutta vapaaehtoistyöstä saa harvemmin materiaalista tai rahallista korvausta tehdystä työstä. Julkinen sektori on taloudellisten haasteiden edessä, joten kolmannen sektorin merkitys korostuu entistä enemmän. Yeungin mukaan (2002) yhteiskunnallinen muutos yksilöllistymisessä on nostanut kysymyksiä liittyen motivaatioon, sitoutumiseen ja osallistumiseen. Motivaatio ohjaa pitkälti ihmisen valintoja ja käyttäytymistä (Yeung 2002, 32).

Kansalaisyhteiskuntaan suuntautuva kiinnostus on lisääntynyt viime aikoina, johon on vaikuttanut hyvinvointivaltion kehitys. Kansalaisyhteiskunnan käsite on vilahdellut varsinkin kolmannen sektorin keskusteluissa. Kolmas sektori voidaan käsittää täydentävänä palveluiden tuottajana ja julkisen sektorin vahvistajana. Poliitiikka on hyvä ymmärtää laajemmin kuin pelkkinä puolueina. Sen kattava ymmärrys saavutetaan, kun sen alkuperäistä tehtävää ja merkitystä pohditaan. Poliitiikka on ennen kaikkea kansalaisten omakohtaista vapaata toimintaa ja yhteisöllisyyden toteuttamista. (Hautamäki 2005, 33–34.)

Yhteiskunnassa vallitseva arvomaailma vaikuttaa vapaaehtoistyöhön. 2010-luvulla jälkimoderneissa yhteiskunnissa vallitsevat yksilökeskeisemmät arvot ja valinnan vapaus korostuu. Puustisen (2013) mukaan arvo ei ole lattea yksipuolinen termi, vaan arvo viittaa yksilöiden aktiviteettiin kuluttavana asiakkaana. Asiakas kiinnittyy sosiaalisiin verkostoihinsa symbolisen identiteetin rakentamisen avulla kuluttaen luksustuotemerkkejä kuten Porschen tuotteita. (Puustinen 2013, 84–85.) Toinen tärkeä jälkimoderninen ilmiö on elämäntyylien omaksuminen, missä luodaan arvostuksia yksilöille tärkeisiin asioihin. Postmoderneja elämäntyyliä ovat ekologisuus, luonnonmukaisuus, nettisieluisuus, terveellinen elämäntapa ja demokraattinen aktiivisuus. Uusinta uutta edustaa ”downshiftaaminen”, missä arkimurheiden ja kiireiden ei anneta liikaa vaikuttaa ihmisen elämänlaatuun (ibid. s.77–80.) Kuitenkin yhteisöllisyyden tarve ei ole mihinkään kadonnut. Vapaaehtoistyö voi tarjota oivan areenan uusille harrastuksille, ihmissuhteille, kanavan kollektiivisen hyvän toteuttamiselle ja mielekkäälle tekemiselle. Yhdessä tekemistä voidaan hyvin toteuttaa talkootyöllä, jossa edistetään kollektiivista tai paikallista hyvää. Talkootyö on vanha ilmiö, mutta edelleen varsin käyttökelpoinen sosiaalinen tapahtuma. Talkoiden sosiaalisuus korostuu yksilöiden välisessä kommunikaatiossa ja talkootehtävien jakamisessa yksilöllisissä projekteissa.

Suomalaisen vapaaehtoisuuden voimakas kasvu ajoittuu 1990-luvun alun lamavuosilta 2000-luvulle. Vapaaehtoisten määrä on ollut kasvussa useissa Euroopan valtioissa kuten Belgiassa ja Tanskassa. Vapaaehtoisuus voi olla palkitsevaa monella tapaa ja toisaalta se on myös tunteita herättävää tarkoituksenmukaista aktiivista ja käytännönläheistä toimintaa. (Yeung 2002, 93.) Taustaolettamukseni on, että talkootyöllä on vahvemmat perinteet maaseudulla kuin ruuhka-Suomen suurissa kaupungeissa, koska talkoiden historialla on juuret agraariyhteiskunnassa.

Tulkintani mukaan sosiaalinen pääoma tarkoittaa aineetonta ja kollektiivista voimavaraa, joka syntyy kontekstuaalisten toimijayhteisöjen vuorovaikutuskäytännöissä. Toimijoiden välisessä vuorovaikutuksessa kieli toimii tiedon välittäjäaineena ja kokemusten rikastuttajana. Tutkielmassa luottamus ymmärretään sen sosiaalisuuden kautta, jota syntyy otollisissa tilanteissa eri toimijoiden välille. Motiivit vaikuttavat ihmisen toiminnan tietoihin valintoihin ja saattavat olla tietyissä tilanteissa selitysvomaisia. Tässä tutkielmassa motivaatiota käsitellään Abraham Maslowin teoreettisen viitekehyksen avulla. Tiedon moniselitteisyyttä havainnollistetaan eri tietokäytäntöjen teoritisoinnilla, koska historianharrastajat ja ammattiarkeologit voivat omaksua käytännöllistä ja kokemusperäistä tietämystä toisiltaan. Edellä mainitut käsitteet saturoidaan pääluvuissa 3 ja 4.

Kiinnostuin osallisuuden ja osallistumisen tematiikoista, kun tein opintoihini kuuluvan työharjoittelun Tampereen kaupungilla Kuntademokratiayksikössä. Harjoittelun jälkeen tiedustelin, mikä teema olisi ajankohtainen osallisuuden kentällä. Yhtenä ehdotuksena nousi toimintaosallisuus, jossa aktiiviset kaupunkilaiset toimivat esimerkiksi jossakin puistossa. Tutkimukseni rakentuessa valitsin pirkanmaalaisten kulttuurikohteiden adoptoimisen maakuntamuseon vetämänä. Tutkimukseni tapauskohtaisuus ilmenee Adoptoi Monumentti -toiminnassa. Tässä toiminnassa yhdistyvät talkooperinne, vastuunkanto kulttuuriympäristöstä ja kiinnostus kohteiden historiaan. Pirkanmaalla on useita adoptoituja kulttuurillisesti arvokkaita kohteita, jotka sijaitsevat kaupunkiympäristöissä sekä maaseudulla. Kohteet ovat fyysisiä kulttuurihistoriallisia rakennuksia, sekä luontoympäristöjä perinnemaiseman kera. Tutkielmassani syvennyn kaupunkikohteiden kohdeaktiivien näkemyksiin ja lisäksi analysoin keräämääni lomakeaineistoa Kulttuuriperintöleireiltä. Kaupunkikohteet ovat Lentävänniemessä sijaitsevat Reuharinniemen lapinrauniot, Pispalan pulteriaita, Annikin kivikioski ja Messukylän lainaviljamakasiini. Seuraavassa alaluvussa rakennan Pro gradu -tutkielmani tutkimusasetelman, jonka jälkeen pohjustan valitsemaani tutkimusmetodologiaa.

1.1 Tutkimusasetelma- ja kysymykset

Adoptoi Monumentti -toiminta on konkreettinen ja monipuolinen ilmiö, jossa yhdistyvät talkoohenki, vapaaehtoistyö ja maallikoiden ja asiantuntijoiden vuorovaikutteinen sosiaalinen pääoma. Vapaaehtoistyössä luottamuksen ja luovuuden käsitteet nousevat esiin sosiaalisessa kontekstissa. Päättökysymysongelma on tässä tutkimuksessa: ***Mitkä seikat motivoivat vapaaehtoistyöhön kulttuuripääoman säilyttämisessä Pirkanmaalla postmodernilla aikakaudella?***

Tutkimuksessa luon kokonaiskuvan talkoolaisten motiiveista Adoptoi Monumentti -toiminnassa. Yleisesti tietyn tyyppiset ihmiset hakeutuvat jonkun aihepiirin harrastusten pariin. Kilpailuhenkiset ihmiset voivat valita harrastukseensa joukkuepelit. Visuaalisesta luovuudesta nauttivat ihmiset voivat harrastaa kuvataiteita.

Alatutkimuskysymykset ovat tässä tutkimuksessa seuraavat:

1. Minkälaisia talkoolaisia osallistui maakuntamuseon kulttuuriperintöleirille syksyllä 2015 ja 2016 Valkeakoskella?

Määrittelemäni teemat ovat sosiaalisuus, kulttuurihistoria, luovuus, poliittisuus ja harrastuksena Adoptoi Monumentti -toiminta. Leireille osallistui alle 30 täysi-ikäistä vapaaehtoista kumpanakin vuonna. Kulttuurileirit olivat melko pitkiä, sillä ne kestivät perjantaista sunnuntaihin. Leireihin osallistuminen ei edellyttänyt Maakuntamuseon puolelta vaatimuksia. Osallistumisfilosofia oli mahdollisimman rajaton ja ennakkoluuloton. Lisäksi leiriläisillä ei ollut tarvetta omata ennakkotietämystä talkoo- tai majoituskohteesta. Kädentaitojen osaamisella tai teknisellä näppäryydellä ei ollut merkitystä leirille osallistumiseen.

2. Millainen asema sosiaalisella pääomalla on talkoina järjestetyssä eheyttävässä kulttuuriperinnön hoitotyössä?

Pääoma voi olla aineetonta ja taloudellisesti vaikeasti mitattavaa. Pääoman luonnetta joudutaan pohtimaan uudelleen postmodernissa maailmassa. Aineettoman pääoman palvelut ovat nousseet aluekehityksen ajankohtaisiksi aiheiksi, joita voivat olla luontomatkailu, luovat tilat ja oman osaamisen jakaminen vastavuoroisesti joissakin yhteisöissä. Talkootyön tulokset voivat olla fyysisiä, mutta sosiaalinen pääoma syntyy ryhmän vuorovaikutussuhteissa. Talkootyön tulokset voivat lisätä välillisesti taloudellista tuottavuutta, koska jokin vanha kulttuurillisesti arvokas rakennus voi toimia kahvilana, majoitustilana tai paikallishistoriasta kertovana museona. Kulttuurimonumentteja joudutaan aika ajoin kunnostamaan, jotta ne eivät rapistu purkukuntoon tai menetä niiden kulttuuriarvoja.

3. Minkälaisia perinteisiä arvoja talkootoimintaan liittyy suomalaisessa yhteiskunnassa?

Talkoita on ollut kautta aikojen. Talkoissa toimitaan yleensä konkreettisesti, ja lopputuloksia on mahdollista tarkastella työnteon päätyttyä. Talkoita voivat organisoida yhdistykset, taloyhtiöt tai yksityiset ihmiset kaupungeissa tai maaseudulla. Talkoilla on tärkeä osa suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan rakentumisessa, koska erilaisten historiallisten kriisien myötä on korjattu yhdessä tuhojen jälkiä ja rakennettu paljon uutta.

Collinssin sanakirjan mukaan verbi motivoida tarkoittaa rohkaisua ja innostusta toimijan aktiiviselle toiminnalle. Substantiivi motiivi tarkoittaa sanakirjan mukaan toiminnan ”syytä”, jonka toimija voi tiedostaa tai olla tiedostamatta. (Crozier, Grandison & McKeown ym. 2006, 527.) Ertasin (2014) mukaan altruistiset motiivit eivät ainoastaan linkity työllisyyssektorille. Yksilöt tarjoavat apua kanssaihmisille usein, ja vapaaehtoiset tarjoavat myös omaa työpääomaansa auttamisprosesseissaan yhteiskunnalle. Työmotivaatio on relevantti käsite, koska se nivoutuu useisiin työhön liittyviin ominaisuuksiin, jotka saavat aikaan hyviä tuloksia. Työtyytyväisyys, tuottavuus ja organisatorinen sitoutuminen ovat termejä, joista useat organisaatiot ovat kiinnostuneita, jotta tulostavoitteisiin päästäisiin. (Ertas 2014, 255.) Richardsin ja Wilsonin (2004) mukaan tieteellinen innostus reppureissaajien kokemuksiin ja motiiveihin on voimistunut viime aikoina siksi, että taloudelliset, sosiaaliset ja kulttuuriset piirteet vaihtelevissa matkakohteissa ovat identifioituneet reppureissaajien vuoksi (a)Richards & Wilson 2004, 3). Reppureissaajia luonnehtii ennakkoluulottomuus globaaleja ilmenemismuotoja kohtaan, ja heidän hybridisyys sekä ryhmänsä sisäinen monikerroksellisuus on nähtävissä maailmanmatkaaja-ilmiössä (Cohen 2004, 57). Vapaaehtoistoimijoiden motiivit voivat olla hyvin vaihtelevia ja monikerroksellisia. Vapaaehtoisuudessa on tärkeää ennakkoluulottomuus uusia asioita kohtaan.

Ertasin mukaan (2014) useat tutkimukset ovat syventyneet vapaaehtoistyön palkitsevaan luonteeseen, mutta vain muutamat tutkimukset ovat syventyneet ammatin kautta kumpuavaan hyväntekeväisyyteen. Useat tutkimukset keskittyvät hyväntekeväisyyden selittämisessä ansiotuloihin, varakkuuteen tai veroihin. Käytännönläheiset tutkimukset eivät ole löytäneet eroja virkamiesten vapaaehtoisuudessa koskien esimerkiksi anteliaisuutta verrattaessa heitä muihin ryhmiin. Ainoa selvä eroava löydös on virkamiesten suurempi aktiivisuus vapaaehtoistyöhön. Osallistuminen sosiaaliseen toimintaan vahvistaa osallistumistaitoja ja voimistaa verkostoja erilaisissa yhteisöissä. Sisäinen voimaantuminen voi johtaa tulevaisuudessa aktiivisempaan osallisuuteen. (Ertas 2014, 257, 258.) Yhdistysten vapaaehtoiset voivat auttaa yhdistystä laajentamaan jäsenkuntaa jakamalla tietoa uusien jäsenten tarpeesta omissa muodollisissa verkostoissaan (Ertas 2014, 267). Tulkintani mukaan kyseiset tutkimustulokset

voivat hahmottaa amerikkalaisia vapaaehtoistyön piirteitä. Suomalaisessa poliittisen virkamieskunnan arvoissa voi olla monenlaisia eroja. Suomalaiset viranhaltijat saattavat arvostaa vapaaehtoistyön viestinnässä yksinkertaisuutta ja suorasukaisuutta.

Ertaksen (2014) tutkimusta taustoittava artikkeli liittyy julkisella sektorilla työskentelevien vapaaehtoisten käyttäytymiseen. Tutkimuksessa hyödynnetään tilastollisia menetelmiä ja amerikkalaista kyselytutkimusta viidessä eri tyyppisessä organisaatiossa. Vertailussa on valtion työntekijöitä ja erityyppisiä vapaaehtoisia. Mielenkiintoisin tutkimustulos on se, että valtion työntekijät osallistuivat selvästi enemmän vapaaehtoistoimintaan kuin yksityisen sektorin kanssaihmiset. (Ertas 2014, 254.) Tutkimuksessa havaittiin, että vapaaehtoiset jakautuivat erityisesti kahteen osallistumistyyppiin, joita ovat koulutukselliset instituutiot ja poliittiset organisaatiot (Ertas 2014, 256).

Mathur (1996) mukailee vaihtoteoriaa niin, että vanhemmat ihmiset voivat kärsiä itsekunnioituksen puutteesta, kun he yrittävät pitää entisiä verkostoja työyhteisöön ja perhesuhteisiin, jotka ovat muuttuneet eläköitymisen myötä. Vapaaehtoistahoilla toimiminen voi paikata itsekunnioitusta ja lisätä aikaansaavutettavuuden tunnetta. Hyväntekeväisyyteen osallistuminen voi mahdollistaa kunnioituksen saamisen, joten se voi olla iäkkäämpien yksi motiivi. Vaihtoteoriassa ylläpidetään sosiaalisia rooleja ja vuorovaikutusta luomalla valtaa hyödyntämällä henkilökohtaisia pääomia. Varttuneet yksilöt joutuvat kilpailemaan hyväksyttävyydestään, mikäli he haluavat sosiaalisia palkintoja. (Mathur 1996, 111–112.) Ryhmään voi samaistua sosiaalista statusta saamalla. Ryhmän jäsenten välinen kunnioitus voi voimistaa persoonallista itsearvostusta.

1.2 Tutkimusmetodologia ja aineiston keruu

Tutkimuksessani yhdistyvät laadullisen ja kvantitatiivisen tutkimuksen piirteet. Tutkimukseni on kuitenkin enimmäkseen laadullinen eli kvalitatiivinen. Aineisto koostuu kyselylomakkeiden analyysistä, henkilöhaastatteluista ja osallistuvasta havainnoinnista. Pääasiallinen aineiston kerääminen tapahtui Kulttuuriperintöleirillä Valkeakosken Sääksjärvellä syksyllä 9.9. ja 11.9. välisenä aikana vuonna 2015. Lisäksi osallistuin uudestaan Kulttuuriperintöleirille seuraavan vuoden syksyllä. Osallistuin leireille talkoolaisena ja myös tutkimuksen tekijän roolissa. Tutkimuksen tekijänä havainnoin kansatalkoolaisia, leirin järjestäjiä ja muodostin oman kokemusmaailmani. Tuomen & Sarajärven (2013) mukaan osallistuvassa havainnoinnissa tutkijalla on aktiivinen suhde tutkimuksensa tiedontarjoajien kanssa. Sosiaaliset vuorovaikutustilanteet ovat huomattavassa roolissa tutkijan tiedonhankinnassa.

Tutkijan osallistumisen intensiteetti voi vaihdella osallistuvassa havainnoinnissa totaalista osallistumisesta osallistumattomuuteen. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 82.)

Selkeissä tutkimuspostioissa aineistot voidaan ymmärtää muuttumattomiksi tietorakenteiksi, jonka tutkimustoiminta tuo yleisön mielenkiinnonkohteeksi. Moderni kulttuuritutkija himoitsee tiedostaa, kuka on toimija yhteiskunnallisessa todellisuudessa. Lisäksi tutkijan rooli voi olla lokaalin sijainnin tai tutkimustapahtuman vuoksi kohdeyleisöä kiinnostuva aihe. (Knuuttila 2010, 19.) Yhteiskunnassa on ilmiöitä, joiden tarkkaan ja oikeudenmukaiseen havainnollistamiseen sopii erityisesti värikäs kielellinen ilmaisu. Paikan kokeminen henkilökohtaisena ja siihen kiinnittyminen ovat ilmiöitä, joista voi kirjoittaa jopa runolliseen tyyliin. Kielen eksaktia paikkaansapitävyyttä ei voida täten tutkia teellisistä arvovaltaisista lähteistä käsin. (ibid. s.33.) Paikalliskirjallisuuteen ankkuroituu runsaasti asiakirjoja, jotka luovat tuttavallista luonnehdintaa omasta paikallisyhteisöstä, jossa me-henki on korkealla. Dokumenttien lukijat voivat käsittää, että luonnehdinta yhteisöstä ei ole täysin kattavaa. Lukijan saama mielikuva voi olla selektiivinen ja harhaanjohtava. (Knuuttila 2010, 35.) Ihmisen kiinnittymisestä paikkaan on sallittua kuvailla kielellisesti monimuotoisesti ja jopa kaunokirjalliseen sävyyn. Valokuvat voivat täydentää tutkijan luomaa todellisuutta ja sanallista ilmaisua, koska ne taustoittavat konkreettisesti olioiden tai artefaktien siteitä ympäristöön tai sosiaalisiin paikkaverkostoihin.

Audio-maisematutkijoita viehättää ihmisen ympäristösuhde. Ympäristö tulkitaan laveasti, kehystetään ja määritellään tutkimuspainotteisesti. Kulttuurisessa äänimaisematutkimuksessa auditiivisella liikkumattomuudella on funktio kosketuksen saamisella kehystettyyn kohteeseen, paikkaan tai yhteisön. Tiedon saannin kohdistaminen voi koskea erittäin suurta aluetta. Tutkijat hakevat tietoa tutkimusteemojensa arkirutiineista, elämysilmiöiden käsitteellistämisestä, sosiaalisista käytänteistä ja eliölajien välisestä äänimaailmasta. (Vikman 2010, 190–191.) Kvalitatiivisessa tutkimuksessa johdonmukaisuus sisältää järjestelmällistä epäilyä. Suunnittelemattomat harha-askeleet ovat luvallisia, jopa hyväksyttäviä. Ääni- ja kuuntelukävelyitä on hyödynnetty reilun kolmenkymmenen vuoden ajan. (ibid. s.192.) Jokapäiväisessä todellisuudessa liikkumista ilmenee tilanteissa, joissa aisteja ei ohjata tietoisella käytöksellä. Liike osoittaa kokemusmaailmassa dynaamisuutta käytännössä tutuissa elinpiireissä johtaen uusille liikemotivaattoreille. Kävelyn funktio on pysähtymättömän muutoksen toteennäyttäminen ja uusien näkökulmien herättäminen. (Vikman 2010, 196.) Kävelypohjainen pohdiskeleva tutkimusote voi saada vaikeista ilmiöstä uusia merkityksellisiä näkökulmia esiin. Ihminen voi erehtyä välillä omista liikeradoistaan, joten tutkija voi joutua kohtaamaan epävarmuutta omassa tutkimustyössään.

Tapaustutkimus kykenee vastaamaan usein, miten, ja miksi -alkuisiin kysymyksenasetteluihin. Tapaustutkimuksen tavoite on tukevoittaa ymmärrystä tutkimustapauksesta ja olosuhteista, joiden seurauksina tapauksesta tuli sille ominainen. Tapaustutkijaa johdattaa säännöllinen tunne tai oletamus siitä, että kyseiseen tapaukseen liittyy merkityksellisiä piirteitä. Kuitenkin viimeinen merkitys kristallisoituu tutkimusprosessin aikana. Usein tutkijan päämääränä on kertoa kohteesta jotain konkreettista ja teoreettista. Tapaustutkimuksessa on mahdollista yhdistää laadullista ja määrällistä aineistoa. (Laine, Bamberg & Jokinen 2007, 10–11.) Kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen tutkimusote erotetaan melko selvästi toisistaan, mutta kumpaakin otetta voidaan soveltaa samassa tutkimuksessa ja saman tutkimusaineiston analyysissä. Eroavaisuudet eri ihmisten ja havaintokohteiden välillä antavat pohjan laadulliselle analyysille. Laadullisessa analyysissä tavoite on pelkistää raakahavainnot mahdollisimman karsituksi havaintojen ryhmäksi. (Alasuutari 1999, 32, 43.)

Yksi tapaustutkimuksen historiallinen sidos on antropologia, jossa toteutettiin osallistuvaa havainnointia kenttäolosuhteissa. Kulttuuria havainnointiin pienissä yhdenmukaisissa yhteisöissä heimoissa tai kylissä. Pienien yksiköiden nähtiin koostuvan kulttuurin ominaispiirteistä. Löydökset mahdollistivat yleistysten tekemisen ja suuremman kokonaiskuvan luomisen koko yhteiskunnasta. Toisin kun puhtaassa tilastollisessa kyselyssä, tapaustutkija ei etukäteen tiedä selvästi, mistä tapauksesta on kyse, mutta hänen tavoite on avata tietämättömyyden verho. (Laine ym. 2007, 14, 16.) Laineen (2007) mukaan laadullisessa tutkimuksessa on usein mukana aineistolähtöiset kehykset. Tutkijan tietopohja on aluksi hataraa, mutta ymmärrys tapauksesta kasvaa tutkimuksen aikana. Useiden tulkintakehysten hyödyntäminen on perusteltua tutkimuksen loppumetreille asti, mikäli se kuvaa tapauksen eri puolia. (Laine ym. 2007, 20.)

Useissa tutkittavissa tapauksissa ainoa tavoite ei ole yksinomaan kokonaiskuvan luonti, miten jokin yksittäinen tietty asiayhteys heijastuu yksittäisessä tapauksessa, vaan tuoda yleisempi käsitys aiheesta. Ilmiön paikallisuutta ja kulttuurisidonnaisuutta eli raameja ei sovi unohtaa. Tapaustutkija voi paljastaa kausaalisuhteita eli helpottaa lukijan ymmärrystä siitä, miksi tietyt ihmisryhmät toimivat tietyssä tilanteessa tietyllä tavalla. (Leino 2007, 216–217.) Laadullista analyysia tarkastellaan usein kokonaisuutena, eikä analyysin johtolangoiksi ole päteviä tilastolliset todennäköisyydet. Laadullisen analyysin kaksi osasuoritusta ovat havaintojen typistäminen ja arvoituksen paljastaminen. Havaintojen pelkistämisessä aineisto suhteutetaan aina tiettyyn teoriapainotteeseen metodologiseen näkökulmaan. Tutkija konstruoi aineiston erilaisista toisistaan poikkeavista kertomuksista tarinan siitä, mitä voi todella olettaa tapahtuneen. Mikäli useat toisistaan riippumattomat tietolähteet antavat saman lähdetiedon, ei ole syytä epäillä tiedon luotettavuutta. (Alasuutari 1999, 38–41.)

Tämän tutkimuksen tieteellisessä maailmankuvassa on nähtävissä strukturalistisia ominaisuuksia. Häklin (2008) mukaan yhteiskunnan metodologisessa todellisuudessa voi tapahtua helposti empiiriseen evidenssiin liittyviä yksinkertaistuksia. Ihmisten väliset vuorovaikutteiset suhteet muodostavat yhteiskunnallisen maailmankuvan, johon sisältyvät valta, yhteisöllisyys ja moraali. Strukturalistinen metodologia houkuttelee selvittämään ihmiskäytöksen erottuvia rakenteellisia motiiveja. (Häkli 2008, 96.) Yhteiskunnalliset rakenteet ovat ajallisesti ja lokaalisti juurtuneita toisiinsa. Sen sijaan luonnonlait ovat autonomisia yhteiskunnan tapahtumaketjuista ja sosiaalisista siteistä, mutta kollektiivisiin rakenteisiin kohdistuu luonnon muutosvoimia. (Häkli 2008, 101.) Sosiaalinen yhteispeli heijastelee yhteisön valtakäytäntöjä ja hiljaisia moraalisääntöjä. Luonto elää omaa elämänsä alueilla, joissa on tapahtunut vakava luonnonkatastrofi. Sadonkorjuutalkoissa talkoolaisten toiminta on riippuvaista säätilasta kuten hallasta, mutta satoa niittävä halla ei ole riippuvainen talkooyhteisön ponnisteluista.

Kyselylomake oli melko laaja, koska en ollut tehnyt teoreettisia rajoituksia ennen leirille osallistumista. Aluksi rakensin tutkimusteorian aineistolähtöisesti, mutta en teoriaohjaavasti. Kuitenkin tutkimusprosessin etenemisen myötä aineiston suhde on muuttunut teoreettisemmaksi. Kyselylomakkeella kartoitan talkoolaisten perustietoja kuten ikää, koulutustaustaa ja sukupuolta. Kyselylomakkeen toisen osan muodostavat teemoittaan luokitelleet mielipideväittämät. Teemat ovat sosiaalinen vuorovaikutus, kulttuurihistoria, luovuus, tekninen toiminta, ympäristön merkitys, Adoptoi monumentti -toiminnan tunnettavuus ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus. Lisäksi lomakkeessa on tarkentavia kysymyksiä talkotoimintaan liittyen ja kysymys, jossa pyydän antamaan kokonaisarvosanan kulttuuriperinnön viikonloppuleiriltä. Pyydän vastaajia kertomaan nykyisen asuinkuntansa, ikänsä, sukupuolensa, koulutusasteensa ja elämäntilanteensa. Kyselylomakkeisiin vastasivat talkoolaiset ja leirin vetäjät innokkaasti. Annoin leiriläisille aikaa vastata kyselyyni koko viikonlopun, jotta vastauksia sai halutessaan pohtia. Alasuutarin (1999) mukaan yleisen näkökulman perusteella lomaketutkimus on sosiaalitieteitä varten rakennettu sovellutus luonnontieteellisestä kokeesta, vaikka pikemmin kyse on tilastollisesta hypoteesien testauksen mallista. Amerikkalainen sosiologia, erityisesti Chicagon koulukunta asetti lomaketutkimuksen sosiaalitutkimuksen oppikirjamalliksi. (Alasuutari 1999, 32.)

Kvantitatiivisessa analyysissä esitetään faktoja numeroiden ja niiden välisten loogisten tilastollisten yhteyksien avulla. Tämän mahdollistaa se, että kullekin tutkimusyksikölle asetetaan arvoja eri muuttujilla. Kvantitatiivisessa analyysissä on yhtäläisyyksiä luonnontieteelliseen koejärjestelyyn. Klassisessa kontrolloidussa laboratoriokokeessa on hypoteesi, jonka mukaan riippumaton muuttuja vaikuttaa riippuvaan muuttujaan. Kvantitatiivisessa analyysissä etsitään yhteyksiä, jotta saadaan yksiköiden

välisiä eroja eri muuttujien suhteen. Tutkimusyksiköitä voivat olla yksilöt tai ihmisryhmät, ajanjaksot ja kulttuurituotteet kuten sanomalahdet. Määrällisessä analyysissä etsitään aina tilastollisia säännönmukaisuuksia tavasta, jolla eri muuttujien arvot yhtyvät toisiinsa. (Alasuutari 1999 34, 37.)

Onnistuin tekemään leirillä muutamia lyhyitä tutkimushaastatteluja, jotka ovat puolistrukturoituja. Haastateltavat eivät osanneet välttämättä vastata kaikkiin suunnittelemini kysymyksiin, vaan annoin heidän vastata kysymyksiin, joihin he kokivat osaavansa vastata. Valitsin leirillä haastateltavat heidän halustaan tulla haastatelluksi. Onnistuin tekemään leirillä kolme eripituista haastattelua. Leirin jälkeen haastattelin vielä kahta leiriläistä. Vuoden 2016 leirin jälkeen haastattelin yhtä leiriläistä. Lisäksi olen lähettänyt haastattelukysymyksiä arkeologia-asiantuntijalle sähköpostitse, johon sain vastaukset. Haastattelukysymykset liittyivät kulttuuriperintöleiriin, yleisesti Adoptoi monumentti- toimintaan ja talkootoimintaan. Lisäksi haastattelin useita Adoptoi Monumentti -kohteiden järjestöaktiiveja, jotka valikoituivat yhteistietojen saamisen kautta ja heidän halustaan kertoa omista Monumentti-kokemuksistaan.

1.3 Tutkielman aineiston sisällönanalyysi ja kohteiden valokuvaus

Sisällönanalyysi voidaan käsittää yksittäisenä metodina, mutta myös löyhänä teoreettisena kehyksenä. Sisällönanalyysi on monipuolinen menetelmä, koska se sulautuu erilaisiin analyysikokonaisuuksiin ja sen varjolla voidaan tehdä monipuolisia tutkimuksia. Laadullisen tutkimuksen eri lailla nimetyt analyysimenetelmät pohjautuvat tavalla tai toisella sisällönanalyysiin. Laadullisen tutkimuksen aineistosta voi löytää useita kiinnostavia asioita, joista ei ole ennakkokäsitystä. Tutkimuksen rajaus on tärkeää, sillä Tuomen ja Sarajärven mukaan kaikkia asiayhteyksiä ei ole mahdollista tutkia yhden opinnäytetyön piirissä. Sisällönanalyysiin kuuluu yleensä ainakin yksi seuraavista menetelmistä: luokittelu, teemoittelu tai tyypittely. Näitä kolmea tekniikkaa voidaan pitää analyysitekniikkana, mutta niiden toteuttaminen ei ole järkevää ilman raportoitua yhteenvetoa. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 91–93.) Sisällönanalyysi on olomuodoltaan tekstipohjaista tutkimusta. Saman luonteisia ovat diskurssianalyysi ja historiallinen analyysi. Sisällönanalyysissä paikannetaan tekstin merkityksiä, diskurssianalyysissä suunnataan kiinnostus tuottamisen tapoihin. Sisällönanalyysi on oiva väline dokumenttien sisältöjen sanalliseen ilmaisemiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 104, 106.)

Ei ole epätavallista tehdä maiseman vaihdoksia, jotta ihmiset voisivat hetkeksi irtautua jokapäiväisistä yhteiskunnan säännöistä. Enää ei ole outoa, että yksilö tavoittelee tyytyväisyyden ansasta luopumista, jotta saisi uusia voimavaroja arjen mukavana kokemiseensa. Niukat resurssit huomioiden kaukomatkailu ei ole aina käypä vaihtoehto. Hektisestä elämäntyylistä pakoilua voi hakea tarkoituksenmukaisesta itsensä eksyttämisestä, jotta yksilö voisi muuttaa vallitsevaa ajatusmaailmaansa. Useat julkiset tilat ovat hyödyllisiä oman liikkeensä hetkittäiselle pysähdyttämiseksi. Sen sijaan tietoista ”vaeltelua” kutsutaan flaneurismiksi, jota voi toteuttaa paikasta tai ympäristöstä riippumatta. Vaeltelu aktivoi ihmisen kaikkia aisteja ja siihen voi halutessaan yhdistää todellisuuden yhteisöllisen havainnoinnin. (Vilkman 2010, 198–199.) Tutkija luo itsenäisiä arvovalintoja, sillä hän voi keskittyä ympäristön tarjoamiin konfliktinalkuihin tai ainoastaan niiden visuaalisointiin (Vilkman 2010, 202).

Ympäristön aistimiseen liittyvät symbolinen näkeminen ja toimijoiden tietoinen symbolien asentaminen nähtäväksi. Persoonalliset tulkintakehykset mukautuvat monipuolisiin akustisiin symboleihin luomalla intersubjektiivisen dialogin ihmiselle tärkeiden ajatusten ja muistojen välille. (Vilkman 2010, 206.) Tutkijana halusin vaeltaa kulttuurikohteissa, jotta sain aistihavaintoja kohteiden symbolisista ulottuvuuksista, kuten kohteiden kokoluokasta tai sijainnista ympäröiviin rakennuskohteisiin ja luontoon. Toisaalta tutkimuskohteen visuaalinen näkeminen antaa tukijalle hetkittäisen etäisyyden sanallisesta tutkimuksesta. Kulttuurikohteilla on yhteys lokaaleihin sosiaalisiin käytäntöihin, sillä ne sijaitsevat aina osana jotain asuinalueita tai rakennusta, joissa on oheistoimintaa esimerkiksi kotoisa kahvilayritys. Tapaustutkijan jalanjäljet ovat nähtävissä Liitteen 3 kartassa, vaalean sinisenä viivamaaisena reittinä. Jalanjälkiä en suunnitellut etukäteen, vaan kulkureitti muodostui kuvauspaikoilla sellaiseksi kuin se on kartassa nähtävissä.

Karttojen luominen tilasta on teknistä toimintaa, koska todellisuutta paikasta mitataan huomioiden tilalliset normit. Pelkkä tekninen todellisuuden kuvaaminen ei ole vielä riittävää, koska ihminen tulkitsee mittaustuloksia luottaen omaan tietämykseensä ja nojautuen kokemukselliseen tietoaineistonsa. Ihmisellä on kyky päästä sisälle mielenmaisemaansa ja tunteiden ymmärtämiseensä. (Tuan 2003, 5.) Ihmiset eivät ainoastaan tulkitse geometrisiä rakenteita todellisuudesta tai sovelta mielen abstrakteja käsitteitä, vaan he heijastavat yksilöllisiä tunteita, mielikuvia ja ajatuksia materiaalisesta todellisuudesta. Veistoksellista ja arkkitehtuurista tilaa konstruoidaan suuressa mittakaavassa kaupunkisuunnittelussa. (ibid. s.17.) Eri ihmisryhmillä ei ole yhtäläisiä tilallisia kykyjä tai tietotaitoa hahmottaa paikan ulottuvuuksia (Tuan 2004, 76). Ihmiset kuten myös muut evolutionaallisesti kehittyneet nisäkkäät rakentavat erilaisia ”koteja” elinympäristöihinsä, eivätkä vain tyydy luonnon itse muodostamiin artefakteihin (Tuan 2003, 101). Kartat voivat sisältää paljon teknisiä yksityiskohtia,

kuten tietyn karttaprojektion, mittakaavan ja ajantasaisen paikkanimistön. Tutkija voi tuoda henkilökohtaista kokemusmaailmaansa karttoihin, mikäli hän itse kehittää pohjakarttoja.

Pääluvussa 2 avaan tämän tutkimuksen taustoja pohjautuen aikaisempaan tutkimuskirjallisuuteen ja opinnäytetöihin. Tämän jälkeen luon yleiskatsauksen Pirkanmaan Adoptoi Monumentti -toimintaan sekä lakisääteisiin taustoihin. Pääluvussa 5, joka on tämän tutkimuksen analyysiluku, esitän kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen aineiston. Pääluvussa 5 peilaan myös laadullista aineistoa suorilla haastattelusitaateilla ja haastateltujen yhteenvetotaulukoilla. Yhteenvetotaulukot antavat tiiviin kuvan aineiston teemoittelusta ja luokittelusta. Taulukot olen rakentanut aineiston alaluokista ja yläluokista, sekä teorian yläkategoriasta. Valkoisilla ruuduilla sijaitsevat pelkistetyt ilmaukset olen poiminut vastausten edustavuuden mukaan. Pelkistetyt ilmaukset eivät ole yhdeltä haastatellulta referoituja, vaan ilmaukset tulevat usealta haastatellulta. Taulukoiden rakenne etenee aineiston yksityiskohtaisemmasta kategoriasta laajempaan aineistokategoriaan ja lopuksi teoreettiseen kategoriaan, joka yhdistää alaluokkia.

Olen muodostanut taulukoiden pelkistetyt ilmaukset litteroimistani haastatteluista, jotka olen muokannut referoidusti omin sanoin. Osan aineistosta esitän kursivoituilla suorilla haastattelijoiden lainauksina analyysiluvussa. Pelkistetyt ilmaukset olen lajitellut ensin alustavien otsikoiden mukaan samaan teeman nivoutuviksi haastatteluilmausryhmittymiksi. Taulukon alaluokat ovat jalostuneita ilmauksia työotsikoistani. Taulukon sarakkeiden ilmaukset liittyvät alaluokka-yläluokka-yläkatgoria –ryhmään. Pelkistettyjen ilmausten järjestys ei noudata aineiston ala- ja yläluokkien tai teorian yläkategorioiden järjestystä, vaan ilmaukset ovat kunkin teeman värillisten otsikkorivien alapuolella. Pelkistettyjä ilmauksia erottavat toisistaan katkoviivat, jotta niiden lukeminen olisi helpompaa. Pelkistetyt ilmaukset ovat johtaneet aineistoluokkien ja teoreettisten kategorioiden otsikoiden nimeämiseen.

2 Tutkimuksen taustaa

Aluetieteellisessä tutkimuksessa maaseutumaiset kylät ovat olleet mielenkiinnonaiheita. Kylät ovat toiminnallisia yksiköitä, jotka ovat paikallisesti ainutlaatuisia ja niistä voi löytyä yhdistäviä piirteitä. Hyryläisen kylätutkimuksen aineisto paikantuu Pirkanmaalla sijaitseviin kyliin Rämsööseen ja Vähähakaan, jotka sijaitsevat Vesilahdessa ja Sastamalassa. Hänen mukaansa jo 1990-luvun yhteiskunnan yleiset maaseutuun heijastuneet muutosvoimat ovat aiheuttaneet molempien kylien asukkaiden elämään konkreettisia muutoksia. Yhteiskunnallinen tilanne on kyseenalaistanut aika ajoin yhteisten aikaansaannosten mielekkyyden paikallistasolla. Hyryläisen mukaan kylien yhdistävä ominaisuus on ollut se, että kumpakaan paikkaa ei ole hylätty edes vaikeina aikoina, vaan kylätoiminta on seurannut laajenevan kehityksen suuntaa. (Hyryläinen 1994, 9.)

Yeungin tutkimuksessa analysoidaan suomalaisten mielikuvia vapaaehtoistoiminnasta, heidän toimintaan osallistumisen aktiivisuutta, muotoa, motiiveja, esteitä ja kotimaisia vapaaehtoistoimintaa järjestäviä toimijoita. Tutkimuksen kohderyhmä on lähes koko Suomen kattava 15–74-vuotiaiden väestö. Tutkimus on kvantitatiivinen, sillä aineisto on laajan kuvan tuottama gallup-aineisto. (Yeung 2002, 10.) Vapaaehtoisuutta on ilmiönä tutkittu melko laajasti Suomessa. Suuri otosmäärä mahdollistaa numeraalisten analyysien teon, joten tuloksista on mahdollista etsiä yhdistäviä tai erottavia tekijöitä.

1970-luvun puolivälissä alkanut Kunnallisliiton ja useiden yliopistojen yhteinen Kylätutkimus-76 – hanke jäsensi kylätoiminnan käsitteellistä sisältöä ja kokosi liittymäkohtia olemassa oleviin toimintatapoihin ja yhdisti kerronnan olennaiset tekstit ja puheet kokonaisuudeksi. Hautamäki (1980) on listannut hankkeen pääkohtia, joista mielestäni tärkeitä ovat omatoimisuuden ja yhteistyön edistäminen, uusien ideoiden testaaminen kyläkontekstissa ja omaehtoisten elinolojen ohjaaminen suotuisaan suuntaan sekä halu tuntea vastuuta omasta elinympäristöstään. (Hyryläinen 1994, 37.)

Hyryläisen (1994) mukaan kyläoppaassa ”Elävä Kylä” ilmenee vanha ja uusi perinne ja nykyisyys. Lähtökohtana on ajatus, että maaseudulla kyläläisten yhteistyöllä on traditionaalisesti ollut suuri painoarvo. Yhdessä ja talkootyöllä on selviydytty kautta myös ankeina aikoina. Kylätoiminnan tärkein pohja on asukkaiden omatoimisuus, jota edistetään tiedoin, taidoin ja taloudellisesti tukemalla maaseudun kestävä kehitystä. Teoksessa painotetaan runsaasti talkoiden merkitystä. Niukat resurssit on

hyödynnettävä järkevästi työtehtävien organisoinnilla esimerkiksi työskentelemällä ryhmäpainotteisesti. (Hyyryläinen 1994, 45–46.) Talkootyö voi voimaannuttaa erilaisia sidosryhmiä tuottaen hyödyllisiä lopputuloksia. Yhdessä tekeminen on erittäin hyödyllistä, kun voimavarat ovat riittämättömät. Kylätasolla kollektiivinen uurastaminen saattaa vahvistaa toimijoiden itseohjautuvuutta aluekehityksessä.

2.1 Taustoittavat aikaisemmat opinnäytetyöt

Vapaaehtoistyötä on tutkittu ilmiönä monitieteisesti melko runsaasti Google Scholariin tehtyjen hakujen perusteella. Seuraavissa kappaleissa kerron, mitä aikaisempia tutkimuksia teemasta on kirjoitettu. Sarjaana Ahola tarkastelee opinnäytetyössään talkootyön motivaattoreita tapaustutkimuksessa Rytmikorjaamossa. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys kohdistuu motivaation- ja työmotivaation käsitteisiin. Opinnäytetyössä käsitellään myös sitoutumista talkootyöhön esittelemällä Hagemannin motivointikeinoja. Lisäksi teoreettinen viitekehys rakennetaan esittämällä Maslowin tarvehierarkia sekä Herzbergin kaksifaktoriteoria. (Ahola 2009.) Katja Raution opinnäytetyön aiheena on talkootyö musiikkifestivaaleilla. Opinnäytetyössä määritellään vapaaehtoistyö ja talkootyö. Teoreettisessa viitekehyksessä selvitetään talkoolaisen roolia yksilönä ryhmässä. Katja Rautio on itse ollut vapaaehtoisena talkootöissä festivaaleilla ja haastatellut kanssatalkoolaisia. (Rautio 2011.)

Sonja Välläri tarkastelee opinnäytetyössään motivointia ja sitouttamista talkootyössä. Opinnäytetyössä teoreettisina näkökulmina Maslowin tarvehierarkian ja Herzbergin kaksifaktoriteorian lisäksi esitetään Peltosen ja Ruohotien motivaatioprosessi. Tapaustutkimus pohjautuu Vammalan seudun Voima ry:n toimintaan, joka on urheiluseura. (Välläri 2015.) Elina Haapanen käsittelee Pro gradu-tutkielmassaan vapaaehtoistyötä sosiaalistumisen ja yhteisön käsitteiden kautta. Haapasen tutkielmassa selvitetään kattavasti talkootyön perinnettä Euroopasta Suomeen rantautuneena ilmiönä ja talkootyön evoluutiota edeltävien vuosikymmenien aikana. (Haapanen 2005.)

Annastiina Airaksinen käsittelee Pro gradu -tutkielmassaan palkatonta työtä ja pätkätoiden etiikkaa suomalaisissa musiikkilehdissä. Luovien alojen töille on tyypillistä matalat palkat, määräaikaisten projektit tai palkaton työ, jonka tekijä voi kokea enemmän harrastuksena kuin velvollisuutena tienata rahaa. Airaksisen (2015) mukaan levykriitikot pitivät tekemästään työstä kokiensa toiminnan palkitsevana, eivätkä suuresti murehtineet toiminnan palkattomuudesta. Rahattomuus toi kriitikoille vapautta

ja joustoa työn suhteen. Laajempaan kontekstiin sidottuna Rock-alan palkattomuus voi aiheuttaa moraalisen kriisin ja turbulensseja, jotka heijastuvat journalismin alalle luoden epäsymmetrisen jaon oikeutetulle toimeentulolle. (Airaksinen 2015, 74–75.)

Mirva Glommin Pro gradu-tutkielmassa pureudutaan Kainuun kyläsuunnitteluun kylien ja kuntien välisen vuoropuhelun avulla. Tutkielman teoreettisena viitekehyksenä on sosiaalinen pääoma. Glommin (2004) mukaan hankkeen suunnittelussa innoitettiin luonteeltaan itsenäistä ja alhaalta ylöspäin suuntaavaa osallisuutta. Innokkaasta osallistumisesta huolimatta mikään toimija ei palkinnut osallisia (Glomm 2004, 3). Sosiaalinen pääoma tulee näkyviin vuorovaikutustilanteissa, joissa yhteisön erityyppiset toimijat kohtaavat aidosti. Talkoot yhdistävät paikallisia aktiiveja ja kunnan virkamiehistöä. Toiminnan jatkuvuus vaatii uusien aktiivien tai yhteisöjen värväämistä. (Glomm 2004, 60.) Tulkintani mukaan osallisuudessa on tärkeää olla kirjava toimijajoukko, joka on keskenään yhteistyöhaluinen. Vaikea vuorovaikutus voi lakkauttaa yhteistoiminnan heti alkumetreillä.

2.2 Adoptoi monumentti -toiminta kulttuuriympäristön suojelun muotona

Kulttuuriympäristössä näkyy ihmisen käden jälki, joka voi sisältää muinaisjäännöksiä, rakennuksia, tieverkkoa tai agraarista ympäristöä. Kulttuuriympäristö elää ajassa ja siinä seikkailevat erilaiset arvot, merkitykset, elämäkatsomukset ja toimijoiden ristiriidat. Kulttuuriympäristöä arvotetaan eri tavoin, se voi olla monisyinen hyödyntämiskohde, esi-isiemme saavutus tai sukupolvien välittämää tietoa. Kaupunkiympäristö tehtaineen, koteineen, työpaikkoineen ja liikenneverkkoineen on kulttuuriympäristöä. (Kuitunen, Lähdesmäki & Nissinaho 2005, 7.)

Vanhan rakennusperinnön ja perinnemaiseman painoarvo on nousussa (Kuitunen ym. 2005, 12). Kulttuurihistoriaa voidaan arvioida eri kriteerein esimerkiksi ottamalla huomioon monimuotoisuus, ainutlaatuisuus, kerroksellisuus, aitous, säilyneisyys, tarinallisuus ja elämyksellisyys. Tietyllä alueella voi ilmetä useita arvotekijöitä, joissa näkyy aikakausien jatkumo ja visuaalinen monipuolisuus. (Kuitunen ym. 2005, 15, 17.)

Kulttuuriympäristön varjelu takaa sen, että yleinen etu menee yksityisen edun edelle ja kaikkia asianomaisia kohdellaan samalla tavalla. Suojelu laittaa pohtimaan muutosten seurauksia ja harkitsemaan niiden välttämättömyyttä. Pragmaattisuutta kulttuurihistorian varjelulle antaa asemakaavoitus.

Olennainen osa suojelutyötä on tiedottaminen kohteista ja suotuisista menettelytavoista. Maakuntamuseon ammatillaiset tuottavat yleistä kulttuuriympäristöinformaatiota ja vastaavat yksilöiden ja yhteisöjen kysymyksiin kulttuurikohteista. (Kuitunen ym. 2005, 18–19.)

Kulttuurikohteen arvostus voi lähteä paikallistasolta eikä ainoastaan valtakunnallisesti. Paikallinen rakennus tai fyysinen artefakti viestii alueen paikallishistoriasta (Kuitunen ym. 2005, 21). Modernissa yhteiskunnassa perinteiden vaalimista ei koeta ainoastaan kilpailevana asiana, vaan se on rikastuttava ilmiö. Piittaamaton toiminta turmelee kulttuuriympäristöä, vaikka kulttuuriperintöä suojellaan legaalisti. Mikrotasolla arvot luodaan oman elämän kautta, johon vaikuttavat sukupolvien tuomat kokemukset ja subjektiiviset arvot. (Kuitunen ym. 2005, 23–24.) Todennäköisesti tietylle asuinalueelle tai kohteeseen kiinnittyminen on voimakkaampaa, mikäli siihen on jonkinlaisia siteitä liittyen asuinpaikkaan tai sukulaisverkostoihin. Esimerkiksi ulkopaikkakuntalaisen voi olla vaikeampi kokea jotain paikallisidentiteettiään omakseen verrattuna syntyperäiseen asukkaaseen, joka on juurtunut alueeseen.

Ennen rakennusurakan aloittamista rakennuttajan tulee tiedostaa rakennuksen sijainti, käyttötarkoitus ja rakennusmateriaalit. Seuraavassa vaiheessa rakennuttaja ohjaa omaa kehoansa liikkeiden avulla, tuntien materiaalien ulkoisen kosketuksen järjestäen elementit tukevaksi kokonaisuudeksi. Viimeiseksi käyttöön otettuun rakennukseen kotiutuu asukas, joka tulkitsee arkkitehtuurisia rakennusratkaisuja ja voi edistää rakennetun tilan sosiaalisia ulottuvuuksia. Sosiaalinen ulottuvuus voi olla kaikille avointa tai yksityistä, rajaten pois tilasta ulkopuoliset käyttäjät. (Tuan 2003, 102.) Kulttuuriperinnön korjaustyössä vapaaehtoiset pääsevät konkreettiseen kosketukseen aikaisemmin tehtyjen rakenteiden kanssa. He voivat joutua tulkitsemaan aikaisempia arkkitehtuurisia kerroksia ennen korjaamistoimenpiteiden aloittamista. Työkalujen käytössä vapaaehtoinen saa kosketuspinnan rakennusmateriaaleihin, jolloin liike saa aikaiseksi konkreettisia toiminnan tuloksia. Kulttuurimonumentit ovat kaikille avointa sosiaalista tilaa.

Pirkanmaan maakuntamuseon esitevihon mukaan Adoptoi monumentti -toiminta tarjoaa palkitsevan harrastuksen kulttuuriympäristön hoitajana. Adoptoija ei omista kulttuurikohdetta, vaan estää kohteen rapistumisen ja ryhtyy tarvittaessa kunnostustoimenpiteisiin. Adoptoijalla on oiva mahdollisuus tutustua kohteen historiaan ja hänellä on lupa järjestää kohteessa suunnittelemissaan tapahtumia. Monumentti-ilmiö alkoi Maakuntamuseon johdolla vuonna 2009. (Adoptoi muinaisjäännös tai rakennus!, 2.) Olennaista kulttuuriympäristön elinvoimaisuudelle on sen arvostus ja säännöllinen huolenpito (Adoptoi muinaisjäännös tai rakennus!, 4). Kulttuurikohteelle luodaan hoitosuunnitelma,

jossa kartoitetaan kunto ja käytettävissä olevat resurssit. Sopimuksella ei ole päättymispäivämäärää, mutta adoptoijan on mahdollista irtisanoa sopimus, jonka jälkeen kohteelle värvätään uusi adoptoijataho. (Adoptoi muinaisjäännös tai rakennus!, 5.)

Kulttuuriympäristön tai kohteen adoptoijaksi sopii yhteisö, yhdistys, yritys ja julkinen organisaatio. Eräät kulttuurin vaalijat ovat rekisteröineet yhdistyksen, jotta voivat osallistua toimintaan (Adoptoi muinaisjäännös tai rakennus!, 6.) Esitevihon mukaan arvokkaiden rakennusten kunnostustyö ylläpitää vanhoja työmenetelmiä (Adoptoi muinaisjäännös tai rakennus!, 8). Kohteella kannattaa olla maisemallista arvoa ja sen koon tulisi olla kohtuullinen, koska hoitotyö on kompaktin koon puolesta helpompaa (Adoptoi muinaisjäännös tai rakennus!, 10). Kulttuuriperintötyö yhdistyksissä ei ole kovin yksinkertaista, koska aktiivit ja yhdistyksen jäsenet joutuvat huomiomaan normatiivisuuden talkootoiminnassaan. Samaan aikaan toiminnan tulee olla mielekästä, jatkuvuuteen pyrkivää ja innostavaa, mikäli toivotaan jäsenistön määrän kasvavan.

2.3 Legaali lähtökohta kulttuurin suojelussa

Kuitusen ym. (2005) mukaan hoitosopimuksen allekirjoittaneet maanomistajat kokevat tärkeimmiksi motiiveiksi ympäristöhoitotyön, sukupolvien arvostamisen ja juurtumisen omaan maahan ja ylpeyden tunteen kansalaisomaisuudesta. Vanhan arvottamisella on tärkeä sosiaalinen ja yhteiskunnallinen merkitys. (Kuitunen ym. 2005, 28.) Hoitosopimus on legaali dokumentti, joka sitoo sen allekirjoittanutta huolehtimaan kulttuuriympäristöstä. Hoitosopimus voi vahvistaa allekirjoittaneen tunnesidettä omaisuuteensa.

Muinaisjäännöksen tai ympäristöhistoriallinen kulttuuripaikan varjelemiseen löytyy legaali peruste Suomen lainsäädännöstä. Muinaismuistolain (295/1963) 1§:ssä todetaan selvästi, että muinaisjäännöksen vahingoittaminen on kiellettyä kaikin tavoin. Lisäksi pykälässä todetaan, että muinaisjäännökset ovat kansallista muistoa menneiden sukupolvien historiasta. Lain 2 §:ssä määritellään konkreettisesti kiinteä muinaismuisto. Toisen pykälän ensimmäisessä momentissa todetaan, että ihmisten luomat kiviset artefaktit ovat muinaismuistoja. Toisessa momentissa todetaan, että erilaiset haudat ja kalmistot ovat muinaismuistoja. Kolmannessa momentissa todetaan, että tietynlaiset visuaaliset representaatiot ovat muinaismuistoja. Neljännessä momentissa todetaan muinaisten uhripaikkojen ja kärräjäpaikkojen olevan muinaismuistoja. Viidennessä momentissa todetaan, että muinaiset asuinpaikat

ja työpaikat ovat muinaismuistoja. Kuudennessa momentissa todetaan, että linnat, linnoitukset, muurit ja uskonnolliset paikat sekä niiden rauniot ovat muinaismuistoja. (muinaismuistolaki 295/1963.)

Muinaismuistolain (295/1963) seitsemännessä momentissa todetaan, että muinaismuistoja ovat uskonnolliset muistomerkit ja hautasymbolit. Kahdeksannen momentin mukaan muinaismuistoja ovat historiallisten teiden, siltojen ja tienviittojen jäännökset. Viimeisessä yhdeksännessä momentissa muinaismuistoja ovat kiinteät luonnonesineet, jotka viestivät muinaisista tavoista, sisältävät muistoja ja tarinoita. Lain 3 §:ssä todetaan Museoviraston olevan vastuussa kiinteiden muinaismuistojen valvonnasta, säännöksessä käytetään termiä muinaistieteellinen toimikunta. (muinaismuistolaki 295/1963.) Kuitusen ym. (2005) mukaan muinaismuistolain tarkoitus lienee ainutlaatuisen arkeologisen perinnön säilyminen dynaamisesti kehittyvässä ympäristössä, ja se voidaan luokitella erityislaiksi. Maanomistajan vastuuseen kuuluu ottaa ajoissa selville tieto potentiaalisesta muinaisjäännöksestä ennen hankkeen aloittamista. (Kuitunen ym. 2005, 47.) Normien huomioiminen tulee vahvasti esille muinaismuistolaissa. Viranomaiset edellyttävät yksityistahojen tietoisuutta muinaisjäännösten suojelusta. Maanomistajat eivät saa tehdä toimenpiteitä omistamallaan maalla, mikäli maastosta löytyy muinaisjäännöksiä.

Toinen tärkeä laki kulttuurihistoriallisten rakennusten varjelemisen kontekstissa on laki rakennusperinnön suojelemisesta (498/2010). Edellä mainitun lain 1 §:ssä asetetaan tavoitteeksi rakennuskannan monimuotoisuus, uniikkius, joka voimaannuttaa rakennetun kulttuuriympäristön kestäväää käyttöä ja kunnostusta, tätä nimitetään rakennusperinnöksi. Säännöksen mukaan osallisuus suojeluasian valmistelussa on taattava asianosaisille. (laki kulttuurihistoriallisten rakennusten varjelusta 498/2010.) Pääluvut 3 ja 4 käsittelevät tutkimukseni teoreettista viitekehystä. Pääluvuissa valaisen teoriapainotteisesti vapaaehtoistyön suomalaisia juuria ja perinteitä, vapaaehtoistyön motiiveja, sosiaalista pääomaa ja tietokäytäntöjä, jotka muodostavat erilaiset tiedon kentät. Yleisluontoisempia motiiveja selitän hyödyntämällä Abraham Maslowin tarvehierarkiaa.

3. Vapaaehtoistyön juuret Suomessa 1880-luvulta 1990-luvulle

Aluepolitiikka on julkisen hallinnon tekemää maan eri alueiden tasapainoisen kehityksen kiihdyttämistä. Useiden aluepoliittisten toimien tuloksellisuus on sidoksissa paikallisten toimijoiden kyvyistä oppia uutta ja tahdosta sitoutua erilaisten tavoitteiden aikaansaamiseen. Paikallistason aluekehittäminen vaatii poliittisen tilan ilmaantumista. Poliitiikan ehdottomuus kumpuaa poliittisen tilan olemassaolosta, koska valittavaksi tulee useita vaihtoehtoja. Kylätoiminnan laajentumista tapahtuu ainoastaan, kun toimijoilla on mahdollisuuksia valita toisin. Vaatimuksena on mahdollisuuksien tiedostaminen ja toteuttaviin toimenpiteisiin ryhtyminen. Toiminnan laajentuminen on yhteydessä paikalliseen itseohjaukseen, omien voimavarojen rajoittamiseen sekä paikallisiin valtarakenteisiin. Epäselvää saattaa olla paikallisen kylätoiminnan valintojen perusteleminen omalla poliittisella moraalikudoksella. (Hyryläinen 1994, 4–5.)

Hyryläinen avaa lukijoille kylätoiminnan historiallista tulkintaa sekä yhteiskunnan kehityssysäyksiä. Hänen kirjallisuuskatsauksensa mukaisesti varhaishistoriassa elanto koottiin ihmistyöllä suoraan luonnosta, joka vaikutti niin ihmisyhteisöjen asutuksen paikkoihin kuin tuotantokeinoihin. Vuosien aikana kylät kategorisoituivat yhteiskunnan aluerakenteen perusyksiköiksi. Luonnonolot, tuotantomuodot, omistussuhteet eivät olleet alueellisesti yhtenäisiä kyläkudoksessa. Kaskitalous selittää osaltaan harvemman asutuksen syntyä etenkin Itä-Suomessa. Länsi-Suomessa kylien kiinteyttä selitti sarkajakona tunnistettu viljelyalojen jakotapa, joka oli toiminnassa 1300-luvulta lähtien. Sarkajakoon pakotti kruunun aloite ja se helpotti maaveron keruuta. (Hyryläinen 1994, 12.)

Alapuron & Steniuksen (1989) mukaan tasa-arvoisuusperiaatteen ilmeneminen näkyi esimerkiksi 1860-luvulta lähteneessä vapaaehtoisen palokuntatoiminnan aatteena. Mielenkiintoista on, että VPK-yhdistysten toimintaan ankkuroitui sivistyksellisiä tavoitteita, joilla ei ollut yhteyttä sammutustoimintaan. 1880-luvulta aate omaksuttiin rivakasti maaseudulla, jossa oli enemmän yhdistystoimintaa kuin kaupungeissa. (Hyryläinen 1994, 17.) Yhdistystoiminnan perinteet nojaavat maaseutumaiseen ympäristöön vahvemmin kuin urbaaniin ympäristöön. Varhaisessa vaiheessa yhdistystoimintaan liitettiin koulutuksellinen eetos ja se oli läsnä yhdistystoiminnassa tehtäväkokonaisuudesta riippumatta.

Hyryläisen mukaan 1900-luvun alkuvuosikymmeninä Suomen talouselämä markkinavaltaistui, poliittiset ideologiat voimistuivat, demokratia, sosiaalipolitiikka ja hallinto kehittyivät. Maatalouteen

kohdistui luonnollisesti myös muutospaineita modernistumisen suuntaan, jossa ihanteeksi tulivat kapitalismi, markkinat ja rahajärjestelmät. Osuuskunnat ovat mainitsemisen arvoinen sosiaalinen innovaatio, jotka olivat modernin yhteistoiminnan ilmentymiä, taloudellisen ja aatteellisen yhdistyksen hybridejä. (Hyyryläinen 1994, 19.) Tulkintani mukaan historialliset tapahtumat heijastuivat yhdistystoimintaan ja ihmisten sitoutumisen muotoihin. Osuuskunnissa ovat vaikuttaneet sosiaaliset ja taloudelliset arvot ja yhteiskuntapoliittiset aatteet. Hallituksen esityksen (185/2012) mukaan osuuskuntien julkistaloudellinen painoarvo on toimialasta riippuvaista. Osuustoimikunnalla on pitkät juuret ”maa- ja metsätaloudessa”, ”sähkö- ja vesihuollossa”, kaupanalalla ja finanssialalla. Postmodernissa toimintaympäristössä osuuskuntamuodot ovat monipuolistuneet, koska uusia osuuskuntia on syntynyt markkinoinnin, hyvinvointipalveluiden ja asiantuntijuuden ympärille (HE 185/2012.)

Hyyryläisen (1994) mukaan 1900-luvulla maaseudulla syntyi organisaatioita, joissa opittiin uusia tasavertaiseen kanssakäymiseen perustuvia toimintamuotoja. Vireä yhdistystoiminta modernisoi yhteistoiminnan kulttuurista perimää, moninaisti tietoisuuden ja taitoisuuden reserviä. Seuratoiminnan paikalliset kietoutumat olivat yhteiskunnallisen osallistumisen ja autonomisen kansakunnan rakentamisen areenoita. Yhteiskunnan kasvu ja edistys heijastuivat maaseudun suhteellisen aseman näivettymiseen. Rakennemuutos vaikutti voimakkaasti maaseudun yhteistoimintaan, sillä satavuotinen kulttuurivaranto hiipui elämäntavan erilaistumisessa. Merkittävä määrä maaseudun asukkaista haki ratkaisua ristiriitoihin muuttamalla kaupunkeihin, toiset lamaantuivat odottamaan parempia aikoja tai pitivät perinteistä lujasti kiinni. Muutos ei pysäyttänyt maaseudun sosiaalista muutosvoimaa urbaanista yhteiskuntapolitiikasta huolimatta, vaan orastavat muutokset avasivat uusia kehityspolkuja yhteistoiminnalle. (ibid. s.29–30.) 2010-luvulla maaseudun elinvoimaisuutta pyritään ylläpitämään erilaisilla hankkeilla ja kylätempauksilla. Pienet kylät ja taajamat sinnittelevät näivettymistä vastaan, koska asukasrakenne on iäkästä, koulumatkat yleensä pitkiä, koska kyläkouluja on suljettu, ja sosiaalipalvelut ovat suurimmissa kaupungeissa.

Hyyryläinen (1994) on ottanut tarkasteluun yhteiskunnan kehityksen viitekehykseen Vihavaisen (1989) esittämät nimitykset aikaperspektiiviin vuosien 1956–1975 osalta. Epäluulojen aika kuvaa vuosia 1956–1965 historiallisena aikakautena. Suomessa oli käynnissä työn teollistuminen ja kaupungistuminen voimakkaiden ristiriitojen sävyttämänä. Epäluulojen aikana maa- ja metsätalouteen kiinnittyvien töiden koneellistumisen seurauksena työvoiman tarve väheni ja sen myötä toimeentulomahdollisuudet niukkenivat. Maaseudun asuttamiselle ei koettu tarvetta, joten maatalouspolitiikan kurssia alettiin kääntämään. Taustalla oli ravinnon ylituotanto-ongelmia, sillä elintarvikeomavaraisuus oli täytynyt 1960-luvulla. (Hyyryläinen 1994, 25–26.)

Seuraava aikakausi on edistyksen aika vuosina 1966–1974. Aikakauden nimi liittyy konsensukseen yhteiskuntapolitiikan jännitteisellä kentällä, koska edistyksen aatetta ei haluttu ehdoin tahdoin kyseenalaistaa. Merkittävä uudistus oli vasemmiston saaminen osaksi poliittista päätöksentekoa. Puoluepoliittiset ideologiat yhdentyivät teollistumisen ja kaupungistumisen projektein konstruoituneessa hyvinvointivaltion utopiassa. Maaseudun rooli jämähti elintarviketuotannon ja työvoimareservin osaan. Palvelujen kysyntä laski syntyvyyden alenemisen ja maaseudun autioittaman muuttoliikkeen seurauksena. 1970-luvulla kyläkoulujen lakkauttaminen oli voimakasta, sillä edellisen vuosikymmen aikana oppilasmäärät vähenivät. Ihmisten vapaa-aikatottumuksiin tuli myös muutoksia, sillä perinteinen harrastustoiminta joutui koetukselle. Tähän vaikutti erityisesti maaseudulla television yleistyminen. Maaseudun asukkaat kokoontuivat yhä useammin naapuriin viettämään iltaa katsoen mustavalkotelevisiota sen sijaan, että he olisivat liikkuneet kodeistaan harrastusyhteisöihin. (Hyryläinen 1994, 26–27.) Teknologian kehitys muokkasi ihmisten vapaa-aikatottumuksia. Television ilmestyminen maaseudulle on ollut valtava ilmiö, joka houkutteli ihmisiä jäämään olohuoneisiin, mutta samaan aikaan sosiaalisti naapuruussuhteita.

Nykymuotoinen kylätoiminta syntyi 1970-luvun yhteiskunnallisten jännitteiden hajottua, joten sillä on nelikymmenvuotinen historia. Kylätoiminta liittyy pitkälliseen kehityskulkuun, yhteiskunnalliseen evoluutioon, jossa kyläyhteisöjen tuotannollinen yhteistyö on muotoutunut vastavuoroisesta talokootyöstä moderniksi talkootoiminnaksi. Kylätoiminnassa ovat avainasemassa yksittäiset henkilöt sekä myös paikat, sillä ne esiintyvät näkymättöminä ja erityisinä voimina. Tiedotusvälineet tuottavat kylätoiminnan kerronnallista tietoisuutta, etenkin paikallisilla sanomamedioilla on erityisesti painoarvoa. Tiedotusvälineiden merkitystä julkaisijana ja keskustelun aloittajana ei tulisi vähätellä osana kylätoimintaa. (Hyryläinen 1994, 1–3.)

Hyryläisen (1994) mukaan kolmatta aikakautta kutsutaan epävarmuuden ajaksi, joka sijoittuu vuosille 1975–1981. Öljy- ja energiakriisi jarrutti kasvuyhteiskunnan eksponentiaalista kasvua. Globaalilla kriisillä oli vaikutusta Suomen työttömyyteen ja taloudelliseen alamäkeen. Tuolloin työttömyys oli jopa seitsemän prosentin luokkaa. Epävarmuus kumpusi edistysellisen talouskasvun uskon kriisistä. Yhteiskunnallinen haastava aika sysäsi maaseudun mahdollisuuksia innostumisen ilmapiiriin, erityisesti suuri-ongelmaisilla perifeerisillä maaseutualueilla. Merkittävä ilmiö on, että epävarmuuden aikana kylätoimintaa kirkasti luottamus maaseudun paikallisiin ja erityislaatuisiin voimavaroihin. (ibid. s.28.) Tulkintani mukaan yhteiskunnassa tapahtuvat kriisit voivat saada ihmiset hakemaan turvaa ja vakautta sosiaalisista verkostoista. Syrjäisillä maaseutualueilla alkoi syntyään paikallista uskoa omiin kykyihin kehittää aluetta ja ylläpitää alueen ainutlaatuisuutta. Matkailussa pääsee helposti

tutustumaan paikallisiin erityispiirteisiin ja massaturismin jättämiin jälkiin. Tällaisia matkailun lieveilmiöitä ovat paikalliskulttuurien köyhtyminen ja lentoliikenteestä aiheutuva hiilijalanjälki. Turismi on kokenut kriisejä ja matkustuskäytäntöjen muutoksia viime aikoina. Richardsin ja Wilsonin (2004) mukaan suurten turistijoukkojen imeminen lähes joka maailmankolkassa ei ole vain todiste globalisaation etenemisestä, vaan se on irrottamaton osa sitä. Turistien vuoksi useissa paikoissa on rakennettu puitteet globaalille taloudelle ja edistyksekkäille tietoverkoille. Globalisaatio on nopeuttanut turistien pääsyä eksoottisiin kohteisiin. (a)Richards & Wilson 2004, 4.)

Kylätoiminnassa on paljon erilaisia persoonia mukana, joilla on suhde kohteeseen. Heillä on monia rooleja kylätoiminnassa. Vähävaara (1994) jakaa Kriesin (1992) kansalaisliiketutkimuksen mukaan toimijoita aktiiveihin, toimintaryhmiin, tukijoihin, asukkaisiin, sympatisoijiin ja vastustajiin. Aktiivit ja toimintaryhmissä toimivat persoonat ovat intensiivisesti mukana toiminnassa. Vastustajat omivat epäilijän roolin pysyvästi. Tukijat ja sympatisoijat eivät ole kovin aktiivisia toimijoita, vaan heistä osa asuu kylien ulkopuolella. Osallistuminen perustuu läsnäoloon jossakin työryhmässä tai jaostossa sekä asiantuntijakeskeiseen rooliin. (Hyyryläinen 1994, 158–160.) Mielestäni kylä voidaan ajatella subjektiksi, jossa voi syntyä paikallisia innovaatiota, sosiaalista liimaa, poliittisia päätöksiä ja toimenpiteitä laadukkaaseen asuin- ja työpaikkaympäristöön. Kylän toiminnassa on yleensä läsnä erilaisia toimijoita, jotka jakavat erilaisia intressejä ja kehitystavoitteita. Toimijoita ovat asukkaat, yrittäjät, yrityssektori ja toisaalta myös ulkopaikkakuntalaiset vapaa-ajanasukkaat. Poliittisessa päätöksenteossa erilaisten intressien kohdatessa voi epäilijän rooli vahvistua.

3.1 Kylätoiminnan ja aluekehityksen suhde

Tässä alaluvussa syvennyn sosiaalisen pääoman tematiikkaan, joka liittyy kulttuuriperinnön varjeluun sekä alueelliseen kylätoimintaan. Lokaali kylätoiminta ei ole puoluepolitiikkaa, mutta aktiivisena osallistumisena yhteisten asioiden vastuunkantoon ja päätöksentekoon, sitä voidaan pitää (yhteiskunta)poliittisena toimintana (Hyyryläinen 1994, 33). Paikallinen kylätoiminta kiinnittyy kansalaisyhteiskuntaan, sillä kansalainen on yhteiskunnassa vaikuttava, vaikutettu, kyseenalaistava ja yhteistoimintaa luova subjekti (Henderson & Thomas 2002, 5). Kansalaisyhteiskunnan käsitteen ydin on melko kulttuurivapaa, vaikka sen yksityiskohdat voivat vaihdella kulttuurimaantieteellisesti. Keski-Euroopassa ja Itä-Euroopassa se on liitetty liioitellusti vallankumouksiin. Käsite tarkoittaa tavallisten kansalaisten osallistumismahdollisuutta eri vaikutuskanavilla, jotka lisäävät vuoropuhelua valtion kanssa. Kansalaislähtöinen vuoropuhelu voi haastaa myös valtion. Valtiolla on kyky tarjota

julkisia tiloja ja palveluita markkinoiden ulottumattomista. Käsitteeseen voidaan liittää "aktiivinen kansalaisuus" ja osallistava demokratia. Mainittakoon aktiivisuutta painottavana yhteiskuntana Iso-Britannia. (Henderson & Thomas 2002, 5.)

Autonomisesti pohtiva ja emotionaalisesti kokeva yksilö on liittynyt asuinpaikkaansa fyysisesti sekä sosiaalisesti. Uudenlainen näkemys korostaa sitä, että monimuotoiset ja painoarvoltaan erilaiset paikkatuntemukset ovat kiinnittyneitä yksilöpersooniimme, jolloin yksilö olisi paikan selvä osatekijä. Paikan kiinnittymisen dynaamiset murrokset ovat yksi keino havainnollistaa modernin globalisaation muutosvoimia. Lokaalien maailmankuvien käsin kosketeltavat rajat ovat muodostuneet ulkoisen ja sisäisen todellisuuden rajaajiksi. Menneisyyttä on vaikea kuvata ilman sidosta todelliseen nykyhetkeen. Aikamittakaavan tulkinnoissa suunnataan huomio siihen, miten eletty lokaalisuus puetaan kertomuksiksi, muodostetaan sanoiksi, kuvitetaan ja julkaistaan. (Knuuttila 2010, 36.) Temporaaaliset luonnehdinnat yhteiskunnan olojen vaihtuvuudesta ja kansallisaatteen muokkautumisesta ovat yleisiä mielenkiinnonkohteita. Ne saavat oikeutuksensa paikkansapitävyyteen, sillä artefaktien ja perinteiden häviäminen ovat luettavissa modernina aikakautena (Knuuttila 2010, 38). Tutkielman tekijänä kävin valokuvaamassa kulttuurikohteita ja Rapolan talkoomiljöötä jälkikäteen, jotta sain värikkään mielikuvan yhteisöllisistä paikoista todellisuudessa. Katso Liite 3. Mielestäni sanat eivät aina selvennä koko totuutta, vaan valokuvat auttavat kokonaisnäkemysten luonnissa. Fyysiset rakennukset ovat sidoksissa historialliseen jatkuvuuteen ja sosiaaliseen yhteisön menneisyyteen ja tuleviin ihmisten käytännön toimiin.

Kansalaisyhteiskunnan politiikka on olomuodoltaan erilaista kuin puoluepolitiikka. Ihmiset alkavat etsiä ratkaisuja kaikkia koskettaviin ongelmiin. Tällöin tehdään parhaimmillaan sellaisia tekoja, jotka merkittävästi auttavat yhteisöä ja joista kantautuu tarinoita aina jälkipolville saakka. Poliitiikan arvostusta voidaan kasvattaa kansalaisyhteiskunnassa lisäämällä vapaan toiminnan julkisia tiloja. Kansalaisyhteiskunnassa osallistuminen tuo mielekkyyttä elämään ja muokkaa identiteettiä. Julkisissa tiloissa aloitteellisuus ja luovuus voivat kukoistaa, jos moninaisuutta suvaitaan. Kansalaislähtöisyys ja kolmannen sektorin toiminta auttavat yhteiskuntaa taloudellisen menestyksen saavuttamisessa. (Hautamäki 2005, 56–57.) Yhdistystoiminta ja vapaaehtoistyö tuottavat välillisiä taloudellisia hyötyjä kaikkien hyväksi. Yhdistystoiminnassa on useita myönteisiä vaikutuksia yksilötasolla, koska siinä voi kasvaa ihmisenä ja rohkaistua jakamaan ongelmia.

Hyryläisen (1994) mukaan Suomessa 1960-luvun aluekehityksestä dominoineet teoriat liittyivät rationalistisen suunnittelun perinteeseen. Aluesuunnittelu oli luonteeltaan asiantuntija- ja hallintokeskeistä, tilastolliseen tietoon, simulaatioihin ja rationaaliin prosesseihin pyrkivää. 1970-luvulle tultaessa kriittiset mielipiteet yleistyivät aikaisempaa suunnittelukäytäntöä kohtaan, joka näkyi kasvuhakuisen rationalistisen suunnittelukäytännön kritiikin heijastumana. Urbaania aluekehitystä ei nähty ainoaksi kasvun suunnaksi, vaan rinnalle nousi ”maaseutuakin on kehitettävä”-tematiikka. Itsesuunnittelu kylissä koettiin asiantuntijakeskeistä suunnittelua demokraattisemmaksi ja kansalaiskeskeisemmäksi vaikuttamisen tavaksi. (Hyryläinen 1994, 35.)

Julkistalouden finanssiongelmat ovat kasvattaneet julkisen palvelusektorin kiinnostusta vapaaehtoistyötä kohtaan. Omatoimisuudelle, kylätoimikunnille ja muille vapaaehtoisorganisaatioille on tarjottu uusia yhteistyömahdollisuuksia varsinkin kuntasektorilla. Perinteisen palkkatyön vähenemisen seurauksena useat ihmiset ovat käyttäneet aikaansa vapaaehtoistyölle enenemissä määrin myös urbaaneissa paikoissa. Sitoutuneiden ihmisten työllä kylätoiminta juurtui maaseudun arkeen. Kylätoiminnan leviäminen perustui kuitenkin laajempaan kulttuurihistorialliseen mobilisaatioon, jossa kansalaiset heräsivät etsimään ja tekemään uutta osallistumisen ja vaikuttamisen muotoa. Kylätoiminta ei ole eriytynyt kehityskulku muusta laajasta hyvinvointiyhteiskunnan rakenteellisesta verkostosta. (ibid. s.61.)

Vaikka kylätoiminnan periaatteita voidaan yhdistää ja yleistää kylätoiminnan oppaissa ja teoksissa, paikallinen erilaistuminen on läsnä kylätoiminnassa. Erilaistumisen rakenteita ovat luonnonolot, tuotantotapojen kehittyminen ja väestönrakenne. Tuotantotapojen kehittyminen viittaa alkutuotannosta siirtymiseen palveluyhteiskunnaksi yhä enemmän. Rakenteellisista syistä johtuen eri paikoissa toiminnan ehdot ovat erilaiset. Toinen erilaistumiseen vaikuttava osatekijä on subjektiivinen tulkinta, jolloin erilaistumisen dynamiikka nivoutuu sosiaaliin ja persoonallisiin erityispiirteisiin. Paikallinen kylätoiminta on käytännön tekemistä tietyssä erilaistuneessa paikassa, josta seuraa kylätoiminnan luonnollinen kehityskulku. Paikallisen kylätoiminnan luova kudos ei jämähdä paikalleen, vaan se on ikiliikkuja. Liikkeessä on yhdentymisen ja hajoamisen osatekijöitä. Kylätoimintaa voi verrata villapaitaan, joka ei valmistu ikinä, mutta jos lopettaa kutomisen, se lähtee purkautumaan. (Hyryläinen 1994, 80.)

Järjestöjen lisääntymisen ajan arvioidaan jokseenkin olevan ohi Suomessa, koska uusia aatteita ja niihin pohjautuneita joukkoliikkeitä ei ole juurikaan ilmaantunut. Kylätoiminnan kasvaessa ja rikas-

tuessa myös järjestäytymisen muodot uudistuvat, joten väljästä yhteystoiminnasta tulee ylhäältä asetettuihin normeihin nojautuvaa. (Hyryläinen 1994, 90–91.) Yhdistykset kehittävät toimintatapojaan, jotta toiminta vastaisi ajan sosiaalisia ja legaaleja normeja. Modernit yhteisöt ovat joustavia, mutta joutuvat sopeutumaan yhteiskunnan generoiimiin normeihin. Moderneissa yhteisöissä ei ole välttämättä yhtä näkyvää ideologiaa tai aatetta, vaan ne rakentuvat jäsenistön arvopohjan mukaan.

Kylätoimikuntien paikallinen toiminta tuottaa yleensä tuloksia. Silmiinpistävät tulokset syntyvät etenkin vapaaehtoisuuteen pohjautuvalla talkootyöllä. Talkootyötä on vaikea mitata pelkkinä rahavirtoina, vaikka talkootyön vaikutuksesta kylätoiminnalle on myös välittömiä taloudellista lisäarvoa tuottavia talousvirtoja. Talkooperinne ja talkoohengen heräämisen myötä kylätoiminnan välillinen merkitys tulee näkyväksi. (ibid. s.92–93.) Välillinen merkitys viittaa käsittääkseni enimmäkseen ei-taloudelliseen pääomaan, kuten sosiaaliseen pääomaan. Talkoohenki voi kertoa kollektiivisen yhteisöllisyyden kaipuusta.

Hyryläisen (1994) mukaan kylätoimintaan voidaan liittää marxilainen ihmiskäsitys, jonka lähtökoh- tana oli kollektiivisen subjektin muodossa toimiva yhteiskunnallinen ihminen. Käsityksessä yhteis- kunnan toimintakykyä pitävä voima oli työ. Rakenteita pohdittaessa kapitalistinen ihminen teki työtä oman häkkinsä rakentamiseksi. Ratkaisuksi on ehdotettu yhteiskunnallisten ehtojen muuttamista tuo- tanto- ja omistussuhteita uudelleen järjestämällä. Kylätoiminnan opillinen sisältö oli ristiriidassa marxilaisen arvomaailman kanssa, jolloin ajauduttiin vastakkainasetteluun kylätoiminnan analyysissä. Yhteiskunnallisten rakenteiden tarkastelu jäi taka-alalle ja kylätoiminnassa kiinnitettiin huo- miota paikallisiin merkityksiin. (Hyryläinen 1994, 98–99.)

Aluesuunnitteluun kiinnittyvien teorioiden lisäksi ja niihin liittyen kylätoiminnan ajatukselle on löy- tynyt kaikupohjaa omaehtoisuudesta ja alhaalta-ylöspäin-kehityksestä. Rakenneteoreettisesta näkö- kulmasta poiketen keskeiseksi teemaksi on tullut luottamus ihmisten mahdollisuuteen rakentaa kehi- tystä omista lähtökohdistaan. (ibid. s.102.) Kylien vapaaehtoinen toiminta voi kasvattaa asukkaiden luottamusta toisiinsa ja asiantuntijoihin paikallistasolla. Talkoohenkinen toiminta voi vähentää asuk- kaiden tunnetta olevansa ”ajopuuna byrokraattien virtaavassa joessa”. Konkreettinen tekeminen ruo- honjuuritasolla voi luoda tunnetta voimaannuttavasta paikallisyhteisöstä, joka kykenee säätelemään omaa kehitystään ilman virkamiesohjausta.

Hyryläisen mukaan (1994) kyläsuunnittelu voi olla yksi itsesuunnittelun muoto, jossa olennaista on kyläläisten itsenäinen kehityksen hallinta, järjestelmällinen tiedon hankinta ja suuntautuminen yhteisesti päätettyihin tavoitteisiin. Kyläläisten halutessa siihen voisi osallistua asiantuntijoita ja virkamiehiä sekä muita hyödyllisiä tahoja. Vuorovaikutteinen suunnitteleminen on aktiivisille osapuolille oppimisprosessi. Friedmannin teos *Retracking America* (1973) valaisee kanssakäyvän suunnittelun ideaa, jonka suunnitteluprosessin keskiössä on asukkaiden ja suunnittelijoiden yhteistoiminta sekä siinä muodostuva osapuolten välinen oppiminen. (Hyryläinen 1994, 105.) Vuorovaikutteinen suunnittelu voi rikastuttaa osapuolten kokemuksia ja tarjota hedelmällisiä ja uusia näkökulmia aluesuunnittelussa. Kokemusten rikastuminen voi lisätä osapuolten oppimista.

Hyryläisen (1994) mukaan yhteiskunnallinen suunnittelu on monitasoista, joka jäsentyy aluetasoisesti ja verrattain omaehtoiseksi toiminnaksi. Monitasosuunnittelussa nähdään tärkeäksi paikallisen toiminnan ja tiedon merkitys. Kylätoiminta-alueet ilmenevät niin sanotusti alimpana tasona itsesuunnittelun kokonaisuudessa. Pohjoismaissa yhteiskuntasuunnittelussa siirryttiin pikkuhiljaa asiantuntija- ja hallintokeskeisestä, rationaalisesta tavoite-keino-ajattelusta metodologisesti osallistuvampaa suunnittelua korostaviin menetelmiin. Uusi metodologia korostaa demokraattisempaa ja kansalaiskeskeisempää suunnittelua kuin 1960-luvun rationaalinen suunnittelu. Vielä 1970-luvulla parhaaksi käytännöksi metodologisesti nähtiin ylhäältäpäin suuntautuva keskitetty suunnittelu, sen oikeutus kyseenalaistettiin vasta 1990-luvulla. 1980-luvulla yhteistoiminnallinen ja strateginen suunnittelu nousi keskusteluun ja sen yleistyminen alkoi vähitellen. Käytäntöjen kehittyminen oli hidasta, koska oikeastaan 1980-luvulla kuntasuunnittelussa ei edetty kansalaisosallistumisessa. (Hyryläinen 1994, 105–107, 110.) 2010-luvulla vuorovaikutteinen suunnittelu on kehittyneempää kuin 1990-luvulla. Kansalaiset on nostettu keskiöön ja heitä kuunnellaan ja heiltä kerätään tietoa yhä enemmän. Tähän vaikuttaa lainsäädännölliset muutokset ja suunnittelun arvopohjan muuttuminen enemmän käyttäjien tarpeita mukailevaksi. Ekologisuus ja kestävä kaupunkirakenne ovat nousseet trenditermeiksi, vaikka rakentamisessa korostuvat edelleen taloudelliset ja rationaaliset näkökulmat. Suunnitteluprosessissa osallisten kuuleminen on yksi vaihe, mutta yksittäiset vaatimukset eivät aina muuta valmiiksi suunniteltuja kokonaisuuksia. Kaavoista valittaminen on yleistä ja se hidastaa kuntasuunnittelua.

Yhdyskunnan ominaisuudet vaikuttavat asukkaiden ja kaupunkitilan käyttäjien arkeen. Rakennusten, palveluiden, kaupunkiluonnon sijainti sekä kulkureittien saumaton sujuvuus vaikuttavat asukkaiden tilakokemukseen. Hyvin toimivaksi suunniteltu kaupunkirakenne helpottaa asukkaiden arkirutiineja, kun taas huonosti suunniteltu kaupunkirakenne vaikeuttaa asukkaiden mobiliteettia. (Kytä & Kahila

2006, 21.) Eksperimentaalinen asukastietämys hyödyttää suunnittelun useita kerroksia, koska asukkaiden huomioimia laatutekijöitä saatetaan peilata asuinaluekohtaisesti tai koko autonomista aluetta koskevasti (Kytä & Kahila 2006, 141). Asukastoimijat ja yhdyskuntasuunnittelijat voivat tavata toisensa kehittämisareenoilla jakaen lokaalia asuinaluepohjaista tietoa ja hallinnollista informaatiota (Kytä & Kahila 2006, 146). Kansalaissuunnittelussa tai kaavasuunnittelussa on edetty 2000-luvun alkupuolella suurin harppauksin. Kaupunkisuunnittelussa sosiaalisuus siivittää suunnitteluprosesseja. Asukkaat tuottavat sosiaalista pääomaa eksperimentaalisella tietämyksellään, mikä on sidottu aikaan ja paikkaan.

”Yhteiskuntatieteellisenä käsitteenä toiminta liittyy pyrkimykseen ymmärtää ja selittää sosiaalista kehitystä” (Hyryläinen 1994, 113). Ymmärtääkseni toiminta on tekemistä ja kehittämistä. Ihminen on toimija yhteiskunnassa, hän saa aikaan kehitystä ja muutoksia ympäristöön. Yhdistyksissä ja yhteisössä toiminta on sosiaalista ja yleensä vuorovaikutteista. ”Osuimmillaan toiminnan tutkiminen on ihmisen erityisyyden tutkimista” (Hyryläinen 1994, 114). Käsittääkseni toiminta on ihmisten tekojen seurausta ja sen vaikutusten analysointia ja ymmärtämistä. Toimimisen motiiveihin vaikuttavat subjektiiviset arvot, mutta myös sosiaalinen ympäristö. Hyryläisen (1994) mukaan toiminnan tutkimuksen suhde on kaksijakoinen, jossa keskeistä on tietoisuuden ja toiminnan välinen yhteys. Marxin ja Engelsin rinnastuksessa tietoisuus luodaan yhteiskunnallisen tuotannon synnyttävän työn myötä. (Hyryläinen 1994, 114.) Kolmas sektori voi tiedostaa toimivansa yhteisen edun mukaisesti käyttämällä tulosten saamiseksi vapaaehtoistyövoimaa. Esimerkiksi konkreettinen rakennuksen restauroiminen on konkreettista toimintaa ja työntekijät voivat tiedostaa, ettei rakennus säilyisi tulevaisuuteen ilman välttämättömiä toimenpiteitä.

Hyryläisen tulkinnan mukaan kylätoimintaihmiset käsittävät yhteishengen suhteellisen pysyväksi käsitteeksi. Yhteishenki rajaa ihmisiä erilaisiksi kategorioiksi eli se koskee nimenomaan ”meitä”, tosin sanoen meidän kylää tai meidän lähiyhteisöä. Yhteishenkeä, kylähenkeä tai talkoohenkeä hehkuttavat etenkin koossapitävät aktiivit. Talkoohengen liima on paikallinen luottamus, se muokkaa yhteistyön yhteistoiminnaksi epävarmuuden tilassa. (Hyryläinen 1994, 121–122.) Kylätoiminta vaikuttaa paikalliseen sosiaaliseen yhteisöön ja voi vahvistaa paikallista me-henkeä. Myönteiset vaikutukset saattavat ulottua naapurikylä-yhteisöön. Vapaaehtoisten talkoiden järjestämiseen tarvitaan ainakin yksi persoona, joka kutsuu tilaisuuteen ja organisoii välineiden järjestämisen. Luottamukseen tarvitaan usea henkilö, koska siinä tehdään kaksisuuntaisia sopimuksia. Tällaiset sopimukset tulevat testatuiksi kollektiivisessa kanssakäymisessä.

Hyryläinen (1994) toteaa, että yhteistoiminnan sosiaalisessa verkossa on näkyvissä luottamus, joka perustuu ihmisten sosiaaliseen tietoisuuteen, kyvykkyyteen ymmärtää ja tulkita sosiaalisia merkityksiä sekä yhteistoiminnan kehityspolkua. Luottamuksen käsite on teoreettisesti laaja, mutta erityisesti luottamuksen käsitettä on hyödynnetty yhteistyön ongelmia käsittävissä tarkasteluissa. Käsitteestä kiinnostuttiin voimakkaasti 1980-luvulla, mikä oli yhteydessä yhteiskunnallisen muutoksen sykkeen kiihtymiseen ja epävarmuuden radikaaliin lisääntymiseen. (ibid. s.122.) Luottamus lisää vakautta, koska se mahdollistaa myönteiset sosiaaliset ihmissuhteet, vaikka yhteiskunnassa olisi kriisi. Luottamus voidaan nähdä pysyväksi ilmiöksi kollektiivisessa toiminnassa.

Kylätoiminnassa ajaututaan käytännön ongelmanratkaisuun, jossa mahdollisuuksien tulkinta alkaa, silloin ajatus kristallisoituu erityiseen muotoon. Eri osapuolet arvioivat ideoita, jotka syntyvät henkilökohtaisessa kanssakäymisessä. Kanssakäymisessä on hedelmällistä tuoda esiin erilaiset näkemykset ja arvostukset. Kylätoiminnan muodon rakentaminen on erityistä osaamista ja tietoa vaativaa kontekstuaalista toimintaa, jossa yhdistyvät uudet ja vanhat elementit tulkinnalliseksi kudokseksi. Pragmaattisissa toimintatilanteissa luomistuotteista on muovauduttava ymmärrettäviä merkityksiä esimerkiksi hankeorientoituneeseen kehitysyhteistyöhön. Muodon rakentaminen vaatii ehdottomasti toimintaan mukaan erilaisia persoonia. Persoonat johtavat paikallista kehitystä poliittisessa tilassa laajentaen kylätoimintaa ja uusintaen poliittista tilaa. (Hyryläinen 1994, 129.) Vaikka kehitystoiminta olisi interaktiivista, niin tiettyjen aktiivien rooli korostuu, koska hanketoiminnassa tarvitaan usein asiantuntevuutta. Asiantuntijuutta voi joutua hakemaan ryhmän ulkopuolelta. Hankekoordinoidien hyödyllinen osaaminen liittyy hyviin vuorovaikutustaitoihin ja empaattisuuteen. Ideointityöskentelyssä korostuvat fasilitointitaidot kuten puheenjohtajuus, innostavuus ja diplomaattisuus.

Kylätoiminta on ominainen piirre suomalaisella maaseudulla, joka on saanut aikaan vahvaa paikallista kehitystä. Kylätoimintaan on sitoutunut paljon sosiaalista pääomaa, joka on tukevoittanut osallistumisen osa-aluetta ja kehittänyt sen osaamista onnistuneiden kylätapausten kautta. (Hyryläinen 1994, 207.) Paikalliset tapahtumat voivat lisätä osallisuutta, koska se voi sitoa uusia persoonia toimintaan. Sosiaalinen pääoma ei ole vain maaseudun ilmiö, vaan sitä voidaan saada aikaan urbaanissa ympäristössä. Edellytyksenä ovat erilaiset tapahtumat, hankkeet ja järjestöt, jotka sitovat sosiaalisia suhteita paikallisesti ja rohkaisevat osallistumaan paikalliseen kehitykseen. Sosiaalinen pääoma tulee vuorovaikutussuhteiden ja kollektiivisen toiminnan myötä.

Siisiäinen luettelee vuoden 1997 yhdistysten erityispiirteitä, joista ensimmäinen on yksilöllistyminen. Hänen mukaansa se tarkoittaa yhteiskunnallisten rakenteiden kuten eriarvoisuuden kokemista yksilöllisesti, ilman yksilöä sitovien pysyvien kollektiivien välitystä. Yhdistystoiminnassa on nähtävissä intressien spesifioituminen ja fragmentoituminen. (Siisiäinen 2003, 18, 20.) Toinen erityispiirre on kansainvälistyminen, joka tuottaa kehyksiä peilata omaa toimintaansa persoonallisesti, mahdollistaa valmiiden toimintakehysten hyödyntämisen ja tuottaa toimintaskemoja. Globaalinen näkökanta luo uusia mahdollisuuksia paikallisille yhdistyksille tuottaen monimuotoisuutta verrattuna jäykkiin yhdistysten rajoihin. Yhdistyksen koko ei ole tietoteknologisen kehityksen myötä rajoite, sillä vaikuttavuutta voi kasvattaa kokoamalla eri maiden samanlaiset ryhmät yhteen. Marginaaliset harrastukset ja pienien ryhmien intressit voivat kohdata kansainvälisyyden myötä. (ibid. s.22–23.) Nuoret matkaajat suosivat tietojen kartoitusta ennen matkalleen lähtöä hyödyntäen useita tietovarantoja, joista suosituin varanto on Internet, sen sijaan perheen tai ystävien tietämys näyttelee sivuosaa tiedonhakuprosesseissa (b)Richards & Wilson 2004, 22).

Siisiäisen mukaan 2000-luvun alun yhdistykset ovat rakenteeltaan edeltäjiään kevyempiä ja toimintamalli luodaan itsenäisesti. Yhdistysten keskiössä on jäsenistön omat tarpeet, eikä järjestöjen toimintaa sanella ulkopuolelta kattojärjestöistä, eivätkä kansainväliset innovaatiot vaikuta merkittävästi järjestöjen toimintaan. Organisaatorakenteen keveydestä puhuu rekrytointiprosessit, joissa jäseniksi kutsutaan tai otetaan hallituksen päätöksellä. Uudet yhdistykset ovat vähentäneet jäsenistön värväämiskampanjoita. (Siisiäinen 2003, 23–24.) Verkottumisen taidot ovat hyödyllisiä yhdistysmaailmassa, jotta löydetään avoinhenkilöt hallituksiin. Yhdistykset eivät voi olla liian instituutionaalisia, jotta osallisuus ei tulisi liian vaikeaksi. Siisiäisen (2003) mukaan erikoistuneet yhdistykset vähentävät jäsenyyteen liittyviä riskejä. Suurin osa pienikokoisista yhdistyksistä voidaan luokitella ohuen tai kaupan sitoutumisen olomuotoon kuuluviksi. Siisiäisen (2003) mukaan sitoutumisella tarkoitetaan laajasti yksilöiden tai persoonallisuuden kiinnittymistä yhteiskuntaan, sen osa-alueisiin ja arvoihin. (Siisiäinen 2003, 25.)

Siisiäisen (2003) mukaan moderneihin yhdistyksiin jäsenet voivat sitoutua osittain, ja yleensä yhteen ryhmään sitoutuminen ei pois sulje toiseen sitoutumista. Aikaisempina vuosikymmeninä osastoituminen oli harvinaisempaa ja yhteen järjestöön osallistuminen sulki pois muissa järjestöissä toimimisen. 2000-luvun alussa yhdistysmäärä kasvoi. Tämä voi viestiä taloudellisesta ja rationaalisesta ajanhengestä. Uudet jäsenet hakivat vastapainoa velvoittavalle työelämälle sosiaalisesta järjestökulttuurista vahvistaen subjektiivisia kokemuksia. 2000-luvun kulttuurisektorin yhdistysten pinnan alla

sykkii monensuuntaisia, vanhoja ja uusia virtauksia. Siisiäinen on huomannut joidenkin uusien yhdistysten tavoitteeksi kulttuuriperinnön vaalimisen. (Siisiäinen 2003, 28, 27.)

Siisiäisen (2003) mukaan yhdistysten erikoistumiskehitys ja uniikkisuus ovat uudistaneet aiempia nimeämiskäytäntöjä. Suurin kehitystrendi ankkuroituu kollektiivisten identiteettien merkityksiä heijastelevien nimien symbolisiin merkitysulottuvuuksiin. Järjestöjen merkkikielessä on hahmotettavissa aiempaa enemmän elämäntyylien- ja tapojen arvostus ja myös logojen merkittävyys on lisääntynyt. Yhdistysten kulttuurinen tarkasteleminen vahvistaa symbolisen ulottuvuuden tärkeyttä. Symbolit vahvistavat identiteettiä ja auttavat osallistumaan ryhmän muodostuksessa kriittisessä vaiheessa. Jäsenet tulkitsevat subjektiivisesti järjestön tavoitteita ja ideoita, jolloin yhdistyksen suhde ympäristöön ja rooli toimijoihin muotoutuu tietynlaiseksi. (ibid. s.29, 30.) Jäsenistö voi samaistua yhdistyksen symbolikieleen ja symboliikan käyttö voi vahvistaa ryhmän me-henkeä. Yhdistysten ja yhteisöjen logot rakentavat toiminnasta julkisuuskuvaa, jolloin yhdistys voi ankkuroitua mielikuvissa tietynlaiseksi. Keltainen aurinko on Adoptoi Monumentti -toiminnasta kertova logo, joka näkyy tietyissä liitteen 3 valokuvissa.

Modernissa maailmassa kuvalliset symbolit ja sanallinen viestintä ovat monimutkaistuneet. Tästä esimerkkinä on rakennusohjeiden monimutkaistuminen, sillä ohjeet ovat tulleet monisanaisemmiksi. Kulttuurien yksiselitteiset materiaaliset ulottuvuudet ja toiminnalliset tapahtumat ovat vähentäneet merkitystään. Modernit ihmiset eivät näe välttämättä mielekkäänä säännönmukaisiin ja rutinoituun ohjelmatapahtumiin osallistumista kollektiivisissa kohteissa. Menneinä aikoina myytit ja riitit kulttuuripaikoissa olivat tärkeä osa koko yhteiskunnan toimintaa, mutta nykyään nämä paikat heijastavat vanhoja, tiukkoja kulttuurinormeja. Historialliset paikat olivat olomuodoiltaan yksinkertaisen oloisia, esimerkkeinä kivenlohkareista rakennetut monumentit avoimessa peltomaisemassa. Nykyisiä monimutkaisia tilaan sidottuja käytösnormeja ja toimintatapoja tulevat sukupolvet voivat tarkastella uudella tavalla. (Tuan 2003, 116–117.) Arkeologin ammatti voi tarjota mahdollisuuden hahmottaa entisaikojen yhteiskunnan rakenteita ja perinteitä. Toiset kotimaiset kulttuurikohteet ovat visuaalisesti karuja, koska näkyviä rakenteita ei ole säilynyt tähän päivään asti. Kohteiden katsojat joutuvat käyttämään mielikuvitustaan symbolien ja historian tapahtumapaikkojen tulkinnessa.

Siisiäisen (2003) mukaan vuosituhannen uudet yhdistykset ovat tavoitteiltaan hillittyjä. Useiden uusien yhdistysten agenda ei ole puoluepoliittinen, ideologinen tai voimakkaasti maailmankatsomuk-

sellinen. Iso osa yhdistyksistä haluaa porautua jäsenistönsä subjektiiviseen arvomaailmaan, ei varsinaisesti ympäröivän maailman nopeaan muuttamiseen. Modernit järjestöt pyrkivät mahdollisimman lähelle paikallisten ihmisten arvomaailmaa, kun taas poliittinen ja taloudellinen päätöksenteko on elitististä ja kaukana arjen todellisuudesta. Useiden järjestöjen agendalla on jäsenistön elämänlaadun ja arkiympäristöjen muovaaminen. Moderneissa yhdistyksissä ei juurikaan tunneta luokkaeroja, sen sijaan yksilölliset statustekijät saattavat korostua. Postmodernissa todellisuudessa statustekijöillä on vaikutusta, koska yksilöllistyminen linkittyy kulutuksellisiin yhdistyssuhteisiin. (Siisiäinen 2003, 33.)

Siisiäisen (2003) mielestä valtaosa yhdistyksistä voidaan luokitella kulutukseen tai tuotantoon toimintamuodoiltaan. Kulutus heijastaa yksilöllistä toimintamallia, kun taas tuotanto merkitsee kollektiivista yhteistoiminnallista mallia. Kulutuksellisuus antaa pääsyn uusimpiin kulutustyyliin ja trendeihin globaalissa maailmassa, esimerkiksi hyödyntämällä teknologiaa ja ajatusmaailmassa taloudellisesti-rationaalista-ajattelua. Yhdistyksissä ilmenee kaksijakoisuus virallisen massakuluttamisen trendin ja toisaalta persoonallisten pehmeiden arvojen ja vaihtoehtoisuuden myötä. Tyyli- ja organisatoriset skeemat liimaavat ja tasapäistävät tarjoten hyödyntäjilleen suojaa suhteessa valtion ja finanssimarkkinoiden ylilyöntiasemaan. Persoonallisuuden korostamisesta huolimatta useat yhdistykset sulautuvat sosiaaliseen ja kulttuuriseen valtavirtaan. Yhdistykset voivat luoda heikkoja siteitä erilaisiin sosiaalisiin ryhmiin hillitäkseen kokemuksellisten aukkojen laajenemisen. (Siisiäinen 2003, 33–34.) Yhdistyksen suhde on yhteiskunnassa kaksijakoinen. Tiedetyt yhdistykset voivat heijastaa markkinahenkisyyttä, mutta voivat tarjota kollektiivista turvaa kapitalistiselta ylliotteelta.

Käsitykseni mukaan aluekehityksen tehtävä on parantaa paikallisia olosuhteita. Aluekehitystoiminta edistää tulevaisuuden alueellista potentiaalia pitäen tietyt alueet elinvoimaisina, dynaamisesti uudistuvina tai se pyrkii säilyttämään olemassa olevan myönteisen kehityksen. Kylät ovat tärkeä osa alueellista rakenneverkkoa, koska kylien paikallinen kehityspotentiaali voi olla merkittävä. Vuorovai-
kutteista ja yhteisöllistä kehittämistä kannattaa tukea paikallistasolla, jotta uudet kehitysehdotukset pääsevät aluekehittäjien tietoisuuteen. Kylät ovat luoneet erilaisia painoarvoja eri yhteiskunnallisina aikoina. Kuitenkin kylien painoarvo on noussut 2010-luvulla erilaisten demokratiakyselyiden, kehittämishankkeiden tai yhteisöllisten rakennusprojektien myötä. Nykyinen osallisuuteen liittyvä lainsäädäntö vaatii asukkaille ja alueellisille toimijoille riittävät vaikuttamismahdollisuudet. Ympäristöministeriön mukaan maankäyttö- ja rakennuslaki viittaa alueiden hyödyntämiseen ja ra-

kennusurakointiin. Laki takaa hyvinvoivan, vaarattoman ja eheyttävän kokemusympäristön huomioiden useiden asukasryhmien tarpeet ja vaikuttamismahdollisuudet. (Ympäristöministeriö 2013, Internetlähde.)

3.2 Talkoot sosiaalisena ilmiönä

Tämän alaluvun kuluessa syvennyn kolmanteen alatutkimuskysymykseen koskien talkoiden suomalaisuutta. Yhteistoiminta vakiintuu yhteistyön ja yhteishengen yhdistyessä erityisesti aika-paikka-kontekstissa lokaaliksi, esimerkiksi sääksmäkeläiseksi kylätoiminnaksi. Yhteistoimintaan liittyy myös käsite yhteistyö, joka kuvaa konkreettisesti tekemistä. Yhteistekemisessä ihmiset ovat historiallisessa ajassa ja paikassa yhteydessä kanssaihmiin ja paikalliseen ympäristöön. Yhteistyöllä luodaan kollektiivinen yhteys kohteeseen tietyssä ajassa. Työnjaossa erilaisten ihmisten tietotaidot limityvät käytännöllisesti ja välttämättömästi toisiinsa. (Hyryläinen 1994, 133.) Hyryläisen (1994) mukaan yhteishenki on yhteistoiminnan optimaalinen ulottuvuus ja samalla sitä ylläpitävä voima. Yhteishenki on tietoisuutta, jonka välityksellä yksittäiset toimijat kykenevät tulkitsemaan ja käsittämään merkityksiä sekä nostamaan päämääriä yhteistoiminnan pohjaksi. Luottamus nivoutuu myös yhteishenkeen, jossa se kietoo yhteistyön ja yhteishengen paikalliseksi kylätoiminnaksi jatkuvassa epävarmuuden tilassa. (Hyryläinen 1994, 133.)

Tulkintani mukaan Suomessa on pitkät juuret talkooperinteellä, sillä naapureita on arvostettu varsinkin maaseudulla kautta aikojen. Naapuriavulla on ollut merkittävä asema selviämällä ankarista ilmasto-oloista ja vaikeista yhteiskunnan kriiseistä. Naapuriudella on erilainen luonne kaupungeissa kuin maaseudulla. Hyryläisen (1994) mukaan maataloudessa toimiminen vaati kaikkien kyläyhteisön jäsenten ponnistelua ja voimien yhdistämistä, jotta tarpeelliset tehtävät suoritettiin ajallaan. Laajemmassa mittakaavassa maataloustyön järjestämisellä eli organisoimisella oli voimaannuttava tehtävä. Maatalousyhteisön ponnekkaalla yhteistyöllä onnistuttiin kokoamaan elintärkeät elintarvikkeet myös kriisiaikoina kuten sotien aikana ja pula-aikoina. Jokainen asukas koki velvollisuutenaan osallistumisen ennen kaikkea kriisiajan talkoisiin. (Hyryläinen 1994, 134, 135.)

Näkemykseni mukaan työn tekeminen voi olla hauskaa, eikä vain velvollisuus tai ylhäältä saneltu pakko. Varsinkin kollektiiviseen työhön voi liittyä hauskoja kokemuksia ja ”ilonpitoa”, mutta yhteisesti sovittu päämäärä onnistutaan kuitenkin saavuttamaan. Hyryläisen mukaan (1994) työ voi olla

fyysisesti raskasta, mutta jos yksilöt mieltävät sen mielekkääksi, niin työnteke luonnistuu kivuttomasti. Maatalousyhteiskunnissa työ oli elämäntapa ja jokapäiväisessä todellisuudessa läsnä, joten luonnollisesti siitä tehtiin tietoisesti sujuvampaa eli haus Kempaa. Hauskanpito oli myös talkoiden houkutin, koska osallistujat söivät, lauloivat ja välillä joivat alkoholia runsaasti. Sivistyneistö moralisoi talkoojuhlintaa jo 1700-luvulla. Todennäköisesti kestitys ja viina houkuttelivat ihmisiä esimerkiksi elotalkoisiin. Talkoissa syntyi sosiaalisia ihmissuhteita ja hauskanpito lisäsi tekemisen viihtyvyyttä. (Hyryläinen 1994, 135–136.)

Kokonaisuudessa 1940-luvun isänmaalliset talkoot kehitysdynamiikkansa ja vaikuttavuutensa takia ovat ainutlaatuinen ilmiö Suomen historiassa. Media lietsoi samaan aikaan suoranaista talkoopropagandaa, joka vetosi kansalaisten yhteisvastuuseen ja velvollisuuteen. Toiminnassa painottui voimakkaasti yhdessä selviämisen tematiikka. Talkoot olivat isänmaallinen projekti, jossa ihmisten velvollisuudentuntoon vaikuttaen saatiin aikaan todella merkityksellinen yhteiskunnallinen työpanos, joka siivitti sodan vaikeiden aikojen yli jälleenrakennuksen kauteen ja edelleen eheytyneeseen normaaliin elämään. (Hyryläinen 1994, 138–139.) Hyryläisen (1994) mukaan talkoot-sana on vahvasti emotionaalisesti latautunut, sillä siihen on tiivistynyt suomalaista tunnetta. Tästä osoituksena voidaan pitää talkoosymbolia, jossa talkoomuurahaiset ponnistelevat esimerkiksi kylätoimintaoppaan kansikuvassa. (Hyryläinen 1994, 140.) Talkoot sanana heijastelee merkityksiä esimerkiksi risusavotasta, puutalkoista ja kattotalkoista, joita isäntäväki on järjestänyt sukulaisilleen ja naapureille. Median merkitys talkotoiminnan sanansaattajana on ilmeinen pitkällä aikavälillä. Puustisen (2013) mukaan ihmisille on ominaista koettujen merkitysten levittäminen koko ajan omissa verkostoissaan. Postmodernissa viestinnässä uusia jakokanavia ilmestyy vähän väliä, mainittakoon Twitter, Facebook, Instagram ja Snapchat. (Puustinen 2013, 46.)

Talkotoiminnassa tärkeän osan rakentaa talkootapahtuma, jossa tapahtuu kollektiivisen tehtävän käytännön toteutus. Talkootilaisuudet ovat lokaalin talkotoiminnan käytännön toimintatila ja sen havaittavin osa. Talkoista syntyy välitöntä ja välillistä hyötyä. Välitön hyöty ilmenee jonkun tehtävän suorittamisena kuten heinikon raivaamisena. Välillinen hyöty kytkeytyy hyödyn odotuksiin. Esimerkiksi kulttuurihistoriallisen rakennuksen kunnostaminen voi tuoda kyläläisille uusia mahdollisuuksia vapaa-aikatoimintaan. Osallistuminen edistää kollektiivisia tunteita ja yhdessä tekeminen luo henkilökohtaisia kokemuksia. Yksittäiset talkootapahtumat kerrostuvat kylätoiminnan kehityskulussa. Talkootapahtumia on Hyryläisen (1994) listauksessa neljä: vapaaehtoisuus, tapauskohtaisuus, palkattomuus sekä ylläpitävyys. (Hyryläinen 1994, 143–144.)

Talkoisiin osallistuminen on yleisesti vapaaehtoista. Ulkoinen taho ei voi määrätä osallistumaan paikallisiin talkoisiin, vaan jokaisella osallistujalla on päätösvalta omasta osallistumisestaan. Talkoissa pyritään löytämään vapaaehtoisille oma tehtävä, osallistumiselle voidaan taata myös jatkuva mahdollisuus osallistua talkootoimintaan. Yksittäisten talkoolaisten harkinta ja päätäntävapaus ovat laajoja, jolloin toimintaan sisältyy epävarmuutta. (Hyyryläinen 1994, 144.) Talkootilaisuuksista sovitaan tapauskohtaisesti lyhyellä aikajaksolla. Talkoot vaativat järjestäjiltä eri tahojen toimintojen koordinoimista, mutta niiden myötä ei synny muodollisesti sitovia tai muuttumattomia valtavverkostoja. Talkootoimintaan liittyminen ei ole formaalia sitoutumista, vaan se on moraalista sitoutumista. (ibid. s.144–145.) Talkoisiin liittyy spontaanisuus ja järjestämisen helppous, tapahtuman järjestämisessä tarvitaan harvoin hierarkia-asetelmia. Osallisuus talkoissa on eettistä ja osallistuja voi valita esimerkiksi oman roolinsa tekijänä.

Talkoolaisten yksilöllisestä työpanoksesta ei yleensä makseta aineellista palkkiota. Mahdollisen aineellisen hyödyn on oltava kollektiivinen, oikeudenmukaisesti jaettavissa oleva. (ibid. s.145.) Tulokintani mukaan isäntäväki saattaa tarjota talkoolaisille esimerkiksi ruokaa ja kahvit tai jonkin sosiaalisen aktiviteetin talkoiden jälkeen. Hyyryläisen (1994) mukaan talkootilaisuudet rakentavat kylätoiminnan sosiaalista verkkoa. Talkoissa kylätoiminta hahmottuu konkreettisesti tarkasteltavaksi, koska ihmiset saavat aikaan konkreettisia tuloksia. Menestyksekkäät talkoohetket masinoivat energiaa, joka innostaa toiminnan jatkuvuuteen. Vielä tänä päivänäkin pienimuotoisella kestityksellä ja huumorilla talkootapahtumissa on merkityksellinen rooli, sillä ne viimeistelevät onnistuneen talkoohetken. (Hyyryläinen 1994, 145.)

Kylätoimintaan vihkiytyneiden ihmisten välillä rakentuu luonnollisesti ystävyys-suhteita. Ystävyysdellä on oma merkittävä rooli, mutta parhaimmillaankin se voi sitoa vain muutamia keskeisiä aktiiveja. Välttämätön luottamus ei kiinnity vain aktiivien ystävyys-teen, vaan yhteisesti jaettuun näkemykseen kylätoiminnan tärkeydestä. (ibid. s.146.) Käsittäakseni järjestötoiminnassa läheiset ihmissuhteet voivat näyttäytyä muille ryhmien jäsenille liian sisäisinä, jos toiminta alkaa suosia tiettyjä arvoja tai toiminta kiteytyy liiaksi yhden persoonan päämääriin. ”Kylätoiminnan kehitys on osa maaseudun taitoisuuden kulttuurihistoriaa. Kylätoiminnassa tärkeitä vaihdannan pääomaa on ihmisten osaaminen.” (Hyyryläinen 1994, 147.) Kylätoiminnassa talkootoiminta ja siitä syntyvä osaaminen on vaikeasti arvotettavaa ja mitattavaa pääomaa. Yhteistoiminta synnyttää kulttuurihistoriaa ja pitää yllä sen säilyvyyttä.

Ihmiset osaavat eri asioita ja toiset ovat kyvykkäämpiä kuin toiset tekemään käsillään töitä. Kuitenkin erilaiset taidot vahvistavat toisiaan tehtäväorientoituneessa päämäärien suorittamisessa. Talkooperinteestä on jäänyt elämään kylätoimintaa tukeva usko siihen, että työ on muutosten moottori ja vaikutuskeino. Jämähtäminen vanhaan ei laajenna kylätoimintaa, vaan kehittäminen vaatii jatkuvaa luomistyötä. (Hyyryläinen 1994, 147.) Tulkintani mukaan yksi toimija ei saa välttämättä muutoksia aikaiseksi kylätasolla, vaan vallitsevien olosuhteiden muuttamiseen tarvitaan useita toimijoita. Hyyryläisen (1994) mielestä talkotoiminnan taustalla on ihmisten välinen luottamuksen edellytys, joka syntyy ihmisten keskinäisestä tuntemisesta ja odotuksesta toiminnan jatkuvuuteen ja merkityksellisyyteen. Kylätoiminnassa järjestetään ikään kuin vaalit päivittäin, jossa ihmiset päättävät osallistumisen ja passiivisen vetäytymisen väliltä. (Hyyryläinen 1994, 157.)

Hyyryläinen (1994) tarjoaa esimerkin Vähävaaran kotiseututalon rakennusprojektista, joka on paikallisen kylätoiminnan näkyvä kohde. Rakentaminen vaati resursseja, pelkät sitoutuneet kyläläiset eivät riittäneet, vaan ulkopuolista osaamista ja rahoitusta jouduttiin hankkimaan paikallisyhteisön ulkopuolelta. Toiminta vaati luonnollisesti normatiivisia sopimuksia ja toimintaa raamittavia normeja niin talkoolaisille kuin ulkopuolisille. Uuden luominen sai aikaan uusia sitoumuksia. Ammattimainen osaaminen on välttämätöntä, varsinkin kun kyse on rakentamiseen liittyvästä ammattitaidosta ja erityistietämyksestä. Kyläläiset joutuivat epävarmuudesta huolimatta sitoutumaan yhteistyöhön eri alojen ammattilaisten kanssa. Urakan kehittyessä talkookohteesta tuli lopulta yhteisön väline. Uusi tila on konkreettisesti monipuolistanut toimintaa kohteessa ja kyläyhteisö on hyötynyt taloudellisesti kotiseututalosta esimerkiksi vuokraamalla sitä juhlienpitopaikaksi. (Hyyryläinen 1994, 164–165.)

Markkinavaltaisessa maailmassa joudutaan etsimään ratkaisua kysymykseen, mikä on palkkatyön yhteys palkattomaan talkootyöhön huomioiden talkotoiminnan kulttuurihistorialliset periaatteet (Hyyryläinen 1994, 179). Talkootyön luonteeseen kuuluu palkattomuus, joten se ei liene olevan moraalitonta. Talkootyö saattaa olla hyvin aikaa vievää ja se saattaa olla pois jostakin muusta tekijän toiminnasta. Kuitenkaan kaikkea työtä ei voida luokitella palkattomaksi vedoten sen vapaaehtoisuuden tuomiin hyötyihin. Markkinavaltainen yhteiskunta perustuu rahataloudelle, joten 2010-luvun palkanansainnalla saadaan hankituksi muun muassa ravinto.

Paikkaan sitoutunut kylätoiminta voi saada uudenlaisia merkityksiä löyhän kiinnittymisen kautta, koska kesäasukas tai vieraileva kaupunkilainen voi saada merkityksellisiä sisältöjä talkootapahtumista ja kyläjuhlista. Kylätoiminnan universaalin merkityksen voi perustella ajatuksella, että erilais-

ten paikkojen olemassaolo on sinänsä ainutlaatuisen arvokasta. (Hyryläinen 1994, 197–199.) Kylätoiminta on julkista ja sen rajat kannattaa olla matalat, jotta uudet osallistujat voivat ottaa toiminnan omakseen.

Hyryläisen (1994) mukaan kylätoiminnan kaltaisen vapaaehtoisen yhteistoiminnan ensisijainen tavoite ei voi olla rahallisen voiton tavoittelu, eikä toiminnan tärkeyttä voi perustella vain rahalla. Päämääräksi tulee ottaa mielekkään toiminnan kokemuksen luominen osallistujille. Rahan pakollisuus on nykypäivän kylätoiminnassa läsnä, koska yhteisöt joutuvat ostamaan hyödykkeitä, asiantuntemusta ja ammattitaitoa ulkopuolisilta tahoilta. Paikallisvaluutta on moderni ajatus, joka on ollut käytössä muun muassa Pohjois-Amerikassa, Australiassa ja Britanniassa. Valuutassa on kyse yksinkertaisesti siitä, että ihmiset antavat vaihdettavaksi kauppatavaraksi joko aikaansa tai osaamistansa. (ibid. s.201–202.)

Käsittääkseni talkootoiminnan kudoksessa on erilaisia tietorakenteita, jotka ilmenevät suunnittelu- ja organisaatiokäytännöissä. Itsesuunnittelu on ennen kaikkea yhteisön tai kylätoimikunnan omaehtoista yhteismitallista suunnittelua, jonka vastaparinä voidaan pitää asiantuntijalähtöistä suunnittelua. Hyryläisen (1994) mukaan tärkeä kysymys on, miten suunnitteluprosessissa syntyy tietoa, ja miten oppiminen ja ymmärtäminen etenevät prosessissa. Asiantuntijatiedon ja kokemuksellisen tiedon välistä kuilua on yritetty yhdistää niin sanotun vastavuoroisen suunnittelun ajatuksen avulla. Vastavuoroisessa suunnittelussa generoidaan tietoa ja opitaan yhteistyössä jatkuvasti. (Hyryläinen 1994, 205.) Teoriassa osallisten mielipiteet ja näkemykset huomioidaan vastavuoroisessa suunnittelussa, mutta usein asukkailla ei ole yhtäläistä valtaa vaikuttaa esimerkiksi kaavoituksen lopputuloksiin. Asukkaita pitää kuunnella ja heillä on oikeus esittää eriäviä mielipiteitä, mutta suurissa hankkeissa mielipiteitä ei useinkaan oteta huomioon. Rakennuttajilla on usein hyvät taloudelliset resurssit, jotka voivat vaikuttaa hankkeiden lopputuloksiin. Asiakaslähtöisyys ja arkkitehtuurinen erilaisuus ovat kuitenkin voimakkaita teesejä, jotka huomioidaan nykyään rakentamisessa yhä voimakkaammin.

2010-luvulla asiakkuus ymmärretään ennen kaikkea viestittävänä ja kuluttavana toimijana eli ”homo consumeriksena”, mutta ei vahvasti objektiivisena tiedon analysoijana (Puustinen 2013, 39). Kuluttamisessa kauppatavaroiden merkitys on laskenut, sillä tavaroiden merkitysulottuvuudet ovat nousseet arvoon arvaamattomaan. Kulutus liittyy oman minäkuvan rakentamisprojektiin, missä muokataan ulkonäköä, imagoa ja jatkuvaa kohdentumista useisiin viiteryhmiin. Kuluttajat hakevat turvaa konsumeristisista ”perheistä” tai ”heimoista”. Kuluttajien postmodernit yhteisöt ovat laaja-alaisia, ja

niissä vaikuttavat monenlaiset roolit saman aikaisesti. Markkinoiden on noudatettava kuluttajien mielialuja, sillä ne ovat sirpalemaisia. Markkinat tulkitsevat yksilöt epäselvinä, dynaamisesti muuttuvina ja epävakaina olentoina. Postmodernit ryhmittymät ovat hallittavan kokoisia ja epästabiileja, joissa emotiot, elämäntyyli, kulutusvalinnat ja legaalit seikat suuntaavat toimintaa. (Puustinen 2013, 40–41.)

Postmodernit yksilöt kokevat tärkeiksi merkityksellisyyden ja symbolisuuden lisäksi juhlalliset ja mahtipontiset kokemukset. Useilla yhteiskunnan tasoilla vallitsee epälooginen kaaos. Tästä esimerkkinä olkoon shoppailu, millä ei ole välttämättä selkeätä tarkoitusta. Ostosreissujen tekeminen on irtautumista arjen banaalisuudesta ja synkkyyydestä. Postmodernismi ja yksilökeskeisyys voivat kulkea helposti käsi kädessä. (ibid. s.42–43.) Kulttuurihistoriallinen talkotoiminta voi tarjota uusia, jopa mahtipontisia kokemuksia, jotka eroavat arkirutiineista. Kulttuurin kuluttamisessa voi ilmetä aineellisia tarpeita, mutta vapaaehtoistoiminnassa korostuu enimmäkseen aineettomat kulutustottumukset. Kulttuurihistoriallisissa harrastuksissa jalansijansa voi olla emotioissa, sillä historiallisten löydösten löytäminen voi herättää vahvoja tunteita. Vapaaehtoiset hakevat turvaa heille merkityksellisistä heimoyhteisöistä, koska ovat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa samanhenkisten ihmisten kanssa.

3.3 Luovaa ja luottamuksellista kehittämistä vapaaehtoistyössä

Hyryläinen siteeraa osuvasti Niklas Luhmannia (1979), jonka mukaan luottamus on sosiaalisen systeemin monimutkaisuuden hillitsemisen tärkeä työkalu. Luhmannin käsityksen mukaan sosiaalisen todellisuuden epävarmuuden ja äärettömien mahdollisuuksien hallinnointi vaatii luottamuksellisten suhteiden rakentamista. Luottamuksen totaalinen katoaminen tekisi jokapäiväisestä elämästämme mahdottoman vaikeata. Yksinkertaisesti luottamus on sosiaalisen elämän välttämätön resurssi. Luottamus monimutkaistaa yhteistoimintaa, sillä näkyvä luottamus kasvattaa toiminnan vapausastetta. Sen ilmapiirissä voimistuvat mahdollisuudet merkityksellisille kokemuksille ja monipuoliselle toiminnalle. Luhmann jakaa luottamuksen sekä persoonan ja sosiaalisten järjestelmien tasolle. Persoonan luottamus ei voi liimautua kaaokseen, joten sosiaalinen järjestys tulee persoonan tasolle. Luhmannin mukaan luottamuksessa yritetään hallita riskejä ja lievittää pettymyksiä. Yhteistoiminnan epävarmuuden ja luottamuksen merkitys kasvaa toiminnan kasvaessa ja uudistuessa. Toiminta vaatii tietoa muiden mahdollisista aikeista toimia, joten ilman tiedollista sidosta ihmisten välinen luova yhteistoiminta on haastavaa. Luottamus on toisin sanoen yhteistoimintaa laajentavan kehityksen välttä-

mätön voima. Kylätoiminta on usein organisoitua yhteistoimintaa, jossa sopimukset rakentavat toimijoiden välille luottamuksellisia suhteita. Sopimusten sitovuuteen liittyy pakollisuus ja myös vapaaehtoisuus. (Hyryläinen 1994, 123–125.) Ilman luottamusta on vaikea kuvitella tapahtuvan vuorovaikutteista kehitystä, sillä luottamus on ihmisen ryhmässä toimisen olennainen osa.

Hyryläisen mukaan (1994) luovuus on sosiaalisesti konstruoitu käsite, joka on määriteltävä tilannekohtaisesti. Kylätoiminnan tarkastelun merkityksellinen ongelma liittyy tiedon luonteeseen, sillä se on kokonaisvaltaisesti kiinnittyneenä tiedon ja tietoisuuden kautta muodostuneisiin kohteisiin. Tästä syystä tiedolla on subjektin ja kohteiden välinen suhde. Tietoisuus on yhteistä informaatiota, jossa toimijoilla on samankaltainen yhteys kehityspotentialisiin kohteisiin. Teoreettisesti kohteet ovat ideoita ja esineellisiä. Nämä kaksi piirrettä ovat kiinteässä yhteydessä toisiinsa, koska ideaali mahdollistaa aineellisten kohteiden tulkinnan ja rakentaa tietoisia merkityksiä. (Hyryläinen 1994, 119–120.)

Luovuuteen ankkuroidaan monia odotuksia ja ajoittain ristiriitaisia mielikuvia. Luovuus on epäselvä tila, mutta siihen liittyy paljon edistystä. Arkielämässä luovuus assosioituu erittäin myönteisiin asioihin. Luovuus ja edistys sopivat yhteen, muodostaen useimmiten mielikuvan edistyksestä. Edistyksen tuoma uusi näkökulma on parempi kuin nykyinen tai vanha olemassa oleva. Kylätoiminnan aluetieteellisessä kontekstissa luovuuden haasteellisuutta voidaan pohtia yhteydessä kehittämisen käsitteistöön. Toiminnan tuloksellisuus on tavoiteltua ja luonnollinen piirre kehittämisessä. Ilman konkreettisten toimenpiteiden tai aineellisten parannusten syntymistä kehittäminen on hyödytöntä. Kylän kehittäminen on konkreettista ruohonjuuritason toimintaa, johon vaikuttavat konkreettisesti paikalliset ihmiset. Kehittämisponnistuksissa luovuus ilmenee tuoreina ideoina tai materiaalisina kohteina. Luovuuteen ei liity universaaleja arvoja, vaan se on subjektiivista. Kuitenkin kollektiivisessa kehittämisessä subjektiiviset arvotukset ajavat hyvän ja pahan kamppailuun. Kylätoiminnassa luova tekeminen antaa mahdollisuuksia, mutta myös lisää uhkia. (Hyryläinen 1994, 116–117.)

Epätäydellisten normatiivisten sääntöjen ilmaantuminen ei mahdollista luovaa yhteistoimintaa. Huomaani luottamus ei voi perustua ainoastaan muodollisten sopimusten allekirjoittamiseen, vaan siihen liittyy ihmisten keskinäisten persoonallisuuksien ja toimintatapojen tunteminen. (Hyryläinen 1994, 127.) Luovuus ei ole välttämättä helppoa yhteisössä, koska kaikkia luovia ideoita ei voi toteuttaa yhteistoiminnassa. Yhteisössä on hyvä tunkea yksilöiden persoonanpiirteitä ja heille ominaisia toimintatapoja, jolloin luova toiminta voi synnyttää yhteisiä päämääriä, eikä riko jatkuvuuden kannalta tärkeitä konsensusta.

Billingham & Roberts (2002) on artikkelissaan tutkinut mahdollisuuksia luovaa käytännöllistä oppimista teatteriympäristössä. Käytännöllistä oppimista tulisi tutkia joustavien silmälasien läpi, jolloin eri toimijat olisivat mukana, kuten työntekijät, yhteistyöhankeiden tarjoajat ja opiskelijat. Erilaiset kokemukset voivat tarjota haastavia mahdollisuuksia ja rikastaa opiskelijoiden taitoja tulevaisuuden työmarkkinoilla. (Billingham & Roberts 2002, 31.) Billinghamin ja Robertsin (2002) mukaan jatkotutkimukselle on tarvetta, sillä tulisi ymmärtää, kuinka käytännön oppiminen rohkaisee opiskelijoita luovasti toimimiselle, ja toisaalta ymmärtää ohjaajien vastuu fokusoida selkeämmin opiskelijoiden identiteettiä oppimisprosessissa. Opiskelijoiden oppimistarpeet ovat yksilöllisiä, ja he suuntaavat oppimistaan tarjolla olevien mahdollisuuksien mukaan. (Billingham & Roberts 2002, 38.)

Billinghamin ym. (2002) mukaan käytännön oppiminen sopii erilaisiin yhteisöihin, jotka tarjoavat lähtökohdat oppimiselle. Luova käytännön oppiminen on ideaalia opiskelijoille, jotka testaavat omaa arvomaailmaansa ja asettavat vaatimuksia, kun taas opiskelijat, jotka kysyvät suoraan apua, hyötyvät vähemmän luovasta oppimisesta. Työnantajat voisivat ottaa laajemmin oppia opiskelijoiden tuottamasta kokemusmaailmasta ja vastaavasti työnantajat voisivat värittää opiskelijoiden kokemusmaailmaa. Luovat tavat oppimisessa voivat laajentaa ajatusmaailmaa käytännön töissä ja rakentaa oppijan identiteettiä. Opiskelijoita rohkaistaan asettamaan haasteita. Lisäksi opiskelijoille tulisi tarjota vastuuta luovalle ajattelulle. (Billingham & Roberts 2002, 38–39.) Mielestäni oppijalle pitää asettaa mielekkäitä tehtäviä, joissa hän joutuu luovan ongelmanratkaisun eteen.

Sacchettin & C. Tortian (2013) mukaan aiempi tutkimustyö on keskittynyt luovuuden mittaamiseen hyödyntäen termejä luovat tuotokset, jotka ankkuroituvat innovaatioihin ja tuottavuuteen. Kyseisessä artikkelissa tutkijat suuntaavat mielenkiintonsa siihen, milloin yksilöllinen tarve luovuuden ilmaistamiseen on tyydytetty. Näkökulma on nimenomaan yksilössä ja hänen halustaan ilmaista luovuutta työympäristössä, eikä luovuus lähde organisaation tai työpaikan tavoitteista. Tutkijat suuntaavat kiinnostustaan makrotasolle, jossa ympäristöllä on sosiaalis-taloudellinen ympäristön laatu ja jossa ihminen toimii ja elää. Työelämässä tällainen lähestymistapa helpottaa tyytyväisyyden vaikutusten ennustamista luovuudessa ja mittaamista tietyllä mittarilla, joka jakaa yksilöllisiä saavutuksia. (Sacchetti & C. Tortia 2013, 1790.)

Luovuuteen viittaava tyytyväisyys organisaatiokontekstissa on suurempaa suosien lähentymistä tavalla, joka rohkaisee päätöksentekoon, kriittiseen kysymyksen asetteluun, oppimiseen ja kykyyn sovittaa yksilölliset ja organisatoriset kehityssuunnat. Kirjoittajien mukaan yksilöt voivat kehittää mentoritaitojaan yksilötyöskentelyssä ja yhteisöllisessä työssä, jolloin he toimivat luovasti. Kun yksilöllä

on valinnanvapaus ammatissaan, on motiivihakuiselle toiminnalle luotu sisäinen pohja. Ympäristöllä on myös vaikutusta paikallisessa kehityksessä, jotta inhimilliset tarpeet tulevat tyydytetyiksi. (Saccheti & C. Tortia 2013, 1793.)

Tyytyväisyys luovuuteen viestii yksilöllisestä uskosta saada saavutuksia, joissa mukaudutaan tilanteeseen uudella tavalla. Tilanteissa seurataan vaistoa ja suunnataan toimintaa oman aiemman tietämyksen perusteella, jota kokemukset rikastuttavat. Prosesseissa yksilö on vuorovaikutuksessa ympäristöön, jossa suunnistetaan tyydyttäen yksilön sisäisiä haluja. Vaistomaisesti orientoituneessa toiminnassa yksilöt ilmaisevat näkemyksiään ja aavistuksiaan. He heijastavat motiivejaan ja tavoitteitaan, jotta voivat kehittää tulevaa toimintaansa. (Saccheti & C. Tortia 2013, 1791.) Vaihteellinen ja vuorovaikutteinen reiluus voi oikeuttaa yksilön pinnistelyt, ja se voi olla perusolottuvuus ylläpitää yksilöllistä motivaatiota sekä vapauttaa aavistukset ja laittaa mielikuvituksen liikkeelle (Saccheti & C. Tortia 2013, 1794). Yksi tutkijoiden tilastollisen tutkimuksen havainto on, että vanhempien työntekijöiden kokemus pisteytyy korkeammalle tyytyväisyydessä, mutta heillä on matalampi luovuusaste. Organisaation tyyppi tai koko ei vaikuta vanhempien tyytyväisyysasteeseen. (ibid. s.1807.) Tutkijoiden mukaan kontekstilla on merkitystä ainakin mikro-ulottuvuudessa, jossa ovat läsnä joukkuehenki, ja kokemus assosioituu kommunikaatioon, tekemällä oppimiseen, hyvään ihmissuhdeverkostoon ja saavutuksiin. (Saccheti & C. Tortia 2013, 1808). Toisin sanoen käytännön tekeminen, rakentava kommunikoiminen ja sosiaalisuuden tukeminen auttavat myös yritysmaailmassa, eikä ainoastaan kolmannen sektorin järjestötoiminnassa.

Warrenin (2014) artikkelissa tarkastellaan taiteen tuottamista tunnetilallisessa Yorkshiren veistospuistossa. Puisto on materiaallinen tila, jossa harrastetaan käytännön toimintaa. Kirjoittajan mukaan tärkeitä motivaattoreita henkilökohtaiseen tyytyväisyyteen ja sosiaaliseen arvoasemaan ovat riskinottaminen, haastaminen ja voimaannuttava yhteistuotanto. (Warren 2014, 278.) Vapaaehtoisuuteen liittyy toimijoiden palkitsevuus. Taideprojekti puistossa osoittaa vapaaehtoisten kokemusten liittyvän ahkeraan työntekoon ja toisaalta sosiaaliseen verkostoitumiseen. Tutkijoiden tapaustutkimuksessa huomio suunnataan etenkin jaettuihin tavoitteisiin ja mielenkiinnonkohteisiin sen sijaan, että keskityttäisiin ainoastaan yksilöllisiin narratiiveihin taloudellisessa luovuudessa, jossa on läsnä työttömyys ja tekemisen edistäminen. Paikan tekemisen prosessi ei ole vastike palkattoman työn tekemiselle. Sen sijaan artikkeli korostaa motiiveja ja palkitsevaa vapaaehtoistyötä julkisessa taideorganisaatiossa. Kirjoittajan mukaan luovan vapaaehtoistyön merkittävyys voimistuu epävakaan talouden aikoina. (Warren 2014, 279.)

Vapaaehtoisten sosiaaliset verkostot sotkeutuvat humaaniin yhteistuotannon ulottuvuuteen ja ei-inhimilliseen materiaaliseen ulottuvuuteen. Vapaaehtoisten merkittävyys nousee erilaisina resursseina, joita ovat energia, aika ja intohimo luovaan työhön. Vapaaehtoisuuden merkitystä ei voi vähätellä veistospuiston remontoinnissa ja ylläpidossa, koska työn tuloksena puisto on noussut kansainväliseksi ympäristötaiteen tilaksi. (Warren 2014, 280.) Vapaaehtoisten kokemukset merkitsevät kuinka kontrolloitua työ on jopa luovassa ympäristössä. Luovan paikan valmistamisessa yhteistuotetaan vapaaehtoisten työvoimaa, jossa esiintyy epätasa-arvoisia tilallisia suhteita. Vapaaehtoisilla voi esiintyä tunnesiteitä yhteistyöhön ja paikkaan, vaikka heidän työtään ei arvoteta rahassa. (Warren 2014, 281.)

Voimakkaasti motivoivat tunnetekijät paikantuotantoon ovat rakkaus ja intohimo. Yksilön ja organisaation välinen suhde voi ilmetä yhteistoiminnan myötä. (Warren 2014, 282.) Artikkelin kirjoittajat summaavat yhteenvedossa, että yksityisrahoitteinen vapaaehtoistyön palkitseminen julkisen hyväksi nähdään olevan ei-tuottavilla organisaatioilla etenkin taloudellisen niukkuuden aikana. Laskusuhdanteen aikana vapaaehtoisia voi motivoida tiettyyn paikkaan kiinnittymiseen rakkaudellinen ja intohimoinen sidos. Luova yhteistuotanto voi ilmetä mitä epätavallisimmissa ympäristöissä. (Warren 2014, 283.) Mielestäni luovuus kukoistaa paremmin erikoisissa ja oudoissa ympäristöissä, joissa ilmaisulle on annettu vapaus. Itseilmaisuus voi tehdä paikasta merkittävän subjektiivisesti ja lujittaa suhdetta luovaan paikkaan.

Luottamuksen ilmapiirissä käynnistetty hanke sisältää monenlaisia tunteita, tekijöitä ja ennustamattomia muuttujia. Vakiintumattomiin kokeiluperäisiin hankkeisiin sisältyy toimijoilla riski loukata itsensä monessa mielessä, niin käytännöllisesti, psyykkisesti kuin sosiaalisesti. Sosiaalista kudosta haastavat hyväksytyt sopimukset, riski lupausten pettämisestä ja erityisesti puntarointi siitä, riittääkö yhteishengen voima säilyttämään hankkeelle elintärkeän vapaaehtoistyön. (Hyryläinen 1994, 129–130.) Sopimusten rikkominen, yhteisöllisyyden hiipuminen ja epäedulliset sopimukset voivat hajottaa luottamuksen yhteisössä. Sosiaaliset yhteisöt voidaan ymmärtää tietynlaisiksi asukas-yhteisöiksi kaavoituksen kentällä. Reppureissaajat unelmoivat sallivasta ja suvaitsevasta paikkayhteisöstä eli ”enklaavista”, joka auttaa heitä pääsemään hedonistiseen kokemusrikkauteen ja intohimojen tyydyttämiseen edullisissa olosuhteissa (Cohen 2004, 51).

Konkreettisia kylätoiminnan säilyttäviä ja luovia funktioita ovat olemassa olevan säilyttäminen ja uuden luominen. Luomisessa on olennaista uusien kohteiden osoittaminen, sillä niin voidaan säilyttää ihmisten kiinnostus kylätoimintaa kohtaan. (Hyryläinen 1994, 81.) Kylätoiminta on dynaamista,

sillä uusi rakenne voi muuttua jossain vaiheessa säilyttämisenarvoiseksi. Kyläyhteisön toiminnan jatkuvuuden kannalta on hyvä, että löytyy arvokkaita kohteita, joiden parissa voidaan toimia. Kylätoimijat voivat luoda esimerkiksi konkreettisia rakennuksia, kohtaamispaikkoja ja näyttelytiloja. Luova luominen voi liittyä abstraktimpiin asioihin, kuten henkiseen idearikkaaseen ilmapiiriin synnyttämiseen paikallistasolla. Mahdollisia paikalliseen kehitykseen vaikuttavia ongelmakohtia saatetaan onnistua ratkaisemaan luovilla ajattelumalleilla.

4 Vapaaehtoistyö ilmiönä monimutkaistuneessa yhteiskunnassa

Yhteiskunnallista keskustelua on syntynyt julkisen ja kolmannen sektorin eli järjestökentän välisestä työnjaosta. Vapaaehtoistyön perustehtävien olisi hyvä olla sellaisia, että niihin ei sisältyisi ammatillisuuden vaatimusta, ja että ne sopivat toteutettavaksi vapaaehtoistyöllä. Vapaaehtoistyön tarkastelua ei ole hedelmällistä erottaa vallitsevasta yhteiskunnasta. Useat taustatilanteet vaikuttavat konkreettisesti vapaaehtoistoimintaan, kuten valtion taloudellinen tilanne, nykyinen työvoimapolitiikka, työllisyystilanne ja väestön demografinen jakauma. Vapaaehtoistyön toteutumismahdollisuuksia on syytä turvata ja arvioida jatkuvasti niiden tarpeellisuutta, koska vapaaehtoiskenttään kohdistuu paineita. (Mykkänen-Hänninen 2007, 5.)

Vapaaehtoistyö antaa osallistumismahdollisuuksia kansalaisille. Osallisuus tukee yksilön ja yhteiskunnan välistä köyhtä ja torjuu toisaalta syrjäytymistä. Vapaaehtoistyöhön osallistuminen saattaa olla erityisen tärkeää työttömälle tai eläkeläiselle. Lisäksi heikommin työelämässä mukana olevat ihmiset voivat saada mielekästä tekemistä järjestöistä. Toiseksi vapaaehtoistyö antaa hyvinvointiyhteiskunnan palvelujärjestelmään lisäresursseja etenkin vanhustenhoitoon, jossa avun ja tuen tarvitsijoita on runsaasti. (Mykkänen-Hänninen 2007, 6.) Vapaaehtoistyö on vakiintunut toimintamuoto esimerkiksi urheiluseuroissa, harrastus-, kulttuuri- ja ympäristöseuroissa. Tänä päivänä vapaaehtoisuutta esiintyy monissa järjestöissä, ja sitä organisoidaan innokkaasti. (ibid. s.9.) Vapaaehtoisten voimilla tehtävät hankkeet ja toimenpiteet ovat lisääntyneet useilla yhteiskunnan osa-alueilla. Esimerkiksi useat urheiluseurat keräävät varoja toiminnalleen vapaaehtoisvoimin.

Mykkäsen-Hännisen (2007) mukaan vapaaehtoistyössä voidaan joutua huomiomaan rahoittajan painopisteet, jotka ovat sidoksissa hyöty- ja kannattavuusperiaatteisiin. Kolmas sektori kamppailee selviytymisestä julkisen sektorin ja markkinatalouden välissä. Järjestökentän on reagoitava nopeasti yhteiskunnan muutospaineisiin ja todistettava selvemmin toimintansa vaikuttavuus. Kolmannella sektorilla liikkuu paljon aineetonta ja sosiaalista pääomaa, jolloin vapaaehtoistyön suhteesta tulee laadun kannalta pohtimisen arvoista. Yksilölle vapaaehtoistyö voi rikastuttaa hänen elämänsisältöjään, tarjota yhteiskunnallisen vaikuttamisen kanavan, tuoda kokemuksen oman toiminnan arvokkuudesta, sekä mahdollisuuden auttaa vähempiosaisia ja kehittyä itse yksilönä. (Mykkänen-Hänninen 2007, 11.)

Postmodernissa yhteiskunnassa vapaaehtoistyö voidaan käsittää yksilön kannalta elämäntapana. Vapaaehtoistyöllä tarkoitetaan yksilön toimintaa, johon hän sitoutuu ilman ulkoista pakkoa. Vapaaehtoistyö suoritetaan omalla ajalla, eikä vapaaehtoistyöntekijälle makseta rahapalkkaa. (Mykkänen-Hänninen 2007, 11.) Vapaaehtoiset eivät saa aineellista pääomaa omasta toiminnastaan, vaan heidän palkkansa on aineetonta ja hengellistä. Saneltu pakko on huono motivaattori vapaaehtoisuudelle.

Kansalaisjärjestöissä tapahtuva vapaaehtoistoiminta on edistänyt yhteiskunnallisen demokratian ja solidaarisuuden toteutumista. 2000-luvulla vapaaehtoistyö on vakiintunut osaksi suomalaista hyvinvointiyhteiskunnan palvelujärjestelmää, jossa kolmannella sektorilla on vahva asema. (Mykkänen-Hänninen 2007, 12.) Mielestäni kolmannen sektori asema on vahvistunut, koska taloudellinen tilanne on yhteiskunnassa heikko. Mykkäsen-Hännisen (2007) mukaan poliittisissa lausunnoissa kiinnitetään huomiota sektoreiden väliseen työnjakoon ja vastuualueisiin. Kansalaisyhteiskunnan vastuuta peräänkuulutetaan antamalla tehtäviä järjestöille, joiden toimintaperiaate perustuu vapaaehtoisuuteen. Vapaaehtoistyön voimavara on ne aktiiviset ihmiset, joiden intohimona on tukea ja auttaa apua tarvitsevia kansalaisia. Vapaaehtoisilta aktiiveilta ei odoteta professionaalista osaamista tai alakohtaista asiantuntijuutta. (ibid. s.17.) Vapaaehtoistoiminnassa ei ole pätevyysvaatimuksia, joten kaikenlaiset persoonat ovat tervetulleita mukaan toimintaan.

”Teollistumisen ja kaupungistumisen myötä ihmisten luontaiset lähiyhteisöt ovat murentuneet, perhe koko on pienentynyt ja perheen muodot ovat muuttuneet. Muuttoliike on suuntautunut kasvukeskuksiin ja sen myötä yksilöä kannattelevien lähiverkostojen etäisyydet ovat kasvaneet ja yhteydet ohentuneet tai katkenneet.” (Mykkänen-Hänninen 2007, 14.) Tulkintani mukaan muuttoliike on saanut aikaan perinteisten sosiaalisten suhteiden heikentymisen, joten ihmiset saattavat hakea sosiaalisuutta erilaisista yhteisöistä. Mykkäsen-Hännisen (2007) mukaan yhteiskunta hyötyy siitä, että kansalaisaktiivisuus ohjautuu yhteiseksi hyväksi. Kansalaisaktiivisuutta rakentaa kolmannen sektorin ansaitsema yhteiskunnallinen asema ja vapaaehtoistyön keräämä arvostus. Kollektiivisen vastuun viiriämiseen vaikuttavat yhteiskunnassa vallitsevat arvot ja asenteet, jotka hahmottuvat julkisessa keskustelussa ja poliittisessa päätöksenteossa. (ibid. s.17.)

Mykkäsen-Hännisen (2007) mukaan vapaaehtoistoimintaan osallistuminen tukee yksilön suhdetta yhteiskuntaan, joten vapaaehtoistoiminnan rooli on syrjäytymistä lieventävä. Kolmas sektori sitoo yhteen suuren toimijoiden joukon, jossa niiden suhde vapaaehtoistyöhön on erittäin moninainen. Kolmannella sektorilla operoi järjestöjä, jotka luokittelevat itsensä kansalaisjärjestöiksi, joissa perinteinen vapaaehtoistyö hahmottuu selkeästi. Vapaaehtoistyö on järjestöjen imagotekijä, joka voi auttaa

auttamishaluisten ihmisten värväämisessä. Toisaalta on myös järjestöjä, joissa palvelut perustuvat täysin ammatillisen osaamisen varaan. Lisäksi on organisaatioita, joissa vapaaehtoisilta vaaditaan alan koulutus toiminnassa. Kaikki vapaaehtoiset organisaatiot toimivat vapaaehtoistyön kentällä, mutta ne perustelevat toimintaansa eri tavoin. Vapaaehtoissektorin toimintaa ei säätele lakiperustaisuus, vaan sektori nähdään palveluiden tuottajana. Puoliammatillaiset vapaaehtoisjärjestöt vaativat jäseniltään alan koulutusta tai työkokemusta, koska vapaaehtoistyö voi olla erityisen haasteellista, ja maallikko-osaaminen ei riitä. (Mykkänen-Hänninen 2007, 18–19.) Modernit yhdistykset voivat kehittää imagoaan korostamalla vapaaehtoisten aikaansaannoksia. Vapaaehtoisuus koetaan harvoin negatiivisena asiana ja se voi tehdä houkuttelevia toimintaympäristöjä suomalaisessa yhteiskunnassa.

4.1 Vapaaehtoistyöhön osallistumisen syyt yhteisöllisessä toiminnassa

Vapaaehtoisuudesta postmodernissa maailmassa on tullut yhteiskunnallinen hyve, koska se on tullut läpinäkyväksi toiminnaksi useilla areenoilla. Perinteisen palkkatyön ja pyyteettömän vapaaehtoistyön rajalinja on muokkautunut häilyväksi. Mykkäsen-Hännisen (2007) mukaan kansalaisvastuuseen ja yhteisöllisyyteen perustuva vapaaehtoistyö on ajautunut ammatillisuuden vaatimusten kaksintaisteluun. Yhteiskunnan muutosvoimat eivät saisi merkittävästi uudistaa vapaaehtoistyön roolia tai perinteistä altruistista merkitystä, jota on esimerkiksi asiakkaan rinnalla kulkeminen, kuunteleminen ja humaani läsnäolo. Aikaisempaan Mykkäsen-Hännisen tutkimustyöhön (2005) perustuen on esitetty tiivis kuvio vapaaehtoistyön yhteiskunnallisista ulottuvuuksista. Vapaaehtoistyötä ohjaavat kulloinkin vallitsevat vapaat resurssit, arvot ja toimintakulttuuri. Individuaaliseen vapaaehtoiseen toimintaan vaikuttavat arvot, vapaaehtoistyön kollektiivinen arvostus, sekä toimintaympäristö, jossa vapaaehtoistyö tapahtuu. Yksilö on kapealla mikrotasolla pyramidin huipulla, yhteisö keskellä metatasolla ja yhteiskunta alhaalla laajalla makrotasolla. (Mykkänen-Hänninen 2007, 20.) Reppureissaajien keskinäinen arvostus tulee esille samaan ryhmään kuulumisen tunteesta, ja kollektiivinen ryhmäidentiteetti tiivistyy reppureissaajien ryhmään samaistumisessa (Welk 2004, 80).

Mykkäsen-Hännisen (2007) mukaan elämänmuutos voi innostaa vapaaehtoistyöhön sitoutumista. Työelämä sitoo ihmisen kiinteästi yhteiskunnan rakenteisiin, mutta kun eläkeikä koittaa tai työsuhte katkeaa, niin yksilön on etsittäviä uusia muotoja integroitumiseen yhteiskuntaan. Osallistuminen vapaaehtoistoimintaan saattaa antaa pehmeän laskun eläkepäiviin tai liittymäkohdan yhteiskuntaan epä säännölliselle työlliselle tai työttömälle. Ajankäytön muutokset voivat helpottaa vapaaehtoistyöhön

sitoutumista, jos vapaa-aika lisääntyy. Ammatilliset ruuhkavuodet ja perheellisyys vähentävät todennäköisesti aikaa vapaaehtoistyölle, vaikka kiinnostusta ja halua olisikin. Vaikea kriisi tai äkillinen elämänmuutos voi sysätä ihmisen vapaaehtoistyöhön. Henkilökohtainen vastoinikäymisistä selviäminen saattaa kasvattaa ihmisen motivaatiota ja halua auttaa muita yli vaikeiden aikojen. Vapaaehtoistyöhön innostaa henkilökohtainen kypsyiskertomus ja kasvuprosessi, jolloin syntyy tarve saada elämään uutta sisältöä. (Mykkänen-Hänninen 2007, 23.) Postmodernissa yhteiskunnassa lyhytjänteisyys ja epävarmuus tulevaisuudesta ovat vallitsevia oloiloja, muutoksesta viestii esimerkiksi työsuhteiden lyhyys. Yksilön vapaus näkyy merkityksien kyseenalaistamisena ja symbolien ihannointina. (Puustinen 2013, 44.)

Vapaaehtoistyöhön osallistumisen pohjalla voi olla myös ammatillisia ja opinnollisia motiiveja. Sosiaalialalle hakeutuvat voivat saada kokemusta auttamistyöstä ja osanotostaan todistuksen. Talkootyö ja vapaaehtoisuus opettavat vuorovaikutus- ja ihmissuhdetaitoja, jotka ovat aina tarpeellisia ja yleis-
hyödyllisiä taitoja. Toisaalta vapaaehtoistyö altistaa uusille ihmissuhteille ja yhteisöllisyyden koke-
mukselle. Vapaaehtoisia toiminta-areenoja ja yhteisöllisiä kyläyhteisöjä voi verrata toisiinsa, koska
kummassakin huolehditaan ja kannetaan vastuuta myös itselleen tuntemattomista osapuolista.
(Mykkänen-Hänninen 2007, 23.) Reppureissaajat ovat enimmäkseen sosiaalisia, koska he tulevat hy-
vin toimeen kanssamatkailijoiden kanssa. Matkailijat jakavat kertomuksiaan reissulla kohdanneiden
reissaajien kanssa. Sosiaaliset reissukontaktit ja rajattomuus edesauttavat reppureissaajia yksilöinä
kehittämään ja vahvistamaan itseluottamusta. (b)Richards & Wilson 2004, 35.)

Tietyt motiivit, jotka ovat kiistattomasti yhteydessä vapaaehtoistyöhön ovat hyväksytyt ja eettisesti
perusteltuja. Kansalaisvastuu, lähimmäisenrakkaus ja solidaarisuus heikompiosaisia kohtaan ovat hy-
viä motiiveja vapaaehtoistyölle. Huonoja motiiveja ovat esimerkiksi voimakas uteliaisuus, elämysten
metsästys, tarve ratkaista muiden ongelmat tai oman statuksen pönkittäminen. Postmodernille ajalle
vapaaehtoistyö voi olla keino etsiä itsenäiseen elämysmaailmaan tuoreita kokemuksia. (Mykkänen-
Hänninen 2007, 24.) Vapaaehtoistyö voidaan käsittää yhteiskunnallista osallisuutta lujittavana kata-
lyyttina. Vapaaehtoistyön riittävä arvostus, kattava tuki ja ohjaus edistävät vapaaehtoistyössä selviä-
mistä. Yhteisöllisyyden lisääminen ja osallisuuden vahvistaminen vaativat yhteiskunnan arvostusta
ja organisaation sisäistä vastuullisuutta tehtävien allokoinnissa. (Mykkänen-Hänninen 2007, 50, 53.)
Poliittinen huomioiminen ja myönteinen suhtautuminen helpottavat vapaaehtoisjärjestöjen toimintaa.
Mikäli yhteiskunta vastustaisi vapaaehtoistoimintaa, se voisi heikentää yhdistysten yhteisöllisyyden
tunnetta.

Toiminnan raameja voi selkeyttää ja voimistaa järjestämällä peruskoulutusta ja työhön perehdytystä vapaaehtoistyöntekijöille. Peruskoulutus orientoi ja tutustuttaa työntekijää hoitamaan menestyksellisesti työn järjestön sisällä. Työhön perehdytys voidaan tehdä asiakasrajapinnassa, mutta toisten vapaaehtoistyöntekijöiden kokemuksista oppimisella ja keskinäisen kokemustiedon jakamisella on keskeinen rooli. (Mykkänen-Hänninen 2007, 54.) Vapaaehtoiskentällä jaetaan maallikko-osaamista, mutta myös ammattitaidolle on kysyntää, koska kukaan ei voi hallita kaikkea. Perehdytys on onnistumisen yksi mahdollistaja.

Avoimet tiedotustilaisuudet liittyen esimerkiksi sosiaalialan vapaaehtoistyöhön ovat hyödyllisiä uusien jäsenten rekrytoinnissa. Osallistujat voivat pohtia rauhassa sitoutumistaan vapaaehtoistyöhön kuultuaan tietoa vapaaehtoistyölle asetetuista tehtävistä ja keskusteltuaan muiden vapaaehtoistyöntekijöiden kanssa. Kokeneet vapaaehtoistyöntekijät jakavat kokemustensa pohjalta mahdollisuuden punnita uuteen organisaatioon sitoutumista. Omien henkilökohtaisten elämäkokemusten ja kriisien takia vapaaehtoistyön koulutus voi aika ajoin tuntua vaikealta. Organisaatioiden vapaaehtoistyöntekijöiden koulutuksen intensiteetti vaihtelee, sillä jotkut järjestöt tarjoavat kattavan peruskoulutuksen, kun taas toiset tarjoavat vain muutaman tunnin orientaatiotilaisuuksia uusille vapaaehtoisille. (Mykkänen-Hänninen 2007, 57.)

Vapaaehtoistyöntekijöiden koulutus on usein ammattilaisten luomaa, jolloin eksperttien ei tulisi liiaksi käyttää ammattisanastoa. Riskinä on, että uusi tulokas kokee alemmuuden tunteen ja hänen pitäisi osata enemmän kuin tilanne todellisuudessa vaatii. Epävarmuus voi siirtyä myöhemmin vapaaehtoistyöntekijän ja avuntarvitsijan vuorovaikutussuhteeseen. Koulutuksessa jaettavan tiedon pitää olla käytännönläheistä ja hyvin suunnattua vapaaehtoistyöntekijän todelliseen tekemiseen. (ibid. s.57.) Mykkänen-Hännisen (2007) mukaan vapaaehtoistyössä voi kohdata tilanteita, joissa vapaaehtoistyöntekijä ei noudata yhteistä toimintanormia. Normien rikkoja mieltää säännöt tarpeettomiksi tai omia auttamismahdollisuuksia säännösteleviksi. (ibid. s.59.) Vapaaehtoistyössä voi olla sääntöjä, jotka saattavat haitata esimerkiksi luovuutta toiminnassa. Kuitenkin ryhmässä tehtävä vapaaehtoistyö sisältää normeja, joita yhteisö määrittelee jäsenilleen.

Yhteisöllisyys ja osallisuus ovat keskeisiä käsitteitä problematisoidessa vapaaehtoistyötä. Järjestön näkökulmasta sitouttaminen ja omaehtoinen sitoutuminen tuovat toiminnalle jatkuvuutta ja varmuutta kehittää toimintaa. Toiminnan resurssit vaativat riittävän määrän toimijoita, koska toimijoiden elämäntilanteet ja psyykkiset voimat voivat vaihdella eri aikoina. Vapaaehtoistyö on yhteisöllistä toi-

mintaa. Vapaaehtoistyön toimintaympäristössä on läsnä yhteisöllisyyden areenat. Vapaaehtoinen sitoutuminen tarkoittaa liittymistä toimintaan ja työyhteisöön. Työyhteisöä rikastuttavat maallikkolähtöiset vapaaehtoistyöntekijät sekä ammattitaitoiset asiantuntijat. (Mykkänen-Hänninen 2007, 63.)

Nuorten yhteisöjen ominaispiirteitä ovat pienet yksiköt, vapaaehtoisuus, taitoon perustuva ja muuttuva hierarkia, aikailematon päätöksenteko, uuttera tuotemielikuvan eli brändin kehittäminen ja valmius muutoksille. Nuorten mielestä tulevaisuuden työyhteisöllisyys voisi olla luovan porukan "hyvien juttujen" brändäämistä. Tuotemielikuvan luominen osoittaa nuorten yhteisöllisyydestä jokaisen roolin tärkeyden brändäämisessä. (Vaaranen 2005, 144–115, 131.) Jäykät toimintatavat voivat haitata yhdistysten toimintaa ja tavoitteiden aikaansaamista. Nykyään järjestökentällä ketteryudesta, moniosaamisesta, joustavuudesta ja mielikuvamarkkinoinnista on hyötyä. Uusien vaikutteiden hyväksyminen ja lukkiutumattomuus vanhoihin toimintatapoihin voivat saada aikaan järjestöissä ”hyvin brändättyjä juttuja”.

Mykkäsen-Hännisen (2007) mukaan vapaamuotoisen yhdessäolon myötä vapaaehtoistyön ja ammattisuuden välinen kuilu häviää ja usein yhteisöllisyyden tunne korostuu. Toisaalta virkistystoiminta voidaan hahmottaa järjestön kiitoksena toimintaan sitoutuneille henkilöille. (Mykkänen-Hänninen 2007, 64.) Mykkäsen-Hännisen (2007) mukaan yhteisöllisyyden ainut rakennuspalikka ei ole ainoastaan vapaaehtoistyön toimintaympäristö, joka konkretisoituu yksilöllisestä sitoutumisesta. Perinteisen vapaaehtoistyön tarpeellisuus ei ole katoamassa mihinkään, sen elinvoimaisuuden turvaamiseksi vaaditaan sekä alueellista yhteistyötä että vuorovaikutusta eri toimijoiden välille. (ibid. s.64.)

Useimmat etiikan teoriat viljelevät ajatusta, jonka mukaan meidän on otettava huomioon yhtä painavasti muiden intressit kuin omamme, kun suuntaamme oman toiminnan sisältöjä. Altruismia eli epäitsekkyyttä on pyritty ymmärtämään empatian, yhteisön ja moraalisuuden kautta. Vapaaehtoistyö kertoo empaattisesta asennoitumisesta. Yhteisöllisessä altruismissa fokus suuntautuu enemmän kollektiivisiin kokonaisuuksiin kuin yksilöihin. Yhteisöllinen epäitsekkyys voi moraalisena samaistumisenä liittyä oman yhteiskunnan vähäosaisiin tai maailmanlaajuisesti apua tarvitseviin yhteisöihin. Konkreettinen esimerkki altruistisesta toiminnasta on Punainen Risti. (Riihinen 1998, 167–169.)

Karl Marxin seuraajat postmodernilla aikakaudella ovat sitä mieltä, että meidän ei pitäisi keskittyä liikaa radikaaliin individualismiin, joka vaalii materiaalista varakkuutta. Sen sijaan meidän pitäisi keskittyä hengellisiin ulottuvuuksiin, ekosysteemien hyvinvointiin ja yhteisöllisiin arvoihin. Indivi-

duaalisuus ja liberalismi ovat luonteeltaan lähellä toisiaan, tarkemmin sanottuna klassisesta liberalismista on periytynyt piirteitä individuaalisiin arvoihin. Humaani individuaalisuus eli kirjailijan nimeämä klassinen individuaalisuus tunnistaa luonnollisena osana ihmiskuntaa yksilöt. (Machan 1998, 8.)

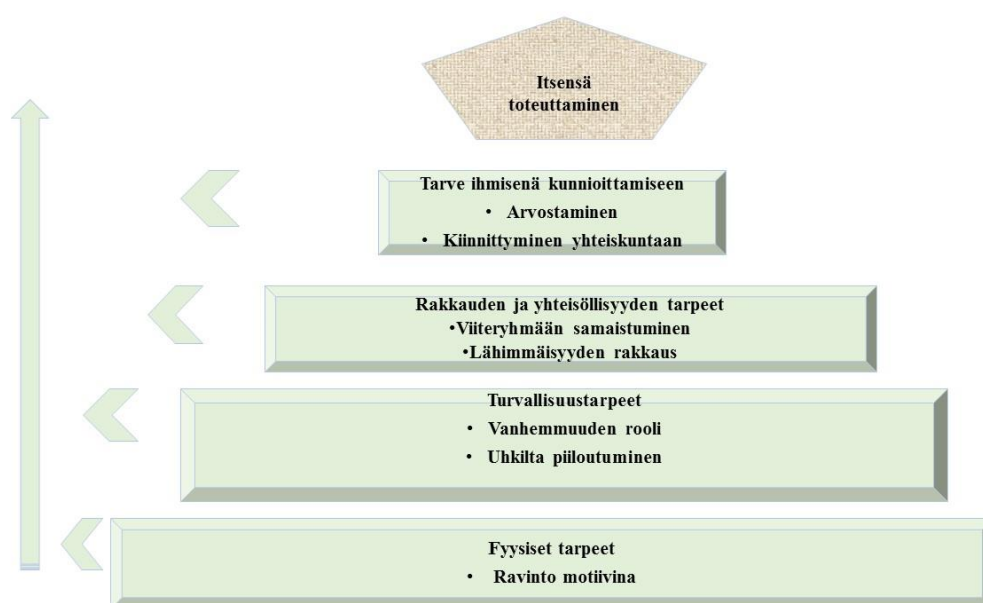
Yksilöllisyyden aloitteellisuuteen heijastuvat perhetaustat, perinteet, toimintatavat, ympäristö, mahdollisuudet ja asenneilmasto, joiden vaikusta esiintyy elämän eri vaiheissa. Yksilöt ovat sosiaalisesti vuorovaikutuksessa erilaisiin verkostoihin kanssaihmisten kanssa. Kanssaihmiset oppivat toisiltaan, viihtyvät toistensa kanssa, jakavat rakkautta, suorittavat kaupankäyntiä ja jakavat toisilleen jännittävimmät kohokohdat. Ihmisyyttä johdattelevat tietyt yleiset universaalit periaatteet sukupolvelta toiselle. Aristoteles ymmärsi, että yleiset periaatteet ihmisluonnon tietämisestä vaihtelevat ajassa ja tilanteissa. Viestintätavat vaihtelevat yhteiskunnassa teknologian kehityksen seurauksena. Luonteenomaiset periaatteet vaihtuvat ajan myötä, urhoollisuuden ja anteliaisuuden ovat korvanneet yksilöllisyys ja lyhytaikaisuus. (Machan 1998, 10.) Ihmiselle on luontaista oppiminen ja verkostoituminen kanssaihmisten kanssa. Muinoin selviämisen kannalta sosiaalinen kaupankäynti oli ratkaisevaa. Teknologiaikeskeisyys saattaa ruokkia yksilökeskeisyyttä ja heikentää pitkäjänteisyyttä.

4.2 Yksilön tarpeisiin vaikuttavia motiiveja pohjautuen tarvehierarkiaan

Tämän tutkielman päätutkimusongelma liittyy vapaaehtoisten motiiveihin kulttuuripääoman talkootyössä, joten teoreettisena avauksena esitän motiiveihin liittyvän Abraham Maslowin teoreettisen viitekehityksen. Maslowin (1970) mukaan ihminen on paloista rakentuva kokonaisuus. Tämä tarkoittaa motivaatioteoriassa useita yksityiskohtaisia asioita. Ihminen motivoituu kokonaisuudessaan, eikä vain yksi hänen osa-alueistaan. Tyytyväisyys tulee kokonaisuudessaan yksilöön, eikä ota haltuun yhtä osa-aluetta. Täten ravinto ei tyydytä vatsalaukkua, vaan yksilö tuntee sisällään tyydytyksen yltäkyläisyydestä. (Maslow 1970, 19.) Yleensä yksi päämäärä suuntaa motivaatiota enemmän kuin useat lopulliset motiivit. Maslow ottaa esimerkiksi auton hankinnan. Rahan ansaitseminen on ensimmäinen motiivi, joka mahdollistaa auton hankinnan. Naapureilla voi olla auto, jolloin yksilö kokee välttämättömäksi motiiviksi hankkia auton, jotta voi tuntea yhteenkuuluvuutta. (Maslow 1970, 21.)

Maslowin (1970) mukaan kulttuurillisesti tietyt perimmäiset perusmotiivit eivät vaihtelee merkittävästi. Kuitenkin tietoisuus jokapäiväisistä haluista saattaa vaihdella. Tämä johtuu siitä, että eri kulttuurit tarjoavat erilaisia mahdollisuuksia halujen toteuttamiseen. Kulttuureissa itsekunnioitus voi vaihdella. Tavoiteltua esimerkiksi voi olla hakeutua korkeakoulutukseen tai palkkasoturin ammattiin, tai oppia taitavaksi metsästäjäksi. (ibid. s.22.) Tietoisissa teoissa ja toiveissa on harvoin edustettuna ainoastaan yksi motiivi, vaan taustalla on useita motiiveja (Maslow 1970, 23). Ihmiselajille on olennaista nautintojen ja halujen täyttäminen. Kuitenkin motiivien täydellinen saavuttaminen voi viedä aikaa. Ihmiselle ominaista on uusien halujen ilmaantuminen, joten halujen täyttäminen on elämäntaitainen projekti, koska saavutettujen halujen tilalla tulee alati uusia. (ibid. s.24.)

Abraham Maslow on rakentanut kuuluisan luokittelun motiiveista, joka on melko universaali. Luokittelua on psykologian teoksissa perinteisesti kuvattu pyramidilla, jossa selviytymisen kannalta olennaiset motiivit ovat geometrisen muodon pohjalla. Motiivien hienostuessa pyramidin osastot kapenevat. Maslowin (1970) mukaan ensimmäiset motiivit ovat perusmotiiveja. Luokittelu alkaa fysiologisista tarpeista. Fysiologisten tarpeiden tyydyttäminen näkyy elimien toimintoina. Olennainen perustarve on ravinto, joka on kaiken ihmisen toiminnan lähtökohta. Kyseinen motiivi näkyy vahvimmin ihmisillä, joilla on puute ruuasta, koska he eivät kiinnitä huomiota luovaan toimintaan, tai esimerkiksi energiaa statusarvonsa pönkittämiseen kuluttamalla luksushyödykkeitä. Mikäli fysiologisista tarpeista on pula, niin muut tarpeet lakaistaan taka-alle ja ikäänkuin pyramidin muut osastot katoavat. (ibid. s.36–37.)

Kuvio 1.1 Maslowin tarvehierakia

Maslowin toinen motiivi on tarve turvallisuuden tunteelle. Siihen ankkuroituvat vakaus, suojele, vapaus pelosta, vihasta ja kaaoksesta, joita vakaissa yhteiskunnissa ylläpidetään instituutioiden avulla. Lapsen kasvatuksessa heijastuu tarve turvallisuudelle, joka luodaan rutiininomaisella elinympäristöllä tai elämänrytmillä. Vanhemmat tai perhe on perusyksikkö, joka vaikuttaa lapsen turvallisuuden kokemiseen, sillä perhe-elämän häiriöt voivat näkyä lapsen kehityksessä. (Maslow 1970, 39–40.)

Universaali ilmiö on ihmisten turvallisuuden tarpeen tyydyttäminen pönkittämällä omaa turvallisuuden tunnetta. He valmistuvat turvaamaan itsensä ulkoisilta vaaroilta lisäten puolustuskykyä ja rakentamalla turvapesäkkeitä vaaroja kohtaan. Huonompiosaiset saattavat kokea hierakiset suojelelustinstitoot uhkaavina ja oikeudenmukaisuuden heille kuulumattomana kansalaisoikeutena. (sama, s.43.)

Maslowin kategorisoima kolmas tarve liittyy yhteenkuuluvuuteen ja rakkauden kokemiseen. Maslow ei tarkoita rakkaudella sen seksuaalisuutta, vaan lähinnä lähimmäisenrakkautta ja toisen huomioonottamista. Rakkaudessa on tärkeää sen vastavuoroisuus. Fysiologinen seksuaalisuus korostuu modernissa maailmassa yksitoikkoisesti ja rakkauteen liittyvä välittäminen ja kanssaihmisestä huolehtiminen jäävät helposti taka-alalle. Maslow mainitsee esimerkkinä nuoret kapinalliset viiteryhmät, joiden toiminnan arvo liittyy ryhmänkuulumisen nälkäisyyteen. Ryhmätunne vahvistaa ryhmän sisäistä integraatiota ja suojaa ulkopuolisilta uhkilta ja epävarmuuksilta. (Maslow 1970, 44–45.)

Maslowin kategorisoima neljäs tarve liittyy arvonantoon ja kunnioittamiseen. Tyytyväisyys itsekunnioitukseen voimistaa itsevarmaa toimintaa. Yksilö kokee tarpeen tyydytyksen jälkeen tarpeellisuutta ja hyödyllisyyttä olentona yhteiskunnassa. Näiden puuttuminen voi johtaa yksilön itsensä avuttomana tuntemiseen ja heikkona kokemiseen. Tässä tarpeessa nousee esille luontainen halu maineen saavuttamiseen ja arvoaseman luomiseen. Tarpeessa korostuu yksilön halu muilta saatua ihailua ja loistokkuuteen. (sama, s.45.) Tulkintani mukaan yksilön halveksunta ja kunnioituksen puute saattavat vähentää itsetuntoa. Maineen pönkittämiseksi tietyt yksilöt saattavat tietoisesti hamstrata statussymboleja. Symbolit voivat olla materiaalisia tai aineettomia kuten valta. Aineellisia symboleita voivat olla konkreettinen kohteen opastaulu tai viitta, jotka viestivät paikan kuuluvan jollekin maineikkaalle kulttuuriyhdistykselle.

Maslowin ylin tarve liittyy itsensä toteuttamiseen. Tarpeen toteuttamiseen saattaa liittyä itsensä kehittäminen, sillä ihminen saattaa kokea rauhattomuutta, mikäli hänen intohimonsa ei tule täysin tyydytetyksi. Tähän voi liittyä seuraavat teesit: Taiteilija luo maalauksia, lahjakas urheilija pelaa jalkapalloa ja musikaalinen yksilö säveltää. Tässä tarpeessa yksilölliset erot ovat silmään pistäviä. Itsensä

toteuttamiseen päätnyt yksilö voi haluta olla jonkin idean luoja, ja toinen tyytyy kuuluisuuden saamiseen urheilukentiltä, ja kolmas voi projisoida tunteitaan maalaamalla tauluja. Ylimmälle tasolle pääseminen vaatii yleensä alempien tarpeiden tyydyttämisen. (Maslow 1970, 46–47.) Käsitykseni mukaan luomisen motiivin saavuttaminen voi olla vaikeaa, koska useiden ylempien tasojen tarpeiden tyydyttäminen pitäisi tapahtua ensin. Suomen kaltaisissa hyvinvointivaltioissa jatkuva ruuanhankkiminen ei ole ainut toimintaa suuntaava motiivi. Lisäksi yhteiskuntarauha on perinteisesti ollut korkea ja rikkaiden ei tarvitse rakentaa pihojensa turvaksi piikkilanka-aitoja. Ihmisten erilaisuus tulee näkyviin ylimmässä tarpeessa, koska ihminen voi suunnata toimintaa useaan suuntaan, sen mukaan, missä hän on lahjakas. Talkootyöhön osallistuminen saattaisi olla vaikeaa, jos yksilön välttämättömät perustarpeet eivät ole tyydytetyt. Fyysistä työtä ei voida tehdä ilman ravintoa. Työturvallisuusmääräykset tuovat turvallisuuden tunteen talkoolaiselle. Vapaaehtoinen toiminta voi liittyä ylimpään tarvehierakien tasoon, joka on itsensä toteuttaminen.

4.3 Vapaaehtoistyön monisyiset motiivit

90-luvun alun talouslama otti vapaaehtoissektorin monien toiminta- ja keskusteluareenoiden tärkeäksi teemaksi. 2000-luvun Stakesin tutkimustulosten mukaan vapaaehtoiset korjaavat yhä virallisen järjestelmän vuotokohtia ja kankeutta. (Yeung 2002, 7.) Käsitykseni mukaan vapaaehtoistoimijoiden ymmärretään tuovan lisäarvoa yhteiskunnassa. Kolmas sektori ei kuitenkaan poissulje julkisia yhteisöjä tai päinvastoin, koska ne täydentävät toisiaan. Yeungin (2002) mukaan Yhdistyneiden Kansakuntien vuoden 2001 teema oli kansainvälinen vapaaehtoistoiminta. Tavoitteena oli lisätä vapaaehtoistoiminnan tunnettavuutta, koota organisaatioiden voimavaroja ja vahvistaa toiminnan yhteistä perustaa. Toisaalta vapaaehtoistoiminnalle asetettuja odotuksia haluttiin selkeyttää ja lisätä toiminnan läpinäkyvyyttä. (sama, s.7.)

Sosiaalisen pääoman käsitteeseen sisältyy peruselementtejä, jotka ovat osallisuus, ja luottamus. Vapaaehtoistyöhön on kiinnittynyt runsaasti kahta edellä mainittua. Hedelmällinen kysymys on, tarjoaako vapaaehtoisuus osallisille palkitsevia, sosiaalisia verkostoja vai hakeutuvatko ihmiset vapaaehtoiseen toimintaan hankkiakseen uusia ihmissuhteita. Vapaaehtoistyön todellisuus tapahtuu kansalaisyhteiskunnassa, jossa sosiaalinen pääoma on yksi sosiaalisen vuorovaikutuksen osa-alue. (Yeung 2002, 12–13.) Vapaaehtoistoiminnasta käyty keskustelu on kahtiajakautunutta, koska usko ja luottamus suomalaiseen kansalaisaktiivisuuteen on ajautunut kahteen näkökulmaan. Voimakkaimmillaan

näkemykset vapaaehtoistoiminnan nykytilasta vaihtelevat pessimistisestä aina visionääriseen optimistiseen. Vapaaehtoisuutta tukeva visio koskee vapaaehtoistoimintaa kaikkien kansalaisten yhteisenä intressinä. (sama, s.14.) Vapaaehtoisuus on voimaannuttavaa ja yhdistää erilaisia ihmisiä riippumatta esimerkiksi heidän ammatistaan, iästään, sukupolvestaan ja koulutustaustastaan.

Yeungin (2002) mukaan suomalaisten assosiaatiot vapaaehtoistoiminnasta ovat vapaaehtoissektorin kannalta enimmäkseen myönteisiä. Useat ihmiset yhdistävät spontaanisti sanan vapaaehtoistoiminta johonkin konkreettiseen kohteeseen tai järjestöön. Muita sanapareja ovat auttaminen, hyväntekeväisyys ja palkattomuus. (Yeung 2002, 17.) Vapaaehtoisuus koetaan Suomessa melko konkreettisesti kanavoituen johonkin tiettyyn toimintaan. Toisaalta monien hyväntekeväisyysjärjestöjen imagon rakentaminen on melko näkyvää. Viestinnässä osoitetaan selkeitä epäkohtia. Esimerkiksi Suomen Punainen Risti voi kerätä varoja kehitysmaiden humanitaarisiin kriiseihin. Vapaaehtoisuuteen liittyviä sanapareja voisivat olla esimerkiksi aito lähimmäisenrakkaus, vähempiosasten auttaminen ja kaverien auttaminen tiukoissa paikoissa. Ihmisten tai kulttuuriperinnön lisäksi vapaaehtoistoimintaa esiintyy hylättyjen lemmikkieläinten uusien kotien etsimisessä.

Yeungin tutkimuksen vapaaehtoistoiminnan mielikuvia voidaan pitää varsin kohde- ja työorientoituneena, koska joka kolmas vastaaja esitti tietyn vapaaehtoistoiminnan toimintamuodon tai kohteen. Yleisin esiintynyt kohde oli Suomen Punainen Risti. Kaksi suurempaa yksittäistä vastausluokkaa ovat urheiluun, liikuntaan tai uskonnolliseen vapaaehtoistoimintaan viittaavia. Abstraktimpia mielikuvia vapaaehtoistoiminnasta ovat yleinen auttaminen ja hyväntekeväisyys sekä avun palkattomuus. Sukupuolierot tulevat Yeungin tutkimuksessa esille, sillä naisten mielikuvat liittyvät miehiä useammin palkattomuuteen, tiettyyn kohteeseen tai järjestöön. Naisten kiinnostus yleisesti ottaen kohdistuu sosiaali- ja terveyssektorille ja toisaalta lapsi- ja nuorisotyöhön. Vapaaehtoistyötä tehdään näillä sektoreilla useiden organisaatioiden ja järjestöjen voimin. Naisten intressit voivat olla hoivakeskeisempiä ja naisilla saattaa olla enemmän tietoa sosiaali- ja terveysalalta kuin miehillä. Miesten mielikuvissa esiintyy usein vapaaehtoistoiminta yhdistettynä varain- ja rahankeräykseen. Naiset mieltävät vapaaehtoistoiminnan toimintamuotona talkootyön harvemmin ja vähemmän kuin miehet. Vastaajien mielikuvissa on myös ikäeroja. Yli 50-vuotiaat ja eläkeläiset liittyvät vapaaehtoisuuden kirkkaasti muita ikäluokkia vähemmän rahankeräykseen. Nuoret eivät koe vapaaehtoistoiminnan rajoittuvan yksittäiseen kohteeseen ja heille on merkityksellistä yhdessä tekemisen kulttuuri. (Yeung 2002, 19–20.) Mielestäni nuorilla reppureissaajilla on osittain yhteinen matkailijaidentiteetti, jossa rahantuhlaus oman viihtyvyyden maksimoimiseksi on sivuosassa. Cohenin (2004) mukaan reppureissaajien identiteetti

pyrkii vapauden tavoitteluun, mutta kuitenkin globaalissa maailmassa on käytännön esteitä matkailussa, jotka liittyvät turvallisuusriskeihin, viranomaislupa-asioihin ja viisumien sekä lentolippujen heikkoon saatavuuteen (Cohen 2004, 45).

Vapaaehtoistoiminnan mielikuvissa on myös aluekehityksellisiä eroja. Suurimmissa kaupungeissa vapaaehtoistointa liitetään tiettyyn kohteeseen tai yleisesti hyvään asiaan. Maaseudulla vapaaehtoisuuteen liitetään selvästi perinteinen elämäntapa, jossa naapuriavulla, talkootoiminnalla ja palkattomuudella on näkyvyyttä. Enimmäkseen suomalaisten mielikuvat ovat vapaaehtoistoinnassa myönteisiä tai vähintään neutraaleja. (Yeung 2002, 21.) Suomalaisissa mielikuvissa talkootoiminnassa korostuvat tietyt kohteet ja työmuodot, mutta mielikuvissa heijastuu toiminnan altruistisuus. Tämän nostaa Yeung tutkimuksessaan esiin, sillä neljäsosa suomalaisista liittyy vapaaehtoistointaan auttamisen ja hyväntekeväisyyden. (Yeung 2002, 22.) Hektisyydestä, lyhytjänteisyydestä ja consumeristisista arvoista huolimatta hyväntekeväisyyden aate ei ole kadonnut. Vapaaehtoinen voi kokea mielihyvää omasta auttamisestaan ja hyväsydämyksensä.

Yeung on myös todennut, että vapaaehtoistoiminnan motiiveissa ja mielikuvissa painottuu sosiaalinen ulottuvuus. Vapaaehtoistyö on yksi areena, missä yhteiskunnan sosiaalinen pääoma muodostaa luottamuksellisia sosiaalisia yhteyksiä. (sama, s.34.) Vapaaehtoistointaan hakeutumisen yksi syy voi olla sosiaalinen, sillä ryhmässä läsnäolo tarjoaa oppimiskokemuksia, ajatusten vaihtoa ja arvo maailmojen peilaamista. Vapaaehtoisryhmissä voi kehittyä uusia ihmissuhteita, jotka voivat muodostua pitkäaikaiseksi.

Richardsin ja Wilsonin tutkimuksissa matkailijoiden perusmotiiveissa yhdistyvät kokemusrikkaus, jännityksellisyys ja palautuminen. Yllättävä tutkimustulos oli se, että suurimmassa osassa vastauksia ei korostunut kohteiden kokemisen mukavuus, vaan enemmän altruistiset motiivit. Kuitenkin tutkimustuloksissa on erotettavissa kaksi yhteistä perusmotiivia, jotka ovat palautuminen esimerkiksi rannalla leikottelemalla ja kulttuurilliset vuorovaikutustilanteet. (b)Richards & Wilson 2004, 25.) Kulttuuri kiinnostaa matkailijoita. Useasti matkailevat ihmiset kasvattavat kulttuuritietoisuuttaan matkoillaan ja ovat innokkaita vierailemaan kulttuurikohteissa sekä altistamaan itsensä paikallisten ihmisten väliselle kommunikaatiolle. (b)Richards & Wilson 2004, 29.)

Nuoren sukupolven edustajia kiehtoo halu oppia uutta enemmän kuin vanhempia vapaaehtoisia työntekijöitä. Nuoret rohkaistuvat usein vapaaehtoistoinnasta ystävien vaikutuksesta ja innostuksesta.

Myös koulutustausta vaikuttaa vapaaehtoistyöhön sitoutumiseen, sillä korkeammin koulutetut painottavat vapaaehtoistyön motiiveissaan lähipiirin ja perinteiden suurta vaikutusta. Mainitsemisen arvoista on se, että Yeungin mukaan puolet suomalaisista, jotka eivät ole olleet viime aikoina mukana tai koskaan vapaaehtoistoiminnassa lähtisivät siihen mukaan, mikäli heitä pyydetäisiin. (Yeung 2002, 34–36, 59.) Yeungin (2002) mukaan nuoret vapaaehtoistojat suosivat eniten varsin ideologisia alueita ja yhteiskunnallisesti merkittäviin ongelmiin liittyvää vapaaehtoistyötä. Toisin sanoen nuorten vapaaehtoistyö liittyy enemmän globaaleihin alueisiin kuin paikallisiin lähialueiden asioihin. (ibid. s.56.) Monet nuoret saattavat hallita paremmin teknologisten uutuuksien hyödyntämisen kuin vanhempi sukupolvi. Nuorten harrastukset voivat tapahtua verkon välityksellä kuten blogien seuraminen ja itsensä julkaiseminen kuvilla.

Postmodernille tyypillistä individuaalista arvomaailmaa ei voi erottaa vapaaehtoistyön motiiveista, kuitenkin kyse ei ole itsekkyydestä, vaan ennemminkin yksilöllisemmästä suhtautumisesta elämään. Vapaaehtoistyön näkökulmaan peilaten tämä tarkoittaa sitä, että toiminta saatetaan kokea omana, henkilökohtaisena ja monipuolisesti palkitsevana. Postmodernissa yhteiskunnassa oman yhteisön löytäminen saattaa olla vaikeata, vaikka sellaiseen haluttaisiin sitoutua. Kuitenkin vapaaehtoistyö voi antaa yhteisöllisyyttä ja läheisiä sosiaalisia viiteryhmiä yksilöllisessä ympäristössä. (Yeung 2002, 37, 66.) Yeungin (2004) mukaan muutos, kehitys, kasvu, yksilöllisyys ja siirtymä ovat termejä, jotka mainitaan useilla keskusteluareenoilla. Yhteiskunnassa on näkyvissä vallitsevia puhetapoja liittyen sisäiseen kasvuun, luovuuteen ja valinnanvapauteen. Toisaalta työntekeymen modernit muodot ja esteettiset arvot ovat mukana ajan hengessä. Yksilöllisyys näkyy muodissa, jossa on mahdollista heijastaa yksilön identiteettiä. Yksilön ulkonäköä hallitsevat dynaamiset, innovatiiviset, muutoshakuiset arvot yhä enemmän. (Yeung 2004, 18.) Vapaaehtoisuus voi heijastaa pysyvyyttä ja perinteisiä, osin vanhanaikaisia arvoja, joita nopeasti kehittyvässä maailmassa tarvitaan.

Postmodernissa globaalissa maailmassa (yhtenäis)riippuvuus ei ole kadonnut, vaikka yksilöllisyyden eetos on juurtunut syvästi yhteiskuntaan. Riippuvuus sulkee ja normittaa yhteiskunnan todellisuutta. Asiantuntijuus on muuttunut globaalissa maailmassa, joten Yeungin mukaan arvoihin on rutinoitunut vapauden eetos. Hänen mukaansa modernismia voidaan kuvata weberiläisellä rautahäkällä, jossa yksilökeskeisistä arvoista huolimatta sosiaalinen verkosto tuo useille yksilöille tyytyväisyyttä, onnellisuutta ja kohentaa itsetuntoa. Esimerkiksi kirkon sosiaalinen vapaaehtoistoiminta on vastakohta kirkon institutionaaliselle asemalle moniarvoistuneessa yhteiskunnassa. (Yeung 2004, 24–25.) Welkin (2004) mukaan globalisaatio saattaa olla maailmanaikamme suurimpia ilmiöitä ja sen vaikutukset maailmantaloudessa ovat mittavat. Nykyistä aikakautta kuvaavia adjektiiveja ovat vapaus, joustavuus

ja informatiivisuus. Informaatiovirran läpitunkevuudelta ei voi oikeastaan missään enää välttyä, ja myös tuotevalikoimien virta on monipuolistunut teollistuneissa yhteiskunnissa. Vastaavasti paikallisissa konteksteissa kulttuurien globaalit piirteet ovat voimistuneet. Globalisaatio on kasvanut osaksi identiteettejämme, mutta globaalit siteet saavat olomme tuntemaan päämäärättömältä ja äärettömältä. (Welk 2004, 77.)

Vapaaehtoistyön motiivit ja asenteet vaihtelevat maakunnallisesti. Aktiivisemmin ja tuntimäärällisesti enemmän vapaaehtoistyöhön käyttävät aikaa länsisuomalaiset. Vähemmän vapaaehtoistoimintaan aikaa käyttävät löytyvät suurista kaupungeista ja Etelä-Suomesta. Etelä-Suomessa vapaaehtoistoiminta liitetään tiettyyn kohteeseen, kun taas Pohjois-Suomessa traditionaalisesti talkoisiin. Etelässä vapaaehtoistoimintaan liittyy vahva järjestäytyminen yhdistysten kautta. Etelässä tehdään passiivisemmin vapaaehtoistyötä, mutta kuitenkin vapaaehtoistyöntekijät perustelevat sitoutuneisuuttaan muita alueita enemmän perinteellä ja lähipiirinsä toimintavoilla. Etelä-Suomen kaupungeissa vapaaehtoistoiminnan kokonaiskuvasta erottuu kahtiajakautuneisuus ja eriytyneisyys, sillä mielikuvat vapaaehtoistoiminnasta sisältävät spesifejä kohteita tai ulkokohtaisesti hyviä asioita. (Yeung 2004, 53.)

Vapaaehtoistyöntekijän motivaatio on vuorovaikutuksessa ulkoiseen ympäristöön, mutta myös sisäiseen persoonaan. Ulkoisen ympäristön motivaattorit liittyvät sosiaalisen verkoston toimintoihin, uusiin sisältöihin ja avuntarjoamiseen. Ulkoisia motivaattoreita ovat toiminta, uutuudenviehätys, antaminen ja läheisyys. Sisäiset henkilökohtaiset motivaattorit liittyvät itsereflektioon, etäisyyteen, sisälön jatkuvuuteen ja etujen ylläpitämiseen. Sisäisiä motivaattoreita ovat saaminen, jatkuvuus, etäisyys ja ajatusmaailma. (Yeung 2002, 96–97.) Vapaaehtoisten motiiveissa yhdistyvät sisäiset ja ulkoiset motivaattorit. Ymmärtääkseni etäisyys voi tarkoittaa arjesta tai töistä irtautumista. Vapaaehtoistyö voi tarjota arjelle vaihtelua ja toisaalta myös uuden harrastuksen esimerkiksi historian tai itseilmaisun parissa.

4.4 Sosiaaliseen pääomaan liittyy luottamus

Me-henki on yhteisöllisyyden liimaa, koska se vahvistaa yhteen kuulumisen tunnetta ja samalla kansalaiset voivat tutustua omiin juuriinsa ja tuntea olonsa paremmaksi. Naapuriapu graffitien poistotalloissa on kaupunkilainen seuraus yhteisöllisyydestä. Toinen esimerkki urbaanista yhteisöllisyydestä ovat kaupunkijuhlat, joissa kaupunkilaisten me-henki voimistuu ja kaupunkilaiset virkistyvät hyvin

järjestetyssä viihdyttävässä ja ihmisten vastavuoroisuutta tukevassa ympäristössä. (Hyypä 2005, 25, 30, 32.) Käsitykseni mukaan kaupunkisuunnittelu voi tarjota areenoita yhteisölliselle toiminnalle ja kokemusrikkaille vuorovaikutussuhteille. Tyytyväisyys järjestelyihin voi vapauttaa ihmisiä sosiaaliselle keskustelulle ja oppimiskokemusten vaihdolle. Vuorovaikutteisen ympäristön on hyvä olla esteetön, avoin ja luovuutta stimuloiva. Hyypän (2005) mukaan kansalaisten keskinäinen luottamus sitoo yhteen sosiaalisen pääoman ja kansalaisten me-hengen. Luottamus on todella vanha moraalinen *con fide* -tyyppinen ominaisuus. Muista maista poiketen suomalaisten epäluottamus nousee ikääntymisen myötä. (Hyypä 2005, 123.) Elämäkokemukset voivat heikentää luottamusta ja toisaalta lisätä ihmisen pessimististä suhtautumista.

Sosiaalisen pääoman kantava selkäranka on luottamus. Käytännössä asiat hoituvat, koska luotamme ympärillä oleviin ihmisiin ja heidän ammattitaitoonsa suoriutua heille allokoituista tehtävistä. Kuitenkaan kaikki luottamus ei ole yhdenvertaista. Annettu luottamus saattaa nivoutua tavallisesti tiheään vuorovaikutukseen ja saa aikaan kokemuksen meidän ja heidän välisestä jaosta. Jako ei kasvata sosiaalista pääomaa eikä keskinäistä luottamusta. Tiukka vuorovaikutus voi sysätä ristiriitoihin, toisaalta väljä luottamus sallii ryhmäjaon ylittämisen. Ryhmien ulkopuoliset sidokset sosiaalisiin verkostoihin kohentavat luottamuksen rajapintaa. Sosiaalista pääomaa on vaikea kasvattaa instituutioiden avulla, sillä toimijoiden välinen institutionaalinen epäluottamus saattaa kasvaa yllättäen tilanteissa, jossa odotuksiin petytään tai järjestelyt eivät ole riittäviä. (Ilmonen & Jokinen 2002, 92–93.)

Sosiaalisen pääoman ominaisuudet kuten yhteisöllisyys ja luottamus vaihtelevat kansoittain ja jopa yksittäisen valtion sisällä. Joillakin väestöryhmillä yhteistyön keskinäinen luottamus on luonnollista, kun taas toisilla se on lähes mahdotonta. Esimerkiksi Ruotsissa keskinäistä luottamusta on runsaasti, kun taas Venäjällä sitä on vähemmän. Putnam mainitsee Pohjoismaat kansalaisluottamuksen mallimaana. Myös kansainvälinen Word Value -tutkimus osoittaa, että Pohjoismaissa kansalaisilla on luottamusta. Kansalaisten luottamus paikallispolitiikkoihin on laskenut viime vuosina. Hyvinvointivaltion romuttaminen ei ainakaan edistä kansalaisten luottamusta politiikkoihin ja se heikentää osaltaan sosiaalista pääomaa. (Hyypä 2005, 135–137.)

Hyvinvointivaltio raamittaa kansalaisensa oikeudet ja velvollisuudet, suojelee vähemmistöjä ja edistää heidän integroitumistaan ja osallistumistaan. Viranomaisjärjestelmä ei sellaisenaan takaa yhteisöllisyyttä, vaan kehittää yleisluottamusta ja lopulta sosiaalista pääomaa. Yleisesti kansalaiset eivät luota valtiollisiin tai poliittisiin järjestelmiin, mutta he luottavat enemmän lakisysteemeihin ja toi-

meenpaneviin elimiin. Perinteisesti luotto on korkeaa armeijaan, poliisiin ja terveydenhoitoon. Luottamuksen merkittävä ehto on se, että järjestelmät eivät ole korruptoituneita. (Hyypä 2005, 138–139.) Käsittääkseni kansalaisten ja viranomaisten väliset kohtaamiset voivat edistää kahdensuuntaista luottamusta, minkä syntyä voi helpottaa sähköinen kaavoitustyökalu. Kytän ja Kahilan (2006) mukaan liittämällä asukkaiden ”pehmeä palautetieto” toimiviin järjestelmiin ”kovan” asiantuntijakeskeisen viranomaistiedon yhteyteen saadaan informaatio kiinteäksi osaksi suunnittelua, sen kritisointia, päätöksentekoa ja ympäristösuunnittelua. Vuorovaikutteinen GIS-työkalu antaa mahdollisuuden asukkaiden kokemusperäisen tiedon ankkuroimiseksi osaksi paikkatietoa. GIS-menetelmä mahdollistaa faktatiedon ja yksilöllisen kokemusmaailman yhdistämisen uhmaten maantieteen perinteitä. (Kytä & Kahila 2006, 9–10.)

Kollektiivinen muistin käsite ymmärretään luonnonlain omaiseksi, esimerkiksi evoluution aikaansaannoksena tai suurta populaatiota koskettaneeksi kokemukseksi. Suomalaisia kollektiivisia muistoja ovat kansalaissota, talvisodan henki, karjalaisten asuttaminen ja sotakorvaukset, jotka rakensivat yleisluottamuksen synnylle oivan maaperän tuleville vuosikymmenille. Toisaalta suomenruotsalaisilla historiallinen ja kulttuurillinen me-henki ja yhteisöllisyys ovat vahvempia, vaikka he eivät ole altistuneet samoille tapahtumille. Naiivi väite on, että sosiaalista pääomaa voidaan kasvattaa ylhäältä käsin, sillä se muodostuu ruohonjuuritason peruskulttuurista. Sosiaalinen pääoma muodostuu hitaasti usean sukupolven ajan, eikä sitä liikutella nopeasti keinotekoisen politiikan avulla. (Hyypä 2005, 141.)

Disruptio terminä tarkoittaa toiminnan uudistumista ja vanhoista pinttyneistä säännöistä piittaamattomuutta. Kyseinen termi voi tarkoittaa laajassa kontekstissa toimialojen modernisointia. Perinteisten toimintarutiinien uudistaminen vaatii rohkeita suunnannäyttäjiä. Kuntakontekstissa termi pohjautuu humanisuuteen ja yhteisöllisyyteen, jotka ovat syrjäytyneet ajan mittaan poliittisesta toiminnasta. Avainasemassa ovat avoin vuorovaikutus ja lupa epäonnistua tietyissä toiminnoissa. Modernit tapahtumat kaupunkiaktiivismin yhteydessä, esimerkiksi ravintolapäivät tai kulinaariset yhteisöt pohjautuvat vanhaan jakamiskulttuuriin ja sosiaalisuuden uudelleen tulemiselle. Toinen postmoderni muutosvoima on digitalisaatio, jonka yhteiskunnalliset vaikutukset ovat voimakkaat. Se vaikuttaa työmuotojen monipuolistumiseen ja työstä maksettaviin ansioihin, koska jotkin nykyiset ammatit katoavat ja uusia ammattinimekkeitä tulee tilalle jonkin ajan kuluttua. (Honkakorpi 2016, 13.) Kulttuurin eheyttämistoiminta voi uudistaa vakiintuneita toimintatapoja, jos vapaaehtoiset ryhtyvät toimintapolitiikan suunnannäyttäjiksi rohkaisevilla yhteisöprojekteillaan.

Pohjoismaisessa hyvinvointivaltiopoliitikassa kansalaistoimintaa voidaan edistää myös ylhäältä käsin, mutta kehitysmaissa sosiaalinen pääoma merkitsee ruohonjuuritasolla kukoistavaa vapaaehtoista kansalaisaktiivisuutta. Pohjoismaiden ulkopuolella sosiaalista pääomaa poliitikot eivät juurikaan pysty määrittelemään, sillä seurauksena on ruohonjuuritason luottamuksen tukahtuminen. (Hyypä 2005, 143.) Hyypän (2005) mukaan yhteisöllisyyttä huokuva afrikkalainen maailmankäsitys kunnioittaa suuresti sosiaalista pääomaa, joten voimme ottaa oppia sikäläisestä yhteisökäsityksestä. Afrikassa hyvinvointi on pitkälti sidoksissa sosiaalisiin sidoksiin, koska ihmiset ovat yhteisöissä solidarisia. (ibid. s.147.)

Julkinen tila merkitsee kaikille kansalaisille avointa tai suljettua aluetta. Julkisia tiloja oli jo Antiikissa, jotka olivat tapaamispaikkoja, joissa tavalliset maallikkokansalaiset ja ammattifilosofit tapasivat toisiaan neuvotellen ja jutellen. Julkinen tila virittää tilan, joka tekee yhteisen tilan mahdolliseksi kansalaisten taustasta riippumatta. (Hyypä 2005, 153.) Rajattomat kohtaamispaikat voivat yhdistää erilaisia toimijoita tarjoten ajatustenvaihdolle oivan tilan. Avoimissa tiloissa voivat kohdata asiantuntijat, kokelaat, harrastajaryhmät ja viranomaiset. Avoimissa tiloissa voi syntyä uusia yhteisöllisiä tiedonjakoverkostoja, joissa läsnäolijat vaihtavat kokemuksiaan keskenään. Ammattiosaaminen voi jalostua sosiaalisesti rajattomissa tiloissa.

Hyypän (2005) mukaan Suomessa naapurien välinen vuorovaikutus on vähentynyt 1990-luvulla, joten kansalaisten mahdollisuudet kohdata toisensa, keskustella, neuvotella, väitellä ja sopia asioista ovat vähentyneet entisestään. Yleinen kirjasto on sosiaalisen pääoman ja yhteisöllisyyden symboli. Kirjasto luo myönteisiä mielikuvia, joita muut julkiset tilat ja virastot eivät tarjoa. Kirjastot ovat tietoyhteiskunnan tärkeä osa, sillä ne avaavat kansalaisille hankalasti saatavat tietopankit. Kirjastojen saavutettavuuden kynnys on matala, sinne on helppo tulla tapaamaan toisia kansalaisia, vaikka perinteisen ymmärryksen mukaan se ei sen päätarkoituksena ollut. Inhimillisen pääoman jakaminen ei ole sen klassinen päätehtävä. Toisin sanoen erilaisten ihmisten tapaaminen julkisessa tilassa synnyttää sosiaalista pääomaa ja antaa lopulta edellytyksen inhimilliselle pääomalle. Kirjastot ilmentävät kansalaistoiminnan aktiivisuutta, mutta lisäävät samaan aikaan yhteisöllisyyttä. (Hyypä 2005, 154–156.)

Fyysinen ympäristö ei välttämättä edistä urbaaneissa ympäristöissä tiheää naapurien välistä vuorovaikutusta. Lähiöt eivät useinkaan suosi rakenteeltaan ja hektisen elämän tyylin vuoksi jatkuvaa naapurien välistä vuorovaikutusta. (Henderson & Thomas 2002, 10.) Paikalliset kauppiat eivät tunne asiakkaitaan yhtä hyvin kuin aikana, jolloin ihmiset asioivat korttelien kivijalkaliikkeissä. Kaupat ovat suurentuneet ja syrjäiset kauppakeskukset ilmestyneet kaupunkirakenteeseen. Vapaa-ajanvietto

ja huvittelukeskukset ovat siirtyneet pois lähikortteleista kauemmaksi kaupunkien ulkopuolelle tai liikekeskustoihin. Työmatkat ovat pidentyneet joissakin kaupunkiympäristöissä ja kansainvälisten yhtiöiden valta on lisääntynyt. Naapuristoista on tullut monimutkaisia ympäristöjä, joissa paikallista vuorovaikutusta ja sosiaalisia suhteita on vaikeampi arvioida sekä ymmärtää suoraviivaisesti. Naapuriston yhteisöllisyyteen on vaikuttanut ympäristön lisäksi teknologinen murros. (Henderson & Thomas 2002, 10.)

Kaavoitetussa ympäristössä on tärkeää huomioida eri käyttäjäryhmien kirjavat tarpeet. Asuinympäristöt saatetaan suunnitella helposti yhtä kohderyhmää silmällä pitäen, esimerkiksi säännöllistä työtä tekevien ehdoilla, vaikka alueella on runsaasti kotona töitä tekeviä tai työttömäksi joutuneita. Ympäristössä pitäisi olla virikkeellisyttä erilaisen tekemisen muodossa, joka voi olla esimerkiksi nikkarointia, talkoita tai lumenluontia. Ympäristöstä saatetaan tehdä helposti passivoivia, joissa ei ole mahdollisuuksia yhdessä tekemiselle (Manninen 2000, 13.) Mannisen (2000) mukaan kaavoituksessa yhteisöllisyyttä voidaan generoida mahdollisuuksilla kohtaamisille ja yhteistoiminnalle ulkona ja sisätiloissa. Konkreettisesti fyysiseen ympäristöön voidaan rakentaa yhteisöllisiä tiloja, jotka voivat olla katuverkossa esiintyviä aukioita ja istuskelupaikkoja. Yhteisöllisyyttä syntyy tiloissa, joissa ihmiset kohtaavat toisensa liikkeudessaan tutussa elinympäristössä. (Manninen 2000, 17.)

Vuorovaikutteinen kaavoitusprosessi voi vaikuttaa yhteisöllisyyteen myönteisesti, jos suunnittelu toteutetaan avoimesti ja yhteistyöhaluisesti. Asukkaat pystyvät vaikuttamaan fyysisen ympäristön suunnitteluun ja samalla luovat vuorovaikutteisia siteitä naapureihinsa. Varsinkin urbaaneilla alueilla yhteisöllisesti vietetty aika on vähentynyt, koska perhekeskeisyys on kasvanut, ja vapaa-aikana käytetään paljon aikaa sähköiseen tiedonhankintaan ja viihteen kuluttamiseen. (Manninen 2000, 19.) Osallistumisen on todettu voimistavan yhteisöllisyyttä ja paikkaan juurtumista, sillä sitoutuminen uudisalueeseen ja täydennysrakentamiseen syntyy asukkaille suunnitteluprosessissa. Yhteisöllisyydessä muodostuu uusia kontakteja toimijoiden vuorovaikutteisuuden seurauksena (Manninen 2000, 29.) Ilomantsin kaavoituksen sosiaalisissa tavoitteissa mainitaan 1990-luvun lopulla asukkaiden omatoimisuuden ja yhteisöllisyyden edistäminen, joka on mahdollista saavuttaa vuorovaikutuksen ja yhteisöllisten tilojen avulla (ibid. s.34.)

Skeittausta voidaan pitää vapaa-ajan urheilullisena toimintana, joka tarjoaa harrastajille yhteisöllisiä ulottuvuuksia. Harrastuksessa on kulttuurillisia ja sosiaalisia sidoksia, jotka määrittävät yhteisöä skeittareiksi. Ryhmään kuuluvat saattavat videoida temppuja, pukeutua tietynlaisiin vaatteisiin ja

kuunnella tietynlaista musiikkia. Skeittareiden yhteisöllisyyttä voidaan toteuttaa ja ylläpitää sähköisen viestinnän avulla (Harinen, Itkonen & Rautopuro 2006, 24.) Käsitykseni mukaan nykyään sähköinen viestintä on yleistynyt, ja se voi yhdistää tietyn ryhmän jäseniä pitkistä välimatkoista huolimatta. Mielestäni perinteinen vuorovaikutteinen talkotoiminta ja yhteisöllinen sähköinen viestintä eivät poissulje toisiaan. Sähköinen viestintä saattaa olla yleisesti helpompaa nuorelle sukupolvelle kuin eläkkeellä olevalle sukupolvelle. Harisen (2006) ym. skeittaaajien kyselytutkimukseen pohjautuen skeittareiden maailmankuvaa ja elämäntapaa hallitsevat kollektiivinen katse fyysiseen ympäristöön, sillä skeittaaajat hyödyntävät performatiivisen luovasti rakennettuja artefakteja (Harinen ym. 2006, 54). Skeittarit kokevat yhteisöllistä me-henkeä ottamalla tilaa omakseen, ja heidän toimintaansa leimaavat huolettomuus ja iloisuus, mutta samaan aikaan harrastukseen suhtaudutaan vakavasti (sama, s.71). Skeittarit ihannoivat yhdessä tekemisen aatetta, sillä he muokkaavat kaupunkitilaa harrastukselleen sopivaksi uusintamalla urbaaneja rakenteita.

Luottamussuhde vanhempiin alkaa kehittyä varhaislapsuudessa ja hieman myöhemmin keskinäinen luottamus vahvistuu leikkien, harrastusten ja yhteistoiminnan myötä me-hengen vallitessa. Lasten sosiaalinen pääoma kehittyy vapaaehtoisessa harrastustoiminnassa. Tuntemattomien ihmisten tapaminen kasvattaa luottamusta esimerkiksi harrastustoimintaleireillä. Konkreettinen esimerkki on Englannissa toimeenpantu Time Bank-projekti, jossa vapaaehtoiset auttavat vähempiosaisia puutarhatoissa, kaupoissa käymisessä, tietokoneen käytössä ja ääneen lukemisessa. (Hyypä 2005, 157–165.) Mielestäni vapaaehtoistoimintaa voisi markkinoida nuoremmalle sukupolvelle huomiota herättävästi, koska vapaaehtoistyö on yleensä palkitsevaa itse tekijällään, sekä hyödyllistä autettavalle kohteelle. Suomalaiset vapaaehtoistoimijat ovat ottaneet auttamisen kohteekseen seniorit, jotka tarvitsevat käytännön apua arkiaskareistaan selviämiseksi tai uuden teknologian omaksumiseksi.

Richard Floridan mukaan ihmisten läheiset siteet toisiinsa ja heidän yhteisöihinsä ovat huomattavasti vähentyneet. Floridan näkemys saa pohjaa Putnamilta, jonka mukaan pitkällä aikavälillä sosiaalinen pääoma on pienentynyt nyky-yhteiskunnissa. Yksilöiden vahvat siteet ovat vähentyneet merkittävästi perheisiin, ystäviin ja naapureihin. Lisäksi perinteiset osallistumissiteet erilaisiin organisaatioihin ovat harventuneet. Putnam perustelee siteiden löyhentymisen vaikuttaneen kulttuurin kulutuksen muutokset. Ihmiset osallistuvat entistä aktiivisemmin katsoen televisiosta urheilua, soittaen musiikkia kotona ja seuraten maailmanlaajuisia musiikkikanavia. Sosiaalisen pääoman kaventuminen aiheuttaa luottamuksen kaikkoomista yhteiskunnasta ja kansalaisitoiminnan aktiivisuuden vähenemistä. Massamedia sieppaa ihmisten vapaa-aikaa ja jättää vähemmän aikaa vapaaehtoistyöhön osallistumiseen

ja samalla vähentäen ihmisten halukkuutta yhteistoimintaan. Floridan mukaan nykyään heikot siteet ovat yhä dominoivimpia, koska vahvojen siteiden merkitys on laimentunut. (Florida 2002, 267–269.)

Kimmo Jokinen (2004) viittaa Richard Floridan mainitsemiin heikkojen siteiden yhteisöön. Amerikkalaisessa yhteiskunnassa on havaittavissa kahtiajakautuneisuutta, jossa perinteinen yhteisöllisyys ja moderni yksilöllisyys kamppailevat rinnakkain. Bellah (1996) tutkimusryhmineen on todennut amerikkalaisen keskiluokan vahvan yhteisöllisen siteen kansakuntaan. Suhtautuminen on epäilevää poliittisia instituutioita ja julkisia toimijoita kohtaan. Keskiluokka kunnioittaa yhteisöllisyyttä, ja vastusta moninaisuutta. Yksilöllisyys, eriarvoisuuden toivominen ja eriarvoisuuden hyväksyminen eivät poissulje toistensa rinnakkaiseloja. (Jokinen 2004, 18–22.) Kimmo Jokinen (2004) viittaa tekstissään Floridan luovan luokan yhteiskunnalliseen ilmiöön. Luovan luokan ihmisten maailmakuvat ovat yksilökeskeisiä, kuitenkin ne jakautuvat kahtia. Heillä korostuu elämässä utilitaristinen urakeskeisyys ja ammatillinen kasvaminen, mutta samaan aikaan halu hakeutua elämyksellisiin kokemuksiin. Luovaa luokkaa luonnehtii erialaisuuden ihannointi ja suvaitseminen erilaisuutta kohtaan. (Jokinen 2004, 17.)

Luottamukselliset ja sosiaaliset pääoman lohkot dominoivat yhteiskunnassa, jotka perustuvat yksinkertaisesti muodostettaville ja hajotettaville ryhmäkudoksille, yksilöllisyyden painottamiselle ja tilanteiden nopeille muutoksille. Lisäksi ryhmäkudoksissa rohkeudesta olla tekemisissä tuntemattomien, hyvinkin erilaisten yksilöiden kanssa on etua. Vastaavasti vahvojen yhteisöjen painoarvo on vähentynyt, koska ei ole yhtä oikeata maailmankuvaa. Toisista huolehtimisella, tuttuudella, pitkäjänteisyydellä ja sitoutumisella ei ole kovin suurta painoarvoa ryhmäsidosten aikakautena. Luottamusta haetaan markkinoilta tai elämästä, mutta ei kovin aktiivisesti hyvinvointivaltion poliittisista organisaatioista. Valtion toimijaorganisaatiot voidaan kokea arjesta vieraantuneina. (Jokinen 2004, 22–23.)

Ihmiskunnassa ainutlaatuista on vapaus, rationaalisuus ja luovat yhteisöt. Yhteisöllisyys on tärkeä osa ihmisluontoa. Individuaalisuus painottaa tarvetta valinnan vapaudelle, joten yksilölliset oikeudet tulisi nähdä esteiden sijasta hyvinvoinnin välttämättömyytenä terveelle yksilölliselle elämälle. Päätöksenteolla ihmiset voivat erottaa hyvät ja pahat yhteisöt, joka on välttämätöntä. Ihmiset kykenevät tuomitsemaan yksinvaltiuden ja auktoritaarisen hallintotavan. Ihminen ei ole ainut laji, joka tulee toimeen yhteisöissä, mutta sillä on kyky tehdä valintoja. (Machan 1998, 153–154.) Useiden nisäkkäiden selviäminen perustuu yhteistyöhön ryhmässä. Ihmiset kykenevät hallitsemaan yhteisöjä tehokkaasti ja monimutkaisesti.

Machan (1998) mukaan kieli on sosiaalista, joten se ei ole pelkkiä sanoja ja kielioppisääntöjä. Kieli rakentuu käsitteellisestä tiedosta, joka syntyy ennen kaikkea yhteisön vuorovaikutuksen tuotteena. Kieli monimutkaistuu, uusiutuu jatkuvasti ja rakentuu usein jo olemassa olevien rakenteiden ja sanojen varaan. Ilmaisua on moniulotteista, joka tulee esille runoissa, näytelmissä, vuoropuheluissa ja lauluissa. Lisäksi kielet voivat täydentää toisiaan hyödyntämällä sukulaiskielen sanastoa. Ihmiset ovat taipuvaisia virheille ja heillä on kyky muista eläimistä poiketen virheiden tunnistamiseen. Kehittynyt kommunikaatio ilmaisussa voi rakentua käsitteelliselle tiedolle. Ihminen kykenee oppimaan virheistään ja muokkaamaan käytöstään nopeasti. (Machan 1998, 160–161.) Kieli on oppimisen työkalu, sillä heijastetaan kokemuksia ja jaetaan tietopohjaa. Kielellä valaistaan toiminnan syitä. Kielellinen ilmaisu on vuorovaikutusprosessissa läsnä. Symbolisia merkityksiä voi määritellä ja filosofoida kielen rakenteilla.

Yhteisöllisyys näyttää olevan kasvattanut merkitystään. Yhteisöt kasvavat yksilöistä, joille tärkeitä yhteisöjä ovat perheet, heimot, kansat, rodut tai inhimillisyys itseisarvona. Kollektiivin käsite on ongelmallinen, koska se tulee käsittää yksilöiden merkittävyyden kautta jäsenenä jossakin yhteisössä. (Machan 1998, 165–166.) Yksilöt tuovat omia arvostuksiaan esille yhteisössä. Nykyään yhteisöt joutuvat sopeutumaan yksilöllisiin arvoihin, sillä yhteisöjen on seurattava yhteiskunnan arvopohjaa. Esi-merkki tästä on, että osa kirkollisista tilaisuuksista on arkipäiväistynyt ja ne ovat tulleet lähelle ihmisten vapaa-aikatottumuksia, esimerkiksi musiikin osa-alueella. Vapaaehtoiset voivat hakea turvaa epävarmoina ajanjaksoina talkooyhteisöiltä osallistumalla erilaisiin kulttuuritapahtumiin. Kulttuurihistoriassa on mahdollista tarkastella menneiden aikojen heimokulttuureita ja rakennuksia, jotka ovat seurausta inhimillisestä kädenjäljestä.

Lehtosen (2005) mukaan uskonnoissa yhteisöllisyys on erottuva käytäntö, joka koostuu kielellisistä ja ei-kielellisistä ilmauksista, joiden avulla yhteisön jäsenet harjoittavat hartaita rituaaleja. Lehtosen mukaan uskonnolla ja kirjallisuudella on yhtäläinen suhde yhteisöön. Ne tarvitsevat välttämättä yhteisön, jossa ilmaistaan ajatuksia, tunteita ja kokemuksia vakiintuneilla merkeillä. Uskontoon ja kirjallisuuteen voidaan suhtautua eri tavoin, sillä yksilölliset lukumieltymykset saattavat erota suuresti toistaan. Uskonnollisuuteen ja kirjallisuuteen asennoidutaan myös subjektiivisesti eri tavoin. Uskonnon yhteisöllisyys erottuu uskonnollisen kielen käytöllä, koska kieli on yhteisön tuotosta ja se opitaan yhteisössä. Kyseisen kielen oppiminen ylläpitää sukupolvelta toiselle uskonnollisia käytäntöjä. (Lehtonen 2005, 89.) Yhteiskunnalliset kysymykset ovat ankkuroituneet osaksi uskonnollisuutta, sillä

Suomessa kirkko on ottanut kantaa luonnonsuojeluun, naisten aseman kohottamiseen ja syrjäytyneisyyden torjumiseen. Kirkon ja uskonnollisten yhteisöjen yhteiskunnallinen ja poliittinen arvovalta erilaistuu Euroopassa. (Lehtonen 2005, 87.)

Modernit yhteiskunnat ovat arvosysteemeiltään monimutkaisia ja moniäänisiä. Yhteiskunnan työnjako on eriytynyt, säännöt ovat muuttuvia, ja eivätkä tavoitteet ole tasapäistyneitä. Kansallinen järjestys vaatii, että kirjavien todellisuuksien ja arvomaailmojen yhteyteen ilmestyneet yhteisöt kykenevät toimimaan yhdessä. Yhteisön arvoihin sopeutuminen ei tapahdu ihmisen kasvun myötä. Toisin sanoen modernit arvot eivät luo muuttumatonta järjestelmää, jonka haltuun ottaminen onnistuisi saman tein. Modernien arvojen käsittäminen tarvitsee elinikäistä oppimista, vaikka ne muuttuvat ja menettävät merkityksensä ajan kuluessa. (Tuomi 2005, 143–144.)

Ihmisen merkitysten maailmassa todellisuus koostuu yksilön ja häntä ympäröivien yksilöiden suhteista. Yksilön vuorovaikutus ja kommunikaatio perustavat yhteisöjen kentän. Samaan aikaan yhteisö kehittää yksilön, jolloin yksilö kokee yhteenkuuluvuutta erilaisten jäsenten kanssa. (Tuomi 2005, 160.) Yhdistykset ja yhteisöt vaikuttavat persooniin, sillä yksilöiden kokemusmaailma rikastuu. Yksilö joutuu ottamaan oman paikkansa uudessa yhteisössä ja sopeuttamaan omaa toimintaansa ja joskus arvomaailmaansa yhteisön ehtojen mukaan.

Nykyaikainen kaupunkilainen tuntee paljon ihmisiä aktiivisten suhteiden myötä ja lisäksi hänellä saattaa olla paljon yhteyshenkilöitä, joihin suhde on passiivinen. Nämä kontaktit voidaan herättää aktiivisiksi. Kaupunkilaiset ja sosiaalisesta luokasta nousijat kannattavat runsasta informaatiota hyväntekeväisyydestä ja materiaalisesta avusta. He omaavat hajautuneita verkostoja, joissa on kaikenlaisia sosiaalisia suhteita, jolloin puutetta ei ole henkilökohtaisista vuorovaikutussuhteista. Sosiaaliset verkostot eivät ole paikallisia, vaan ne ovat hajautuneet voimakkaasti maantieteellisesti ja sosiaaliselta statukseltaan. (Blokland 2003, 48, 50.) Kiinteissä verkostoissa jäsenet tuntevat toisensa, jäsenet ovat kollektiivinen ryhmittymä samanlaisine käytäntöineen ja arvoineen. Tämänlainen kollektiivinen vertaisryhmä yhtenäisyydestä huolimatta voi ajautua konfliktiin, jos he salailevat asioitaan toisiltaan. Ryhmää ei aina leimaa hauskuus, lämpö ja jäsenten välinen solidaarisuus. (Blokland 2003, 51.) Yhteisöissä toimimisessa jäseniä leimaa samanlaiset kiinnostuksen kohteet tai konkreettiset käytännön toimet. Ryhmässä voi esiintyä jännitteitä ja jopa jäsenten välinen epäluottamus, joka heijastuu ryhmän toiminnassa. Toisaalta ryhmän jäsenet voivat nauttia ryhmässä toimimisesta.

Weber on teorioinut sosiaalista toimintaa, jonka Blokland tiivistää teorian kuvioon. Liiketoiminnalliset suhteet ovat välineellistyneitä ja rationaalisia, kiintymissuhteet ovat arvo-rationaalisia ja siteet tarkoittavat sosiaalisia suhteita, joissa on tunneorientaatiota. Kiintymissuhteet ja siteet ovat seurallisia ja eroavat välineellisistä suhteista. Liiketoiminnalliset suhteet ovat roolittuneita ja kiinnittyvät tiettyihin normittuneisiin käytäntöihin, joista kummatkin osapuolet hyötyvät. Kiinnittymissuhteet ovat olennaisesti merkityksellisiä. Ne eivät vaadi aina vuorovaikutusta, vaan pelkkä toisiin kiinnittymisen tunne riittää, kuten uskonnoissa kokemus tuntea yhteenkuuluvuutta johonkin uskontoyhteisöön. Näihin tunteisiin vaikuttavat yhteiset tunteet ja solidaarisuus, mutta olennaista ei ole kiinnittymisen tiettyyn yksittäiseen henkilöön. Siteet ovat vahvasti emotionaalisia vuorovaikutteisesti, yksilöllisen ainutlaatuisia ja suhteellisen pysyviä. Vahvat kiinnittymisen siteet ovat luottamuksellisia ja sukulaisuuteen perustuvia ihmissuhteita. (Blokland 2003, 66, 68, 71, 73, 78.) Kiinnityssuhteet voivat ilmetä suhteina johonkin kulttuurihistorialliseen paikkaan tai ennestään tuntemattomien ihmisten kiinnittymisen talkooporukkaan. Kiinnittymisen voi jatkua talkootapahtuman jälkeen esimerkiksi osallistumisella muihin talkootapahtumiin samassa tai uusissa sijainneissa.

Ruuskasen (2007) mukaan sosiaalisen pääoman käsite ankkuroitui yhteiskuntatieteellisen argumentaation suosioon 1990-luvulla. Ruuskasen (2007) mukaan syynä olivat James Colemanin (1988, 1990) pohdinnat tiiviiden sosiaalisten verkostojen ominaisuudesta normeihin, informaation välittämiseen sekä yksilöiden toiminnan ohjaamiseen. Lisäksi pohjalla olivat Pierre Bourdieun (1986, 1990) analyysit eri pääomatyyppeiden yhteiskunnallisten erojen muodostumisesta. Bourdieun tyypit ovat taloudellinen, kulttuurinen, sosiaalinen ja symbolinen. Sosiaalisen pääoman käsite löi itsensä läpi Robert D. Putnamin 1990-luvun tutkimusten myötä. Putnam tarkasteli aluksi Italian (Putnam 1993) ja myöhemmin Yhdysvaltojen (Putnam 2000) yhteiskuntien suorituskykyä ja hyvinvointia. Putnamin mukaan sosiaalinen pääoma selittää alueellisia hyvinvointieroja. (Ruuskanen 2007, 11.) Toisin sanoen sosiaalinen pääoma voi olla vahvempaa tietyillä maantieteisillä alueilla. Yhteisöllisyys voi lisätä joidenkin alueiden hyvinvointia, koska ihmiset innostuvat osallistumaan paikalliseen aluekehitykseen.

Ruuskanen mainitsee yksityisen sosiaalisen pääoman. Ronald Burtin (1992) perusteella sosiaalinen pääoma kiinnittyy yksilöön, hänen ihmissuhteisiinsa ja suhteiden tuottamiin hyötyihin. Burtinin (1992) mukaan keskeinen asema verkostoissa edesauttaa toimijaa vastaanottamaan ja kontrolloimaan informaatiota. Hyvä sijainti verkostossa antaa toimijalle etulyöntiaseman nopeaan informaation saamiseen. Toimija tuntee usein verkostoista yksilöitä, jotka auttavat häntä tiedon hyödyntämisessä. Lisäksi Nan Lin (1999) on kuvannut sosiaalista pääomaa ihmissuhdeverkoston hyötyjen kautta.

Ruuskasen (2007) mukaan Burtin ja Linin teorioissa korostuu sosiaalisen pääoman luonne yksilöä hyödyttävänä resurssina, josta toivotaan tietoisesti saatavan hyötyä. (Ruuskanen 2007, 14–15.) Colemanin tulkinnan mukaan sosiaalinen pääoma liittyy tiiviisiin verkostojen ominaisuuksiin ja se ohjaa yksilöiden toimintaa, jakaa informaatiota sekä sisältää luottamusta ja normeja (Ruuskanen 2007, 17). Colemanin mainitsevat sosiaalisen pääoman kolme elementtiä ovat vastavuoroisuuden velvoitteet, sosiaaliset verkostot ja niihin kiinnittyvä informaatiovirta ja normit. Elementit liikkuvat yksilötoimijan ja yhteisöllisten rakenteiden välillä. Toimijat tekevät rationaalisia valintoja, jolloin yhteistoiminta helpottuu. Putnamin teorioiden keskiössä on yhteisöllisellä tai yhteiskunnallisella tasolla sosiaalisen pääoman muodot, joita on mahdollista mitata yksilötasolla, varsinkin yleistetty luottamus. Yksilön sosiaalinen pääoma heijastuu vastavuoroisuusverkostoissa ja hänen asenteessaan luottaa kanssaihmiin ja instituutioihin. Yhteisötason sosiaalinen pääoma muodostuu huomaamattomasti pinnan alla. (Kivelä & Siisiäinen 2007, 150–151.) Mielenkiintoista on, että ihmisten asenteet kanssaihmiin ja viranomaisiin vaikuttavat sosiaalisen tartuntapinnan ilmaantumiseen. Myönteinen asenne toisia kohtaan voi vapauttaa ennakkoluuloja ja lisätä luottamuksen ilmapiiriä.

Yhdistystoiminnassa sosiaalinen ja kulttuurinen pääoma sekoittuu toistensa alueille. Yhdistyksissä sosiaalisen pääoman vahvistaminen tapahtuu yleensä kulttuurisin instrumentein, esimerkiksi kulttuuristen taitojen kehittämisen seurauksena. Kulttuuripainotteiset harrastukset luovat välineellisesti intersubjektiiivisia voimavaroja. Kuitenkin kulttuurisen ja sosiaalisen pääoman erottaminen toistaan ei ole aina mahdollista, koska elementit kietoutuvat usein toisiinsa monitasoisesti. (Kivelä & Siisiäinen 2007, 173–174, 164.) Mielestäni kulttuuri on usein sosiaalista, koska sitä voidaan kuluttaa kollektiivisesti ja se on tuotettu yhteistyössä erilaisten persoonien kanssa. Kulttuureihin liittyy paljon merkikulottuvuuksia, joita voi käsittää välineellisesti esimerkiksi kameran linssin kautta tai auditiiivisesti tulkiten.

Siisiäisen (2003) mukaan uudet yhdistykset vaalivat yhdistystoiminnan perinteitä mukautuen laillisuuslinjoille korostaen normin mukaisuutta jopa innokkaammin kuin vanhat yhdistykset. Rekisteröinnin virallisuuden katsotaan tuovan yhdistykselle statusarvoa ja hyötyjä. Toimialasta riippumatta yhdistykset kokevat rekisteröinnin helpottavan yhteistyötä viranomaisten kanssa. Taloudellinen ulottuvuus voi vahvistaa rekisteröitymisen tarvetta. Yhdistyslain mukaan ainoastaan rekisteröidyt yhdistykset voivat olla oikeudellisia subjekteja. Rekisteröinti takaa laillisuuden ja moitteettomuuden olomuodon ja juridisen mahdollisuuden toimia. Tärkeää on myös ry-statuksen tuoma omistusoikeus. Lisäksi toimenpide luo kuvan yhdistyksen luotettavuudesta ja toiminnan ennakkoinnista ulkopuolisille

yhteistyötahoille ja viranomaisille. Uusilla yhdistyksillä on enemmän säännöllisiä kontakteja toisten yhdistysten ja median kanssa kuin vanhoilla yhdistyksillä. Siisiäisen tutkimusten perusteella 1990-luvun lopulla yhdistykset ovat erikoistuneet ja eriytyneet, sillä myös kulttuurin- ja taiteiden alojen erikoistumista on tapahtunut. Liikuntayhdistysten toimintakenttä on laajentunut. Poliitiikan ja ammattillisten alojen yhdistykset ovat pitkälti vakiintuneet. (Siisiäinen 2003, 15–16, 18.) Erikoistumiseen lienee vaikuttanut uusien lajien ja harrastusten ilmaantuminen suomalaiseen yhteiskuntaan. Verkon kautta on helpompi imeä vaikutteita muodikkaista vapaa-ajan viettomuodoista, ja uudet harrastukset vakiintuvat nopeammin maailmalta. Yksi tällainen ajanviettomahdollisuus on yhteisössä tapahtuva verkkopelaaminen. Vuoden 2016 suuri mielenkiinnonaihe on sosiaalisuuteen kannustava peli nimeltään Pokémon Go, jota voi pelata mobiililaitteilla (Herrera 4.12.2016, Internetlähde).

Kivitalo tarkastelee pääomaa liittyen yksilöiden paikasta muuttokokemuksiin. Kivitalo hahmottaa muuttoaikeita yksilön liikeradalla. Yksilön kiinnittyminen paikkakunnalle on varmempaa, mitä vahvemmin toimijan pääomat ovat sidoksissa paikkakunnalle. Sen sijaan toimijan poismuuttohalukkuus kasvaa, mitä vähemmän hän saa kasvumahdollisuuksia korkeille pääomilleen ja mitä heikommin hänen pääomansa ovat kiinnittyneet kyseiselle paikkakunnalle. Uramuuttaja voi muuttaa töiden ja uran kehittymismahdollisuuksien takia muualle, joten hänen pääomansa esimerkiksi yksilön ammattitaito ja ammattinimike mobilisoituvat helposti. Sen sijaan yksilö joka kiinnittyy paikkaan vahvasti, voi olla esimerkiksi sukupolvenvaihdon myötä asemaansa parantanut maatalousyrittäjä, jolla elinkeinonharjoittaminen sitoutuu paikkakunnalle kasvattaen pääomansa arvoa, ja jota fyysisyyden takia on mahdotonta siirtää. Alhainen pääoman kehitys ja siirrettävyys voi olla eläkeläiselle, jolla on paikkakunnalla sosiaalisia suhteita, jotka juurruttavat hänet paikkaan. Hänen kokonaispääomansa voi kuitenkin laskea, mutta sosiaalinen pääoma pysyy hyvänä. Siirtotyöläisellä voi olla alhainen pääoma ja korkea siirtyvyys. Hänellä voi olla heikot siteet paikkakunnalle ja niukat resurssit pääoman kasvattamiselle, joten hän voi kärsiä juurettomuudesta ja muuttaa usein töiden perässä. (Kivitalo 2007, 204.)

Kivitalo peilaa tutkimuksessaan Bourdieun (1986) pääoman luokittelua käyttäen mittareina henkilön ja perheen tulotasoa ja varallisuutta. Bourdieulle taloudellinen pääoma tarkoittaa rahaksi muutettavaa pääomaa. Kivitalon tutkimuksessa kulttuurisen pääoman indikaattoreita ovat koulutus ja ammatti. Vapaa-aikaa tiedusteltiin kysymällä harrastuksista. Elämäntyyliä vastauksia tiedusteltiin kysymällä erilaisia mieltymyksiä kulutuksen ja vapaa-ajan suhteen. Bourdieu jakaa kulttuurisen pääoman kolmeen kategoriaan. Ensimmäinen kategoria on ruumiillistunut, johon kuuluu maku ja tyyli. Toiseen kategoriaan kuuluu taide-esineet, jonka nimi on objektoitunut. Viimeistä kategoriaa kuvaa institutio-

naalisuus, johon sisältyvät koulutukselliset kvalifikaatiot. (Kivitalo 2007, 206.) Postmodernissa maailmassa hedonisuus on nostanut päätänsä, sillä iso osa ihmisistä voi hakea nautintoa kulinarismista, muodin kuluttamisesta ja erilaistumisen hakemisesta taide- ja kulttuurimaailmasta.

Mathurin (1996) mukaan vanhemmille ihmisille taloudellisen pääoman omistaminen ja arvokkaan omaisuuden kertyminen voivat olla merkittäviä asioita eläköitymisen seurauksena. Heille omaisuuden hallinta ja vaihtamiskelpoisuus voi olla vallanväline, joka pitää yhteyksiä sosiaaliseen kanssakäymiseen. Materiaalinen valta voi pönkittää heidän itseluottamustaan ja henkilökohtaista kontrolliaan. (Mathur 1996, 110.) Iäkkäämmät jäsenet voivat kokea palkitsevuutta, kunniallisuutta, vastuullisuutta osallistumalla tuottamattomien yhteisöjen toimintaan. Vuorovaikutussuhteiden vähentymisen myötä iäkkäämmät joutuvat vaihtamaan sosiaalista läsnäoloa kapitalistiseen pääomaan. Artikkelin mukaan taloudellista pääomaa tarvitaan puhelinsoittoihin, hyväntekeväisyysiltoihin sekä lounastilaisuuksiin varojenkeräilijöiden kanssa. (ibid. s.111.) Postmodernissa maailmassa rahalla on edelleen suuri asema, ja pääoman käyttö voi helpottaa yhteisöllistä toimintaa. Mathurin artikkeli osoittaa, että kaikki hyväntekeväisyys-imagoa kantavat yhteisöt eivät toimi aina aineettomista päämääristä käsin.

4.5 Asiantuntijoiden ja arkeologian harrastajien erilaiset tietoulottuvuudet

Postmodernia julkista hallintoa ja politiikkaa hallitsee ratkaisujen faktapohjainen perusteleminen. Hyvän hallinnon ja uskottavan poliittisen tekemisen periaatteisiin kuuluu se, että päätöksiä voidaan perustella luotettavalla tiedolla. Verkostohallinnon myötä useille hallintosektoreille on vakiintunut toimintatapoja, jotka kohottavat kansalaiset ja erilaiset sidosryhmien jäsenet paitsi uudenlaisen tiedonkeruun kohteiksi myös tiedontuottajiksi. Lisäksi on ilmestynyt tilannekohtaisia ad hoc -verkostoja, joiden tavoite on yhdistää eri toimijoiden asiantuntemusta ja näkemyksiä. Tietokäytännöt luovat uudenlaisia toimijuuksia uusien todellisuuksien kuvausten lisäksi. Monitoimijuuden myötä roolit lisääntyvät. Asiat muodostuvat jatkuvassa etsimisessä, jolloin on perusteltua nostaa esille tietokäytäntöjen performatiivisuuden teema. (Alastalo & Åkerman 2011, 21, 23, 28.) Jokisen (2011) mukaan kehollisiin käytäntöihin pohjautuvaa tietämistä voidaan pitää performatiivisen tiedontuotannon yhtenä ominaisuutena. Maastokartoittajan toiminta on luonteeltaan performatiivista. (Jokinen 2011, 72.) Talkootoiminta on fyysistä, jos tehdään maisemanhoitotyötä tai rakennusrestaurointia. Arkeologin työssä yhdistyy faktatieto, historiantuntemus, kartanlukutaito ja fyysinen mittaustyökalujen käyttö. Uusien havaintojen tekeminen kasvattaa arkeologista tietoa.

Jokisen (2011) mukaan radikaali epävarmuus on vaikeasti hallittavaa, sillä se ei ole tyypillistä riskien hallintaa. Riski voidaan laskea, sysätä sivuun ja kuitenkin edelleen jatkaa toimintaa. Radikaali epävarmuus on nivoutunut ihmisten ja instituutioiden käytäntöihin ja haastaa tieteellis-teknisen asiantuntijuuden. Epävarmuus ja tietämättömyys uhmaavat rationaalisten toimijoiden asiantuntijuutta ja faktatietoa. (Jokinen 2011, 69.) Käsitykseni mukaan arkeologin työssä voidaan tehdä kaivauksia epävarmuudessa, koska aina ei tiedetä, mitä historiallisia artefakteja maan alta löytyy. 2010-luvulla tekniset työkalut ovat helpottaneet arkeologien työtä maastokaivauksissa. Postmodernissa maailmassa on normaalia tiedon kyseenalaistaminen, koska kompleksisuutta esiintyy useilla toimintakentillä. Interaktiivisten tietokanavien runsaus voi lisätä varmuutta moniulotteisen tiedon tulkinnessa. Moderni teknologia hyödyttää esimerkiksi tutkimustulosten yhteisöllistä käsittelyä verkon välityksellä, koska Internet nopeuttaa ja sujuvoittaa toimijoiden välistä vuorovaikutteisuutta (Kytä & Kahila 2006, 62).

Ari Jokisen liito-orava teemainen pohdinta kuvaa asiantuntijoiden ja luontoharrastajien tietokäytäntöjä. Jokisen mukaan liito-oravien kartoittaminen maastossa vaatii erikoisosaamista. Mielenkiintoinen seikka on se, että nimenomaan liito-orava harrastajat ja kokeneet luontoharrastajat ovat tietokartoituksen pioneereja. Vasta myöhemmin mukaan astuivat koulutetut asiantuntijaekspertit ja konsultit. Kartoittajat ovat rajanvetäjiä sen suhteen, onko paikalla liito-orava vai ei. He luovat selkeitä karttoja liito-orava esiintymistä. Liito-oravalle muodostuu hahmo hiljalleen tiedonkeruun ja prosessoinnin aikana, kun kartoittaja kulkee ja tekee havaintoja metsässä. Vasta kartalla liito-orava hahmottuu selkeänä ja paikkaan kiinnittyneenä. Maastossa tapahtuva toiminta perustuu kokeilevaan oppimiseen, kartoittaja oppii epäonnistumisten sattuessa lisää testatessaan epätodelliselta vaikuttavia paikkoja. (Jokinen 2011, 71–72.) "Käytäntöyhteistyö siten kontrolloi jäsentensä asiantuntemusta ja toimii ikään kuin takeena tiedon luotettavuudelle (Jokinen 2011, 73)". Harrasteyhteisöt suodattavat toistensa tietämystä ja täydentävät toistensa ammattitaitoa. He vertaisravioivat toisten tietoa havaintoihin perustuen. Harrasteyhteisöjen rooli on nähty hyödylliseksi tiedonjalostuksessa postmodernissa yhteiskunnassa.

Kaupungin asukkailla on useita rooleja liito-oravan suojelussa. Luonnosta kiinnostuneet kaupunkilaiset voivat osallistua liito-oravan suojeluun. Maankäytön- ja rakennuslain uudistamisen myötä kansalaiset saivat tällaisen valvontatehtävän, kuitenkin kansalaisten täytyy olla selvillä kaavoitusten vaiheista ja kaavojen muoto- ja sisältönormeista halutessaan valittaa oikeuteen. Luonnollisesti kaupunkilaiset ja asukasyhdistykset haluavat olla tietoisia oman asuinympäristönsä kehityksestä ja muutoksista. Linnunpönttö on luonnonhoidon ja ympäristövaikuttamisen ilmentymä, ja ennen liito-oravan suojelun aikaa sillä oli hyvin myönteinen julkisuuskuva. Pönttöjen ripustaminen aiheutti keskustelua

jokamiehen oikeuksista ja vaikutti kansalaistoiminnan jatkuvuuteen liito-oravan suojelun aikana. Linnunpönttö artefaktina koki uusien merkitysten ilmentymisen muutostilanteessa, ja myös siihen kohdistuvat kulttuurilliset tavat muokkaantuivat. (Jokinen 2011, 78–79, 88.) Useat asukasyhdistykset ovat kiinnostuneet kulttuuriperinnön suojelutyöstä ja useat kaupunkilaiset harrastavat aktiivisesti konkreettisten kohteiden talkootyöllä tapahtuvaa kunnostusta. Myös kulttuurillisesti arvokkailla kohteilla on julkisuuskuva, joka on yleensä myönteinen.

Ari Jokinen kuvaa kolmella tyypillä ontologisen tietämisen kenttää. Erottavat tietämisen kentät ovat evidenssitieto, agonistinen tieto ja kosmopoliittinen tieto. Nämä ovat toimijapositioneja ja suhteiden verkostoja, joiden kautta liito-orava realisoituu. Instituutioiden historia on taustatekijänä jokaisella kentällä, mutta uutta luova vuorovaikutus muovaa kenttiä jatkuvasti. Kansalaisten rooli on tiedonkentillä tärkeä, sillä he rikkovat rajoja ja modernisoivat käytäntöjä tiedonhallinnassa. (Jokinen 2011, 80–81.) Jokisen käsityksen (2011) mukaan evidenssi tieto tarkoittaa tieteellistä todistamista. Evidenssi haetaan oikeudellisessa kontekstissa sormenjälkinä ja DNA-tunnisteilla. Agonistinen tieto sisältää instituutionalisia ristiriitoja, koska se saa tyypilliset piirteensä ristiriitaisten kontekstien voimakkaasta samanaikaisesta läsnäolosta. Kahnauksista ei ole mahdollista päästä irti, joten seurauksena on jännitteitä ja epämukavuutta. Epämukavuus voi saada toimijan taktikoimaan ja improvisoimaan. Kaupunkikehityksen kentällä on usein jännitteitä toimijoiden välillä, ja tulevaisuus voi näyttäytyä epävarmalta suunnittelusta huolimatta. (ibid. s.82–83.)

Kosmopoliittinen tieto tulee yksilöiden henkilökohtaisesta, henkilöhistoriallisesta suhteesta tiettyyn artefaktiin. Suhde pohjautuu kokeilevaan ja vähittäiseen kehittymiseen ja vastavuoroiseen oppimiseen ilman lukkiutuneita ennakoasenteita. Jatkuva kokeilevaisuus on merkittävä osa kosmopoliittista tietoa. Kosmopoliittisen tiedon kiertokulkuun liittyy uteliaisuus ja avoimuus. (Jokinen 2011, 85, 89.) Arkeologia on kiinnostusta löytää uusia kohteita, joilla on historiallinen tai kulttuurinen arvo. Nykyään maallikot voivat ilmoittaa löydöksistään asiantuntijoille, joten löytämiseen voi liittyä mystisyyttä. Tänä päivänä useat tietorekisterit ovat kaikille avoimia, kuitenkin asiantuntijat tarkastavat löydöstiedon arvon ennen lopullista julkaisua. Kulttuurikohteen ympärille voi muodostua kollektiivinen suhde historia-arvoihin perustuen.

Machanin (1998) mukaan itseohjailtavuus on merkittävän individuaalisuuden yksi sosiaalipsykologinen elementti. Itsemäärääminen ja vapaa tahto ovat osa yksilöllisyyttä. Yksilön valinnat, päätökset ja teot ovat instrumentti yksilön kehittymiselle. Henkilökohtaiset päätökset vaikuttavat yksilön elämän polkuun, oma perhe tai muut ihmiset eivät vaikuta juurikaan yksilön kehittymiseen. Jokainen

inhimillinen yksilö on kykenevä osallistumaan oman harkintansa ja käsitystensä perusteella rationaalisesti yhteiskuntaan. Ihmiset kykenevät luovaan päättelyyn, asioiden selvittämiseen, oppimiseen ja todellisuuden ymmärtämiseen tietyllä tasolla. (Machan 1998, 168–169.) Yksilön perheestä opittu vapaaehtoisuuden ihanne voi houkutella yksilöä vapaaehtoisharrastuksiin, mutta yksilön sisäinen motivaatio ja valinnat ratkaisevat harrastukseen ryhtymisen. Yksilö voi tietoisesti kehittää itseään oppimalla uusia asioita, taitoja ja käyttämällä luovuutta selvittääkseen asioita.

Luontotieto on poliittista, sillä luontoharrastajat tekevät tietoisia valintoja. He pyrkivät usein neutraaliin tiedonvälitykseen ja unohtamaan poliittisen vaikuttamisen, koska se koetaan ympäristöjärjestöjen tehtäväksi. Kuitenkin vaikuttaminen ja neutraali tiedontuotanto voi kulkea luontevasti rinnakkain. (Jokinen 2011, 88.) Luonnonläheisyys ja luontomatkailu sopivat suomalaisille hyvin, koska useat yksilöt saavat virkistävyyttä ja nautintoa luonnon kokonaisvaltaisesta läsnäolosta. Hieman ristiriitaista on se, että useat suomalaiset eivät puhtaasti ihannoi luontokemusta ekologisuuden tähden, vaan suurimmissa rooleissa ovat elpymiskokemus ja piristyminen arjen haasteista. (Kyttä & Kahila 2006, 153). Vapaaehtoistyö tietyllä alueella on poliittista, se on yleensä yhteisöllistä paikallisosallistumista. Arkeologit ja myös alan harrastajat voivat tuottaa uutta tietoa, ja heidän tieto löydöksistä on yhtä arvokasta. Vapaaehtoiset kulttuuriperintötyössä harvoin korostavat poliittista aatetta, koska sillä ei ole merkitystä. Kuitenkin tietyllä kulttuurikohteella voi olla vahva poliittinen historia. Lähihistoriasta tiedetään useita tapauksia, joissa on tietoisesti tuhottu kulttuuriperintö jonkin yleisen yhteiskuntapoliittisen edun nimissä, kuten uuden liikenneväylän rakentamisessa. Seuraavassa pääluvussa 5 rakennan analyysin keräämästäni aineistosta ja tulkitSEN aineistoa. Luku rakentuu alaluvuista, joissa kuvaan määrällistä ja laadullista aineistoa peilaten tutkimuskysymyksiin.

5 Aineiston analyysi ja tulkinta

Ensimmäisessä aluvussa esittelen tutkimuksen lomaketyyppisen aineiston erityispiirteet ja luon kytöksiä tutkimuksen teoriaan. Esitän vastanneiden tuloksia perustiedosta kuvioina ja taulukkomuodossa. Suuremman osan aineistosta muodostaa gallup-tyyppiset mielipideväittämät, jotka olen asettanut kyselylomakkeeseen teemoittain. Toisen osan aineistosta muodostaa leiriläisten ja asiantuntijoiden teemahaastattelut. Pääluvussa 5 vastaan empiiriseen tutkimuskysymykseen, millaisia leiriläisiä osallistui maakuntamuseon Kulttuuriperintöleireille.

5.1 Leirille osallistuneet olivat suurimmaksi osaksi naisia

Tässä aluvussa esitän graafisesti leiriläisten perustietoa kuvaavaa dataa, joka on taustamuuttuja-aineistoa. Aineistona ovat leiriläisten vastaukset vuosina 2015 ja 2016. Aineisto on yhdistetty yhdeksi havaintomatriisiksi.

Leiriläisten sukupuolijakauma	Vuonna 2015	Vuonna 2016
Nainen	14	9
Mies	8 n=22	6 n=15

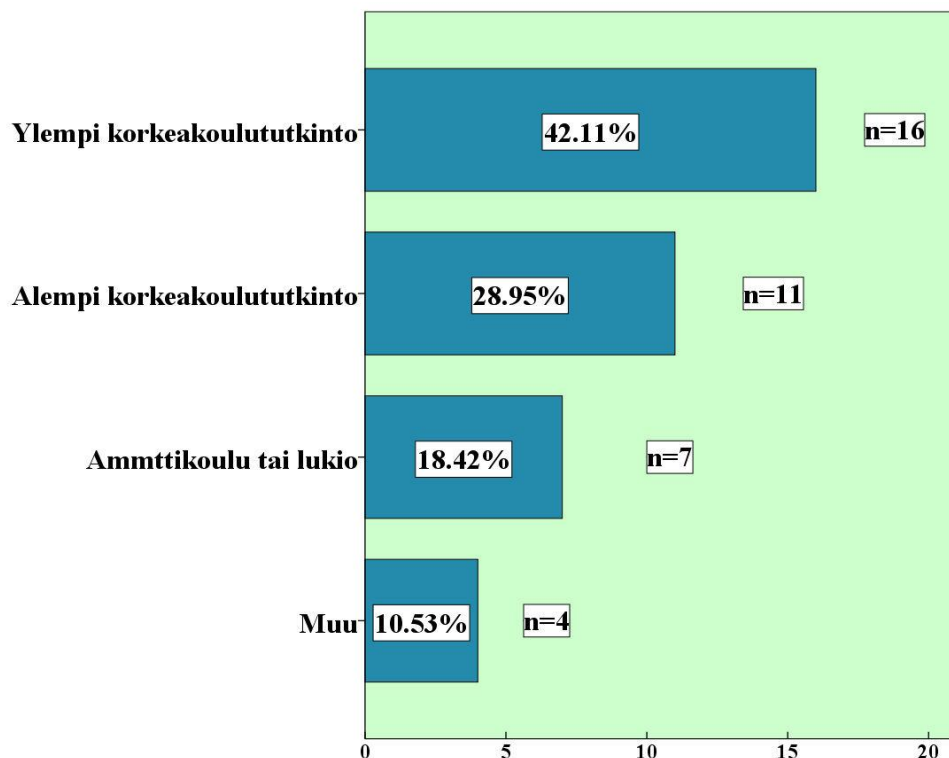
Taulukko 2.1 Sukupuolijakauma kulttuuriperintöleireillä

Vuonna 2015 sukupuolensa ilmoittaneita leiriläisiä oli enemmän kuin vuonna 2016. Vuoden 2015 leiriltä vastauksia kertyi 22 kappaletta ja vuoden 2016 leiriltä vastauksia kertyi 15 kappaletta. Leiriläisistä enemmistö oli naisia, sillä heitä oli 14 ja miehiä selvästi vähemmän eli 8 vuonna 2015. Vuonna 2016 naisia oli hieman enemmän vastanneista eli 9, kun miehiä vastanneista oli 6. Naiset saattavat olla enemmän kiinnostuneita organisoidusta vapaaehtoistoiminnasta kuin miehet. Toisaalta miehiä voi kiehtoa enemmän talkootoiminta ja tekninen sekä toiminnallinen auttaminen. Leirille saapui useita pariskuntia, jolloin puolison vaikutus osallistumiselle on ollut melko suuri. Suomalaisessa yhteiskunnassa naiset ovat perinteisesti hakeutuneet helpommin vapaaehtoisten organisaatioiden pariin kuin miehet. Naisia saattaa kiinnostaa kulttuuri teemana enemmän kuin miehiä, jotka saattavat hakeutua enemmän toiminnallisten harrastusten pariin kuten joukkueurheilun harrastusyhdistyksiin

tai vapaapalokuntatoimintaan. Naisia voi kiinnostaa järjestöissä toiminen voimakkaammin kuin miehiä, koska he saattavat pitää organisointitehtävistä ja vastuun otosta yhteisten asioiden hoidossa. Naisien motiivien pinnan alla saattaa olla auttamisen halu ja altruistinen maailmankuva vahvemmin kuin miehillä. Miehiä voi kiinnostaa enemmän leireillä työkalujenkäyttö ja konkreettiset työvaiheet kuin naisia, koska miehet ovat perinteisessä suomalaisessa yhteiskunnassa tehneet raskaita maatalous töitä osittain puutteellisilla työkaluilla vailla tiukkoja turvallisuusohjeistuksia.

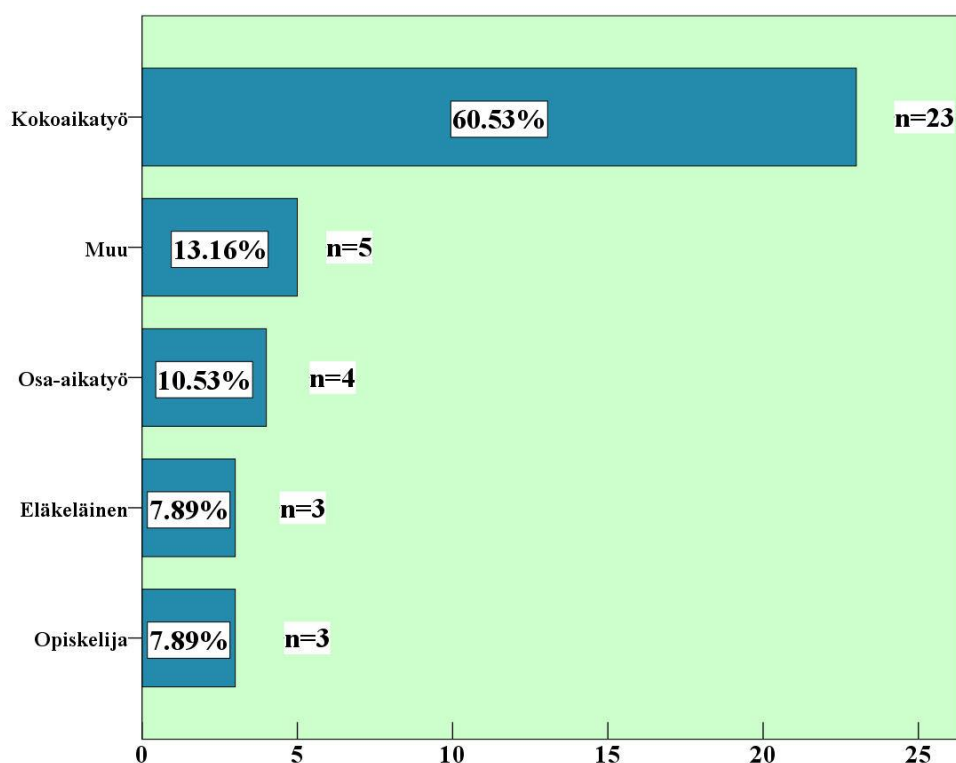
5.2 Leireille osallistui eniten korkeasti koulutettuja kokoaikaisessa työsuhteessa olevia

Leirille ei vaadittu mitään tiettyä koulutusala tai koulutusastetta, kuitenkin korkeasti koulutettuja osallistujia oli huomattava määrä leiriläisistä. Kokoaikaisesti töissä olevien lukumäärä on selvästi erottuva muista työtyypeistä.

Kuvio 1.2 Koulutusjakauma kulttuuriperintöleireillä

Leiriläisistä suurin osa oli korkeasti koulutettuja, 42 prosenttia 16:sta lomakkeeseen vastanneesta. Toiseksi eniten leiriläisistä on suorittanut alemman korkeakoulututkinnon, eli pyöristettynä 29 prosenttia 11:sta lomakkeeseen vastanneesta. Muiden koulutusasteiden yleisyys oli huomattavasti vähäisempi. Kulttuuriperintöleiri on avoin koulutustasosta riippumatta, mutta ehkä ylempi koulutustaso vaikuttaa kiinnostukseen lähialueen historiasta ja muinaisjäännöksistä. Vastausten osuus, eli 18 prosenttia peruskoulun jälkeisistä koulutusasteiden suorittaneista oli vähäisempää korkeakoulutukintoihin nähden, josta voi viestiä kulttuurityön ja sivistyksen arvostuksen yhteys pitkään koulutuksen kestoon. Vähiten vastauksia sai vastausvaihtoehto ”muu”, jonka prosentuaalinen osuus on noin 10 prosenttia. Leireille ei sattunut tulemaan yhtään vapaaehtoista, joka olisi suorittanut vain peruskoulun. Lomakkeessani oli vastausvaihtoehto ”jatkokoulutus esim. tohtori”, mutta leiriläisistä kukaan ei valinnut tätä koulutusastetta. Katso liite 1.

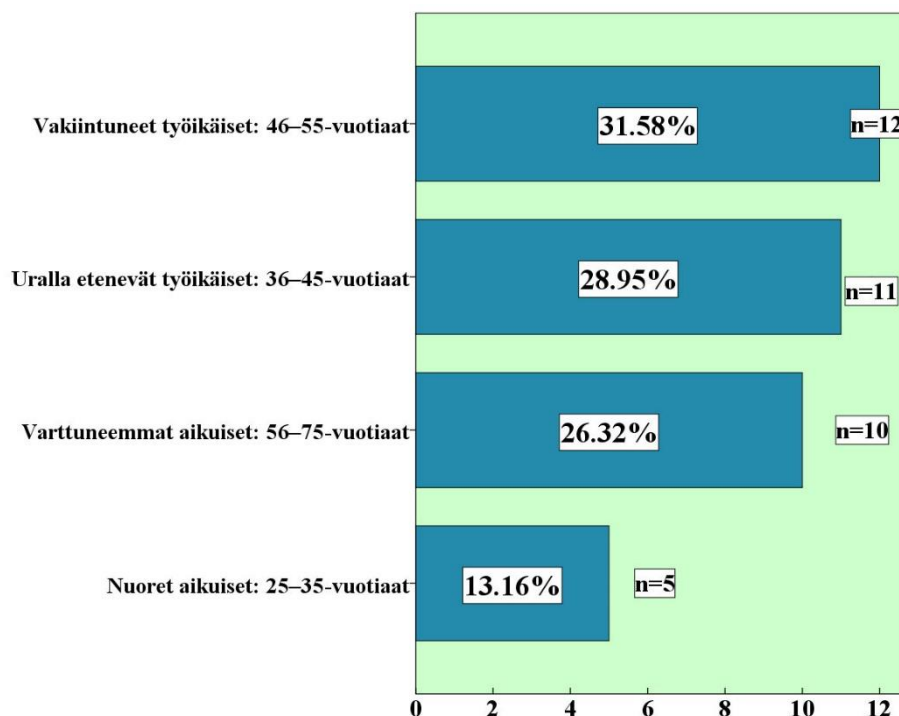

Kuvio 1.3 Vastanneiden elämäntilanne kulttuuriperintöleireillä

Leiriläisten elämäntilanne vaikuttaa heidän aikaansa tehdä vapaaehtoistyötä ja osallistua Adoptoi Monumentti- toimintaan. Toisaalta tietyt elämäntilanteet voivat tarjota rohkaisua vapaaehtoistyöhön ja talkoisiin osallistumiseen. Leiriläisten selvä enemmistö pyöristettynä 61 %, eli 23 leiriläistä vas-

tanneista, oli työikäisiä kokopäivätyössä käyviä ihmisiä. Yllättävää oli eläkeläisten pieni määrä leiriläisistä, koska heillä saattaisi olla enemmän aikaa kuin säännöllisessä työelämässä olleilla. Pieni osa mukana olleista leiriläisistä oli päätoimisia opiskelijoita. Ehkä loogisempaa olisi se, että eläkeläisten ja osa-aikatyötä tekevien lukumäärä olisi suurempi kuin työssä käyvien. Ilmeisesti leirille osallistumiseen ei vaikuttanut merkittävästi urakohtaiset kiireet. Työikäiset voivat esimerkiksi hakea vastapainoa arkselle aherrukselle kulttuuriperinnön vapaaehtoistyöstä. Opiskelijoiden mielenkiinto osallistua kulttuuriperintötyön leirille voi olla vähäisempi esimerkiksi pidempien välimatkojen ansiosta. Opiskelijoiden kiinnostuksen kohteet voivat olla myös hyvin erilaisia. Historian, kulttuurialan, arkeologian, rakennusrestauroinnin tai antropologian opiskelijat voivat kiinnittää enemmän huomiota kulttuuriympäristöleirien järjestämiseen, kuin muiden alojen opiskelijat. Syynä tähän voisivat olla historialliset opiskeluaiheet tai perinteitä kunnioittavien rakennusmenetelmien opiskelu. Osa-aikatyötä tekeviä leiriläisistä oli pyöristettynä 11 prosenttia, joka viestii työelämän rakenteiden muutoksesta. Epäsäännölliset työsuhteet ovat osa postmodernin yhteiskunnan työmuotoja. Eläkeläisten ja opiskelijoiden lukumäärä oli yhtä suuri leireillä, eli pyöristettynä 8 prosenttia. Vastausvaihtoehdon ”muu” osuus oli 13 prosenttia, siihen voi kuulua lähes mitä tahansa. Yksi mahdollinen tähän kategoriaan kuuluva ammattiasema voisi olla yrittäjät, jotka voivat tehdä innovatiivisia ja luovia liikeideoita postmodernissa maailmassa.

5.3 Leireille osallistui eri-ikäisiä vapaaehtoisia

Kuvio 1.4 Ikäjakauma kulttuuriperintöleireillä

Vastausten pienestä määrästä huolimatta leiriläisten ikäjakauma oli monipuolinen, koska ikäjakaumassa on useita luokkia. Luokkarajat päätin yksittäisten ikien frekvenssien perusteella ja järkevällä luokkajaottelulla. Luokkien nimet loin yhteiskunnan työurien mittakaavan perusteella, mutta käytin luokkien nimeämisessä tutkijan mielikuvitusta. Työkäiset olivat suurin ikäryhmä leiriläisistä. Parhaassa työiässä olevia 46–55 -vuotiaita vapaaehtoisia oli eniten ikänsä kertoneista pyöristettynä 32 prosenttia. Työelämän hektisyydessä eläviä 36–45 vuotiaita oli suhteessa edelliseen luokkaan saman verran pyöristettynä 29 prosenttia. Eläkeikää lähentyviä vastanneista oli 26 prosenttia. Toisaalta ohjelmaltaan raskaalla viikonloppuleirillä kovin huonokuntoinen eläkeläinen ei välttämättä nauttisi taloköytön tekemisestä. Nuoria aikuisia oli leiriläisistä vähiten, joten vain 13 prosenttia heistä löysi kulttuurinhuoltoleirit ja ehti osallistumaan niihin. Keskimäärin työurien alkupuolella ammatti-identiteetin kasvattaminen ja tehtävissä eteneminen ovat etusijalla. Opiskelukiireiden lisäksi leirin maksullisuus saattoi vaikuttaa hieman nuorten aikuisten osallistumisintoon, vaikka leirimaksu ei ollut kovin kallis onnistuneisiin käytännön järjestelyihin kuten aterioihin liittyen. Katso liite 1.

Kulttuuriperinnön viikonloppuleiri onnistui erittäin hyvin leiriläisten mielestä, koska suurin osa vastaajista laittoi arvosanaksi 9. Tämä arvosana löytyy 9:stä lomakkeesta. Sen sijaan 4 vastaajaa on antanut 10 arvosanaksi ja 2 vastaajaa arvosanaksi 8. Huomioitavaa on, että kukaan vastaajista ei laittanut alle 8 leirin kokonaisarvosanaksi, joten leiriä voidaan kokonaisuudessaan pitää hyvin järjestettynä. Onnistuneen leirielämyksen on tehnyt varmasti moni asia, mutta yksi mainitsemisen arvoinen tekijä oli poutainen ja aurinkoinen sää viikonlopun aikana. Vuonna 2016 leiriläiset antoivat arvosanoja leirin onnistumisesta samalla tavalla. Leiriläisistä suurin osa antoi 9 arvosanaksi, sen prosenttiosuus on 60 prosenttia. Kumpanakin vuonna kaikki käytännön järjestelyt toimivat kiitettävän hyvin, aika-
taulut pysyivät kutakuinkin järjestyksessä. Leirin asiantuntevuus ja informaatiopääoma olivat huip-
puluokkaa. Katso liite 1.

Leiriläisten maakunnallinen jakautuminen		
Maakunta	Vastausten määrä vuonna 2015	Vastausten määrä vuonna 2016
Pirkanmaa	14	10
Uusimaa	4	4
Satakunta	2	
Pohjanmaa	1	
Varsinais-suomi		1
Ei tietoa	1 n=22	1 n=16

Taulukko 2.2 Leiriläisten maantieteellinen jakautuminen

Leirille osallistujat tulivat enimmäkseen Pirkanmaalta, sillä vastauksia on 14 kappaletta. Looginen selitys pirkanmaalaisten suureen määrään on se, että Adoptoi monumentti -toiminta on lähtöisin Pirkanmaalta ja jalkautunut maakunnallisesti useisiin kohteisiin. Pirkanmaalainen uutisointi ja toiminnasta tiedottaminen ovat saavuttaneet todennäköisesti parhaiten maakuntalaiset. Toiseksi eniten osallistujia oli Uudeltamaalta, kolmanneksi eniten Satakunnasta. Yksi osallistuja oli tullut Pohjanmaalta. Maantieteelliseen jakautumiseen saattavat vaikuttaa toimivat kulkuyhteydet Tampereen suuntaan ja konkreettisesti välimatkojen pituus majoituspaikalle. Esimerkiksi pääkaupunkiseudulle Valkeakoskelta pääsee melko hyvin kulkemaan linja-autolla tiheiden yhteyksien ansiosta. Vastaajien maakunnallinen jakautuminen vuonna 2016 oli saman suuntaista kuin vuonna 2015, koska Pirkanmaa oli vahvasti edustettuna. Toiseksi eniten leirille saapui vapaaehtoisia Uudeltamaalta. Muiden maakuntien osuus oli kumpanakin vuonna pienempi.

	Kpl vuonna 2015	Kpl vuonna 2016
Leiriläisten osallistuminen adoptoi-monumentti toimintaan		
Ei ole aiemmin osallistunut	13	10
Toinen osallitumiskerta	5	1
Useita osallitumiskertoja	4 n=22	4 n=15

Taulukko 2.3 Osallistumiskerrat kulttuuriperintöleireille

Kysyin vuoden 2015 lomakkeessa: "Oletko ennen osallistunut adoptoi monumentti toiminnan järjestämiin tapahtumiin kyllä/en, jos olet montako kertaa?". Suurin osa leiriläisistä oli ensimmäistä kertaa mukana Maakuntamuseon organisoimassa talkootoiminnassa. Kuitenkin 5 vastaajaa kertoi olevansa toista kertaa mukana toiminnassa, joka voi kertoa myönteisestä kokemuksesta aikaisemmalta vapaaehtoistyöleiriltä. Mikäli aikaisempi leirikokemus olisi ollut epäonnistunut, tuskin he olisivat osallistuneet Maakuntamuseon järjestämälle kulttuuriperintöleirille. Useita kertoja osallistuneet ovat todennäköisesti leirinvetäjiä. Prosenttimäärät löytyvät Liitteestä 1. Vuoden 2016 leirille ensikertalaisia osallistujia oli muihin verrattuna enemmän. Kumpanakin vuonna useaan kertaan osallistuneita oli saman verran eli neljä.

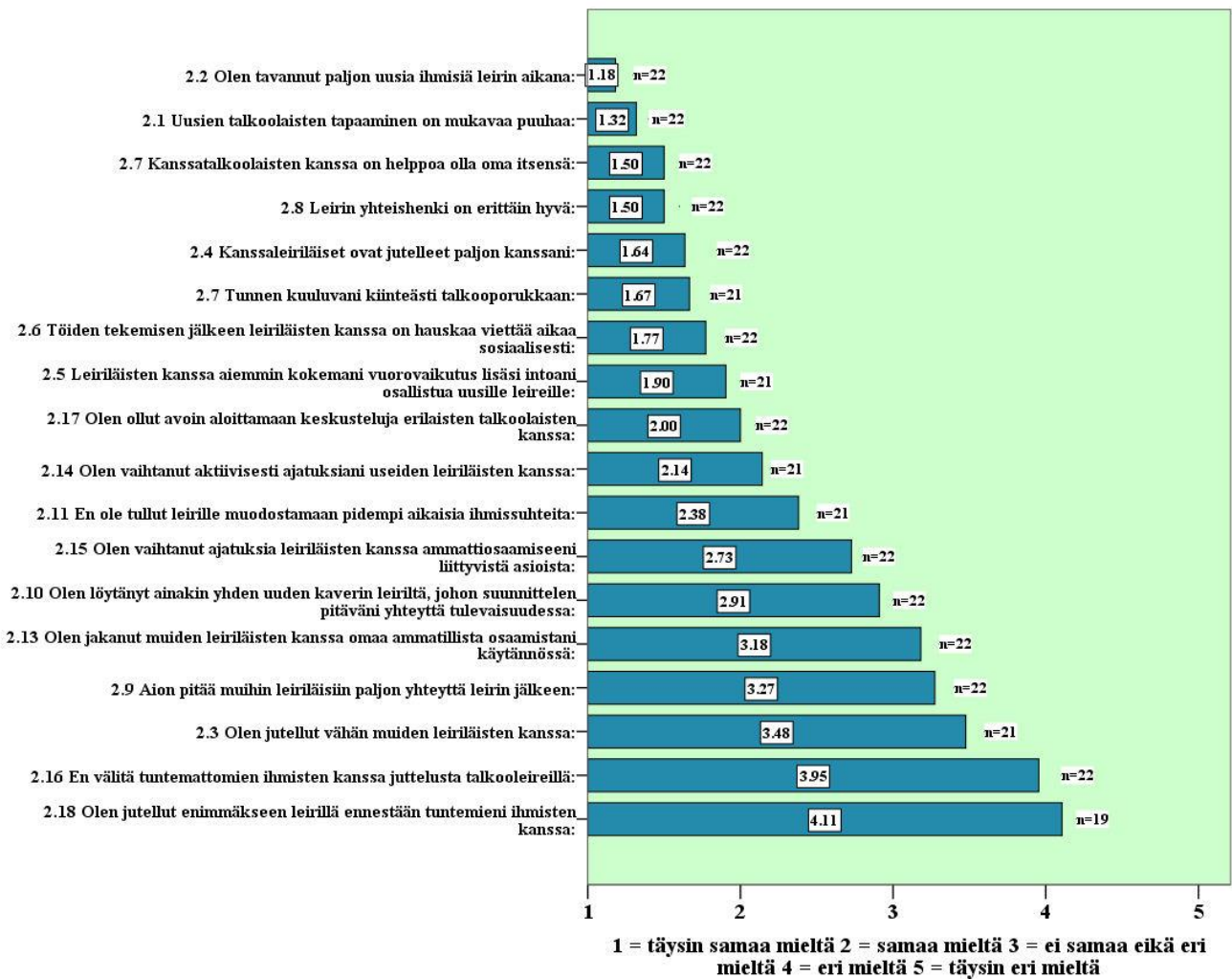
Tässä kappaleessa esitän vastauksia pohjautuen ensimmäiseen alatutkimuskysymykseen. Leiriläiset olivat erilaisia taustoiltaan kumpanakin vuonna. Kuitenkin osallistujista voi tehdä yleisluonteisia havaintoja etsien vuosien väliltä yhteisiä tekijöitä. Leiriläisten sukupuoli oli naispainotteista kumpanakin vuonna. Suurin osa osallistujista oli lähellä keski-ikää tai hieman sen yläpuolella. Koulutustaustaltaan enemmistö oli korkeasti koulututtuneita ja loppututkinnon suorittaneita vapaaehtoisia. Suurin osa oli kiinnittyneitä Pirkanmaahan vastausten lukumäärän perusteella. Osallistujien taustat voivat vaihdella suuresti eri vuosina. Myönteisen kokemuksen saaneet leiriläiset voisivat osallistua uudelleen Maakuntamuseon leireille, mutta eivät kykene kuitenkaan osallistumaan uudelleen Kulttuuriperintöleirille erilaisten syiden, kuten työkiireiden tai iän tuomien haasteiden vuoksi. Osallistuneet leiriläiset muodostavat yhteisöllisen kokemuksen leirin aikana. Leireillä he suodattavat kokemuksiaan ja vaihtavat keskenään ajatuksia sanoin interaktioissa eli vuorovaikutustapahtumissa.

6 Leiriläisten mielipiteitä koskevat teemat vuonna 2015

Leiriläiset saivat kertoa mielipiteitään vastaamalla erilaisiin teemoihin. Mielipidevaihtoehdot noudattivat Likert-asteikkoa. Kuvioiden n-luku ilmoittaa jokaiseen väittämään vastanneiden määrän. Kuvioiden vastausväittämien numerojärjestys perustuu leirillä esitettyyn paperiseen kyselylomakkeeseen, numerojärjestys noudattaa kuvioissa tilastollisesti laskevaa järjestystä alkaen positiivisemmasta mielipiteestä (1 = täysin samaa mieltä) päättyen negatiiviseen mielipiteeseen (5 = täysin eri mieltä). Liitteessä 2 on mielipidejakaumat teemoittain vuoden 2016 leiriltä. Mielipiteet ovat samansuuntaisia kuin vuoden 2015 leirillä. Koska otoskoko on vähäinen, mielipiteiden vertaaminen ei ole mielekäästä tässä tutkimuksessa. Toisaalta osa väittämiin vastanneista ovat osallistuneet vuoden 2015 vastaavalle leirille. Katso liite 2. Vuoden 2016 kyselylomaketta modifioin hieman, jotta se tuli lyhyemmäksi kuin vuonna 2015. Aineistojen yhdistämisestä huolimatta otoskoko olisi ollut pieni, joten mielipidejakauksen tulkintaan riittänee yhden vuoden leiriläisten mielipiteet.

6.1 Vuorovaikutus vahvisti talkoolaisten oppimisprosessia saavuttaen päämäärän

Leiriläisten tiivis yhteistyö toistensa, ohjaajien, arkeologien ja asiantuntijoiden kanssa mahdollisti konkreettisten kulttuurikohteiden kunnostamisen. Sosiaalisuus tuli näkyväksi juuri talkootyössä, jossa toimittiin yhteisöllisesti. Tämän alaluvun tulokset selittävät toista alatutkimuskysymystä, joka liittyy perinnearvoihin suomalaisissa talkoissa. Leireillä sosiaalinen luottamus ei ole niin näkyvää kuin adoptoijatahojen järjestöissä, joissa viranomaispuolen luottamus on kiinteä osa toimintaa. Leireillä ohjaajien täytyy uskoa ja luottaa talkooporukan kyvykkyyteen, sillä he tekevät konkreettisia muutoksia talkookohteissa. Sosiaalinen pääoma kumuloitui talkootyön kollektiivisen tekemisen ja kielellisen vuorovaikutuksen myötä. Kulttuuriperintöleiriläiset tuottivat Valkeakoskella leirin asiantuntijoiden kanssa paikkasidonnaista tietopääomaa, jota he voivat jakaa omissa sosiaalisissa verkostoissaan. Aineettomassa yhteispääomassa oppimisella on jalansijansa, sillä havaitut kokemukset ja historiatieto yhdistyvät keskinäiseksi kokonaisuudeksi. Suomalainen talkooperintö rakentuu vapaaehtoisten toiminnan myötävaikutuksessa, koska talkoolaiset ylläpitävät perinteitä omissa vapaaehtoisprojekteissaan. Isänmaallisessa talkooperinteessä on henkisiä ulottuvuuksia, kuten altruistinen hyväntahtoisuus, vaatimattomuus ja ahkeruus työnteon aikana. Käytännön ulottuvuus ilmenee talkoojärjestäjien talkoolaisten ”palkitsemisena” ruoka- ja juomatarjoilulla.

Kuvio 1.5 Vastaajien mielipiteet sosiaalisuus temasta

Kuvion 1.5 vastauksissa on vastanneiden leiriläisten mielipidevastausten keskiarvot kysymyksittäin. Leiriläiset ovat tavanneet paljon uusia ihmisiä kulttuuriperintöleirillä. Leiriläiset ovat myös valmiita tapaamaan uusia ihmisiä ja olemaan heidän kanssaan avoimia ja innokkaita seurustelemaan. Leiriläiset ovat sosiaalisia, eivätkä juuri vetäydy sosiaalisesta kontaktista. Tätä vahvistaa myös väittämä 2.16 keskimääräisesti mielipiteellä eri mieltä. Suuri joukko vastaajista on täysin samaa mieltä siitä, että leirin yhteishenki on erittäin hyvä. Talkooporukkaan kuulumisen on myös vahvaa, koska enemmistö väittämään vastanneista asetti mielipiteensä ”täysin samaa mieltä”-akselille. Talkooleiriläisten motiivi ei näyttänyt olevan uusien ihmissuhteiden luominen, sillä vastaajista suuri osa ei ole tullut leirille muodostamaan pidempiaikaisia ihmissuhteita. Leirillä ihmissuhteet ovat enimmäkseen heikkoja suhteita ja tilannekohtaisia. Alkuperäisessä kyselylomakkeessa viitosen eli vastausvaihtoehdon kohdalla on ilmaisu ”Todella paljon eri mieltä”.

Taulukko 2.4 Yhteenveto sosiaalisen teeman haastatteluista

	Alaluokka	Yläluokka	Teorian yläkategoria
	Yhteisöllinen yhteistyö	Sosiaalinen vuorovaikutus	Sosiaalinen pääoma
Pelkistetty ilmaus	Talkootoiminta on yhdessä tekemistä, joka muokkaa sosiaalisia taitoja.	Talkootyöstä erottuu yhteisöllisyys eri tavalla kuin virkamiestyönä valmistelussa.	Yhteisöllisyys on tärkeätä tekemisessä. Töiden jälkeen kokoonnutaan yhteisöllisesti ja jutellaan rennosti.
	Kiva olla yhteisönä mukana suuressa kokonaisuudessa.	Ihmiset voivat tutustua toisiinsa talkoissa. Talkootyö kasvattaa suvaitsevaisuutta.	Talkoolainen tykkää saman henkisten ihmisten läsnäolosta. Lisää yhteisöllisyyttä, jos osanottajat jakavat saman tietopohjan.
	Vapaaehtoiset saavat olla sosiaalisia, koska toiminnassa hakeudutaan tuntemattomien ihmisten seuraan.	Maaseudulla yhteisölliset projektit ovat tuttuja.	Leirillä on hyvä porukka.
	Sosiaalinen luottamus	Sosiaalinen luottamus liimana	Sosiaalinen pääoma
	Luottamus viranomaispuoleen täytyy olla, jotta asiat hoituvat asiallisesti.	Sovituista yhteisistä asioista on pidettävä kiinni, vaikka jäsenistölle ei makseta palkkaa.	Talkooyhteisön olemassa oleminen takasi turvallisuuden tunteen. Talkoolaisena helppoa, koska ei tarvinnut huolehtia aikataulutuksesta itse.

Taulukon 2.4 teema on sosiaalisuus ja vuorovaikutus. Ihmisten kanssakäymiseen erilaisissa verkostoissa liittyy usein sosiaalinen todellisuus. Ryhmissä sosiaaliset siteet ovat voimakkaina läsnä, sillä ryhmän jäsenet vuorovaikuttavat toisiinsa ryhmän sisällä ja sen ulkopuolelle. Vapaaehtoisryhmissä sosiaaliset siteet ovat myös läsnä. Yhden taulukon pelkistetty ilmaus osoittaa, että talkoolaiset toimivat yhdessä ja heidän vuorovaikutustaidot kehittyvät samalla. Toisen pelkistetyn ilmauksen mukaan luottamus saa aikaan konkreettisia muutoksia ilman taloudellista palkitsemista. Aineiston alaluokka on yhteisöllinen yhteistyö, jonka merkitys postmodernissa yhteiskunnassa on kiistaton. Yhteistyö auttaa hallitsemaan epävarmuutta dynaamisissa toimintaympäristöissä. Toinen aineistosta heijastuva alaluokka sosiaalinen luottamus liittyy sosiaaliseen pääomaan, koska moderneissa verkostoissa luottamus on hallitseva ominaisuus. Aineistosta kumpuavat yläluokat ovat sosiaalinen vuorovaikutus toiminnassa ja luottamus liimana. Sosiaalinen pääoma on teoreettinen yläkäsite, joka on laaja kattokäsite.

”Sehän on sitten taas ihmiset ovat persoonia, että tota, joku keskittyy enemmän siihen niin kun, mites voi sanoa: Siihen suorittamiseen. Osa muistaa pitää taukoja ja jutella ihmisten kanssa.” (Leiriläinen 2015)

Sitaatista käy ilmi leiriläisten luonteenpiirteiden rikkaus. Talkoolaisilla on erilaisia keinoja ylläpitää sosiaalista vuorovaikutusta talkootehtävien aikana. Osa ihmisistä on työorientoituneita tavoitteiltaan, kun taas osa uhraa enemmän aikaa keskustelutuokioille.

”Mun mielestä kuitenkin, että kaikki on tauolla yhtä aikaa on se hienompi, [...]. Mutta toisaalta se, että muistetaan pitää sitä taukoa ja ollaan yhdessä tauolla. Siinä on kaikenlaista jutustelua ja muuta, näinhän se pitää olla” (Leiriläinen 2015)

Leirien ohjelmassa oli runsaasti ruoka- ja kahvitaukoja niin leirikeskuksessa kuin maastossa. Ohjaajat muistuttivat leiriläisiä tauoista. Vaikka osa talkootehtävistä on yksilösuorituksia kuten heinikon niittäminen pieneltä alueelta, niin tauolla on mahdollista olla sosiaalinen ja vaihtaa ajatuksiaan muiden kanssatalkoolaisien yhteisössä.

”Nyt kun täällä on ollut nii, meillähän on ollut varsin mukava ja hyvä porukka, ahkeraa kiinnostunutta väkeä. Kyllä mä varmaan lähden uudestaankin vastaavalle.” (Leiriläinen 2015)

Vuoden 2015 leirin vapaaehtoisuhteisöllä oli hyvä asenne ja he olivat kiinnostuneita asiantuntijoiden jakamasta kulttuurihistoriallisesta tietopohjasta. Talkoissa ei ilmennyt laiskuutta, koska vapaaehtoiset olivat työteliäitä. Kyseinen vapaaehtoinen saattoi innostua osallistumisestaan uudestaan onnistuneen kokemuksen vuoksi.

”Sellanen verkostoiminen on kanssa tärkeätä, että tekee sitä ja on verkostoitunut, ja tuntee paljon ihmisiä ja käy keskusteluja niiden kanssa kyllä siinä tulee sellanen laaja tuttavapiiri, ja sellanen alan harrastajapiiri kaiken kaikkiaan, joiden kanssa on kiva olla ja toimia.” (Kohdeaktiivi 2015)

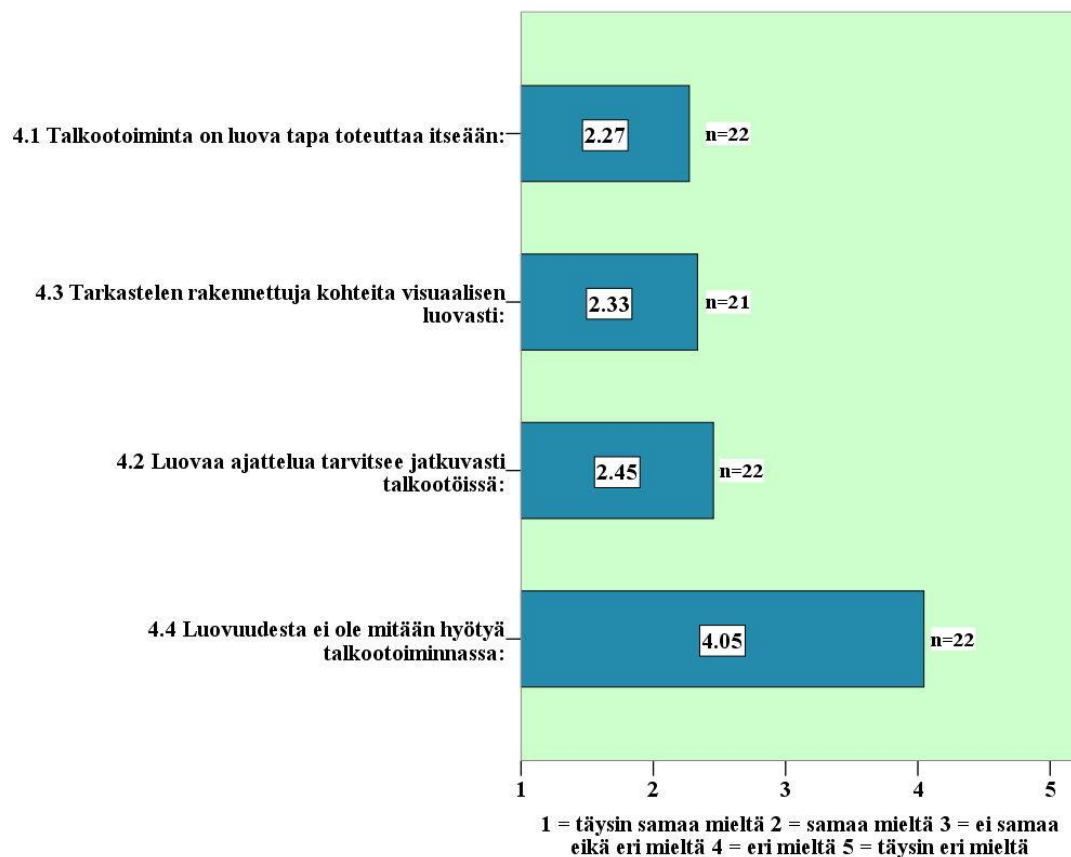
Kulttuuritoiminta voi antaa pidempiaikaisia ihmissuhteita, jotka perustuvat luottamuksellisiin ja pidempiaikaisiin ihmissuhteisiin. Yhteisöä kuvaa vihkiytyminen tietyn mielenkiinnonkohteen ympärille. Yhteisössä konkreettinen tekeminen on mielekästä. Luottamus on kulttuuritoiminnassa pääasiassa yhteisöllistä, mikä perustuu hyvin toimimiin ihmissuhteisiin. Tällaisessa luottamuksessa ei ole varsinaisesti kyse taloudellisesta luottamuksesta, missä esimerkiksi taloustietojen paikkaansa pitävyyttä velvoitetaan legaalisti.

”Että toivottavasti sellaseen projektiin lähtee ihmiset, että jotka tykkää olla toistensa kanssa.” (Leiriläinen 2015)

Kulttuuriperintöprojekteissa ja talkootoiminnassa on leiriläisen mukaan hyödyllistä olla sosiaalinen eikä vetäytyvä persoona. Sosiaalisuus on tärkeää yhteisissä projekteissa, koska toiminnallinen yhteispeli voi innostaa tehokkaaseen päämäärähakuisuuteen. Talkooporukassa sosiaalista pääomaa tuotetaan vuorovaikutuksen avulla, koska vapaaehtoiset toimivat keskenään yhteishengessä. Vapaaehtoisten persoonien on tärkeätä olla ulospäin suuntautuneita.

6.2 Kulttuuriperintöharrastukseen on lukuisia motiiveja, jotka irtaannuttavat arkirutiineista

Leiriläisistä useat asiat ovat kiinnostavia ja rentouttavia kulttuuriperintötalkoissa. Luova käsillä tekeminen mukavassa yhteisössä, kauniissa maisemassa, historian äärellä motivoi useita talkoolaisia.

Kuvio 1.6 Vastaajien mielipiteet luovuusteemasta

Kaikki 22:sta leiriläistä on vastannut luovuutta koskeviin kysymyksiin lomakkeen kohdissa 4.1, 4.2 ja 4.4, ainoastaan kohdassa 4.3 on 21 vastausta. Vastausten perusteella talkootoiminta on kohtalaisen luovaa tekemistä, koska kohdassa 4.1 vastaukset ovat jakautuneet enimmäkseen ”samaa mieltä”-kohtaan. Väittämässä 4.4 havainnollistaa luovuuselementin vaikutusta talkootoiminnassa, koska vastaajista enemmistö on eri mieltä siitä, että luovuudella ei ole mitään jalansijaa talkootyössä. Luovuutta ei tarvita välttämättä jatkuvasti talkoissa, mutta ei luovasta ajattelusta ole haittaa.

Annoin vastaajille mahdollisuuden määritellä, mitä luova ajattelu on kulttuuriperintökohteiden talkootyössä. Vastauksia tuli ainoastaan kolme kappaletta 22 vastaajan joukosta. Esille tulleita asioita ovat oma-aloitteisuus, opitun soveltaminen ja hahmotuskyky nähdä tuleva kehitys optimistisesti. Kyseiset asiat esiintyvät kerran, joten ne ovat subjektiivisia näkemyksiä.

”Luovuutta on just se, että osaat ohjautua johonkin suuntaan ja osaat tehdä päätöksiä, mitä sä nyt teet ja tavallaan niiden raamien puutteessa, mitä siellä on annettu, että osaa toimia. Ei siellä sellasta luovuutta tarvittu, jossa luodaan aivan uutta.” (Leiriläinen 2016)

Vuoden 2016 kulttuuriperintöleirillä ei korostunut luova ajattelu, koska käytännön luovuutta ei tarvinnut talkoolaisen tekemässä työssä. Luovuus liittyi itseohjailtavuuteen ja päätöskykyyn. Toisaalta luovuus tulee sovittaa omaan toimintaansa, koska reunaehdot ovat normittuneita ylhäältä organisatiorakenteesta kumpuavia. Luovassa toiminnassa on inhimillisiä piirteitä, mitkä liittyvät yhteisölliseen oppimiseen. Yhteisöllinen oppiminen on tehokkainta oppimista suosivissa ja suvaitsevissa toimintaympäristöissä. Kuitenkin toinen talkootehtävä liittyi ulkorakennuksen saumojen uusimiseen, jossa olisi enemmän urakoitu luovuuden kanssa teknisessä ulottuvuudessa. Tämä käy ilmi seuraavasta sitaatista:

”Jos mä olisin ollut siinä navetan rappausryhmässä, siinä olis varmaan tullut sellaista tarvetta, että olis tullut tarve tehdä ratkaisuja, ja tullut tarve päättää paljonko mä laitan tätä ainetta tänne kivien väliin [...]” (Leiriläinen 2016)

Luovuus on sidoksissa talkootehtäviin, joita leiriläisillä oli mahdollisuus valita kiinnostuksiansa perusteella. Luovuuden runsaus on tehtäväkohtaista, mutta rakennustöissä luovuus on selvästi erottuva toiminnan elementti. Kollektiivinen yhteisö voi voimistaa yksilön luovaa toimintaa talkoiden työprosesseissa, jos luovuudelle luodaan edellytykset, kuten järjestetään riittävä määrä työkaluja.

”[...] No luovuus on kaikessa tekemisessä on tärkeämpiä asioita ihmisen elämässä. Sanotaan, muka joku ei ole luova, mutta ei sellasta ihmistä ole varmaan ole, joka ei ole luova.” (Leiriläinen 2015)

Sitaatista käy ilmi, että luovuutta on vaikea erottaa todellisuudesta. Luovuuteen voi liittyä ennakkoluuloja, koska luovuuden olemassaolo voidaan kyseenalaistaa. Luovuus näyttäytyy eri tavoin persoonasta riippuen. Sitaatista huomaa luovuuden siteen käytännön tekemisessä.

”Vapaaehtoisten innostuneiden ihmisten tapaaminen on samalla myös innovatiivinen tapahtuma, joka voi aina synnyttää jotain uutta. (Soininen, henkilökohtainen tiedonanto 9.11.2015)”

Toisin sanoen yhteistyössä voi tapahtua luovaa uuden ilmaantumista. Modernissa maailmassa erilaiset ammattirajat ylittävät työpajat ovat yleisiä, missä tiimeissä ideoidaan ja luodaan innovaatioita.

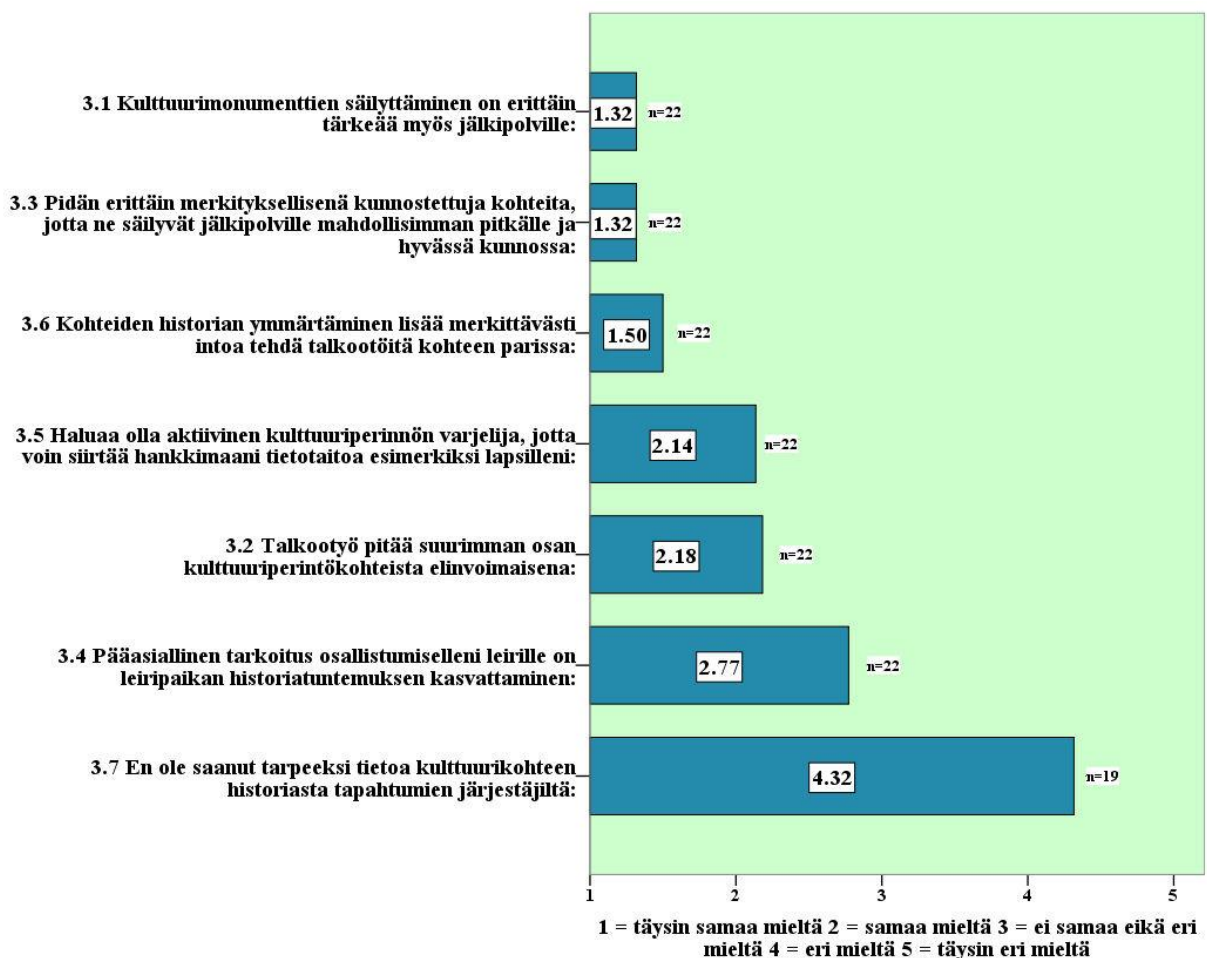
”Luovuus on innovatiivisuuden perusta. Vaikka kulttuuriperinnön hoidossa käytetään perinteisiä työmenetelmiä, niin aina on oltava tilaa luovuudelle ja innovatiivisuudelle.” (Soininen, henkilökohtainen tiedonanto 9.11.2015)

Innovatiivisuus ja luovuus kulkevat rinnakkain. Perinteiset työmenetelmät eivät saa syrjäyttää luovuutta ja innovatiivisuutta talkoissa. Ilman luovuutta kehitys pysähtyisi, koska silloin ei annettaisi tilaa muutoksille ja mielikuvitukselliselle ongelmanratkaisulle.

Taulukko 2.5 Yhteenveto luovuus teeman haastatteluista

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Teorian yläkategoria
	Tekninen luovuus	Pragmaattinen luovuus	Luovuus
	Luovuutta rakentamisen yksityiskohtaisissa ratkaisuissa.	Luovuus tulee esille kohteen käytännön tapahtumien suunnittelussa.	Luovuutta voi hyödyntää kohteen vallinnassa ja kohteen kehittämissuunnittelussa.
	Leirillä ei tarvetta luovuudelle, jossa luodaan tyhjistä uutta. Kuitenkin luovuus korostui aktiivisessa toiminnassa.		
	Luova ajattelu	Subjektiivinen luovuus	Luovuus
	Luovuutta on kyky ajatella mahdollisimman myönteisesti ilman negatiivisia tunteita.	Ihmiset eivät tiedosta omaa luovuuttaan. Luovuus kaivetaan esille siinä hetkessä, taidoista huolimatta luovuutta löytyy jokaisen sisältä.	Luovuudella voi keksiä iskevämpiä juttuja uutisvirrasta.
	Yksittäisen henkilön luovuus sai aikaan adoptointipäätöksen. Uusia ideoita ei synny ilman luovuutta.	Tapahtumat lähtevät liikkeelle luovasta hulluudesta ja innostuksesta.	

Taulukon 2.5 yhden pelkistetyn ilmauksen mukaan luovuus voi henkilöityä synnyttäen paikallisen menestystarinan. Toisen pelkistetyn ilmauksen mukaan pragmaattisesta luovuudesta on hyötyä konkreettisesti toiminnan järjestämisessä. Taulukon teema ja yläkategoria on luovuus. Kyselylomakkeen vastausten perusteella voi todeta, että luovuus on vaikea teema arvioida ja yhdistää talkootyöhön. Vapaaehtoistyössä esiintyy kuitenkin jonkin asteista luovuutta. Haastattelujen perusteella luovuudesta voi erottaa kaksi erityyppistä luovuutta, jotka ovat alaluokittain luova tekninen luovuus ja luova ajattelu. Olen nimennyt yläluokaksi pragmaattisen luovuuden, joka viittaa tekemisessä heijastuvaan luovaan ajatteluun. Toinen aineiston yläluokka on subjektiivinen luovuus, joka tarkoittaa persoonien sisäistä luovuutta. Subjektiivinen luovuus voi olla kanssaimisia innostavaa ja innovatiivisen inspiroivaa. Pragmaattinen luovuus tulee näkyväksi rakentamisessa ja remontoinnissa.

Kuvio 1.7 Vastaajien mielipiteet kulttuurihistoriateemasta

Leiriläisten mukaan kulttuurihistorian säilyttäminen on merkityksellistä, koska 22:sta vastauksesta enemmistö on väitteen kanssa ”täysin samaa mieltä”, samoilla linjoilla. Enemmistön mukaan kohteiden kunnossapitäminen jälkipolville on erittäin tärkeää. 19:sta vastauksesta tulee esille se, että kulttuurikohteiden historiasta asiantuntijat ovat kertoneet riittävästi. Vastaajat ovat samaa mieltä siitä, että historian ymmärtäminen lisää intoa tehdä työtä talkookohteessa.

”Taas raja-aitoja rakennetaan maailmalla aktiivisesti. Ja aikana puhuttiin siitä, kun tää projekti käynnistettiin. Tässä on Berliinin muurin lisäksi esimerkki kaadetusta muurista, joka on turha ollut silloin aikana. Joka on vaikeuttanut ihmisten elämää.” (Kohdeaktiivi 2015)

Sitaatista käy hyvin ilmi kulttuurihistorian ajankohtaisuus ja sidosteisuus eri historian vaiheisiin. Vaikka itse kohde olisi vuosisatoja vanha, voi se muodostaa tarinallisuutta nykyaikaan. Kulttuuriperintöä tutkimalla voidaan tehdä johtopäätöksiä sen vaikutuksista paikalliseen arkielämään vuosisatojen taakse.

”Täähän on arjen historiaa, eli tavallisten ihmisten historiaa. Että musta sen säilyminen, säilyttäminen on yhtä tärkeätä, kun jotkut isommat instituutiot [...]” (Kohdeaktiivi 2016)

Yksittäisen kohteen historia voi ankkuroitua jokamiehen historiaksi, joka kertoo paikallisesta arjesta. Kohdeaktiivin mukaan kohteen koko ei vaikuta sen arvokkuuteen ”säilyttämisen” kannalta. Sitaatista käy ilmi se, että kulttuurikohteiden arvostus on kaksijakoista. Yhteiskunnassa kulttuurikohteet voivat olla niin sanottuja korkeakulttuurillisia instituutioita, tai kulttuurikohteet voivat olla ruohonjuuritason pyörittämiä kulttuuripaikkoja.

”[...] Jos sä tunnet sun asuinpaikan tarinan tai tunnet siihen yhteyttä niin, et sä silloin hajota paikkoja esimerkiksi noin karrikoidusti.” (Kohdeaktiivi 2016)

Asuinpaikan historian tunteminen saattaa lisätä kohteen kunnioitusta, mikäli kokijalla syntyy tunne-side paikkaan. Narratiivinen kerronta voi muodostaa siteet paikkaan.

”Se on myöhästä niinkun tossa Rapolassa muutamia kohtia on mennyt. Mutta sitten on turha enää itkeä. Sitten on vaan luotava uusia, tuhansien sukupolvien sitten taas.” (Leiriläinen 2015)

Kulttuurihistorian tuhoaminen muuttaa konkreettisesti todellisuutta. Kulttuurihistorian luominen on pitkäaikainen prosessi, joka kestää useita sukupolvia. Tuoretta kulttuurihistoriaa syntyy uusien sukupolvien myötä. Suojelumääräykset eivät aina takaa kulttuuripaikan säilymistä jälkipolville, koska ihmiselle voi tapahtua vahinkoja sattumalta tai väliin pitämättömän ympäristöasenteen vuoksi.

”Niin kun tossa leirillä huomas: Siellä oli todella eri tyyppisiä ihmisiä tai sellanen tunne tuli, että oli hyvin erilaisia, mutta kaikkia yhdisti se kiinnostus historiaan [...]” (Leiriläinen 2016)

Leirille voi osallistua erilaisia persoonia ja eri tavoin ajattelevia ihmisiä. Leiriläisiä yhdistävä motiivi oli jonkin tasoinen kiinnostus historiaan. Erialsisuuden suvaitseminen on rikkaus ja toisaalta se voi viitata kaupunkitutkimuksessa luovan luokkaan olemassaoloon. Sosiaalisissa verkostoissa erilaisten ihmisten toiminta voi saada aikaan ”hyviä juttuja”, jotka voivat levitä yleisiksi käytännöiksi oman verkoston ulkopuolelle. Aluekehittämisessä erilaisten ihmisten näkemykset voivat saada aikaan hienoja prosesseja lokaalitasolla luoden monitasoista luovuutta kehitykseen.

Taulukko 2.6 Yhteenveto haastateltujen kulttuurihistoriateemasta

Pelkistetty ilmaus	Alaluokat	Yläluokat	Teoreettinen yläkategoria
	Yhteenkuuluvuus kulttuuripaikassa	Tunneside kohteeseen	Kulttuurihistoriallinen perintö
	Pitkä tunneside kulttuuriperinnön henkilöityneeseen paikkaan.	Usein vieraillut kulttuurikohteissa.	Leiriläinen haluaa pian lähteä retkeilemään (leirin jälkeen) esittelemään arkeologista havaintoa.
	Kiinnittyminen tunnesiteellä suosikkipaikkaan, jonka ohi kulkenut.	Jäsenistön ei tarvitse olla alkuperäisiä asukkaita, vaan heillä voi olla paikallisia sukulaisyhteyksiä.	
	Arkipäiväinen tunneside kohteeseen ja sen pihapiiriin	Kulttuurihistorian itseisarvoisuus	Kulttuurihistoriallinen perintö
	Kohde on kiinnostava ja kohteen historia sekä pihapiiri.	Arvo suhteutettava paikalliseen kontekstiin, kohteita vaikea verrata kansainvälisesti.	Paikalliset asukkaat osallistuneet adoptiokohteen työlle ja osallistuneilla on motiivi kohteen säilyttämiselle.
	Kohde tuo alueelle tietynlaista tunnelmaa. Se on tärkeä paikka paikallisille asukkaille!	Kohteen historiallinen arkipäiväisyys yhteisön näkökulmasta kiinnostaa. Yhteys on hyvä kartoittaa tarinoilla ja kokemuksilla paikan ja ihmisen välille.	
	Historiallisen sivistyneisyyden ja menneisyyden arvostaminen	Kulttuurihistorian ymmärrys	Kulttuurihistoriallinen perintö
	Lähiseudun kulttuuriarvo siirtyy jälkipolville.	Historia kertoo jälkipolvien tarinaa.	Kohteen historian tunteminen tärkeää. Asiantuntijat tietävät enemmän kysyttäessä.
	Historiallisen mittakaavan hahmottaminen tärkeää.	Sitoutuminen ja tunneside syntyvät leirille osallistumisen myötä kulttuuri perintöön. Opitaan arvostamaan historiaa, eikä tuhota kulttuuriperintöä ehdoin tahdoin tai vahingossa.	Kohde mahdollista rinnastaa territoriaalsiin rajoihin ja niiden hajottamiseen. Rajojen territoriaalisuus aina paikallisesti ja globaalisti ajankohtainen tema.
	Aidan rakentaminen on erikoinen historiallinen tapahtuma, koska se on katsottu tarpeelliseksi aikoinaan.	Raha ei korvaa sukupolvien saavutuksia.	Yksittäinen arkeologinen löydös (vanha tulisija) jäi leiriläisen mieleen. Arkeologiset löydökset antavat perspektiiviä omaan elämään. Historiallinen aikajana näkyminen on tärkeää.

Taulukon 2.6 pääasiallinen teema on kulttuuriperintö ja historiallinen näkökulma. Kulttuuriperintökohteisiin liittyy historiaa, joka on paikallisen arkipäiväistä ja laajemmin alueellista. Yksi taulukon pelkistetty ilmaus liittyy spekulointiin siihen, miksi kiviaita on nähty tarpeen rakentaa Pispalaan ai-

koinaan. Kuitenkin moderneissa yhteiskunnissa voidaan nähdä rajaavien esteiden perustaminen turhana asiana. Taulukon alaluokat liittyvät yksilön paikkasiteeseen kulttuurikohteissa. Paikkaside voi olla vapaaehtoiselle henkilökohtainen siksi, koska hän on voinut nuorempana kokea paikan merkityksen ohikulkumatkallaan tai hänellä on jonkinlaisia sukulaissiteitä kulttuurimiljööseen. Taulukon aineiston alaluokka liittyy kulttuurihistorian oppineisuuteen, sillä vapaaehtoiset näkevät sivistyneisyyden jollakin tavoin merkityksellisenä asiana elämässään. Tiedonjanoiset kulttuuriharrastajat voivat saada erittäin paljon irti Monumetti-toiminnasta jakaen oppejaan ja innostusta uusille potentiaalisille vapaaehtoisille. Yläluokat ovat tunneside kohteeseen, kulttuurihistorian itseisarvoisuus ja kulttuurihistorian ymmärrys. Kulttuuriperintö on monisyinen asiakokonaisuus, joka liittyy historiaan ja perinteisiin. Vanhat rakennukset kertovat sukupolvien elämästä ja toisaalta yhteiskunnan hallitsevista trendeistä ja arkkitehtuurista. Kulttuurikohdetta voi arvottaa paikallisesti ja laajemmin alueellisesti esimerkiksi kaupunginosatasolla. Teoreettisen yläkategorian olen nimennyt kulttuurihistorialliseksi perinnöksi, jossa kulttuurihistorialliset yksityiskohtaiset seikat nivELYvät yläkategorian sisään.

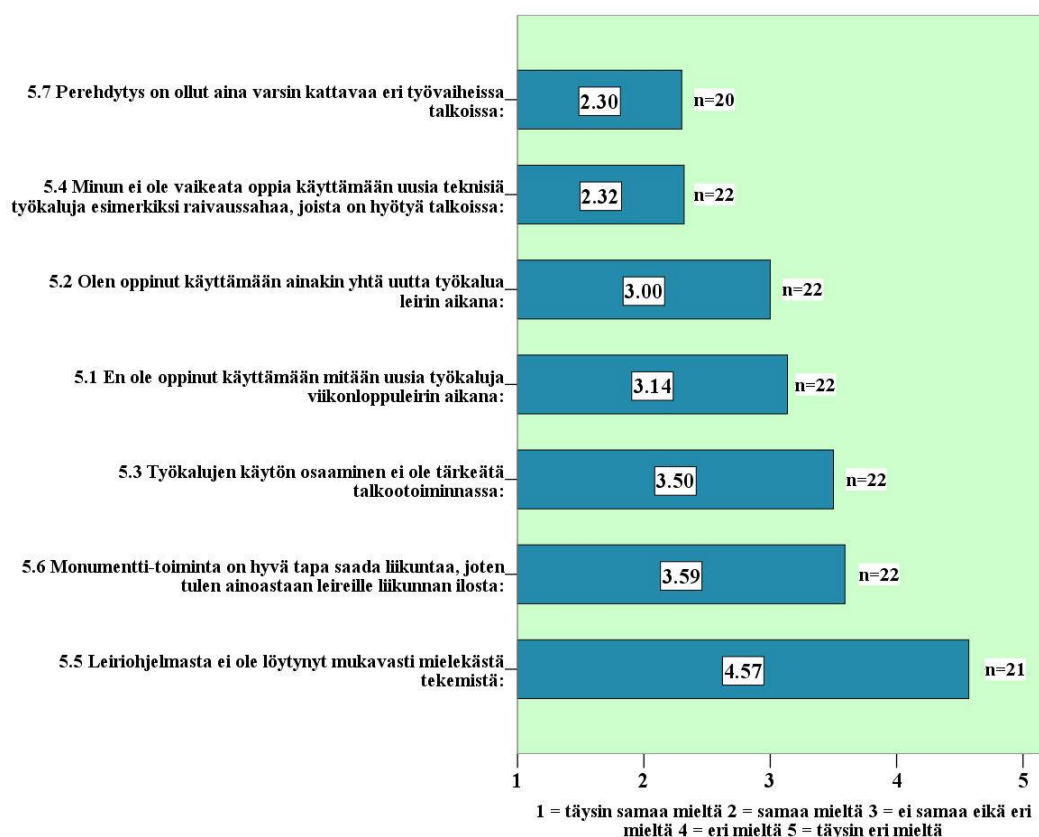
Kulttuuriperintöleiriläiset osallistuivat leirille jonkinlaisesta kiinnostuksesta kulttuuriperintöä kohtaan tai kiinnostuksesta aluetta kohtaan. He toimivat leiriohjelman mukaisesti osallistuen leirillä tapahtuneisiin aktiviteetteihin. Leiriläiset ovat yksilöitä, mutta he ovat myös vertaisryhmä, joka toimii yhteisen tavoitteiden valmiiksi saamiseksi. Leiriläisille asetettu yksi tavoite oli saada pakarirakennus tervattua, jolloin yksilöiden tekeminen oli riippuvaista koko ryhmän yhteen hiileen puhaltamisesta. Havaintojeni perusteella talkoolaiset toimivat yhtenäisesti ja solidaarisesti, eikä konflikteja ilmennyt leirin aikana.

”Ei voi ymmärtää nykyisyyttä ellei tunne mennyttä. [...] Merkittävät paikat kotiseudun historiassa yhdistävät ja muovaavat identiteettiä. Ei huomaa kun on seudulla, mutta sitten kun lähtee pois ja palaa takaisin. Siinä se konkreettisin tieto on.” (Kohdeaktiivi 2016)

Niin kauan kuin ihminen on elänyt yhteisöissä esimerkiksi organisoiduissa kyläyhteisöissä, sinne on syntynyt kollektiivisia mielipaikkoja, joissa erilaiset ammattiryhmät ja yhteiskuntaluokat ovat koontuneet julkisesti. Yhteisö on luonut paikan historiaa ja koostanut paikallisidentiteettiä. Kollektiivisessa yhteisössä tieto on vaihtanut omistajaa ja jalostunut osaksi paikallishistoriaa. Sitaatista käy ilmi, että omaksuttu identiteetti ei ole aina itsestäänselvyys, koska paikkaan kuulumisen voi todeta lähdettyään pois paikasta. Takaisin tuleminen voi vahvistaa entisestään tunnesidettä paikkaan.

”Kaiken kaikkiaan se on henkinen perintö ja nähtävyys. Tällein ihmisiä on haudattu näin, nyt ne haudataan näin ja on erilaisia mahdollisuuksia. Se on kuin muinaiskalmisto: se on kuin hautausmaa, yhtä arvokas meidän entisille sukupolville” (Kohdeaktiivi 2015)

Adoptoi-kohde on hieno vierailukohde ja kulttuurihistoriallinen perintö menneiltä sukupolvilta tuleville sukupolville. Kohteen merkityksellisyyttä lisää sen historiallinen tarinallisuus, joka viestii aikakauden hautauskäytännöistä. Ilman kulttuurihistoriallista perintöä ei voisi kuivitella, tutkia, päätellä tai nähdä esi-isiemme elämänkaarta nykyisyydessä.

Kuvio 1.8 Vastaajien mielipiteet teknisestä teemasta

Kuviossa 1.8 väittämät koskevat käytännön talkootyötä, joka liittyy tekniseen suorittamiseen. Talkoissa on perinteisesti käytetty erilaisia työkaluja ja apuvälineitä. Viikonloppuleirillä työkaluja olivat maalisuti, viikate, mitta, saha ja raivaussaha. Leirivetäjät hoitivat talkoolaisten perehdyttämisen. Väittämässä 5.7 leiriläisten mielestä perehdyttäminen on ollut huolellista eri työvaiheiden osalta, koska mielipide ”samaa mieltä” on selvästi edustettuna. Viikonloppun aikana ei esiintynyt monimutkaisia, perehdyttämistä vaativia tai ennennäkemättömiä työkaluja leiriläisten mielestä. Tätä havainnollistavat väittämät 5.1 ja 5.2, vastauksissa on dominoivana vastausvaihtoehtona ”ei samaa eikä eri

mieltä”. Leiriohjelma on erittäin hyvä, sillä se on aikataulullisesti erittäin tiivis. Leiriläisten mielestä ohjelma ei ollut tylsä, koska siitä löytyi mielekästä tekemistä. Tämä käy ilmi väittämästä 5.5, jossa enemmistö vastauksista on kohdassa eri mieltä. Kyseisessä kohdassa on 21 vastausta.

”No tota mä näin, että siellä oli vesureita jaossa. Mä en kyllä uskaltanut ottaa sellaista. Että sellaisella olisin voinut, se näytti liian vaaralliselta ja mulla oli omat oksasakset mukana [...] kun niitä käytin, ja siellä hautausmaalla tiskiharjaa ja lapiota. Ei ollut mitään uusia työkaluja.”
(Leiriläinen 2016)

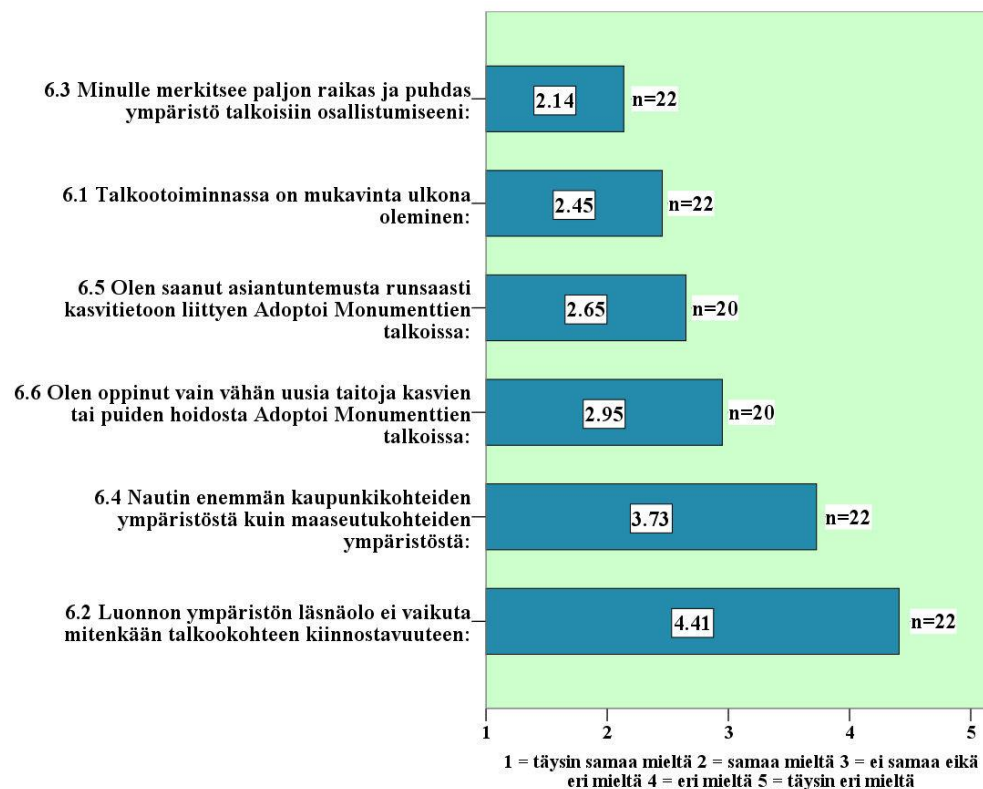
Leirillä tarvittiin yksinkertaisia työkaluja, mutta myös hieman monimutkaisempia työkaluja kuten raivaussahaa vuoden 2015 leirillä, ja vuoden 2016 leirillä betonisekoitinta ja muurarin kauhoja ja tasoittimia. Teknisiin työkaluihin ohjaajat antoivat perehdytyksen ja valvoivat talkoolaisten työkalujen käyttöä. Työkalujen käyttämisestä sai itse säädellä valitsemalla talkootehtäviä ja päättämällä itse mihin työvaiheisiin osallistuu. Sitaatista käy ilmi, että tekninen näppäryys tai uskallus uusien työkalujen käyttämiselle ei ole itsestäänselvyys. Huomioitavaa on se, että talkoolainen pakkasi leirille henkilökohtaiset ”oksasakset”, joka kertoo vapaaehtoisen korkeasta käsillä tekemisen motivaatiosta.

”Opastaulua ei ole vielä pystytetty, koska joudutaan todennäköisesti irroittamaan niitä listoja ja verhouslautoja ja pystyttämään telineitä mahdollisesti pyörittelemään kaivinkonetta. Kiviportaatt ladottava uudestaan. Täytyy kuvata uudestaan, että vesi ei joudu ettei kallistu rakennukseen päin. Tai juoksuta vettä sinne alle. Ennen kuin tällaiset työt on tehty ja sulan maan aikaan. Sitä tekstiä viilattiin viime syys-kesä- ja vielä talvellakin. Nyt taulu valmiina. [...]. Ei vaadi muuta kuin kuopan, tuomisen ja paikan katsomisen eri tahojen kanssa. Perinneseuran osuus hyvin pieni.” (Kohdeaktiivi 2016)

Sitaatista käy hyvin ilmi, että opastaulun pystyttäminen on hyvin tekninen toimenpide, jossa on useita työvaiheita. Kaivinkoneen ja Suomen vuodenaikojen vaikutus opastauluprojektissa tulee huomioida tarkoin ennen esineen pystyttämistä. Vesieristyksen onnistuminen vaatii teknistä perehtyneisyyttä rakennusmenetelmiin ja rakennusmateriaalituntemusta. Perinneyhdistyksestä ei välttämättä löydy kaikkia tarvittavia teknisiä asiantuntijoita, jolloin joudutaan pyytämään osaamista yhteisön ulkopuolelta. Loppujen lopuksi yhdistyksen rooli voi olla melko pieni tietyissä teknisluonteisissa toimenpiteissä. Sen sijaan yhdistys voi päättää itse opastaulujen sisällöistä kuten historiataustojen ja talkootapahtumien kerronnasta, sekä valita valokuvia omien mieltymystensä perusteella.

Ammattihenkilökunnan työssä korostuvat tulevaisuudessa ohjaus, opetus ja valvonta (Soininen, henkilökohtainen tiedonanto 9.11.2015). Vapaaehtoiset ovat lahjakkuuksiltaan erilaisia ja heiltä ei voi edellyttää teknistä osaamista erilaisissa talkootöissä. Vapaaehtoisten rooli on ennen kaikkea olla

oppija. Valvonta on tärkeää talkootöissä turvallisuuden ja rakennusvirheiden ennaltaehkäisyn vuoksi. Soinisen (2015) mukaan ”työn luvanvaraisuus” ja ”työturvallisuusohjeistus” pitää huomioida talkootyön järjestämisessä (Soininen, henkilökohtainen tiedonanto, 9.11.2015). Työturvallisuuden huolehtimisessa on tärkeää toimittaa työsuojeluvälineet talkoopaikoille ajoissa, jolloin turvallisuusmääräysten huomioiminen alkaa ennen varsinaista talkootapahtumaa.

Kuvio 1.9 Vastaajien mielipiteet ympäristöteemasta

Kuviossa 1.9 teemana on luonto ja ympäristö. Väittämissä 6.5 ja 6.6 on 20 vastausta, muissa teeman väittämissä on 22 vastausta. Yksi leirin asiantuntijoista luennoi perinnekasveja ja talkoopaikalla esiteltiin kasveja maastosta, joten kasvituntemusta oli mahdollista saada leirin aikana. Leiriläisten mielipiteissä korostuu raikas ja puhdas ympäristö, sillä väittämässä 6.3 on vastauksissa enemmistö-vaihtoehtona samaa mieltä. Luontoympäristöllä on arvonsa talkookohteissa, sillä väittämän 6.2 vastauksissa nousee esille kohta ”eri mieltä” kysyttäessä luontoympäristön puuttumisesta talkookohteissa.

”No sitten [...] Maisemat tietysti, sehän sielä on, huikeat maisemat siellä hoitokohteella, siellä vuoren juurella tai alla, kalmistoalue se sehän on aivan kuvauksellinen. Se on ollut mun suosikki maisemista ennen moottoritietä, kun mentiin Helsinkiin päin, niin ne seudut on tosi upeita. Samoin kun sieltä Linnanvuoren päältä.” (Leiriläinen 2015)

Talkoita tehtiin hienossa luontoympäristössä, jossa oli visuaalinen stimulantti läsnä. Rapolan alue on ainutlaatuisen kaunis maisema, sitä voi verrata arvomaalaukseen. Upeilla maisemilla ja laajalle avautuvalla näköalalla on myönteinen vaikutus paikan kulttuuriarvoon liittyen. Rapolan alueelta nousee hienoja yksityiskohtia kuten Rapolan Linnanvuoren lähiympäristö.

”Jos kohdetta ajatellaan se on aika pieni, että jos me pari kertaa käydään vuodessa siellä rikkaruohot tasottamassa. Se ei kyllä rasita ketään, se on todella vähäistä.” (Kohdeaktiivi 2015)

Kohteen koko ei vaikuta ympäristöulottuvuuden kokemiseen. Kohteiden työmäärät ympäristön hoitotoimenpiteissä vaihtelevat. Aktiivin mukaan yksinkertaiset fyysiset hoitotoimenpiteet, kuten rikkakasvien niittäminen eivät rasita osallistujia.

”Tietysti iso puutarha niin ne on lähes joka päiväsiä hommia. Mä oon ollut sellanen pieni puutarhuri aina, [...] Ja nyt siellä on kaikki hommat tehty niin hyvään malliin, että mä voin lähteä tänne.” (Leiriläinen 2015)

Leiriläiset voivat olla kiireisiä erilaisten syiden takia. Kiireisyys voi johtua aikakauden hektisestä työelämästä ja toisaalta myös vapaa-ajan toimeliaisuudesta. Sitaatista käy ilmi se, että vapaaehtoinen harrastaa puutarhanhoitoa, joten oletettavasti hyvin hoidettu ympäristö motivoi. Leiriläinen ei välttämättä kiinnostuksesta huolimatta olisi kyennyt osallistumaan leirille, mikäli puutarhatyöt olisivat olleet täysin kesken.

”Aurinko auttaa tietysti ja lämpö, että ei ole ihan kaameet kelit. Kyllähän sitä sateessakin on tehty hommia ja muita, että sekin onnistuu, ei sille voi sitten mitään, jos on paska kelit.” (Leiriläinen 2015)

Säällä on vaikutus talkootoimintaan, koska hyvä sää voi tehostaa tekemistä. Leirille ilmoittautuminen on sitova, joten osallistumatta jättäminen sään vuoksi ei ole mahdollista. Käytännössä sateella voi tehdä talkoohommia, koska kukaan ihminen ei voi vaikuttaa säätiloihin.

Taulukko 2.7 Yhteenveto haastateltujen ulkoisista motiiveista ja ympäristömotivaattoreista

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Teorian yläkategoria
	Aikaa osallistua leirille	Hektisyysmotivaattori	Ulkoiset motivaattorit
	Arkikiireistä huolimatta aikaa osallistua leirille. Voittaa oman ikänsä ja sen tuomat rasitteet osallistuen leirille. Korkea motivaatio osallistua leirille.		
	Säätilan vaikutus tekemiseen	Säämotivaattori	Ulkoiset motivattorit
	Hyvästä säästä hyötyä talkoissa.	Huono sää voi latistaa tunnelmaa, mutta viikonloppuleirillä se oli maan mainioin.	Leiriläinen pelkäsi säää etukäteen, koska se voi latistaa tunnelmaa. Kehno sää haittaa työnteon tehokkuutta.
	Luontomaiseman arvostus ja stimuloiva maisemanhoitotyö	Ympäristömotivaattori	Ulkoiset motivaattorit
	Ihmisen jäljet eivät saa muuttaa liiaksi kohdetta.	Luonnon läheisyys on tärkeää.	Urbaani ympäristö ei kiehdo samalla tavoin kuin luontoympäristö, missä saa olla ulkona.
	Ympäristötalkoot kestävät useammin lyhemmän ajan kuin kulttuuriympäristötalkoot.	Eräs talkoomuoto on talkoot tietyn luontotyypin parissa, joita kyläyhdistykset organisoivat.	Maisematyö edistää vaikuttavuutta. Paikat rapistuvat ja ne menetetään, jos ei ”tekohengitetä” talkoilla kohteita.
	Kokonaisuuden muodostaa hieno ympäristö.	Visuaalisesti paikka kiehtoo monia, koska kohde on ainutlaatuisen näköinen. Kooltaan kohde on kompakti, tämä viehättää useita ihmisiä.	Luontoympäristö tekee kohteesta kiinnostavan.

Taulukon 2.7 teema on leirille osallistumisen motivaattorit. Yksi taulukon pelkistetty ilmaus liittyy maiseman kunnostuksen hyödyllisyyteen, koska ilman mitään talkootoimintaa kohteet lopulta tuhoutuisivat käyttökelvottomiksi. Kulttuurileiriviikonlopusta moni asia on tehnyt ja onnistuneen. Talkootyöhön osallistumiseen yksilöllisesti motivoivat varmasti eri asiat. Kuitenkin leirille osallistuneiden haastatteluista löytyi yhteisiä asiakokonaisuuksia, jotka tekivät kulttuuriperintöviikonlopusta rikkaan kokemuksen. Aineiston alaluokat ovat ajan riittävyys kulttuurityöhön osallistumiselle, säätilan vaikutus työnteon myönteisesti tai negatiivisesti ja luontomaiseman arvostus. Upea maisema voi tuoda talkootyöntekemisellä lisäarvoa, sillä maisema voi antaa viitteitä paikallishistoriasta stimu-

loiden työsuoritusta. Aineistolähtöisiä yläluokkia ovat hektisyysmotivaattori, säämotivaattori ja ympäristömotivaattori. Nämä yläluokat voivat vaikuttaa leiriläisten onnistumisen kokemuksiin, sillä hyvä sää ja kaunis luontoympäristö voivat tehostaa talkootyötä. Olen luokitellut teoreettisen yläkategorian ulkoiseksi motivaattoriksi. Ulkoinen motivaattori pitää sisällään fyysisiä artefakteja, jotka liittyvät aikataulujen hallintaan, säätilaan ja luontoympäristöön. Aikataulujen hallintaan saattavat vaikuttaa urakiireet tai asumistyyppistä johtuva pihan ylläpito.

”Tekee sellasta, missä näkee sen valmiin välittömästi. Tai niin kun kohtuullisen nopeasti. Mutta itse mä olin töissä tällaisissa projektiluontoisissa hommissa, missä mä nään pienen palasen, mutta kokonaisuutta mä en koskaan nää. [...] Tässä tää konkreettinen käsillä tekeminen. Viikonlopun aikana tulee monta asiaa valmiiksi” (Leiriläinen 2015)

Kulttuuriperintötyö voi olla vastapainoa ammattityölle. Tietokonepainotteisissa työtehtävissä voi olla vaikeata hahmottaa konkreettinen tuloksellisuus. Työelämä voi olla postmodernina aikakautena epä säännöllistä ja rakentua pätkätöistä. Harvoin yksi työntekijä näkee tehtävän lopputulosta, vaan työtehtävä koostuu pienemmistä osatehtävistä. Sitaatista käy ilmi, että vapaaehtoinen talkootyö voi motivoida käsityön ansiosta. Konkreettinen käsillä tekeminen mahdollistaa oman tuloksellisuuden seuraamisen reaaliajassa.

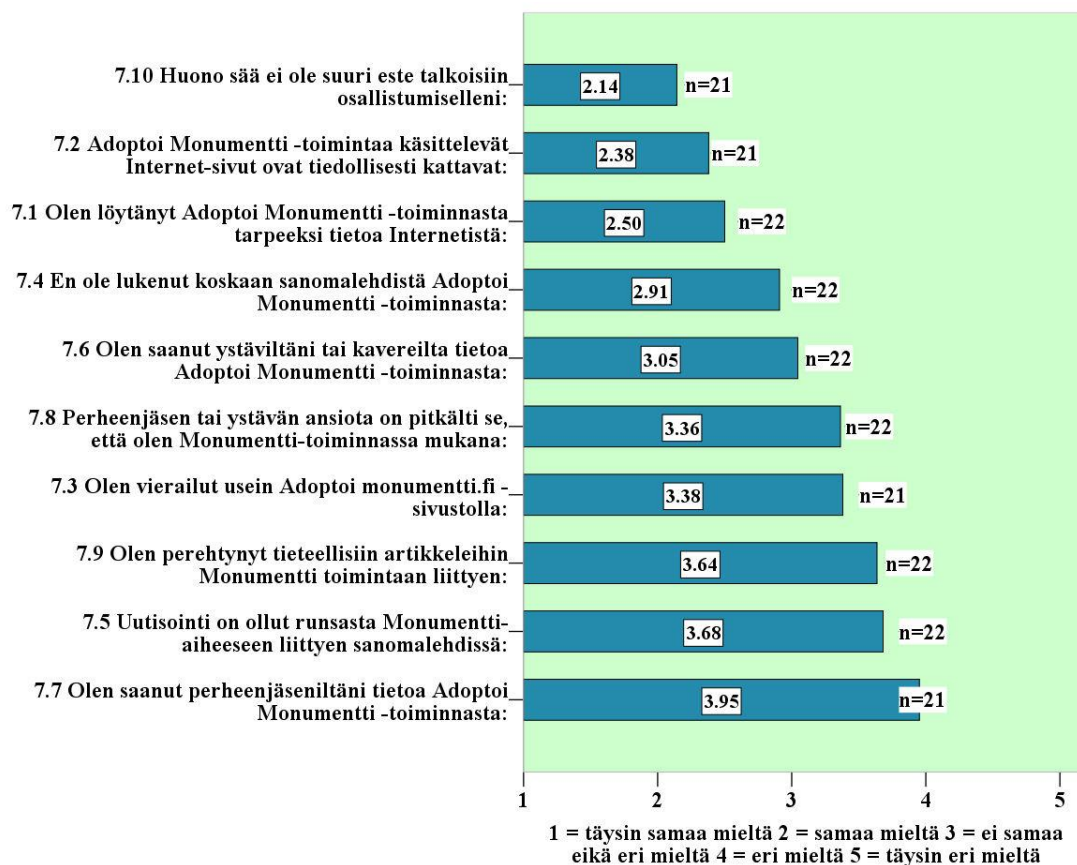
”[...]Että mä nautin kyllä ihan ruumiillisesta työstä ja käsillä tekemisestä, vastapainoksi tämmösille henkisemmälle on ollut aina mulle hirmusen tärkeä asia” (Leiriläinen 2015)

Sitaatista käy ilmi, kuinka tärkeää ”käsillä tekeminen” on leiriläiselle, koska hän pitää fyysisestä työstä. Käsillä tekeminen ja mahdollisesti luova työ eivät pois sulje toisiaan.

Taulukko 2.8 Yhteenveto haastateltujen sisäisistä motiiveista

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Teorian yläkategoria
	Konkreettinen käsillä tekeminen palkitsee	Toimintamotivaattori	Sisäinen motivaattorit
	Talkootehtävistä ammentaa osaamista myös leirin ulkopuolelle, jota voi hyödyntää omissa projekteissa.	Talkoolaista motivoi konkreettinen käsillä tekeminen ja oman työnsä saaminen valmiiksi viikonlopun aikana. Valmiit tuotokset syntyvät yhteisön läsnä ollessa.	Talkoolainen valitsee raivaamisen, koska talkootehtävä on vastapainoa arjen istumatyölle.
	Tuo sisältöä toimintaan, kun näkee oman käden jäljet.	Moderneilla ihmisillä on useita harrastuksia. Adoptoi-toiminta on hyvä harrastus, koska tehdään konkreettisia asioita jonkun kohteen parissa.	
	Liikuntaulottuvuus	Liikemotivaattori	Sisäinen motivaattori
	Ulkona olo on tärkeää. Lisäksi saa olla yhdessä ihmisten kanssa, joita ei näkisi muualla.	Rentouttavaa oli runsas ulkona olo.	Raivaushommissa sai ponnistella fyysisesti.

Taulukossa 2.8 esitetään kootusti vapaaehtoisten sisältä kumpuavia motiiveja talkootyölle. Yksi pelkistetty ilmaus korostaa leiriläisen oman työnsä konkreettista näkemistä, koska se tuo talkoisiin konkreettista sisältöä. Yksi leiriläisistä ilahtui ulkona olemisesta leirillä, tämä käy ilmi eräästä pelkistetystä ilmauksesta. Aineistolähtöiset alaluokat ovat konkreettinen käsillä tekeminen ja liikuntaulottuvuus. Kulttuuriperintöleirillä on paljon aktiivista tekemistä, jossa tehdään käsillä. Tuloksen näki omana kädenjälkenä konkreettisesti esimerkiksi niittämisessä. Leiriohjelmassa on runsaasti toimintoja, jotka tapahtuvat ulkona. Ulkona puuhastelu voi rentouttaa ja samaan aikaan leiriläiset saavat kehollista aktivointia. Adoptoi-toiminnan yhtenä elementtinä voidaan pitää fyysistä liikuntaa, joka tapahtuu talkoosuorituksen yhteydessä. Yläluokkana ovat toimintamotivaattori ja liikemotivaattori. Taulukon teoreettinen yläkategoria on sisäinen motivaattori, joka liittyy persoonan sisäisiin tarpeisiin tehdä talkootyötä. Leirille osallistumiselle on useita individuaalisia motivaattoreita. Tämä yläkategoria on vastakohta ulkoisille motivaattoreille, jotka eivät kumpua persoonan sisäisistä tarpeista.

Kuvio 1.10 Vastaajien mielipiteet Adoptoi-toiminnasta

Väittämässä 7.10 talkoisiin osallistumiseen ei vaikuta keuhko sää, koska vastaajien enemmistö on kohdassa ”samaa mieltä”, vastauksia on 21 kappaletta. Leirille ilmoittautuminen on sitova, joten sään takia peruminen ei ole mahdollista. Väittämässä 7.4 on näkyvissä, että sanomalehdissä on jonkin verran tietoa Adoptoi-toiminnasta, mutta tietoa voisi olla vielä enemmän. Vastauksia on 22 kappaletta, jotka ovat kohdassa ”samaa mieltä”, joka kertoo uutisoinnin vähäisyydestä sanomalehdissä. Kuitenkin uutisointia on jonkin verran talkootoiminnasta kulttuurikohteiden parissa. Väittämässä 7.2 tiedustellaan Adoptoi.fi-sivuston informatiivisuudesta, jossa vastausten enemmistö on kohdassa ”samaa mieltä”, vastauksia on 21 kappaletta. Taustatiedon hankkiminen on aina oma-aloitteisuudesta kiinni, joten sivustoilla vieraileminen on vapaaehtoista. Väittämässä 7.3 leiriläisten enemmistöllä ei ole jyrkkää mielipidettä verkkosivujen vierailutiheydestä. Väittämään on vastannut 21 leiriläistä, joka voi tarkoittaa sitä, että verkkosivut eivät ole ensisijainen tiedonlähde. Verkkosivujen olemassaolo pitää tietää ensin ja tarpeen vaatiessa sivuilta voi etsiä tarkoituksenmukaista tietoa.

Tietoa kulttuuriperinnön adoptoimisesta, pois lukien Adoptoi-monumentti.fi	Vastausten määrä
Kirjalliset lähteet (esitteet ja lehdet)	4
Sähköposti	2
Sosiaalinen media	2
Internet	2
	n=9

Taulukko 2.9 Leiriläisten tietolähteet adoptoi-toimintaan liittyen

”Mun mielestä radiotoiminnassa vois mennä takaisin asialinjoille näillä puhtailla musiikkijuttujen sijaan. Elikkä mä näkisin kyllä ihan pienet paikallislehdet tärkeinä esimerkiksi, ja sitten paikallisradiot.” (Leiriläinen 2015)

Postmodernissa yhteiskunnassa tiedostusvälineet ovat muuttuneet yhteiskunnan arvojen muokkaantumisen myötä. Osa tiedostusvälineistä on taipunut ohjelmasisällöissään kaupalliseen arvomaailmaan. Paikallismedioilla voi olla tärkeä asema asiapitoisen tiedon jakamisessa. Sitaatista käy ilmi se, että ”paikallislehdet” ja ”paikallisradiot” voisivat tehdä uutisointeja monumentti-toiminnasta.

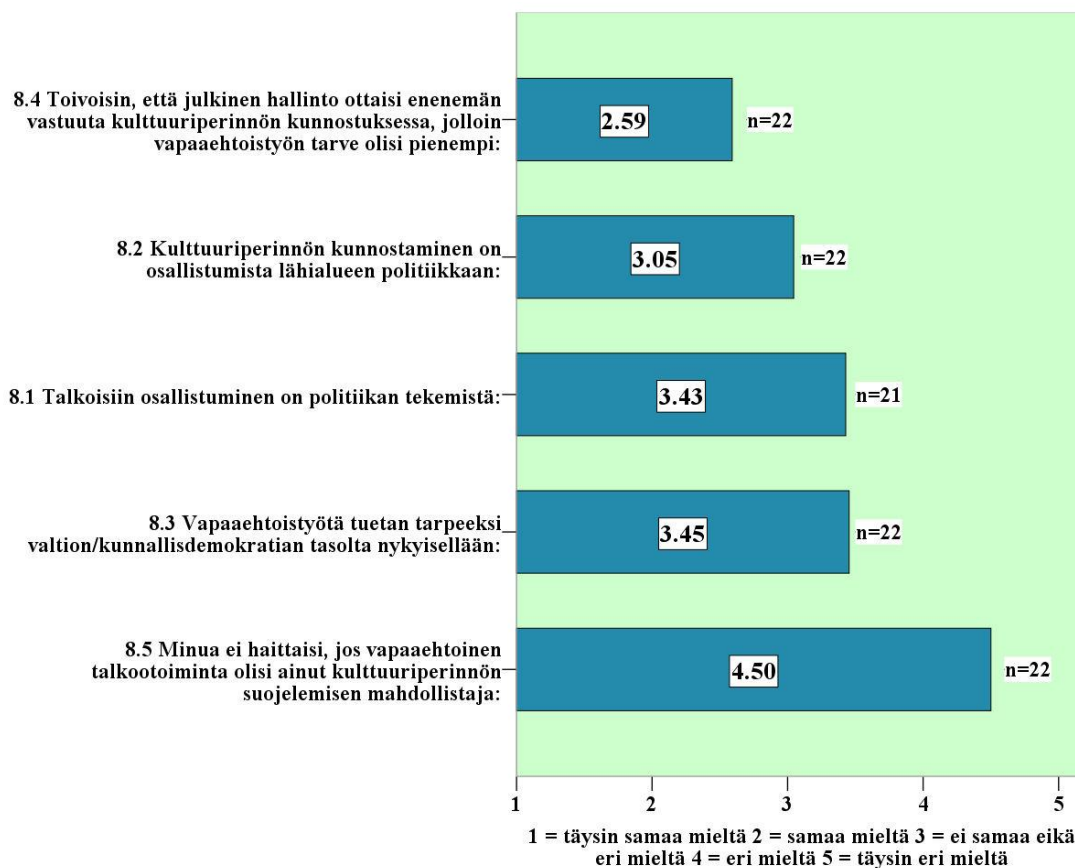
”Mun mielestä ihan hyvä tapa on puhua siitä ihmisille. Esimerkiksi mekin leiriläiset varmasti me kaikki kerrotaan työpaikoilla, ja just kavereille, että missä ollaan oltu. Se on yksi hyvä tapa levittää sitä tietosuutta.” (Leiriläinen 2016)

Tietoa adoptoi-toiminnassa voi jakaa ammatti- ja tuttavaverkostojen kautta. Tieto siirtyy helposti epävirallisissa keskusteluissa, jolloin yksittäisen vapaaehtoisen kokemukset voivat raikastaa ja laajentaa kulttuurihistoriatietoisuutta. Sosiaalinen vuorovaikutus voi olla yksi tiedotusväline muiden varsinaisten tiedotusvälineiden joukossa. Vapaaehtoisen kokemukset voivat levitä keskusteluissa lumipalloeefektin tavoin.

6.3 Suomalaisessa yhteiskunnassa on perinteisesti autettu vähäosaisia

Vapaaehtoistyötä ohjataan ja sen puolesta puhutaan yhteiskunnassa poliittisesti. Omatoimisuus on vapaaehtoistoiminnan yksi hyvä ominaisuus, joka syntyy harvoin täysin ilman julkista tukea tai neuvontaa. Kolmannen sektorin rooli on kasvanut viime vuosikymmenenä huomattavasti, koska julkisen sektorin rahavarannot ovat vähäiset. Vapaaehtoistyö sopii hyvin kulttuuri- ja vapaa-aikatoimintoihin, mutta tietyt työtehtävät vaativat palkallista ammattisosaamista. Maaseudulla yhteisölliset projektit

ovat tuttuja kyläkehittämisessä, mutta nykyään kaupunkiympäristöissä on myös kiinnitetty huomiota talkootoimintaan etenkin paikallistasolla. Perinteisesti naapurit ovat avustaneet toisiaan yhteiskunnallisissa kriiseissä, jolloin suomalaisen kulttuuri-identiteettiin on sisäänrakennettu talkoiden voimaannuttava eetos. Tämä alaluku vastaa viimeiseen alatutkimuskysymykseen, joka kartoittaa perinteistä talkootoiminnan arvoja Suomessa.

Kuvio 1.11 Vastaajien mielipiteet politiikasta

Kuvio 1.11 käsittelee talkootoimintaa yhteiskunnallisessa ja poliittisessa mielessä. Kohdassa 8.1 vastauksia on 21 kappaletta, muissa väittämässä on 22 leiriläisten vastausta. Väittämässä 8.5 korostuu julkisen hallinnon rooli, koska vastaajista enemmistö on valinnut kohdan ”eri mieltä”. Vastaajia häiritseisi se, että vapaaehtoinen ”puuhastelu” olisi ainoa kulttuuriperinnön suojelemisen mahdollistaja. Vastaajat toivoivat, että julkinen hallinto ottaisi enemmän vastuuta kulttuuriperinnön korjaamisesta, jolloin vapaaehtoisten tarve olisi pienempi. Tämä käy ilmi väittämästä 8.4, jossa kohta ”samaa mieltä” on edustettuna. Väittämässä 8.1 ja 8.2, jotka koskevat politiikkaa mielipide, on neutraalimpi, koska vastauksista enemmistö osuu kohtaan ”ei samaa eikä eri mieltä”.

"Nythän tässä on tilanne, että se adoptoija maksaa, artisti maksaa. Niin musta se on vähän hassua, eli kyllähän me ollaan saatu sillain tukea, isossa lattiaremontissa. [...] Että siinä me toimittiin ihan itse, [...], kyllähän se on mukava olla tollasessa isommassa jutussa mukana. [...]"
(Kohdeaktiivi 2016)

Adoptoija-taho tarvitsee taloudellista pääomaa kunnostus- ja korjaustöihin. Tällä hetkellä taloudellisten varojen saaminen on vaikeaa. Talkootyökohteisiin osallistuvat joutuvat olemaan omavaraista, koska kaikkiin korjaustöihin ei saa tukea. Rahoituksen hakemisessa tulee olla oma-aloinen. Sitä käy ilmi, että Monumentti-hankkeessa mukana oleminen on merkityksellistä, silloin voi kiinnittyä suurempaan yhteistoimintaverkostoon. Taloudellinen niukkuus hallinnossa edistää optimistista suhtautumista vapaaehtoistyöhön.

"Sitten toisaalta ehkä toinen osapuoli eli toisen osapuolen ihmiset ovat ainakin Tampereella osoittaneet, että arvostavat tätä työtä, mitä talkoolaiset tekee. Ja ottaa huomioon myös meidän toiminnan ja ottaa huomioon myös meidät, jotka on käsittelyn alla." (Kohdeaktiivi 2016)

Talkootyötä pidetään hyvänä ilmiönä ainakin paikallisella viranomaistaholla, koska siihen suhtaudutaan optimistisesti. Toimintaympäristön muutos on vaikuttanut viranomaisten asiakaslähtöisyyteen ja toiminnan läpinäkyvyyteen, sillä ne pyrkivät huomioimaan kolmatta sektoria aikaisempaa paremmin. Viranomaiset tiedostavat adoptoija-tahon toiminnan luonteen, eivätkä jätä huomiomatta adoptoijatahoja käsittelyprosesseissa. Julkishallinnon toimintamallin muutos on lisännyt viranomaistyön asiakaslähtöisyyttä, koska kansalainen nähdään asiakkaan roolissa ennemmin kuin byrokratian alamaisena.

Taulukko 2.10 Yhteenvedo yhteiskunnalliseen talkooperinneteemaan liittyen

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Teorian yläkategoria
	Palkattomuus ja yhteisön omavaraisuus	Vapaaehtoistyön palkattomuus	Talkootyön perinne kriisiaikoina
	Jäsenten omat henkilökohtaiset varat toiminnan pyörittämisessä.	Adoptoi-toiminnassa adoptioija tai kohteen "artisti" on maksajan roolissa.	Tiettyjä resursseja on tullut kaupungilta, joista hyötyä kohteen kunnostuksessa. Julkinen tuki hyvä, mutta ei välttämätön toiminnan pyörittämisessä.
	Talkootyön laaja-alainen arvoistus yhteiskunnassa	Talkootyön eetos	Talkootyön perinne kriisiaikoina
	Useat yksilöt ja suomalainen kansa arvostavat talkootyötä.	Paikalliset viranomaiset arvostavat talkoolaisten työpanosta. He huomioivat kohdeyhteisön toiminnan eri käsittelyvaiheissa.	Kaupunki voisi rohkaista kulttuuriperinnön vaalimista poliittisilla päätöksillä.
	Talkootoiminta tuo kulttuurihistorialle myönteistä näkyvyyttä. Kulttuuriympäristöä ei voi ainoastaan arvottaa rahallisella pääomalla.	Suurin vastuu kuitenkin pitää olla yhteiskunnalla tai kaupungilla. Kaikkea suojelua ei voi rakentaa vapaaehtoisten varaan. Yhteiskunnassa kulttuurihistoriapolitiikalla pitää olla selkeä suunta.	

Taulukon 2.10 teema koskee talkootyön erityispiirteitä suomalaisessa yhteiskunnassa. Ensinnäkin vapaaehtoistyön erottaa palkkatyöstä sen palkattomuus. Yhden taulukon pelkistetyllä ilmauksella julkisella sektorilla pitäisi olla vastuuta laajemmin kulttuuriperintötyössä, sillä vapaaehtoiset ovat tärkeä lisä kulttuurityössä, mutta ei ainoa hoitotyöstä kiinnostunut toimijaryhmä. Jämäkkä politiikan organisoiminen helpottaa useita vapaaehtoistoimijoita. Aineiston yläluokka on nimeltään vapaaehtoistyön palkattomuus, joka on olennainen elementti kaikkien alojen vapaaehtoistyössä. Talkoolaisten palkka voi olla joissakin tapauksissa kahvitarjoilu, lounas tai yhteisöllinen rentoutuminen saunoen. Olen valinnut aineistosta kertoviksi alaluokiksi palkattomuuden ja yhteisön omavaraisuuden sekä talkootyön yhteiskunnallisen arvostuksen. Talkootyö on vanha ilmiö, jota on esiintynyt useiden sukupolvien ajan eri yhteiskunnan kehitysvaiheissa. Toiseksi talkootyöläisyys saattaa esiintyä poliittisissa diskursseissa vielä tänä päivänä, joten aineiston yläluokan nimeksi olen valinnut talkootyön eetos. Eetoksella tarkoitan viranomaisten ja kansalaisten myönteistä suhtautumista vapaaeh-

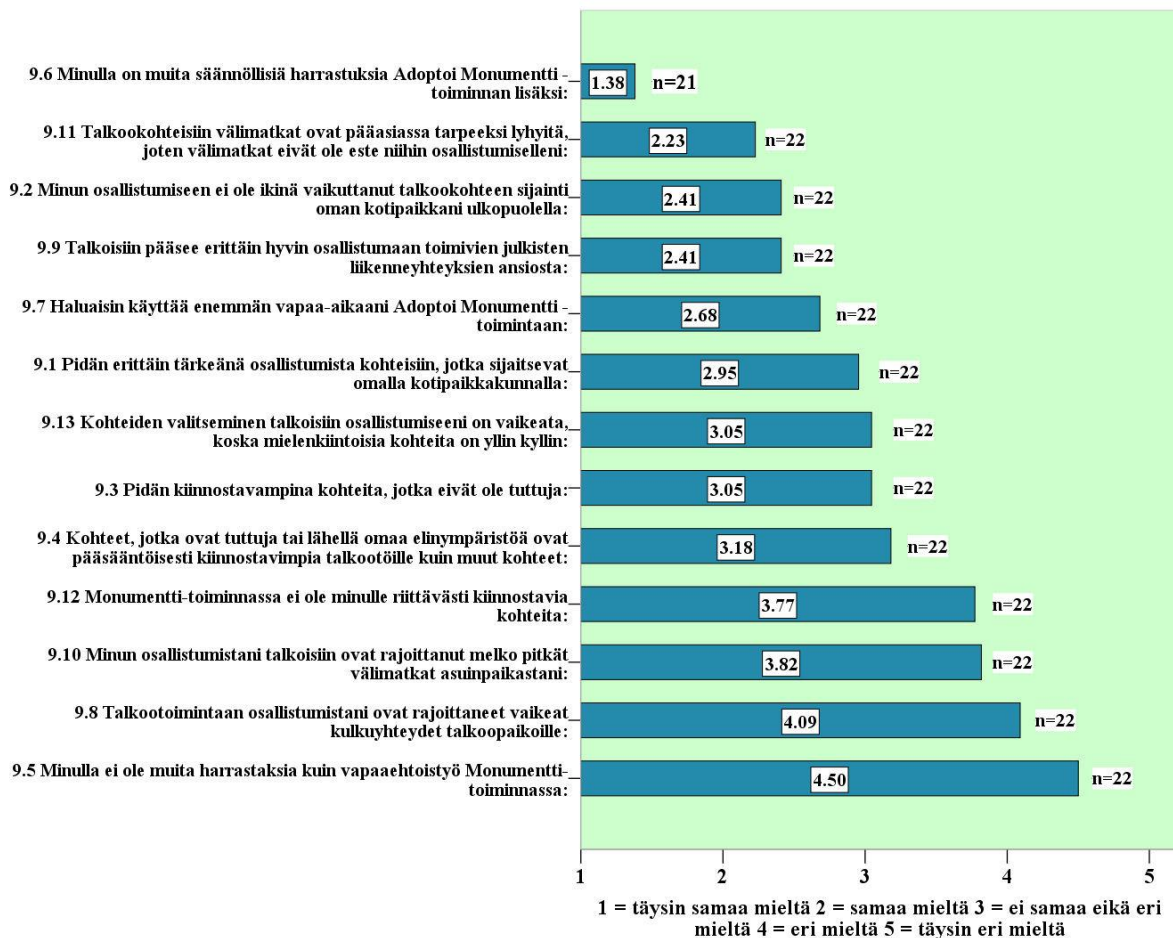
toiseen talkootoimintaan. Suomalaisessa yhteiskunnassa talkoopainotteisuudella on ollut erityisasema yhteiskunnan rakentamisessa vuosikymmenten ajan. Mielestäni talkooasenne on yksi suomalaisuutta kuvaava luonteenpiirre sisukkuuden jälkeen. Talkoo-päätteiset -ilmaukset voivat vahvistaa yhteiskunnassa kollektiivista osallisuutta haastavina aikakausina. Teoreettisen yläkategorian olen nimennyt talkootyön perinteeksi kriisiaikoina. Naapuriapu on tarjonnut vähävaraisille perheille apua yhteiskunnan kriisiaikoina.

”Henkisesti siinä [talkootyössä] on jotain samaa kuin rautakautisessa muinaislinnojen rakentamisessa (O. Soininen, henkilökohtainen tiedonanto 9.11.2015.)”

Käsitykseni mukaan linnat takasivat suojaa yhteistä vihollista vastaan, joten linnoitusten rakentaminen oli rationaalista huolehtimista omasta yhteisöstä ja edesauttoi hengissä selviämistä. Sitaatista päätellen postmodernissa maailmassa talkootyön hengellisyys ei ole kadonnut. Puolustusrakennusten rakentamisessa ihmiset ovat olleet sosiaalisia ja yhteisöllisiä, sillä tehtävien organisointi on saattanut vaatia näitä taitoja.

”Nykyisessä taloyhtiössä ei ainakaan lisäännä ne kohteet, jotka kaupunki oma-aloitteisesti hoitaa pikemminkin päin vastoin. Että kyllä se kolmannen sektorin vapaaehtoispuolen askartelu tässä ilmeisesti on paras tapa varmistaa, että jotain tapahtuu.” (Kohdeaktiivi 2016)

Hoidettavien asioiden aikaan saaminen ei ole välttämättä aina yksinkertaista yksityisellä puolella tai julkisella puolella. Kyseiset tahot eivät ryhdy toimenpiteisiin kiireesti, jotka eivät ole suoraan heidän tehtävä aluettaan tai ole akuutteja ilman painavaa syytä. Aktiivi näkee vapaaehtoisten toimet aikaansaavina ja dynaamisina jopa tietyissä tapauksissa voimakkaampina kuin julkisen toimijan. Sitaatista käy ilmi, se että kolmannen sektorin toimet saattavat olla vaatimattomia, mutta yhteiset ponnistelut saavat tulosta aikaan edistään toimintaa kulttuurikohteissa. Perinteisessä talkootyössä pyyteettömyys heijastuu yksilöiden toiminnassa. Yksilöiden asenteissa voi olla nähtävissä haastavina yhteiskunnan aikoina: ”Kyllä me tästä selvittää yhdessä –asenne”.

Kuvio 1.12 Vastaajien mielipiteet käytännön järjestelyistä

Kuvion 1.12 väittämän aiheet liittyvät ajankäyttöön, käytännön järjestelyihin kuten välimatkoihin, harrastuksiin ja Adoptoi -toiminnan kohteiden kiinnostavuuteen. Väittämä 9.6 käsittelee harrastuneisuutta, jossa tiedustellaan vastaajan muita harrastuksia Adoptoi-toiminnan lisäksi. Vastauksia on väittämässä 21 kappaletta ja enemmistö mielipiteistä osuu kohtaan ”täysin samaa mieltä” ja on sitä mieltä, että heillä on useita harrastuksia. Lisäksi väittämässä 9.5 tulee selvästi esille se, että 22:lla vastaajalla on muita harrastuksia kuin vapaaehtoistyö adoptoinnin parissa, koska enemmistö vastauksista on kohdassa ”eri mieltä”. Talkookohteiden sijainti ei ole leiriläisille ohitsepääsemätön este, koska väittämässä 9.2 enemmistö vastaajista on samaa mieltä osallistumiselleen kohteen sijainnista huolimatta.

”No olikin toi hyvin kohtuullisen ajomatkan päässä Tampereelta esimerkiksi. Se oli sen vuoksi ihanteellinen sijainti tollaselle kohteelle, sitten jos ajattelee, että olis sitten lähempänä kotia.

Sellasella voi osallistua, mutta musta tuntuu, että se ei olis itselle niin virkistävää toimintaa, jos se olis liian lähellä” (Leiriläinen 2016)

Kahtena peräkkäisenä vuonna järjestetyt kulttuuriperintöviikonloput Rapolassa ovat maantieteellisesti sijainniltaan hyviä. Viikonloppujen leirikeskus sijaitsee Pappilanniemessä, johon on matkaa Tampereen keskustasta 42 kilometriä. Tampereelta tuleville majoituspaikan sijainti on ihanteellinen hyvien kulkuyhteyksien tai suhteellisen lyhyen ajomatkan vuoksi. Viikonloppujen talkoopaikat sijaitsivat lyhyiden ajomatkojen päässä leirikeskuksesta. Sitaatista käy ilmi, että liian läheinen sijainti voi vaikuttaa viihtyvyyteen negatiivisella tavalla. Hieman kaukaisempi sijainti asuinpaikasta voi vaikuttaa arjesta irtautumiseen, lisäämällä kokijan ”virkistävyyttä”.

” [...] Ylipäättään että pääsee viikonlopuksi irti normi kuvioista ja arjesta nii se. Ja tulee kaikkea uutta tietoa, mielenkiintoisia kohteita siinä ne on, ja sitten vielä hyvä ruoka, hyvät majoitustilat ja tälläset ehkä. Sitten se johtaa siihen, että sunnuntai tulee aina liian nopeasti.” (Leiriläinen 2015)

Leirin pitopaikalla on merkitys vapaaehtoiselle, koska se pakottaa poistumaan arkirutiineista ja lähielin ympäristöstä. Talkookohteen tulee olla hyvin valittu, koska mikä tahansa kohde ei todennäköisesti olisi riittävän mielenkiintoinen ja uniikki. Majoituspaikka on tärkeä viihtyvyyden kannalta Kulttuuriperintöleirillä, koska työstä irtautumiseen tarvitaan riittävä määrä lepoa. Toinen tärkeä tarve on ravinto, joka antaa polttoainetta talkootyölle. Hyvin onnistuneet käytännönjärjestelyt johtavat siihen, että leirillä aika kuluu liian nopeasti ja leiri tuntuu jäävän keskeneräiseksi kokemukseksi.

Tässä kappaleessa vastaan kolmanteen alatutkimuskysymykseen tiivistäen, joka liittyy talkootoiminnan perinteisiin arvoihin suomalaisessa yhteiskunnassa. Adoptoi Monumentti -toiminta on uusi ilmiö Pirkanmaalla ja koko Suomessa. Siihen suhtaudutaan myönteisesti, koska useat kohdeyhteisöt ovat toiminnassa innoissaan mukana, ja tekevät mielellään kohteissa kuntoa eheyttäviä talkoita. Havainnoimillani Kulttuurileireillä vapaaehtoiset tekivät uterasti töitä kulttuuriympäristössä. Talkooperinne ei ole urbaanissakaan ympäristössä unohtunutta, vaan paikallisissa tiloissa yhteisöllinen tekeminen näyttäytyy tehokkaana työmuotona. Vapaaehtoistyö voi olla uudistavaa, mikäli se kumpuaa paikallisyhteisöjen ruohonjuuritasolta. Kulttuuriperinnön hoidossa perinteiden kunnioittaminen on ratkaisevassa asemassa, koska liiat uudistukset hävittäisivät kohteen historiallisen kerroksellisuuden. Eheyttämistyötä saattaa hidastaa pääoman vähyys, joka voi liittyä rahoituksen puutteeseen tai henkilöresurssien riittämättömyyteen. Talkoisiin osallistujat ovat olleet perinteisesti varttuneita yksilöitä, jolloin iän tuomat haitat alkavat näkyä työjäljen aikaansaamisessa. Postmodernit nuoret ikäluokat näkevät hyvää altruistisessa maailmankuvassa ja hyväntekeväisyydessä, joten vapaaehtoisuuden monipuolistuneet muodot saavuttavat yhä enemmän uusia kokemuksia janoavia yksilöitä.

Julkinen hallinto voisi avustaa nykyistä enemmän vapaaehtoisia käytännön hankinnoissa, vaikka julkinen sektori suhtautuu myönteisesti vapaaehtoisten aikaansaannoksiin. Postmodernin ajan yksi ominaisuus on epävarmuus, joka heijastuu talouteen, jolloin rahoituksen saaminen on ”kiven alla” useilla yhdistyksillä. Toinen postmodernin ajan ominaisuus on brändin rakentaminen, joka tapahtuu tarinankerronnan avulla. Yhdistykset voivat rakentaa imagoaan symbolien avulla, jotka viestivät yhdistyksen arvoista ja tavoitteista suomalaisessa yhteiskunnassa. Vapaaehtoiset voivat kiinnittää itsensä erilaisiin heimoihin yhdistysten kautta kuten yksilöt, jotka asettavat itsensä markkinatalouden vaikutteille alttiiksi. Talkotoiminnassa yhdistyvät uudet ja perinteiset arvot. Perinteisiä arvoja ovat korkea työmoraali, pyyteettömyys, vähempiosaisten tukeminen ja kansalaislähtöinen kriisiapu yhteiskunnan muutoksesta selviämiseksi. Uusia arvoja ovat puolestaan yhteiskunnan monikerroksellisuus ja asiantuntijatiedon limittyminen osaksi maallikkotietämystä.

6.4 Teemahaastattelujen perusteella syntyneet kategoriat

Tässä alaluvussa esitän aineiston analyysissä esille nousseita kategorioita, jotka eivät ole nousseet selkeästi lomakekyselyn tuloksissa.

Taulukko 2.11 Yhteenveto haastateltujen imagon rakentamiseen liittyen

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokka	Yläluokka	Teorian yläkategoria
	Paikallismediat	Alueellinen julkisuus	Imagon rakentaminen
	Paikallislehdet voisivat julkaista enemmän adoptointi-toiminnasta artikkeleita. Paikallisladioihin reportaaseja kulttuuritoiminnasta lisää.	Makasiini on saanut julkisuutta paikallismedioissa. Julkisuus toimii kotiseututietouden ja paikallisen kulttuuritietoisuuden levittäjänä.	Tampereen lehdet ja radio käyneet tutustumassa kohteeseen, joten julkisuutta on tullut.
	Sosiaalinen media	Brändäys	Imagon rakentaminen
	Huomasi Facebookissa ilmoituksen leivistä, mutta ei tietoisesti etsinyt ilmoitusta.	Sosiaalinen media levittää sanaa.	Leiriläinen löysi kurssille Facebookin kautta.
	Kohteen ainutlaatuisuuden korostaminen ja "benchmarkkaus"	Brändäys	Imagon rakentaminen
	Kohteella on ainutlaatuinen alueellinen historia keskuksena. Messukylän historiasta mallia kuntaliitoksille.	Rakennus tärkeä osa tamperelaisuutta, joten se pyrittäisiin pitämään pystyssä ilman adoptointia. Kuitenkin silloin tehtäisiin vain välttämättömät korjaukset.	Kohteella melko suuri vaikuttavuus koko kaupungille, ehkä jopa suurempi kuin muilla paikallisalueellisilla kohteilla.
	Julkisuutta ei haettu intensiivisesti	Brändäys	Imagon rakentaminen
	Ydinryhmä on kiinnostunut kohteesta ilman julkisuutta. Julkisuus on kuitenkin ansaittua.	Kohteen julkisuuskuva on ohjannut kiinnostusta kohteella ja yleisimmin tuonut myönteistä imagoa jopa koko kaupunginosalle.	Annikin talkootyötapauksena päässyt ilmiöstä kertovan lehtijulkaisun etukanteen.
	Tietoinen julkisuuskuva luonti	Brändäys	Imagon rakentaminen
	Laaja tiedotus jäsenistölle, myös oman sisäpiirin ulkopuolelle.	Ihmiset löytävät helpommin kohteen julkisuuden kautta, jota on luotu vuotuisten Runofestivaalien yhteydessä. Tiedottaminen on ollut tietoista.	Ammattilaisena alkoi pohtia monumentti-logoa, joka ei viestitä hyvin toiminnasta.

Taulukko 2.11 käsittelee kohteiden julkisuuskuvan rakentamista, joka liittyy tiedotukseen. Adoptoi -toiminta ei ole ainakaan vielä kovin laajasti tunnettua. Adoptoi -toiminta on lähtöisin Pirkanmaalta, sillä Tampereella museotoimi on laadukas ja ammattimainen. Adoptoi -toiminta voi benchmarkata itsensä tulevina vuosina myös maakunnan ulkopuolelle. Käsitteellä ”benchmarkkaus” tarkoitetaan mallioppimista ja hyvien käytänteiden siirtämistä muihin kohteisiin. Alaluokat kertovat siitä, kuinka aktiivisesti julkisuutta on haettu. Kohteen ainutlaatuisuutta voidaan hakea jopa tietoisesti, joten yhden alaluokan nimi on benchmarkkaus. Tarkoitetaan käsitteellä etenkin tietojen vaihtoa ja käytäntöjen jakamista ja vertaisoppimista. Postmodernissa yhteiskunnassa sähköiset tiedonjakamiskanavat ovat lisääntyneet huomattavasti. Tietotekniikka helpottaa useita yksinkertaisia työsuorituksia ja sen käytöllä on jalansija vapaaehtoisissa yhdistyksissä. Yksi taulukon aineiston alaluokka on sosiaalinen media, jonka rooli tiedonvälittäjänä on näkyvä sen suuren käytön suosion takia, sillä useat leiriläiset saattoivat julkaista itseään koskevia tilapäivityksiään leirin aikana. Leiriläiset päivittivät tilaansa tietoisesti. Yksi taulukon aineiston alaluokista on matalalla profiililla tapahtuva julkisuuskuvan luominen, joka viittaa erityisesti vapaaehtoisjärjestöjen toimintaa. Kulttuuriperintö voi haavoittua, jos siitä tulee liian julkista ja kävijämäärät lisääntyvät merkittävästi kohteessa. Aineiston yläluokat ovat nimeltään alueellinen julkisuus ja brändäys. Mielestäni brändäys voidaan ajatella laajemmaksi ilmiöksi, vaikka siinä on paikallisuutta mukana. Brändi on tuotteistamista ja kohteen tarinankerrontaa tiedottamalla. Teoreettinen yläkategoria on imagon rakentaminen, joka tarkoittaa kohteen huomiota herättävää tarinallisuutta paikan ainutlaatuisuuteen liittyen.

”Harmaa kivikirkko on Tampereen vanhin ja se on turistikohde itsestään ja lainaviljamakasiini on sen vieressä (...) Onhan se turistinähtävyys ja ihan myös se uusi kirkko siinä. Se on kokonaisuus, suosittu vihkipaikka vanhakivikirkko paakari ja sinne tulee ympäri maata sukulaisia ja pitkin maailmaa. (...) Onhan se ainutlaatuinen ympäristö” (Kohdeaktiivi 2016)

Tiettyjä kohteita voi ajatella markkinoinnin ja matkailun kannalta houkuttelevina. Parhaimmassa tapauksessa alueellinen kohde voi olla koko Tampereen mittakaavassa tai maakunnallisesti merkittävä kohde. Kohteessa voi vierailla ulkopaikkakuntalaisia, jotka ihastelevat kohteen ainutlaatuisia piirteitä ja kertovat kohteen vaikuttavuudesta vuorovaikutusverkostoissa.

”Eli Annikin puutalokortteli on varmaan niinkun kuuluisa tälläinen tamperelainen asuintalo eli yksityinen asuintalo tavallaan. (...) Ei löydy Tampereelta toista. Siinä on aika paljon tollasta ainutlaatuista. Puhumattakaan mikä rooli on Annikin korttelilla laajemmin, on kaupungissa kulttuurikohteena. Elävän elämän esimerkkinä.” (Kohdeaktiivi 2016)

Sitaatista käy ilmi se, että kulttuurikohde on osa paikallista kulttuuria, koska kohteen välittömässä läheisyydessä on idyllinen ja arvokas ”puutalokortteli”. Kyseinen kohde heijastaa menneisyyden yhteisöllisestä asumiskulttuurista, kuitenkin edelleen puutaloissa asutaan ja luodaan historiaa jatkuvasti. Annikinkadun historiasta kertovan verkkosivun mukaan Annikin puutalokortteli peruskorjattiin vuonna 2012, jolloin kaikissa kodeissa oli asukkaat. Lisäksi tänä päivänä korttelissa vallitsee edelleen yhteisöllinen asumismuoto (Anikinkadun puutalokorttelin historiaa 17.10.2016, Internetlähde.)

”Tää paikallislehti Pispalainen: (...) siinä saatiin julkisuutta matkan varrella puoli vuosittain suunnitteluvaiheessa ja tiedonkeruuvaiheessa. Ja tuota pyydettiin tarinoita ja jotain saatiinkin. No sitten paljastettiin nää infotaulut. Siellä mekin saatiin paikallisradio paikalle ja paikalliset Aamulehti ja Tamperelainen oli edustettuina myöskin (...).” (Kohdeaktiivi 2016)

Adoptoi Monumentti -toiminta kiinnostaa tiedotusvälineitä, sillä ne ovat uutisoineet kohteen toiminnasta ja vierailleet tilaisuuksissa tai talkootapahtumissa. Sähköinen tiedotusväline eli ”paikallisradio” oli tehnyt reportaasin kohteen juhlallisesta tilaisuudesta paperimedioiden lisäksi. Sitaatista käy ilmi, että asuinaluekohtainen paikallismedia on levittänyt kohteesta hyvin julkisuutta. Liitteessä 3 on valokuva Pispalan infotaulusta ja muista opasteista toisissa adoptoiduissa kohteissa.

”Sitä (julkisuutta) voisi hyödyntää enemmänkin, makasiini on hyvä aihe. Enemmänkin on kyse perinneseuran väen hiljaisuudesta. Emme ole julkisuuteen erityisesti pyrkineet. Kaikki saatu julkisuus on ollut positiivista” (Kohdeaktiivi 2016)

Kohteiden laaja-alaisesta uutisoinnista voi olla hyötyä, jotta kohteille syntyisi julkisuuskuva. Tiedotusvälineet ovat suhtautuneet hyvin vapaaehtoiseen kulttuuritoimintaan. Tämän lisäksi sitaatista käy ilmi, että jäsenistö ei välttämättä halua tietoisesti myllyttää kohdetta julkisuuteen. Suomalaisessa järjestötoiminnassa on perinteisesti vallinnut pyrkimys konsensukseen ja toimijoiden väliseen sopuisuuteen. Käsitykseni mukaan suomalainen kolmannen sektorin julkisuuskuvan luonti kulttuurisektorilla on matalaprofiilista ja harmonista.

”Perinneseuran jäsenistö on iäkästä. Osaamista on, mutta sairaudet haittaavat konkreettista tekemistä, ei pystytäkään.” (Kohdeaktiivi 2016)

Ikääntyminen lisää tietotaitoa ja kulttuuriharrastuksessa kehittyä käsillä tekemisen taitoisuus. Ikääntyminen vaikuttaa ihmisen fyysiseen jaksamiseen, sillä tekeminen vaikeutuu sairastelun vuoksi. Sitaatista käy ilmi se, että iäkkäämmällä jäsenistöllä olisi halua toimia aktiivisesti, mutta terveys voi rajoittaa fyysistä ponnistelua.

”Ja todella halusin vielä sentään kun mä olen iäkäs, halusin tulla tämmöselle leirille.” (Leiriläinen 2015)

Leirille osallistumista voi vaikeuttaa ikääntyminen, mikäli sairastaa tai fyysinen kunto on heikko. Sitaatista käy imi, että leirille osallistumiselle oli hyvä tilaisuus iäkkyydestä huolimatta. Leirin kulttuurihistoriateema saattoi olla osallistumiselle yksi motiivi.

Kulttuuriperintötyöhön liittyy haasteita, joita olen koonnut taulukkoon 2.12. Aineistolähtöisiä yläluokkia ovat ajan organisoiminen ja ikääntyminen. Ajankäyttö riippuu elämäntilanteesta, aina harrastuksiin ei riitä aikaa, vaikka halua olisi. Kärjistäen urakeskeisillä perheellisillä ihmisillä on vähemmän aikaa kuin esimerkiksi eläkeläisillä. Sitoutuminen johonkin järjestön hallitukseen vie aikaa, jolloin tietyn kohteen aktiiviksi lähteminen voi tuntua työläältä, jos elämänvaihe on hektinen. Kulttuuriperintöviikonloppu on helppo keino osallistua kulttuuriperinnön hoitoon, koska käytännönjärjestelyt on tehty valmiiksi.

Seuraava kappale ja sitaattikappale viittaavat taulukkoon 2.12, jossa aineistoa yhdistävä teoreettinen yläkategoria on haasteet talkootyössä. Taulukon alaluokkia ovat muun muassa taloudellisten voimavarojen niukkuus ja vahva normipainotteisuus. Yksi aineiston yläluokka on julkinen legaliteetti, jolla tarkoitan vapaaehtoistyön suhdetta julkiseen hallintoon. Viranomaiset ja kaupungin virkamiehet ovat kulttuuriperintötyön taustalla, sillä heidän kanssaan voi joutua tekemään yhteistyötä. Viranomaiset eivät ainoastaan tuota byrokraattisia vaatimuksia, vaan tarjoavat myös asiantuntija-apua. Toisaalta järjestöissä vallitsee normittuneisuus, joka kumpuaa lainsäädännöstä. Esimerkiksi rakennuskohteissa joudutaan huomioimaan tietyt määräykset. Yksi taulukon pelkistetty ilmaus viittaa suomalaisen yhteiskunnan ajankohtaiseen ilmiöön, eli ”normien purkutalkoisiin”. Normien vähentäminen saattaisi vilkastuttaa Monumentti-ilmiötä kasvattaen kiinnostusta uusiin adoptointi kohteisiin. Julkisella sektorilla taloudellinen niukkuus on läsnä, joten vapaaehtoisuutta on vaikea tukea taloudellisesti. Järjestöille annetaan niukasti erilaisia apurahoja, joten mahdollinen rahoitus haetaan yksityisiltä rahoittajilta. Muut aineiston yläluokat ovat ikääntyminen, julkinen legaliteetti ja pääoman vähyys. Ikääntymisellä on yleensä suhde toiminnan jatkuvuuteen ja tulosten aikaansaamiselle. Kuitenkin ihmisen ikääntyminen on väistämätöntä ja voimien hupeneminen lisääntyy vuosien karttumisen myötä. Pääoman vähyys viittaa enimmäkseen julkisen puolen niukkuuteen taloudellisissa avustuksissa. Järjestöt joutuvat olemaan luovia, kun he pohtivat varojen keruuta kunnostustöiden onnistumiseen.

”Moni asia on säädeltyä eikä voi tuosta vaan vaikkapa kiivetä tikkaille maalaamaan makasiinin seiniä. Pitää ottaa huomioon ympäristö, naapurit, kunnallistekniikka, niin maan päällä kuin kadun

alle piilotettu, turvallisuusmääräykset, vakuutukset, luvat. Kyllä makasiininkin vuoksi on paperia väännetty. [...] Sähkövedot tehtiin tuplahintaisella mustalla johdolla, koska edullisin valkoinen olisi pistänyt museoväen mielestä liiaksi silmään.” (Kohdeaktiivi 2016)

Normien huomioiminen on monikerroksellista toimintaa, koska useita lakeja, määräyksiä ja sääntöjä joudutaan huomiomaan samanaikaisen limittäisesti. Yhdistystoiminnassa joudutaan yleensä käyttämään aikaa byrokratialle, sillä erilaisia hakemuksia, lomakkeita ja toimintasuunnitelmia joudutaan täyttämään säännöllisesti. Tämän kappaleen alun sitaatista käy ilmi, että rakennusmääräysten huomioiminen vaatii tarkkuutta, koska yksinkertaisiin vaihtoehtoihin voidaan harvoin turvautua. Rakennusmateriaalien hankinnassa tulee noudattaa mahdollisimman tarkasti alkuperäisyyttä.

Taulukko 2.12 Yhteenveto haastattelujen haasteista talkootoiminnassa

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokka	Yläluokka	Teorian yläkategoria
	Niukat taloudelliset resurssit	Pääoman vähyys	Haasteet talkootyössä
	Julkiset voimavarat eivät riitä kulttuurikohteiden ylläpitoon.	Rahaa tulee vaikeasti hakemisesta huolimatta. Rahan puute rajoittaa investointeja kohteessa.	Talkootyö yhteiskunnallisesti vaikuttavaa, koska elinkeinorakenne on muuttunut. Valtiolla ei rahaa, joten talkootyö korvaa palkkatyötä kohteiden säilyttämisessä.
	Suomalaisilla viranomaisilla ei ole rahaa, joten EU:lta tukien hakua.	Tukea on vaikea saada, jolloin joudutaan omarahoitteisuuteen.	
	Toiminnan silmiinpistävä normittuneisuus	Julkinen legaliteetti	Haasteet talkootyössä
	Säännöt ja yhdistyslaki ohjaavat toimintaa.	Suomessa byrokraattiset vaateet voivat hävittää kulttuurikohteita. Suomen tulisi katsoa esimerkkiä ulkomailta.	Sääntöpuolen höllentäminen sallisi enemmän vapautta järjestöille, jolloin kiinnostus uusista kohteista voisi kasvaa.
	Epävirallinen vapaaehtoistyöryhmä ei voinut toimia adoptioijana, vaan tarvitaan rekisteröity yhdistys, koska laki tuli vastaan.	Kulttuurikohteiden parissa oltava tarkkana, ettei tuhoa vahingossa tai aiheuteta loputonta tuhoa kulttuuriympäristössä.	Järjestöpuhat ovat byrokraattisia. Tämä vie aikaa, ei rahaa sinänsä. Itse talkoiden järjestäminen on työlästä, koska esimerkiksi talkootarjottavat on tapana hankkia.
	Iän tuomat rasitteet ja toiminnan jatkuvuus	Ikääntyminen	Haasteet talkootyössä
	Haasteena on aktiivien kuuluminen vanhempaan ikäluokkaan, mutta ei ole varmuutta löytyykö nuoria jatkajia.	Haasteena voi olla aktiivien leipiintyminen hommaan. Talkoohomma tehdään omien kykyjen ja voimavarojen mukaan.	Koko palettia pyörittää tietty ydinryhmä. Adoptioyhmän elämäntilanne saattaa muuttua nopeasti, jolloin aika talkootyölle loppuu ja kiinnostus lopahtaa.

”Maakuntamuseon väki ollut hirveen joustavaa, on tuoneet lomakkeita tarjolle, kokeillaas tätä, tehnyt anomuksia puolesta.” (Kohdeaktiivi 2016)

Monumentti-yhdistyksen aktiivi on tyytyväinen viranomaisyhteistyöhön, joka on ollut avulias yhdistystä kohtaan. Maakuntamuseon väki on toiminnassaan asiakaslähtöistä. Talkootyön byrokraattisista haasteista voi selvitä, mikäli viranomaiset ovat joustavia. Viranomaisten ja järjestöjen yhteinen haaste on rahan puute. Toiminnan tarkoitus ei ole tuottaa voittoa, mutta rahaa tarvitaan materiaalihankintoihin ja työkaluihin. Normit ovat ratkaisevia tuotehankinnoissa, koska halvimman hinnan perässä ei voida aina joutua. Monumentti-yhdistysten käytännön toiminnassa ja hankinnoissa säännönmukaisuus on voimakkaasti korostunutta.

Makasiinin adoptointi on uusi asia. Meidän jäsenistössä alkaa tulla sellasia henkilöitä, jotka osais. Onneksi piilossa olevaa potentiaalia näyttäisi olevan. (Kohdeaktiivi 2016)

Toiminnan ylläpitämisen välttämättömyys on talkooväki, joka haluaa kehittää kohdetta ja ennen kaikkea oppia vanhemmalta jäsenistöltä tietotaitoa ja paikallista historiantuntemusta. Oppiminen ja kokeuksenvaihto ovat kaksisuunteinen tapahtuma. Jäsenistön tietotaito saattaa piillä pinnan alla, ”potentiaali” saattaa tulla esiin kosmopoliittisessa teknisessä ja käytännöllisessä toiminnassa. Toiminnan vakiintumattomuus voi lisätä epävarmuutta ja kompleksisuutta talkootoiminnassa postmodernissa toimintaympäristössä.

[...] Suomen kulttuurirahaston Pirkanmaan jaostolta saatiin [hieman] tukiaista. Olihan se hyvä tuki alussa, että saatiin työkaluja ja vehkeitä. Saatiin maksettua vähän korvausta, tota risujen kuljettamisesta kaatopaikalle ja näin pois päin. Tuota olihan se hieno juttu ja varmasti se on, että nää enemmän tai vähemmän yksityiset tahot, jotka taloudellisesti tukee näitä hankkeita. (Kohdeaktiivi 2016)

Julkisten organisaatioiden taloudellinen tuki on tervetullutta kulttuuriyhdistyksille, jotka laittavat talkootoimintaa alulle. Aineellinen pääoma ei ole kulttuuritalkootyön kantavin voima, vaan talkoissa vallitsee sosiaalinen pääoma, jossa toimijoiden välisellä luottamuksella on suuri rooli. Sujuva taloudenhoito voi vahvistaa sosiaalista pääomaa, sillä pienet taloudelliset kannustimet mahdollistavat kulttuurillisen elvytystoiminnan. Yhdistyksen tekninen toiminta tuli mahdolliseksi, koska tarpeelliset ”työkalut” kyettiin hankkimaan. Sitaatista käy myös ilmi, että taloudelliset kannustimet tulevat yksityistaholta eli erilaisilta kannatusjärjestöiltä tai kulttuurimasenaateilta, eikä niinkään julkiselta taholta. Vapaaehtoisuudessa on hyvä tiedostaa palkitsemisen merkitys, edes vähäisin määrin, jolloin talkoolaisille voidaan tarjota työntekemisen päätyttyä sosiaalista ajanvietettä kuten näytelmiä tai kunnon pullakahvit.

Taulukko 2.13 Yhteenveto professionaaliseen kvalifikaatioon liittyen

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Teorian yläkategoria
	Ammattityön ja vapaaehtoisuuden kaksijakoisuus	Eksperttiosaaminen	Ammatilliset siteet
	Vanhustenhoidossa vapaaehtoistyön raja pitäisi olla selvä.	Alan harrastaja voi vaikuttaa alan eksperttiltä, kuitenkin kaikkea ei voi tietää.	Vapaaehtoinen ei voi korvata ammattitaitoisia asiantuntijoita, mutta voi tuoda lisäarvoa.
	Vetäjillä ja tietyillä aktiiveilla asiantuntijuutta	Ammattipätevyys	Ammatilliset siteet
	Kaikki eivät hallitse byrokratian pyörittämistä.	Viikonloppuleireillä paljon asiantuntijuutta kattavina tietopaketteina.	Taustatiedon kokoaminen ja tiedonkeruu muutaman avainhenkilön varassa.
	Olennaista on, että talkootyötä vetää ammattihenkilö, joka pitää koko paletin kasassa.	Asiantuntijalta on mukava ammentaa tietoa ja oppia faktoja.	Oppi asiantuntijoilta tunnistaa maastossa jäljet kasviviljelystä.
	Teknisen perehdytyksen hyödyllisyys	Teknisen osaamisen hyödyllisyys	Ammatilliset siteet
	Hyödyllinen osaaminen on tietojenkäsittelytaitojen hallitseminen.	Niittäminen ohjeistettiin hyvin. Viikatetekniikan hallitseminen on tärkeätä, vaikka se on yksinkertainen suorite.	Viikatteen käyttöä voi tarvita jatkossa, joten sen käytön perehdyttämiseen leirillä voi keskittyä.

Asiantuntijoiden tarve on kulttuuriperintötyössä suuri, koska kulttuurin säilyttäminen vaatii ammattitaitoa ja osaamista esimerkiksi kunnostuksen osalta. Leirille osallistujat mainitsivat tärkeänä asiana asiantuntevat luennoitsijat ja Maakuntamuseon vetäjät. Leiriohjaajat perehdyttivät hyvin talkootehtäviin ja kertoivat runsaasti tietoa useista asioista. Vapaaehtoistyötä tekevät maallikot, mutta vapaaehtoisille ei voida sysätä kaikkea vastuuta. Järjestötoiminnassa on kuitenkin tilanteita, jolloin ammattiosaamista vaaditaan, esimerkiksi sähkötöiden tekeminen viljamakasiinilla. Talkooporukassa voi olla vapaaehtoisina eri alojen asiantuntijoita, joilta ei odoteta ammatillista toimintaosaamista. He voivat halutessaan jakaa tietotaitoaan talkootilanteissa tai kertoa tauoilla työasioistaan. Taulukon aineiston alaluokat liittyvät kolmannen sektorin ja palkkatyön kahtiajakoisuuteen, avainhenkilöiden ammatitietämykseen ja teknisen perehdytyksen tärkeyteen. Aineiston yläluokkia ovat eksperttiosaaminen, ammattipätevyys ja näppäryys teknisessä osaamisessa. Teorian yläkategoria on ammatilliset siteet, jotka eivät ole niin vahvoja kuin henkilökohtaiset perhesiteet. Yksi taulukon 2.13 pelkistetty ilmaus liittyy ATK-taitojen osaamisen tarpeellisuuteen, sillä esimerkiksi perinneyhdistyksen hallituksessa toimittaessa ei ole haitaksi hallita toimisto-ohjelmia tai tiedonhakutaitoja. Näiden

taitojen osaamisesta on hyötyä yhdistysrutiinien hoitamisessa ja myös toiminnan tiedotuksessa jäsenistölle tai kiinnostuneille ulkopuolisille toimijoille.

”Meillähän on valtava määrä vapaaehtoisjärjestöjä, mutta tässä on tällänen pieni huoli liittyen tähän vapaaehtoistoimintaan, että kaatuuko tietyillä sektoreilla niin ammatti-ihmisen osaamista vaativa osaaminen.” (Leiriläinen 2015)

Suomessa vapaaehtoisten organisaatioiden järjestäytyminen on suurta. Ammattilaisille on tarvetta aina, sillä kaikkea ei voida tehdä talkoilla. Joillakin aloilla on sitaatin mukaan pieni riski, että vapaaehtoinen maallikkopohjainen osaaminen syrjäyttää ammattitaidon.

”Asiantuntija selitti kaikki kohdat kaikille ja kertoi miten se pitää oikein tehdä. Sitten kävi vielä jokaisen ryhmän kanssa yksitellen läpi, mitä he tulevat tekemään. Kyllä mun mielestä siinä tervaporukassa, tuli ihan hyvä ohjeistus, ainakin sitten viimeistään kun kysyi, mitä pitää tehdä. Niin ei tarvinnut jäädä ihmettelemään sormi suuhun.” (Leiriläinen 2015)

Asiantuntija oli sitaatin perusteella pätevä ja hänellä oli erikoisosaamista vanhanajan rakennusmenetelmistä. Ennen varsinaisten toimenpiteiden aloittamista ekspertti kertoi seikkaperäisesti projektin työvaiheet ja antoi yksityisopetusta talkooryhmille. Leiriohjaajat ovat talkoolaisten mentoreita, jotka tukevat heitä teknisessä toiminnassa.

” [...] En ole ollut kontaktissa aiemmin just arkeologeihin esimerkiksi kun mä juttelin [...] Reetan [ja] Vadimin [kanssa] oli kiinnostavaa jutella. [...] Miettiä heidän uravalintaa sitten, sitä kaikkea missä he ovat olleet mukana. Samalla kuin miettii omia valintoja, mitä on tehnyt elämässään, oli kiinnostavaa.” (Leiriläinen 2016)

Ammattilaiset eivät vain ole jakavia tietopankkeja ja teknisiä perehdyttäjiä, vaan heiltä voi oppia erilaisia taitoja ja elämänarvoja. Heidän intohimoinen kiinnostuneisuutensa voi tarjota vapaaehtoisille elämyksiä ja ainutlaatuisia kokemuksia. Leiriläinen kiinnostui asiantuntijan uravalinnasta ja verkotuneista kontaktikokemuksista peilaten niitä omiin elämäkokemuksiinsa ja ammatillisiin valintoihinsa.

Taulukko 2.14 Yhteenvedo haastateltujen kosmopoliittisesta tietokäytännöstä

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Teorian yläkategoria
	Aikaisempia kokemuksia kulttuuriharrastuksista tai harrastaa laajasti kulttuuria	Talkoolaisen kyvykkyys	Kosmopoliittinen tieto
	Arkeologian harrastus on leiriläisen taustalla.	Leiriläisellä on kokemusta entisaikojen remontointimenetelmistä.	Talkoolainen on osallistunut kodin lähellä sijaitseviin talkoisiin, joissa tehtiin palstaviljelyä.
	Kulttuuripolitiikan tilan valtaaminen	Tekemisen politiikka	Kosmopoliittinen tieto
	Kaupunki voi tarjota rahallista ja tiedollista tukea, mutta ei sinänsä poliittista. Virkamiestyöllä voidaan ohjata kulttuuritoimea, jolloin kulttuurihistoriaa voitaisiin huomioida enemmän.	Kulttuurihistoriatyö on kaukana puhtaasta puoluepolitiikasta.	Kaupunki on ottanut kansalais- ja kulttuuritahoja aiempaa enemmän huomioon adoptoinnin myötä.
	EU-tasoisista kulttuuripolitiikkaa tapahtumien ja tilojen haltuunotossa, koska organisoidaan siellä merkittävä tapahtuma.	Kortteli on malliesimerkki asukasaktiivisuudesta ja kulttuurimyrönteisyydestä.	Tilojen omatoiminen käyttö on kulttuuripolitiikkaa.

Taulukon 2.14 teoreettinen yläkategoria on kosmopoliittinen tieto. Taulukon yksi pelkistetty ilmaus liittyy kulttuurihistoriatyön poliittiseen irrallisuuteen, koska edustuksellinen demokraattinen päätöksenteko voi olla kaukana voimaannuttavasta itseohjautuvasta tekemisestä. Taulukon alaluokat ovat kulttuuripolitiikan haltuunotto ja ennakkotietämys tai oppi kulttuuriharrastuksesta. Aikaisempi oppi voi liittyä esimerkiksi itsehankittuihin perinteitä kunnioittavien remonttimenetelmien hallintaan. Aineiston yläluokat ovat talkoolaisten kyvykkyys ja tekemisen politiikka. Talkoolaisten joukko on monipuolista ja heillä on erilaisia intressejä tehdä kulttuuriperintötyötä. Kosmopoliittinen tieto voi tulla näkyviin korkeana perehtyneisyytenä paikallishistoriaan tai arkeologiaan. Luonnollisesti aikaisempaa harrastaneisuutta voi hyödyntää kulttuuritalkoissa. Kulttuuritoiminta ei ole perinteistä puoluepolitiikkaa, vaan se on tekemisen politiikkaa ja tilan haltuunottoa. Asiantuntevuus voi lisääntyä kaikilla kulttuuriperinnöstä kiinnostuneilla, jos he ottavat asioista selvää. Kulttuurikohteen hoitaminen on ruohonjuuritason osallisuutta paikallispolitiikkaan.

Soininen (2015) vertaa luontoharrastajien ja kulttuuriperintöharrastajien osallistumisaktiivisuutta toisiinsa suhteessa tapahtumien koordinointiin. Hänen mukaansa luontoharrastajien aktiivisuus on korkeaa ja jatkuvaa, koska luontopiirien itsenäinen järjestäytyminen on pitkään ollut systemaattista. Adoptoi-ilmio on ensimmäinen museosektorin kokeilu kerätä harrastajia yhteen osallisiksi tiettyihin kohteisiin. (Soininen, henkilökohtainen tiedonanto 9.11.2015.)

”Ja vaikka ehkä maataloustaustasena monet asiat ovat tuttuja, kuten viikatteen käyttö ja kovasimen käyttö. Silti on tullut uusia.” (Leiriläinen 2015)

Leiriläiselle käsillä tekeminen ei ole vierasta, koska hänen juurensa ovat maaseudulta. Maataloudessa fyysinen työ käsityökaluilla on ollut arkipäivää ennen tuotannon koneellistumista. Maiseman hoitoon liittyvissä talkootehtävissä käytettiin perinteisiä ja evoluutionallisia työkaluja. Sitaatin mukaan leiriläinen koki uusia asioita viikonlopun aikana. Sosiaalipoliittisen tiedon ominaisuuksia ovat kokeilevuus, tiedon jalostaminen ja ennakkoluuloton suhtautuminen uusiin osaamisalueisiin. Aikaisemmin opittu tietämys tai taidot voivat osoittautua hyödyllisiksi talkootöissä. Aikaisempi osaamis-pääoma voi kumuloitua uudessa kulttuurihistoriallisessa toimintaympäristössä useiden tietokäytäntöjen hybridisessä suhteessa.

”Sillain tota, ehkä se poliittisuus on siinä, että ei odoteta lupia tai otetaan tilat haltuun ja tehdään itse ja käytetään omia verkostoja ja omia taitoja ja tota onhan se aika poliittista. Tehdään itse eikä odotella, että pitäis saada aina mitään hyväksyntää tai tukeakaan keltään instituutiolta.” (Kohdeaktiivi 2016)

Kohteessa tehtävä työ voi olla kiinteästi poliittista, vaikka se ei ole perinteistä demokraattista puoluepolitiikkaa. Poliittisuus kiteytyy käytännön toimintaan ja aktiiviselle toimimiselle. Kohteen poliittisuus ilmaisee itsevaltaista osallisuutta yhteisten tavoitteiden parissa, ja politiikkaa säädellään ruohonjuuritasolla keskinäisissä verkostoissa.

”Tiettyä sellasta anarkismia siinä on.” (Kohdeaktiivi 2016)

Aktiivin mukaan toiminnassa on kaikua ”anarkismiin”, koska virallisten kulttuuriorganisaatioiden legitimitettä ei tarvitse hakea. Kohteen osallistumisen muodossa korostuu katu-uskottava ”viileys” ja vanhatavien kulttuuri-instituutioiden kyseenalaistaminen päätellen aktiivin sitaatista. Anarkismilla on jonkinlainen yhteys poliittiseen päätöksentekoon, koska käsittääkseni anarkismilla osoitetaan päätöksenteon epäkohtia tai tyytymättömyyttä vallitseviin poliittisiin suuntauksiin.

7 Tulkinnan yhteenvedo

Sosiaalisuus on läsnä vapaaehtoistyössä kontekstista riippumatta. Useat vapaaehtoiset toimivat rekisteröidyssä yhdistyksessä tai yhteisössä ja he ovat vuorovaikutuksessa toisiinsa. Talkootoiminta on hyvä keino tavata uusia ihmisiä, jotka jakavat saman kiinnostuksen keskenään. Heillä on tällöin yhteinen intressi ja mielenkiinnon kohde kuten roskaton puisto tai ainutlaatuinen kulttuurikohde. Vuorovaikutussuhteessa keskustellaan yleensä toisten kanssa, jolloin tieto ja kokemukset siirtyvät toimijoilta toisille. Vapaaehtoistyön altruistisuus on vastapainoa arjen ja työelämän kilpailu- ja yksilökeskeisyydelle. Talkoot on vanha innovaatio, mutta se ei ole menettänyt merkitystään 2010-luvulla, päinvastoin se voi tuoda järjestökenttään uusia toimintatapoja, joita tarvitaan globaalissa, tietoverkko pohjaisessa maailmassa.

Kulttuuriperintöleirillä oli yhteisöllinen ilmapiiri, josta kertoo yhteinen kokemus yhteenkuuluvuudesta. Yksi leirin onnistuneisuuteen vaikuttanut tekijä voi olla korkea samaistuminen leiriläisten ryhmään. Yksi tulos on se, että harvat leiriläisistä muodostivat pidempiaikaisia ystävyys-suhteita toisiinsa, vaan ihmissuhteet jäivät heikoiksi ”ad hoc –siteiksi”. Tähän on voinut vaikuttaa leirin lyhyt kesto ja toisaalta kiinnostuksen suuntautuminen talkootyöhön, jota tehtiin kulttuurihistorian hyväksi. Yhteisöllisyys tuli esille talkootyössä leirillä toimintana yhteisen tavoitteen hyväksi. Talkoolaisten välille muodostui sosiaalinen luottamus, sillä he noudattivat yhteistä normia, toimivat sosiaalisesti ja synnyttivät lämpimän yhteisriippuvuuden toistensa välille. Leiriläiset hyväksyivät ongelmitta yhteisen normin, joka on työnteko kollektiivisen kulttuuriperinnön hyväksi kunnioittaen asiantuntijoiden ohjeita ja työnohjaajien tietotaitoa. Sosiaalinen luottamus oli tilanne- ja paikkakohtaista, sillä sen syntymiseen tarvittiin leiriläisten, ohjaajien ja asiantuntijoiden yhtäaikainen läsnäolo viikonloppujen aikana.

Luovuus on laaja ja moniselitteinen käsite. Ryhmässä luovuus mukailee ainakin joitakin normeja, jotta ryhmän toiminta pysyy koossa. Luovuus viittaa harvoin negatiivisiin piirteisiin, vaan se voi tarkoittaa uuden luontia, aikaisempaa parempaa kehitystä ja mielikuvituksellisempaa toimintaa esimerkiksi kaupunkisuunnittelussa. Leiriläisten oli vaikea määritellä kokemuksellista ja emergenttia luovuutta talkootöissä. Talkootoimintaa kulttuurin parissa voi myös olla vaikea mieltää luovaksi toiminnaksi, sillä kulttuurirestauroinnissa on tärkeää noudattaa vanhoja rakennusmenetelmiä ja työtapoja, jotta teknisellä toiminnalla ei tuhota artefakteja. Luovuus voi esiintyä kahdella tavalla, joko luovana ajatteluna päätöksenteossa tai käytännön luovuutena esimerkiksi rakennusteknisissä ratkaisuissa.

Kuitenkin iso osa leirillä vastanneista oli sitä mieltä, että luovuudella on jalansijansa talkootoiminnassa, vaikka talkoissa tarvitaan harvoin taiteellista luovuutta tai uuden luomisen kykyä.

Vapaaehtoistyön yksi etu on monipuolinen oppiminen. Maakuntamuseon leireillä ja tapahtumissa oppii runsaasti historiasta, käytännön arkeologisesta työstä ja kulttuurikohteista. Kulttuurihistoriallinen tietämys voi muodostaa suhteen paikkaan, jättäen jäljen oppijan muistiin. Lisäksi tietämys auttaa konkreettisessa talkootyössä, sillä se voi antaa merkityksen jonkin kohteen hoitotyölle. Vapaaehtoisen talkootyön ei pitäisi olla liian professionaalista, jotta siihen voisi sitoutua. Kulttuuriperintöleireillä käytettiin teknisiä työkaluja, mutta leiriläisillä oli mahdollisuus suunnata työtehtäviään oman kiinnostuksensa ja taitojensa mukaan. Ohjaajat tarjosivat perehdytystä ja opastusta vapaaehtoistyöntekijöille. Aika ajoin vapaaehtoisuhteisöt joutuvat turvautumaan ammattiapuun, jopa palkkaamaan ulkopuolelta taitavan tekijän. Yhteistyö on tarpeen verkostoituneessa maailmassa, jotta epävarmuutta kyetään sietämään. Antoisaa yhteistoimintaa takaa sosiaalisen luottamuksen ja hyvän ilmapiirin.

7.1 Vapaaehtoisuuden palkitsevuus ja vaihtelevuus postmodernissa yhteiskunnassa

Vapaaehtoisia motivoivat mitä erilaisemmat asiat. Motiiveihin vaikuttavat ikä, omat intohimot, harrastukseen käytettävissä oleva aika, sukupuoli ja välillisesti maantieteellinen sijainti. Ympäristön viirikkeellisyys ja esteettiset arvot vaikuttavat syihin tehdä talkootyötä. Luontoympäristö on ulkoinen motivaattori, joka vaikuttaa talkoosuoritteeseen ja antaa tilaa luovalle toiminnalle. Isoimmissa kaupungeissa kaupunkirakenne ei välttämättä suosi helppoa vuorovaikutusta, koska elämän eri osa-alueet suoritetaan useissa paikoissa ja erillään toisistaan. Maaseudulla naapuruus on perinteisesti ollut yhteisöllistä ja luontainen tapa selvitä vaikeiden aikojen ylitse. Hyvä sää voi vaikuttaa kokemukseen ympäristön viihtyvyydestä. Se ulkoisena motivaattorina voi lisätä vapaaehtoisten ahkeruutta ja tuloksia jonkin kohteen parissa. Sisäiset motivaattorit voivat liittyä henkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin, esimerkiksi liikunnan ilo antaa ihmiselle hyvän olon. Kuitenkin liikunta tulee talkooleirillä muun toiminnan lisänä ja se on harvoin ratkaiseva motivaattori talkoisiin osallistumiselle. Järjestötoiminta ei ole vain aktiivista byrokratian pyörittämistä, vaan siinä yhdistyy konkreettinen tekeminen joidenkin ihmisryhmien tai ympäristön hyväksi. Sisäinen motivaattori leiriläisillä liittyi käsityöhön ja tekemiseen, joka loi näkyviä tuloksia. Teknologisessa maailmassa useat työt tehdään koneellisesti hyödyntäen tietotekniikkaa. Leiriläiset kokivat vaihtelua arkeensa tai työympäristöön verrattuna kulttuuriperintöleireillä, jossa käsillä tekeminen oli iso osa talkoosuoritetta.

Talkootyöhön liittyy yleensä myönteisiä odotuksia ja diskurssit heijastavat myönteisyyttä ja yhteisöllisyyttä. Vapaaehtoiset saavat tukea toiminnalleen yhteiskunnasta, jolloin heidän työntekeksensä tulee mielekkäämmäksi. Talkootyö sopii useilla yhteiskunnan osa-alueilla yhdistysten toimintatavaksi, mutta kaikkia toimintoja ei kuitenkaan voida tehdä palkattomana, vaan koulutettuja ja ammattitaitoisia työntekijöitä tarvitaan. Parhaimmillaan alan harrastajien tietämys ja arvokas aikaansaava työ täydentää virkamiestyötä. Parasta on löytää konsensus palkkatyön ja vapaaehtoistyön välillä, jotta syrjäyttäviin konflikteihin ei jouduta. Postmodernissa maailmassa työ kannattaa määritellä uudelleen, sillä ketteryys on valttia muuttuvassa kompleksisessä toimintaympäristössä. Niukkoina aikoina järjestöt joutuvat tyytymään vähempään, koska avustuksia on vaikeampi saada. Järjestöt joutuvat tällöin hyödyntämään jäsentensä altruismia ja hyvántahtoisuutta, koska tulosten tekemiseen tarvitaan yleensä materiaalisia hyödykkeitä.

Leiriläisille korvaus tehdystä työstä maksettiin ruokana, runsaina tietopaketteina ja ohjelmanumeroina, joissa rentouduttiin ja sosiaalistuttiin töiden tekemisen jälkeen. Leireillä oli rentoa yhdessäoloa, saunomista, makkaran- ja lettujenpaistoa nuotion äärellä. Suomalaisessa yhteiskunnassa talkooperinteellä on pitkät juuret etenkin yhteistoiminnallisessa kyläkontekstissa. Tiedon levittämisessä hyödynnetään heikkoja verkostoja, joihin erilaiset toimijat voivat kiinnittyä ja jakaa ammatillista osaamista, relevanttia tietoa ja kokemuksia. Verkottuminen tapahtuu postmodernissa maailmassa yhä enemmän tietoverkkopohjaisesti. Maakuntamuseon monumentti-hanke mainostaa itseään sosiaalisessa mediassa, sähköpostitse ja verkkosivuillaan. Uusia kiinnostuneita vapaaehtoisia voi liittyä toimintaan viestinnän digitalisaation avulla. Tietoa Adoptoi Monumentti -ilmiöstä leviää sosiaalisessa mediassa vapaaehtoisten omilla sosiaalisen median tileillä ja asiantuntijaorganisaatioiden tiedotuskanavissa. Adoptoi-ilmiöstä on verkossa tietoa saatavilla melko paljon, mutta tietoa voisi lisätä uutisoinnissa hyödyntäen paikallismedioita. Vapaaehtoisen tiedon hakeminen riippuu hänen omasta halustaan, viitseliäisyydestään tai ajankäytöstään.

Kulttuurihistorian vapaaehtoisten mielestä julkisia varoja ja viranomaisvoimin toteutettavaa suojelutyötä tarvitaan. Vapaaehtoisten varaan ei voida kaataa kokonaan kulttuuriperinnön suojelemista ja sen kunnossapitämistä. Vapaaehtoinen talkootyö on vaikeaa mieltää poliittiseksi toiminnaksi, osittain sen alhaalta ylöspäin suuntaavan luonteen vuoksi. Yhdistystasolla kulttuurihistorian vapaaehtoisuudessa kohdataan normeja ja sääntöjä, jotka sanelevat toiminnan peruslinjan. Adoptoija osapuoli ja Maakuntamuseo solmivat virallisen hoitosopimuksen, jossa määriteltiin kohteen hoitotoimenpiteet.

Kulttuuriperintötyöhön liittyy haasteita. Yhdistystoiminnassa on mukana epävarmuustekijöitä. Tiedot epävarmuustekijät liittyvät toiminnan jatkuvuuteen ja vireyteen. Perinteisesti yhdistysten tukijat ja aktiivit ovat iäkkäitä. Ihmisen fyysinen toimintakyky ja näppäryys heikkenevät iän myötä. Nuoremmat aktiivit voivat törmätä elämän kiireellisyyteen ja tämän vuoksi he eivät voi kovin helposti sitoutua yhdistystoimintaan. Työelämä on postmodernissa maailmassa hektistä ja alati muuttuvaa. Viikonloppuleiri on helppo osallistumismuoto, koska itse ei tarvitse nähdä vaivaa järjestelyjen suhteen ja leirin kesto ei ole kovin pitkä.

7.2 Kulttuuritalkoot synnyttävät perinteikästä sosiaalista pääomaa

Kulttuuriperintötyöhön osallistuu mitä erilaisimpia ihmisiä riippumatta eri koulutustaustoista, iästä, sukupuolesta ja kotikunnasta. Yhteinen tekijä osallistumiseen on monitasoinen kiinnostus historiaan. Kulttuuriperinnön historiassa voi ilmetä jonkin henkilön vaikuttavuus, kohteen ainutlaatuisuus, ympäröivän ympäristön hienous, rakennushistoria ja menneen ajan elinkeinoihin liittyvät yksityiskohdat kuten jäljet kaskeamisesta. Kulttuuriperintöleirit ovat osallistujaystävällisiä, koska leiriläiset vain ilmoittautuvat leirin vetäjille ja saapuvat viettämään aikaa kanssatalokoolaiten, asiantuntijoiden ja kulttuurihistoriamonumenttien parissa. Leiriläiset toimivat leiriaikataulujen mukaan nauttien ruokailuista ja ohjatusta ohjelmasta. Adoptoi monumentti toiminta-järjestöjen kanssa saattaa olla vapaaehtoiselle haasteellisempaa pitkän sitoutumisen vuoksi. Rekisteröidyssä järjestössä toimiminen voi viedä huomattavasti aikaa, koska tietyt yhdistyssäännöissä määritellyt toimenpiteet kuten kokouskutsut, tilinpäätökset ja toimintakertomuksen päivittäminen on pakko tehdä. Järjestöjen yksi ominaisuus on yhdistyslain normien noudattaminen.

Sosiaalinen pääoma sopii hyvin vapaaehtoistyön luonteen kuvaamiseen. Sosiaalinen pääoma ja sosiaalinen luottamus kulkevat käsi kädessä. Sosiaalisen pääoman muodostumiseen tarvitaan avointa vuorovaikutteisuutta. Vuorovaikutusverkostossa tiedollinen ja ammatillinen osaaminen jalostuvat. Sosiaalista pääomaa generoituu avoimissa, ennakkoluulottomissa ja visionaarisuuteen suuntautuneissa julkisissa tiloissa. Tällaiset tilat voivat olla kirjastoja, monitoimitiloja ja kaupunkipuistoja, joissa voi pysähtyä filosofoimaan akuutteja yhteiskunnan ongelmakohtia. Sosiaalista pääomaa velloivissa tiloissa luovalle toiminnalle voi olla tartuntapintaa ja luovuus syntyy sivutuotteena. Talkoissa voidaan pohtia yhteiskunnallisia ongelmia ja heijastaa kollektiivista luovuutta.

Mahdollisessa jatkotutkimuksessa määrällistä aineistoa voisi laajentaa. Lomakkeiden palautusmäärä oli suuri, vaikka leirille osallistujien määrä oli melko pieni. Suurempi otoskoko mahdollistaisi tilastollisesti merkittävien todennäköisyyksien ilmaantumisen. Toisaalta laadullisessa haastatteluaineistossa voisi haastatella Tampereen ulkopuolisia adoptiojatahoja eri tyyppisistä kulttuurikohteista. Haastatteleman kulttuurikohteen yhdistysaktiivit urbaanissa ympäristössä liittyvät fyysiseen rakennukseen kuten Viljamakasiiniin, Annikin kivikioskiin ja Pispalan pulteriaitaan. Yksi haastattelu liittyi enemmän luontoympäristökohteeseen, jossa haastattelin Lentävänniemen Lapinraunioiden yhdistysihmistä.

Messukylän lainaviljamakasiinilla on painoarvoa asuinalueen asukkaille, koska se on kiinteässä yhteydessä Messukylän kivikirkkoon. Kirkko on koko kaupungin mittakaavassa suosittu kulttuurikohde ja myös hääparien vihkimispaikka. Historiallisesti Messukylän kivikirkko on monipuolinen, koska sillä on useita kiinnekohtia paikallishistoriaan. Pispalan pulteriaidassa yhdistyvät luonnon esineellistymisen kivinä ja ihmiskäden aikaansaannokset muurin muodossa. Muurin rakentaminen oli sosiaalinen sekä paikan aikaan liittyvä rajoja vetävä tapahtuma. Annikin kivikioskia on hyödynnetty erilaisen taiteen esittämiseksi ja tapahtumien pitopaikkana, jolle on tullut runsaasti kuuluisuutta. Aktiivista jäsenistöä yhdistävä yhteinen tekijä on ajankuluminen byrokratian hoitoon ja toiminnan jatkuvuuden turvaaminen. Kohteissa on symbolisia merkkejä, kuten näkyvä kohteesta kertova infotaulu.

Vapaaehtoistyö tuo vaihtelua postmodernissa maailmassa, sillä ihmisen on tyydytettävä sosiaaliset tarpeensa. Sosiaalisuuden kaipuu ei ole hävinnyt individuaalisessa maailmankatsomuksessa. Talkootyö voi tarjota isänmaallisia arvoja kaupungeissa eläville tai hektistä arkea eläville vapaaehtoisille. Naapuruuteen voi liittyä lähimmäisenrakkaus ja toisista huolenpittäminen, jolloin talkootoiminta tarjoaa mielekästä tekemistä vuorovaikutteisessa ympäristössä. Talkootyön eetos ei katoa lähivuosisymmeninä suomalaisuudesta, vaan se voi saada uusia piirteitä ja näyttää voimansa uudelleen. Tämä johtuu siitä, että kolmannen sektorin toiminnan legitimitetti näyttää voimistuvan yhteiskunnan eri osa-alueilla. Vapaaehtoistyön teettäminen nähdään uutena työnmuotona, sillä perinteinen palkkatyö on ajautunut murrokseen digitalisaation ja robotismin myötä. Tämä voi tarkoittaa sitä, että joillakin aloilla työn vähenemisen vuoksi vapaa-ajan määrä kasvaa, jolloin vapaaehtoistyö antaa mielekästä tekemistä. Ainakin toistaiseksi palkkatyötä, joissa vaaditaan asiantuntijuutta tai koulutuksellista sekä ammatillista osaamista, ei voida korvata ilmaisella vapaaehtoistyöllä. Hybridisessä toimintaympäristössä vapaaehtoinen harrastajaosaaminen, toisin sanoen kosmopoliittinen tietämys voi tarjota lisäarvoa perinteiselle ammattiosaamiselle. Hybridisyys on yksi postmodernin aikakauden ominaisuuksista, joka tarkoittaa asioiden kietoutumista monisyisiksi yhdistelmiksi.

8 Loppusanat

Pro gradu -tutkielmassani tutkin monisyistä ja mielenkiintoista Adoptoi Monumentti -ilmiötä Pirkanmaalla. Tässä ilmiössä perehdyin kulttuurihistoriaan ja paikallishistorian merkittävyyteen vapaaehtoisten ja kohdeaktiivien näkemysten myötä. Adoptoi Monumentti -toiminta on hieno harrastus, joka hyödyttää suomalaista yhteiskuntaa laajasti. Kulttuurihistorian eheytystoiminnasta hyötyvät paikalliset asukkaat, arkeologian harrastajat, maakuntamuseon toiminnasta kiinnostuneet vapaaehtoiset ja myös tulevat sukupolvet. Lisäksi elinkeinoelämän toimijat saattavat hyötyä kiinteistöistä, joita vapaaehtoiset ovat kunnostaneet. Vapaaehtoistyövoiman hyödyntämisessä taloudellisille intresseille ei saa antaa liikaa valtaa, koska kulttuuriin kuuluu sen immateriaalinen itseisarvoisuus. Maakuntamuseon henkilökunta on avuliasta kulttuuriyhdistyksiä kohtaan ja tarjoaa onnistuneita talkookokemuksia vapaaehtoisille, jotka ovat järjestetyissä tapahtumissa mukana. Maakuntamuseon toimintaan saavat liittyä kaikenlaiset ihmiset ja heidän taustatietämyksellään ei ole suurta merkitystä talkootoiminnassa. Tulevaisuudessa vapaaehtoistyön painoarvo lienee kasvavan, koska perinteiset työnteonmuodot ovat uudistuneet postmodernina aikakautena. Tutkielmani teoreettiset viitekehykset ovat matkan varrella kristallisoituneet ja tukevoituneet hieman, koska tiedonjanoni kasvoi kirjoitusprosessini myötä.

Tutkielmani aineistonkeruumenetelmissä on nähtävissä monitieteisyys, koska yhdistän yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen kontekstissa kvantitatiivisia menetelmiä osaksi kvalitatiivisia menetelmiä. Halusin sekoittaa menetelmiä samassa tutkimuksessa, jotta kykenin kehittämään määrällisen ja laadullisen aineiston käsittelytaitojani. Viimeisenä ulottuvuutena toin tarkasteluun valokuvaamisen ja jalanjälkien kuvaamisen kartalla. Haluan kiittää graduohjaajiani Jouni Häkliä ja Pekka Jokista ammattitaitoisesta ohjausprosessista. Kiitos kuuluu myös haastateltavakseni suostuneille vapaaehtoisille ja tamperelaisille Monumentti-kohteiden yhdistysaktiiveille. Tutkielmani valmistumisen lähestyessä ystäväieni ja perheenjäsenteni tuella oli suuri merkitys tekstini luettavuuden loppuunsaattamiselle. Tutkimusprosessiini kului aikaa melko paljon, mutta lopulta sain tutkielmani kokoon tutkielmaani sitoutuneisuuteni ja aiheeseen innostumiseni vuoksi.

Lähteet

Adoptoi muinaisjäännös tai rakennus! Adoptoi monumentti. Pirkanmaan maakuntamuseon esitelehtinen.

Ahola, S. 2009. Rytmikorjaamon talkootyötutkimus: motivaatio talkootyöhön. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Liiketalouden, yrittäjyyden, ravitsemusalan yksikkö. Liiketalouden koulutusohjelma. Markkinoinnin suuntautumisvaihtoehto. Markkinoinnin suuntautumisvaihtoehto. Opinnäytetyö. Viitattu 30.9.2015
https://theseus32-kk.lib.helsinki.fi/bitstream/handle/10024/4776/Ahola_Sarjaana.pdf?sequence=1

Airaksinen, A. 2015. Viiden tähden harrastus. Tekijöiden näkökulmia palkattomaan työhön suomalaisessa musiikkilehdistössä. Tampereen yliopisto. Viestinnän median ja teatterin yksikkö. Tiedotusoppi. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 30.9.2015
<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/97804/GRADU-1437393166.pdf?sequence=1>

Alastalo, M. & Åkerman, M. 2011. Tietokäytännöt. ja hallinnan politiikka. Teoksessa M. Alastalo & M. Åkerman Tieto hallinnassa: Tietokäytännöt suomalaisessa yhteiskunnassa. Vastapaino, 17–38.
Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. Tampere: osuuskunta Vastapaino.

Annikinkadun puutalokorttelin historiaa. Tulostettu 17.10.2016
<http://www.annikinkatu.net/historia.html>

Anttiroiko, A.V. 2010. Hallintainnovaatiot. Hallintateoreettinen näkökulma kaupunkien palveluiden organisoimisen, omistajuuden ja rahoituksen uudistamiseen. Tampereen yliopisto. Alueellinen kehittämisen tutkimusyksikkö. Sente-julkaisu 33 / 2010. Viitattu 15.12.2016
<http://www.uta.fi/jkk/sente/julkaisut/sentejulkaisut/Hallintainnovaatiot.pdf>

Billingham, J. & Roberts, S. 2002. Creative practice learning: Exploring opportunities to fulfil students' requirements. Practice, 14:4, 29–41.

Blokland, T. 2003. Urban Bonds. Social Relationships in an Inner City Neighbourhood. Cornwall: MPG Books.

Cohen, E. 2004. Backpacking: Diversity and Change. Teoksessa G. Richards & J. Wilson (toim.) Tourism and Cultural Change. The Global Nomad. Backpacker Travel in Theory and Practice. Channel View Publications: Clevedon, 43–59.

Crozier, J., Grandison, A., McKeown, C., Summers, E., Weber, P. (toim.). 2006. Collins English Dictionary- Paperback edition. Second edition. HarperCollins Publishers: Glasgow.

Ertas, N. 2014. Public Service Motivation Theory and Voluntary Organizations: Do Government Employees Volunteer More? Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly. Vol 43(2) 254–271.

Florida, R. 2002. The Rise of the Creative Class: New York: Basic Books.

Glomm, M. 2004. Talkootyöllä luottamukseen -tutkimuskohteena kylän ja kunnan välinen suhde sosiaalisen pääoman näkökulmasta. Tampereen yliopisto. Yhdyskuntatieteiden laitos. Aluetiede. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 30.9.2015
<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/92424/gradu00421.pdf?sequence=1>

- Haapanen, E. 2005. Yhteisöt aktiivisten vapaaehtoisten sosialisatiossa ja oppiminen vapaaehtoistoiminnassa. Tampereen yliopisto. Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. Pro gradu - tutkielma. Viitattu 30.9.2015
<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/92714/gradu00546.pdf?sequence=1>
- Hallituksen esitys eduskunnalle osuuskuntalaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laiksi (185/2012)
 Viitattu 9.12.2016 <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2012/20120185#idp974944>
- Harinen, P., Itkonen, H., Rautapuro, J. 2006. Asfalttiprinssit - tutkimus skeittareista. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 159. Tammer-Paino Oy: Tampere.
- Hautamäki, A. 2005. Poliitiikan paluu. Teoksessa A. Hatamäki, T. Lehtonen, J. Sihvola, I. Tuomi, H. Vaaranen, S. Veijola. (toim.). Yhteisöllisyyden paluu. Helsinki: Gaudeamus, 31–59.
- Henderson, P. & Thomas, D. N. 2002. Skills in Neighbourhood Work. 3. painos. New York: Routledge.
- Herrera, K. What Is Pokemon Go And Why Is It Such A Big Deal?. Tulostettu 4.12.2016
<http://www.cinemablend.com/games/1533430/what-is-pokemon-go-and-why-is-it-such-a-big-deal>
- Honkakorpi, M. 2016. Kunta-alaa uudistaa ihmislähtöisyys. Kuntalehti 13/2016, 13.
- Hyypä, M. T. 2005. Me-hengen mahti. Keuruu: PS-kustannus.
- Hyyryläinen, T. 1994. Toiminnan aika: tutkimus suosalaisesta kylätoiminnasta. Vammala: Line Sistyfour Publications.
- Häkli, J. 2008. Meta Hodos. Johdatus ihmismaantieteeseen. 4. painos. Tampere: Vastapaino.
- Ilmonen, K. & Jokinen, K. 2002. Luottamus modernissa maailmassa. Jyväskylä: Kopiojyvä Kustannus Oy.
- Jokinen, A. 2011. Liito-oravan jäljillä. Kansalaiset luonnonsuojelun tietokäytännöissä. Teoksessa M. Alastalo & M. Åkerman Tieto hallinnassa: Tietokäytännöt suomalaisessa yhteiskunnassa. Vastapaino, 63–90.
- Jokinen, K. 2004. Luovuus, luottamus ja yhteisö. Teoksessa P. Jokivuori & P. Ruuskanen (toim.) Arjen talous. Talous, tunteet ja yhteiskunta. Minerva Kustannus: Jyväskylä, 8–27.
- Kivelä, P. & Siisiäinen, M. 2007. Sosiaalinen pääoma ja verkostot. Teoriasta empiriaan. Teoksessa L. Alanen, V.M Salminen & M. Siisiäinen (toim.) Sosiaalinen pääoma ja paikalliset kentät. Koulutuksen tutkimuslaitos: Jyväskylä, 149–180.
- Kivitalo, M. 2007. Habitus muuttoliikkeessä. Teoksessa L. Alanen, V.M Salminen & M. Siisiäinen (toim.) Sosiaalinen pääoma ja paikalliset kentät. Koulutuksen tutkimuslaitos: Jyväskylä, 181–209.
- Knuuttila, S. 2010. Tutkija luo kohteensa (ja vastaa siitä). Tutkimusaineistojen muodostaminen. Teoksessa J. Pöysä, H. Järviluoma & S. Vakimo (toim.). Vaeltavat metodit. Kultaneito VIII Suomen Kansantalouden Tutkijain Seura: Joensuu. 19–42.

- Kuitunen, H., Lähdesmäki, U., Nissinaho, A., & Mäkelä, M. (toim.) 2005. Elämää kulttuuriympäristössä, opas maanomistajalle. Tampereen museoiden julkaisuja 82. Pirkanmaan maakuntamuseo.
- Kyttä, M. & Kahila, M. 2006. PehmoGIS Elinympäristön koetun laadun kartoittajana. Teknillinen korkeakoulu. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus. Otamedia: Espoo.
- Laine, M. & Bamberg, J. & Jokinen, P. 2007. Tapaustutkimuksen käytäntö ja teoria. Teoksessa M. Laine, J. Bamberg & P. Jokinen. (toim.) Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Gaudeamus, 9–38.
- Laki rakennusperinnön suojelemisesta 4.6.2010/498. Viitattu 23.9.2016 <https://www-edilex-fi.helios.uta.fi/lainsaadanto/20100498>
- Lehtonen, T. 2005. Uskonto ja yhteisö. Teoksessa A. Hatamäki, T. Lehtonen, J. Sihvola, I. Tuomi, H. Vaaranen, S. Veijola. Yhteisöllisyyden paluu. Helsinki: Gaudeamus, 60–89.
- Leino, H. Yleinen ongelma, yksi tapaus. Teoksessa M. Laine, J. Bamberg & P. Jokinen. (toim.) Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Gaudeamus, 214–227.
- Machan, T. R. 1998. Classical Individualism. The supreme importance of each human being. London: Routledge.
- Manninen, M. 2000. Sosiaalinen ulottuvuus kaavoituksessa. Stakes 32/2000. Stakesin monistamo: Helsinki.
- Maslow, A. H., W. G. Holtzman & G. Murphy. (toim.). 1954 / 1970. Motivation and personality. Harper & Row Publishers: New York.
- Mathur, A. 1996. Older Adults' Motivations for Gift Giving to Charitable Organizations: An Exchange Theory Perspective. Psychology Marketing. Vol 13:107–123.
- Muinaismuistolaki 17.6.1963/295. Viitattu 23.9.2016 <https://www-edilex-fi.helios.uta.fi/lainsaadanto/19630295>
- Mykkänen-Hänninen, R. 2007. Vapaaehtoistyön rajapinnoilla. Helsinki: Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia.
- Niemelä, M. 2008. Julkisen sektorin reformin pitkä kaari Valtava-uudistuksesta Paras-hankkeeseen. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia. Vammala: Kelan tutkimusosasto. Viitattu 31.10.2016 <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10250/7935/Tutkimuksia102.pdf?sequence=3>
- Puustinen, P. 2013. Vaihdamme vallankumous. Finanssipalvelun uusi logiikka. Talentum Media: Liettua.
- Rautio, K. 2011. Talkoolaisen muotokuva. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Kulttuurituotannon koulutusohjelma. Viitattu 30.9.2015 http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/28120/rautio_katja.pdf?sequence=1
- a) Richards, G. & Wilson, J. 2004. Drifting Towards the Global Nomad. Teoksessa G. Richards & J. Wilson (toim.) Tourism and Cultural Change. The Global Nomad. Backpacker Travel in Theory and Practice. Channel View Publications: Clevedon, 3–14.

- b) Richards, G. & Wilson, J. 2004. The Global Nomad: Motivations and Behaviour of Independent Travellers Worldwide. Teoksessa G. Richards & J. Wilson (toim.) *Tourism and Cultural Change. The Global Nomad. Backpacker Travel in Theory and Practice*. Channel View Publications: Clevedon, 14–39.
- Riihinen, O. 1998. Vapaaehtoistyö ja altruismi. Teoksessa K. Syrjälä, A. Anttila & J. Keinänen (toim.) *Maailmantalkoissa KVT 1947-1997. Kansainvälistä vapaaehtoistyötä ja työleirejä*. Kansainvälinen vapaaehtoistyö ry: Tampere, 167–172.
- Ruuskanen, P. 2007. Sosiaalisella pääomalla selittäminen. Teoksessa L. Alanen, V.M Salminen & M. Siisiäinen (toim.) *Sosiaalinen pääoma ja paikalliset kentät*. Koulutuksen tutkimuslaitos: Jyväskylä, 11–38.
- Sacchetti, S., & C. Tortia, E. C. 2013. Satisfaction with creativity: A study of organizational characteristics and individual motivation. *Journal of Happiness Studies*, 14:6, 1789–1811.
- Siisiäinen, M. 2003. Vuoden 1997 yhdistykset. Teoksessa S. Hänninen, A. Kangas & M. Siisiäinen (toim.) *Mitä yhdistykset välittävät. Tutkimuskohteena kolmas sektori*. Atena Kustannus: Jyväskylä, 11–37.
- Soininen, O. 2015. Haastattelukysymyksiä. Email olli.soinen@museovirasto.fi 9.11.2015. Tulostettu 10.11.2015.
- Tuan, Y. F. 2003. *Space and Place. The perspective of Experience*. Kolmas painos. University of Minnesota Press: Minneapolis.
- Tuomi, I. 2005. Yhteisöllisyyden paluu tietoyhteiskuntaan. Teoksessa A. Hatamäki, T. Lehtonen, J. Sihvola, I. Tuomi, H. Vaaranen, S. Veijola. *Yhteisöllisyyden paluu*. Helsinki: Gaudeamus, 132–162.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Vaaranen, H. 2005. Nuorten luovat pikkuheimot ja työn tulevaisuus. Teoksessa A. Hatamäki, T. Lehtonen, J. Sihvola, I. Tuomi, H. Vaaranen, S. Veijola. *Yhteisöllisyyden paluu*. Helsinki: Gaudeamus, 114–131.
- Vikman, N. 2010. Alussa oli askel – katsaus kuuntelukävelyn ympäristökulttuurin tutkimuksen metodina. Teoksessa J. Pöysä, H. Järviluoma & S. Vakimo (toim.). *Vaeltavat metodit. Kultaneito VIII Suomen Kansantalouden Tutkijain Seura: Joensuu*. 190–212.
- Välläri, S. 2015. Motivointi ja sitouttaminen talkootyössä. Case Vammalan seudun Voima ry. Tampereen ammattikorkeakoulu. Liiketalous. Opinnäytetyö. Viitattu 30.9.2015 http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/90151/Vallari_Sonja.pdf?sequence=1
- Welk, P. 2004. The Beaten Track: Anti-Tourism as an Element of Backpacker Identity Construction. Teoksessa G. Richards & J. Wilson (toim.) *Tourism and Cultural Change. The Global Nomad. Backpacker Travel in Theory and Practice*. Channel View Publications: Clevedon, 77–91.
- Warren, S. 2014. 'I want this place to thrive': volunteering, co-production and creative labour. *Area*, 46:3, 278–284.
- Yeung, A. 2004. Individually together. Volunteering in Late Modernity: Social Work in the Finnish Church. Helsinki: The Finnish Federation for Social Welfare and Health.

Yeung, A. 2002. Vapaaehtoistoiminta osana kansalaisyhteiskuntaa - ihanteita vai todellisuutta? Tutkimus suomalaisten asennoitumisesta ja osallistumisesta vapaaehtoistoimintaan. Helsinki: Sosiaali ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys.

Ympäristöministeriö. 2013. Etusivu – maankäyttö ja rakentaminen – Lainsäädäntö ja ohjeet – Maankäyttö- ja rakennuslaki. Viitattu 19.12.2016 http://www.ym.fi/fi-fi/maankaytto_ja_rakentaminen/lainsaadanto_ja_ohjeet/Maankaytto_ja_rakennuslaki

Liite 3:n karttojen pohjakarttana on TOPO Suomi 3V LIGHT kartat ja ottamani valokuvat. Vaaleansiniset viivat ovat jalanjälkiäni kohteiden valokuvauksessa, jotka käsikäyttöinen GPS-laite on piirtänyt.

Liite 1 Taustamuuttujien frekvenssitaulukot

	Frekvenssi	Prosentti	Kiertymäprosentti
Nuoret aikuiset: 25–35-vuotiaat	5	13.2	13.2
Uralla etenevät työikäiset: 36–45-vuotiaat	11	28.9	42.1
Vakiintuneet työikäiset: 46–55-vuotiaat	12	31.6	73.7
Varttuneemmat aikuiset: 56–75-vuotiaat	10	26.3	100.0
Yhteensä	38	100.0	

3.1 Leiriläisten ikäjakauma 2015 ja 2016

	Frekvenssi	Prosentti	Kiertymäprosentti
Ammttikoulu tai lukio	7	18.4	18.4
Alempi korkeakoulututkinto	11	28.9	47.4
Ylempi korkeakoulututkinto	16	42.1	89.5
Muu	4	10.5	100.0
Yhteensä	38	100.0	

3.2 Leiriläisten koulutusaste vuonna 2015 ja vuonna 2016

	Frekvenssi	Prosentti	Kiertymäprosentti
8	2	13.3	13.3
9	9	60.0	73.3
10	4	26.7	100.0
Yhteensä	15	100.0	

3.3 Vuonna 2015: Mitä antaisit kokonaisarvosanaksi Rapolasta (4-10)?

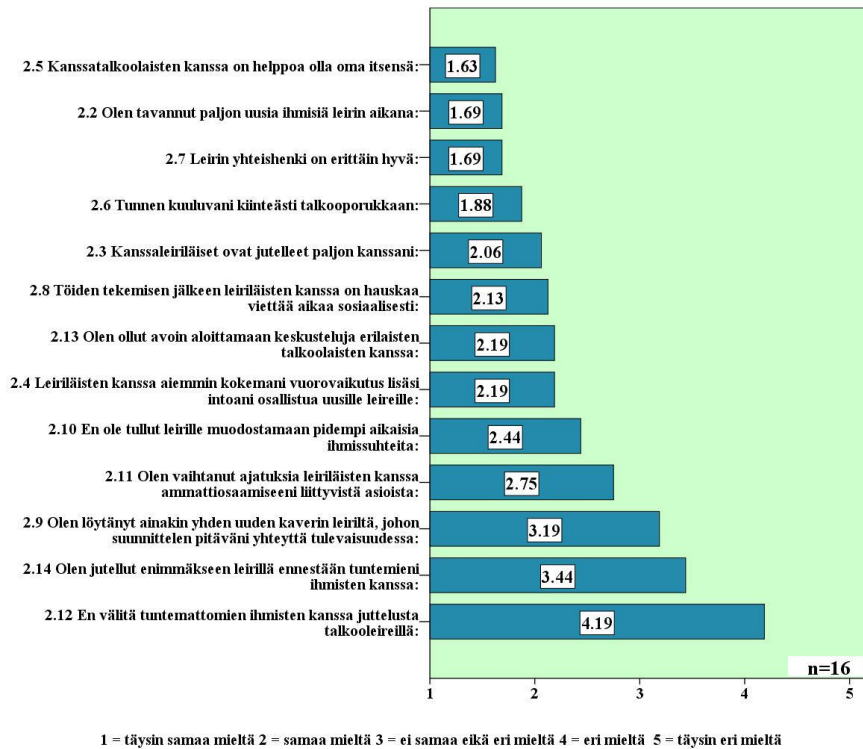
	Frekvenssi	Prosentti	Kiertymäprosentti
8	3	20.0	20.0
9	9	60.0	80.0
10	3	20.0	100.0
Yhteensä	15	100.0	

3.4 Vuosi 2016: Mitä antaisit kokonaisarvosanaksi Rapolasta (4-10)?

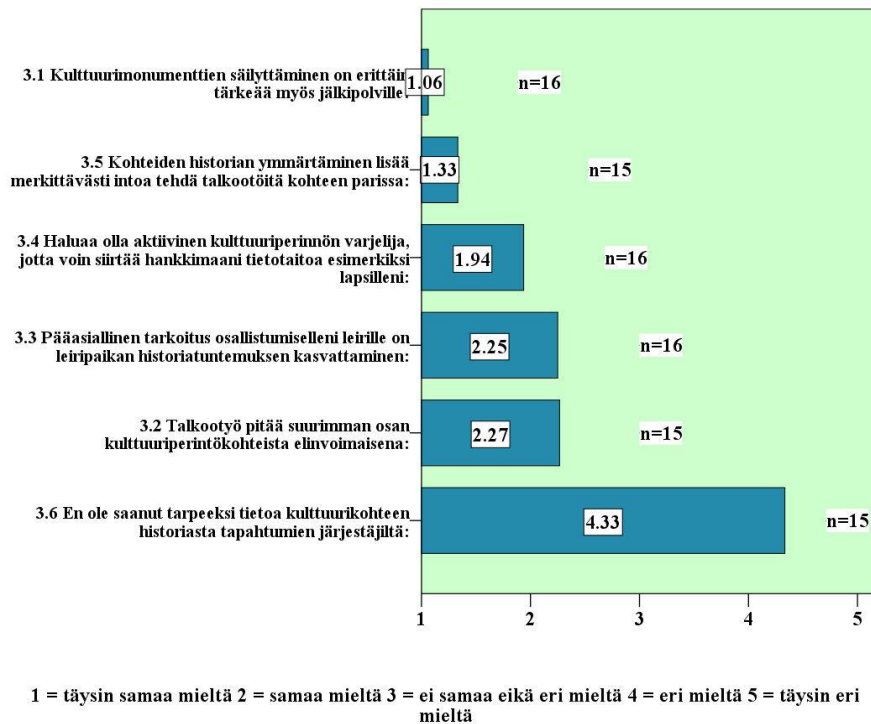
	Frekvenssi	Prosentti	Kiertymäprosentti
Koko-aikatyö	23	60.5	60.5
Osa-aikatyö	4	10.5	71.1
Opiskelija	3	7.9	78.9
Eläkeläinen	3	7.9	86.8
Muu	5	13.2	100.0
Yhteensä	38	100.0	

3.5 Elämäntilanne leirillä vuosina 2015 ja 2016

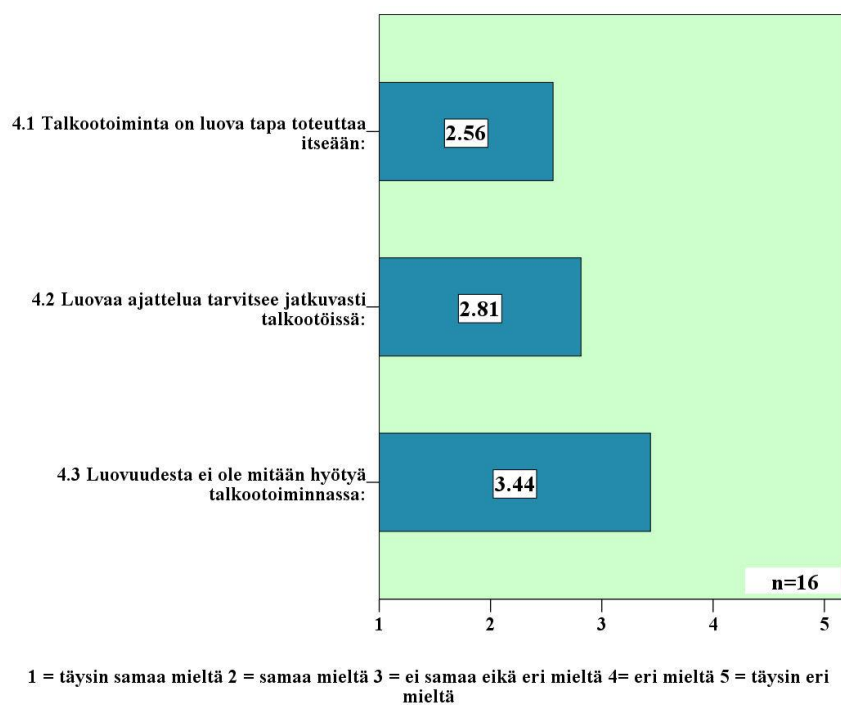
Liite 2 Vuoden 2016 leiriläisten mielipideväittämät kuvioina

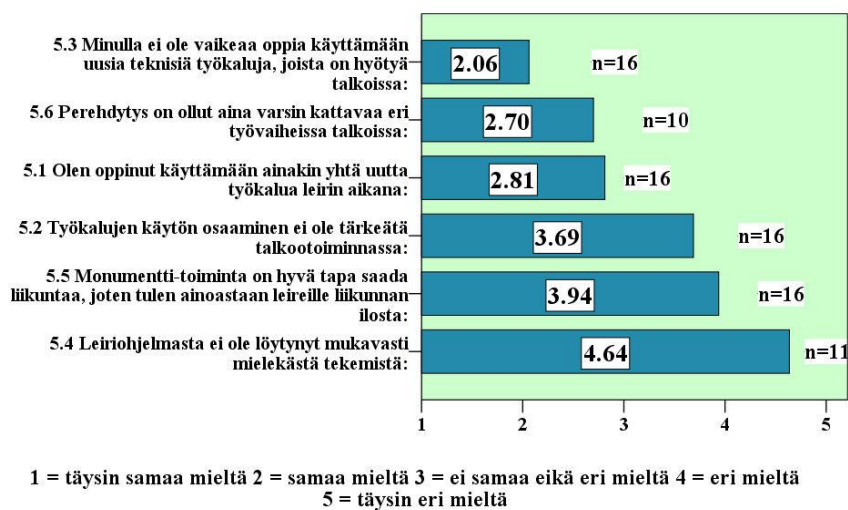
Kuvio 4.1 Vastausten jakautuminen sosiaalisuus teemasta vuonna 2016

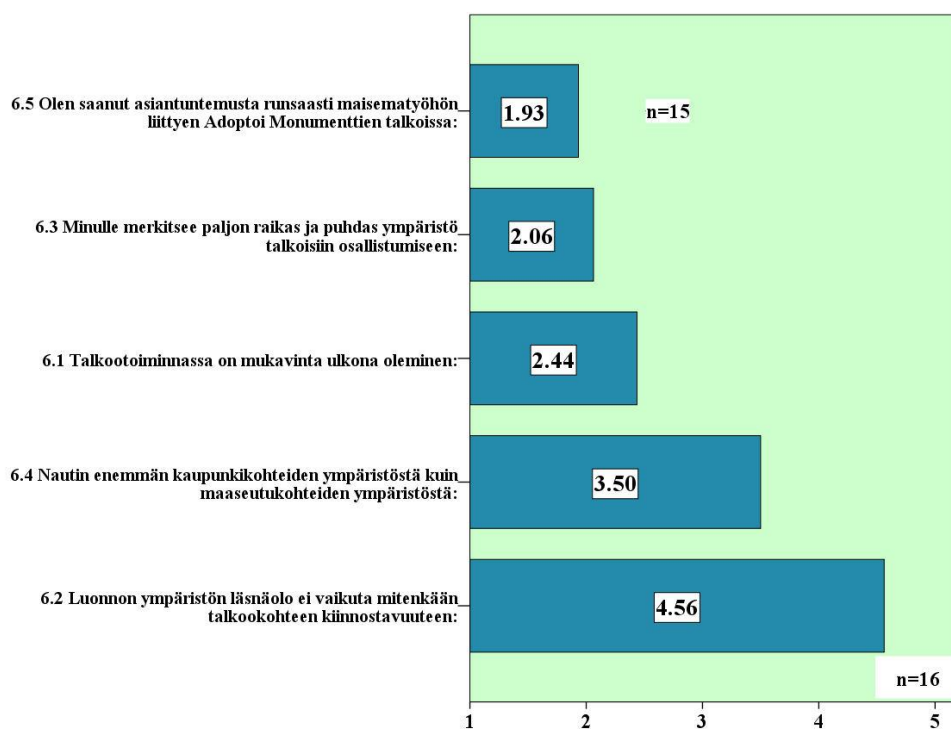
Kuvio 4.2 Vastausten jakautuminen kulttuurihistoria teemasta vuonna 2016

Kuvio 4.3 Vastausten jakautuminen luovuus teemasta vuonna 2016

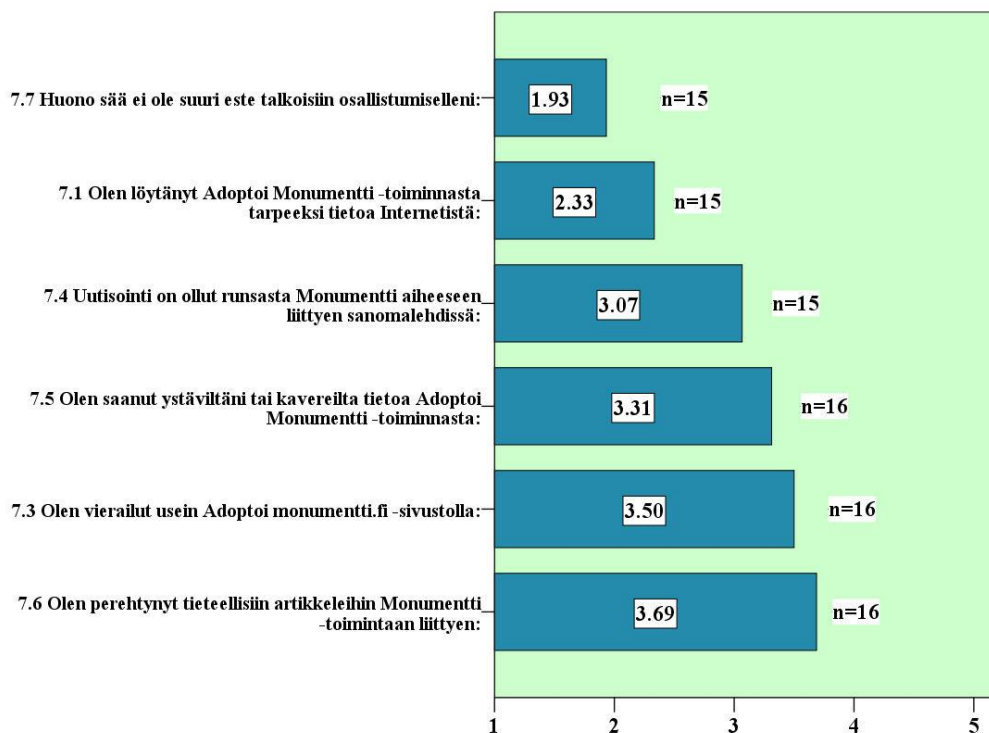

Kuvio 4.4 Vastausten jakautuminen tekninen teemasta 2016

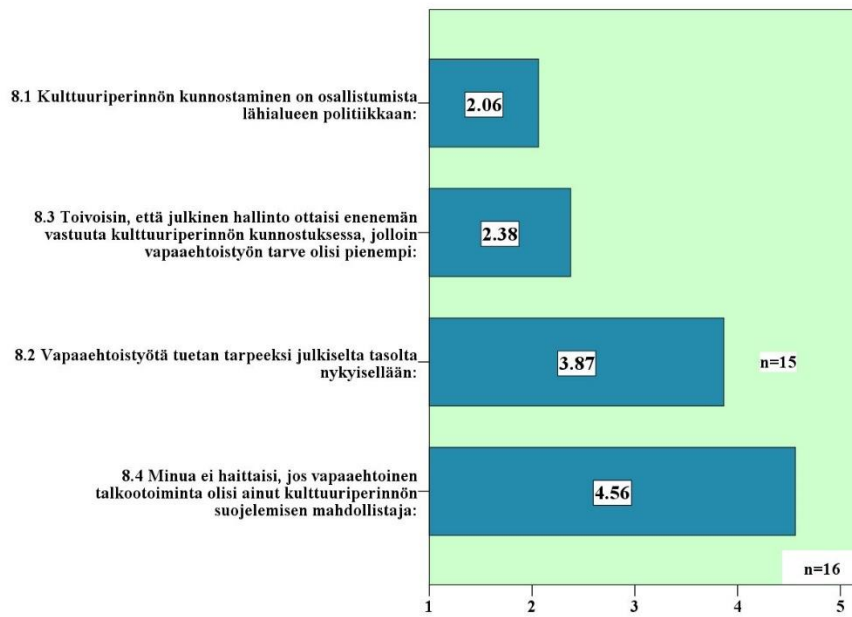
1 = täysin samaa mieltä 2 = samaa mieltä 3 = ei samaa eikä eri mieltä 4 = eri mieltä 5 = täysin eri mieltä

Kuvio 4.5 Vastausten jakautuminen ympäristö teemasta vuonna 2016

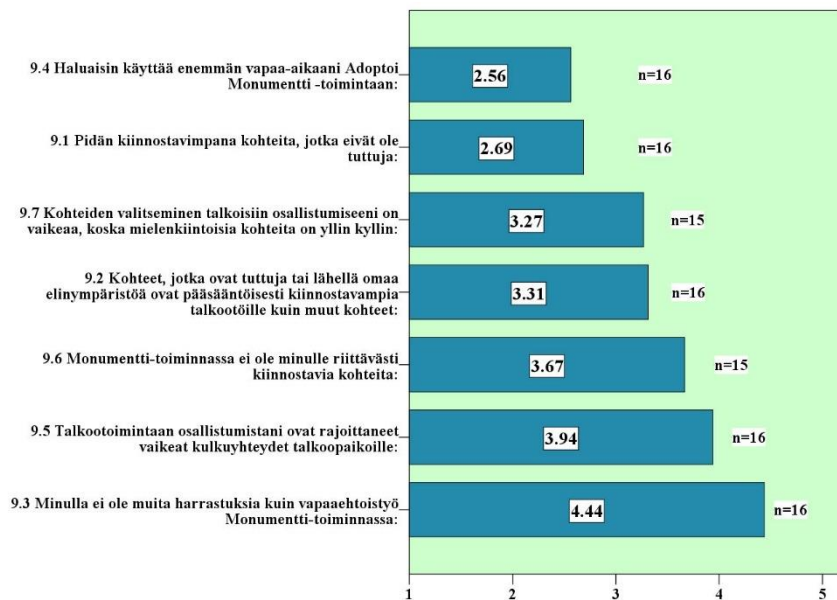
1 = täysin samaa mieltä 2 = samaa mieltä 3 = ei samaa eikä eri mieltä 4 = eri mieltä 5 = täysin eri mieltä

Kuvio 4.6 Vastausten jakautuminen Adoptoi -ilmiöstä vuonna 2016

1 = täysin samaa mieltä 2 = samaa mieltä 3 = ei samaa eikä eri mieltä 4 = eri mieltä 5 = täysin eri mieltä

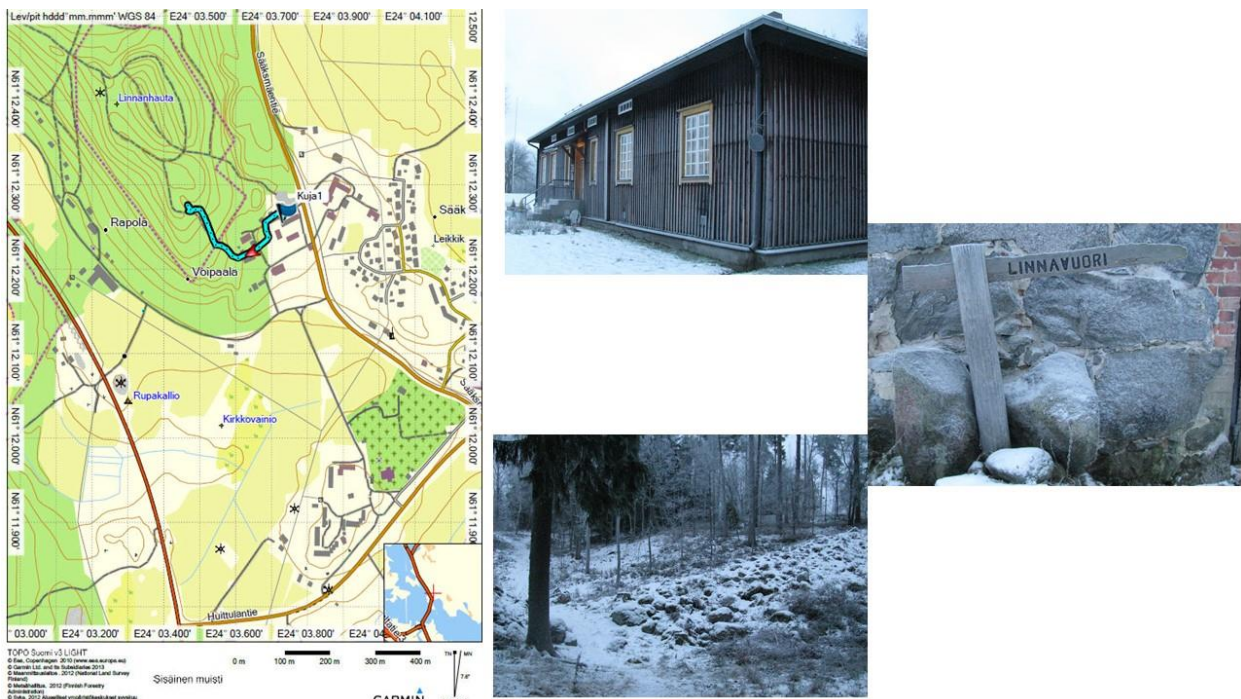
Kuvio 4.7 Vastausten jakautuminen politiikka teemasta vuonna 2016

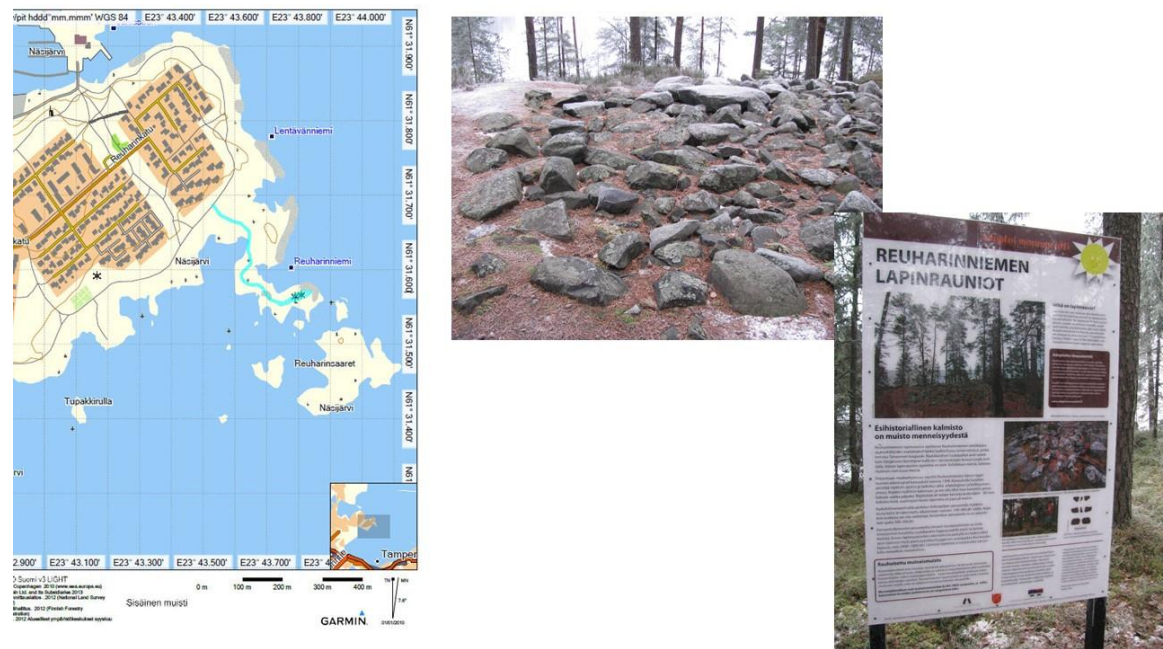
1 = täysin samaa mieltä 2 = samaa mieltä 3 = ei samaa eikä eri mieltä 4 = eri mieltä 5 = täysin eri mieltä

Kuvio 4.8 Vastausten jakautuminen kohteiden sijaintiin liittyen vuonna 2016

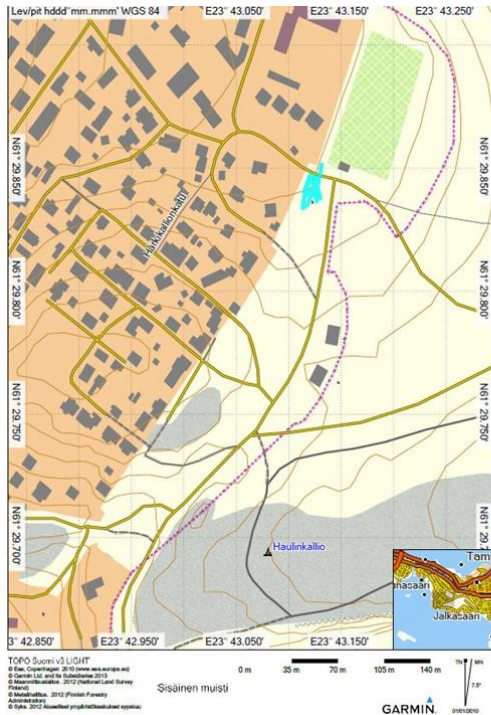
Liite 3 Tutkijan jalanjäljet kulttuurikohteissa

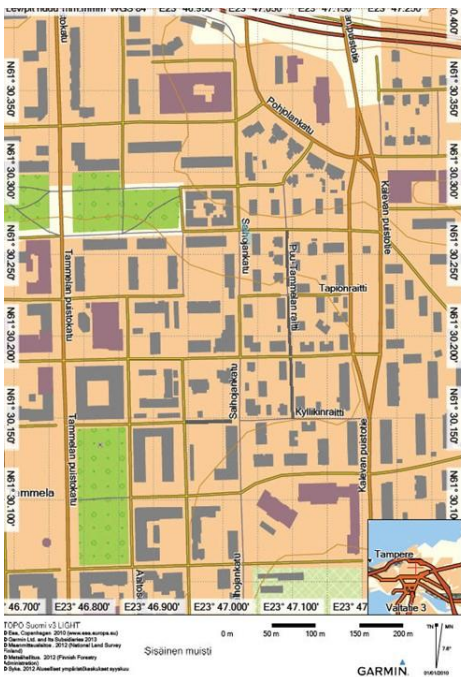
Kartta 5.1 Tutkijan vierailu Valkeakoskella Rapolassa

Kartta 5.2 Tutkijan vierailu Reuharinniessä

Kartta 5.3 Tutkijan vierailu Pispalassa

Kartta 5.4 Tutkijan vierailu Tammelassa

Kartta 5.5 Tutkijan vierailu Messukylässä